



© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı  
Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù

**Eser Adı:** Erzurumlu Zihnî Dîvânı  
**Mùellifi:** Mustafa Zihnî  
**Hazırlayan:** Muhsin Macit  
**Yayın Yılı:** 2018  
**ISBN:** 978-975-17-4026-7  
**Ana Yayın Numarası:**3579  
Kùltür Eserleri Dizisi-575

**Adres:** Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,  
No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA  
**Telefon:** 00 90 312 3099001  
**Faks:** 00 90 312 3098998  
**e-posta:** yaphaz@kulturturizm.gov.tr

[www.kulturturizm.gov.tr](http://www.kulturturizm.gov.tr)-  
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

# **ERZURUMLU ZİHNÎ DÎVÂNI**

**Hazırlayan**  
**Dr. Muhsin Macit**

**Ankara**  
**2018**

## GİRİŞ

### ERZURUMLU ZİHNÎ'NİN HAYATI, DÎVÂNİ VE ŞAİRLİĞİ

#### A-HAYATI

Zihnî'nin hayatı hakkında bildiklerimiz şimdilik şiirlerinden çıkardığımız kırık dökük malumatla sınırlıdır. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde Zihnî mahlasını kullanan 19, *Tuhfe-i Nailî*'de 24 şairin biyografisi yer almasına rağmen mevcut verilerden bunlardan hangisinin Erzurumlu Zihnî olduğunu tespit etmek güçtür<sup>1</sup>. Ne yazık ki Erzurumlu şairlerle ilgili eski kaynaklarda da Zihnî hakkında bilgi yoktur<sup>2</sup>.

*Zihnî Dîvânı*'nın ketebe kaydında geçen *Zihnî-i Erzurumî* ifadesinden şairin Erzurumlu olduğu anlaşılmaktadır. 1175-1209 (1761-1795) yıllarında Erzurum'da görev yapan valilere sunduğu kasideler; bürokratların atanmalarına, şehirdeki imar ve iskân faaliyetlerine yazdığı tarih manzumleri de onun Erzurumlu olduğunu teyid etmektedir.

Zihnî'nin dinî muhtevalı şiirleri hariç tutulursa, divanındaki kaside ve kıt'aların tek bir konusu vardır: Erzurum. O, şiirlerinde Erzurum'dan bahsettiği kadar, Erzurumlu divan şairlerinden; Nefî, Hâzık ve İbrahim Hakki'dan övgüyle söz etmiş, son ikisi hakkında müstakil şiirler yazmıştır.

*Zihnî Dîvânı*'nda Erzurum'la ilgili beyitler de mevcuttur<sup>3</sup>:

'Aceb mi hutta-i pîrân diyâr-ı Erzurûm olsa  
Mükâfat etse halka feyz ü in'âmın zamân üzre K.12/36  
Sıyyemâ Erzurûm-ı mahrûsa  
Feyz-i Bâriyle ola me'nûse  
Hak bu kim belde-i ferah-sâdır  
Nûr-ı İslâm ile mücellâdır  
...

<sup>1</sup> Halûk İpekten vd (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yay. 551-554; Nail Tuman (2001). *Tuhfe-i Nailî*. Ankara: Bizim Büro Yay. 412-421. *Tuhfe-i Nailî*'deki Erzurumlu şairler arasında da Mustafa Zihnî yoktur. Bkz. M. Fahrettin Kırzioğlu (1970). "Tuhfe-i Nailî'deki Erzurumlu Otuz Divan Şairi-I". *Adımlar* 11: 13-14.

<sup>2</sup> Mehmed Nusret (1338). *Tarihçe-i Erzurum*. İstanbul: Ali Şükrü Matbaası; Ziyaeddin Fahri (1927). *Erzurum Şairleri*. İstanbul: Sanayi-i Nefise Matbaası.

<sup>3</sup> Zihnî'nin şiirlerinden yapılan alıntılarda nazım şekilleriyle ilgili şu kısaltmalar kullanılmıştır: K: Kaside; k: Kıt'a; M: Musammat; m: Mesnevi; G: Gazel

*Mahv ola karı gibi kaht u galâ*  
*Görmeye dahı şer u şûr u vebâ* m.2/68-70,72

*Erbâb-ı tab '-ı Erzen-i rûma salâ eder*  
*Zihnî sühandâ kendisini pehlivân bulur* G.93/4

Şairin asıl adının Mustafa olduğunu, divanının yazma nüshasının başındaki Arapça kasidenin başlık kısmına sonradan ilave edildiği açıkça belli olan *Mustafa Zihnî* ifadesinden anlıyoruz. Şairin ölüm tarihini ve kaç yaşında öldüğünü de kesin olarak bilemiyoruz. Ancak, *Zihnî Dîvânı*'nın 1212/1797'de istinsah edilen mevcut nüshasının ketebe kaydındaki *el-merhûm, rahmetu'llâhi aleyh* ifadelerinden şairin bu tarihte hayatta olmadığı anlaşılmaktadır. 1209/1794-95'de Hacı Mustafa Ağanın yaptırdığı Kâğdarıç Köprüsüne tarih düşürdüğüne göre Zihnî, bu tarihte hayatta olmalıdır. Dolayısıyla Mustafa Zihnî'nin 1209'dan 1212'ye kadar geçen üç yıl içerisinde öldüğü kesindir. Şairin yaşı altmışa erdiğinde hayatta olduğu şu beytinden anlaşılmaktadır:

*Sittîn irişdi kafîle bağlandı Zihnîyâ*  
*Şevk u gam-ı bahâr u hazân olmuş olmamış* G.164/5

Bir başka beytinde yaşının yetmişe ulaştığını, gönlünde *hevânın* tükendiğini söylemektedir.

*Heftâda irdi sâl dükendi hevâ-yı dil*  
*Gerdûn-ı kîne-cûdan üzüldü recâ-yı dil* G.223/1

Yukarıdaki beyitlere dayanarak 18. yüzyılın başında dünyaya geldiğini tahmin ettiğimiz Zihnî'nin tahsil hayatı ve mesleğinin ne olduğu hususunda bilgimiz yoktur. Fakat, şiirlerine bakılacak olursa daha önceki asırlarda yaşayan şairler hakkındaki isabetli değerlendirmeler, şiirlerinde kullandığı lafzî iktibaslar, atıfta bulunduğu eser adlarından ötürü klasik medrese eğitimi gördüğü söylenebilir. Şairin, belki de tahsilini tamamlamak amacıyla İstanbul'a gitmiş olabileceğini tahmin ediyoruz. Çünkü Zihnî, Sultan Mustafa'nın 1175/1761 tarihinde dünyaya gelen oğlu Şehzade Selim'in doğumu vesilesiyle iki tarih manzumesi yazmıştır. Bu şiirler Zihnî'nin bildiğimiz ilk tarih manzumeleridir. Dolayısıyla bu şiirler onun İstanbul'da bulunmuş olma ihtimalini akla getirmektedir. Bu şiirlerden hareketle şairin sarayla münasebetinin olabileceği de düşünülebilir. Ayrıca bir beytinde sözünü ettiği Rumelili güzele İstanbul'da rastlamış olması muhtemeldir.

*Bir Rûmelili mehveşin üftâdesi oldun*  
*Sen gerden-i teslîmi o cellâda mı verdin* G.208/4

Şairin herhangi bir tarikata intisabının olup olmadığını bilmiyoruz. Bir beytinde telmih unsuru olarak kullandığı Hacı Bektaş ismi (G.300/1) ve başka bir beytinde geçen Mevlevî kelimesi (G.318/2) bu anlamda bir ipucu olarak değerlendirmeye yetmez. Ayrıca altı beytinde

“kalender” kavramını yinelemiş olmasına rağmen (G.220/1, G.245/4, G.253/2, G.284/5, G.304/4, G.321/5) onu bu sufi akımın mensubu saymak da zordur.

Zihnî'nin İbrahim Hakkı'ya dair kasidelerindeki ifadelerinden onun müridi olabileceği ihtimali akla gelebilir. Ancak bu hususta da tam bir kanaat ortaya koymamıza imkân sağlayacak verilerden şimdilik mahrumuz.

## B-DÎVÂNI

Zihnî'nin bilinen tek eseri divanıdır. Gerçi şair, bir beytinde kendisini *nazm u nesrin* üstadı sayar:

*Nazm u nesrin benim üstâd-ı imâdü'd-dîni*  
*Tab '-ı mu 'ciz-nefesim eyledi dehri ihyâ* K.18/59

Başka bir beytinde de hastalık ve sıkıntılardan dolayı nazım ve nesir alanında bir şeyler yazmaya fırsat bulamadığını söyler:

*Ne kâbil nazm u nesre şimdilik Zihnî mahal bulmak*  
*Belâ-yı dehr ile emrâzın istilâsı var sende* G.275/5

Bu ifadelere bakılırsa şairin mensur eserinin yahut eserlerinin olması gerekir. Ancak, biyografisini tam olarak ortaya koyamadığımız için bu ifadeler bir soru işaretinden daha fazla anlam ifade etmemektedir. Bu bakımdan şimdilik Zihnî'nin bildiğimiz tek eseri olan divanıyla ilgili kendi ifadelerini değerlendirmekle yetinmek zorundayız.

Şair, divan tertip ediş macerasını bir mesnevisinde (m. 4) anlatır. Bu mesnevîde uzun zamandan beri şiir yazdığını, ancak bu şiirlerin her birinin bir yerde olduğunu ve bundan rahatsızlık duyduğunu söyler. Nihayet bir şiir meclisinde *yârân-ı safâdan ve erbâb-ı vefâdan* bir zat, artık divan tertip etmesinin gerektiğini şaire hatırlatır ve bu hususta ısrar eder. Böylece tertibine karar verilir. Ancak, divan dibacelerinde ve tezkire mukaddimelerinde çok sık rastladığımız bu nevi ifadelerin geleneğin kuralları çerçevesinde üretilmiş birer kurgu olabileceği ihtimalini gözden ırak tutmamak gerekir.

Mevcut bilgilerimize göre *Zihnî Dîvânı*'nın tek nüshası vardır ve bu nüsha rahmetli Dr. Abdullah Öztemiz'in (1929-2015) şahsi kütüphanesinde idi. Eserin başka nüshasının olduğu derkenarlara düşülen *nüsha* farklarından (v 13a, v 59a) ve *sah* kayıtlarından anlaşılmaktadır. Fakat, şimdiye kadar *Zihnî Dîvânı*'nın başka bir nüshasını tespit edemedik.

*Zihnî Dîvânı* 'nın tavsifi şöyledir:

İstinsah tarihi : 1212/1797  
Müstensihi : Yahya bin Muhammed  
Ölçüleri : 20x14(16x10)  
Varak : 112

Satır	: 17 (Çift sütun)
Yazı	: Cedvel içinde nesih
Kâğıd	: Âbadî
Baş	: Nahmedu'llâh ... (Arapça tevhid)
Son	: Zihnî leb-i dildârı ruh-ı yâri umarsın Ol zevk u safâ dün gece mey-hânedede kaldı

*Zihnî Dîvânı*'nda kaside, kıt'a, terhib-bend, müseddes, tahmis, gazel ve müstezad nazım şekilleriyle yazılmış toplam 374 şiir vardır. Bu şiirlerden biri Arapça kaside, biri Farsça gazel, diğerleri ise Türkçedir (Macit 2001).

### **Kasideler**

*Zihnî Dîvânı*'nda biri Arapça ve diğerleri Türkçe olmak üzere toplam 19 kaside vardır. Arapça kaside bir münâcâttır. İki tane Türkçe tevhid vardır. Bunların ilkinde *lâ-ilâhe illâ'llâh* kelime-i tevhidi redif olarak kullanılmıştır. İkinci tevhid ise beş beyitten müteşekkil kısa bir şiirdir. Üçüncü kaside münâcâttır. *Divan*'da na't başlığını taşıyan dört şiir vardır. Bunlardan ikincisi (K.5) 99 beyitli uzun bir mirâciyedir. Bu manzume *Hâzık Divanı*'nda bulunan;

*Yeter jeng-âver oldu ma 'siyetle kalb-i nûrânî*  
*Yeter çirk-âb-ı isyân eyledi âlûde-dâmânî*<sup>4</sup>

matlı mirâciyeye nazire olarak kaleme alınmıştır. *Zihnî*'nin *yâ Resûla'llâh* redifli şiiri (K.6) de *Hâzık*'ın;

*Ser-â-ser olmuşum cürm ü kabahat yâ Resûla'llâh*  
*Bana senden olur olsa inâyet yâ Resûla'llâh*<sup>5</sup>

matlı şiirine naziredir. *Yâ Resûla'llâh* ifadesi na'tlerde yaygın olarak kullanılan bir rediftir.

*Zihnî*, İbrahim Hakkı'nın Gümüşhane'de bulunduğu sırada ona bir kaside (K.8) göndermiştir. İbrahim Hakkı'nın da hocası olan *Hâzık Mehmed Efendinin* Erzurum'a müftü olarak tayin edilmesi üzerine *Zihnî*, bir "tebrikiyye" (K.9) takdim eder. Daha önce Halil Efendinin müftü olarak atanması üzerine *Hâzık*'ın yazdığı;

*O zât-ı kân-ı fazla mesned-i fetvâ mübârek bâd*  
*Sa 'âdet dest-gâh u rütbe-i ulyâ mübârek bâd*<sup>6</sup>

matlı tebrikiyyeyi *Zihnî* tanzir ederek aynı yolu izler.

<sup>4</sup> Hüseyin Güfta (1992). *Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. 116-123.

<sup>5</sup> Hüseyin Güfta (1992). *Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni*. 124.

Zihnî diğerkasidelerini Erzurum valilerinden Yazıcızade İbrahim Paşa (K.10), Şehsüvarzade Mustafa Paşa (K.11), Ispanakçı Mustafa Paşa (K.12), Meşaleci İbrahim Paşa (K.13, 14), Gazi İzzet Ahmed Paşa (K.15), Canikli Ali Paşa (K.16), eski madenemini ve Diyarbakır valisi Yusuf Paşa (K.17) ve Ruha (Urfa) valisi Abdi Paşaya (K.18) sunmuştur<sup>7</sup>.

Bunlardan Şehsüvarzade Mustafa Paşaya verilen,

*Göründü rûy-ı emel bâ- 'inâyet-i müte'âl  
Pür oldu feyz ile el-hak sevâmih-i âmâl*

matlalı kaside (K.11), Ahmed Nedîm'in;

*Ale's-sabâh ki bânû-yı mihr-i ferruh-fâl  
Kenâr-ı târem-i mînâdan etdi arz-ı cemâl<sup>8</sup>*

matlalı kasidesine naziredir.

Ispanakçı Mustafa Paşaya sunduğu kasidesinde (K.12) Zihnî, kendinden önce pek çok şairin itibar ettiği kafiye ve redifi kullanarak Nefî, Nedîm ve Hâmî-i Amidî'nin izini takip eder. Nefî'nin Sultan Ahmed'e sunduğu;

*Bahâr irdi yine düşdü letâfet gülsitân üzre  
Yine oldu zemînin lutfu gâlib âsmân üzre*

matlalı Bahariyyesi<sup>9</sup>; Nedîm'in,

*Bi-hamdi 'llâh yine feyz-i safâ şâmil cihân üzre  
Cihân âsâr-ı hükm-i sulh ile emn ü âmân üzre*

matlalı kasidesi<sup>10</sup> ve Diyarbakırlı Hâmî'nin Köprülüzade Abdullah Paşanın İran Seferi dolayısıyla yazdığı;

*Olur geh ma 'reke perdâz geh emn ü âmân üzre  
Meğer oynar mı canbâz-ı felek bir rismân üzre*

matlalı şiiri aynı vadede yazılmış manzumelerdir.

Zihnî'nin Gâzi İzzet Ahmed Paşaya verdiği;

---

<sup>6</sup> Hüseyin Güfta (1992). *Hâzık Mehmed Efendi'nin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divanı'nın Tenkidli Metni*. 177-178.

<sup>7</sup> Erzurum valileri ve görev süreleri hakkında bilgi için bkz. *Salnâme-i Vilâyet-i Erzurum*. Erzurum 1317/1899. 112-114.

<sup>8</sup> Muhsin Macit (2016). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: AKMB Yay. 52-55.

<sup>9</sup> Metin Akkuş (1993). *Nefî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yay. 59-62.

<sup>10</sup> Muhsin Macit (2016). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: AKMB Yay. 26-30.

*Levhaşa 'llâh nedir böyle dem-i âlem-gîr*  
*Bâreka 'llâh nedir böyle ser-â-ser tebşîr*

matlalı kasidesi de (K.15), yine Nefî'nin Sadrazam Hüsrev Paşaya sunduğu;

*Âferîn ey alem-efrâhte serdâr-ı dilîr*  
*Safder-i kal'a-güşâ saf-şiken-i kişver-gîr*<sup>11</sup>

matlalı kasidesine naziredir.

Mustafa Zihnî, daha çok devrinin Erzurum valilerine sunduğu bu kasideleriyle elbette Nefî, Nedîm, Hâmî ve Hâzık gibi şairlerle boy ölçüşebilecek kudrette değildir. Fakat, onun memduhlarını överken de talihinden şikâyet ederken de takındığı tavır, kaside geleneğine tamamen uygundur.

### **Kıt'alar**

*Zihnî Dîvânı*'nda 13 kıt'a vardır ve tamamı tarih manzumesidir. Zihnî 1175-1209 (1761-1795) yıllarında Erzurum'da görev yapan bürokratların atanmaları, bu şehirdeki imar ve iskân faaliyetleriyle ilgili olarak tarih manzumeleri yazmıştır. Şehzade Selim ile biyografisi hakkında bilgimiz olmayan Ahmed adlı bir şahsın doğumu ve Hâzık Mehmed Efendinin ölümü üzerine tarih düşürmüştür.

Zihnî'nin tarih kıt'alarını kronolojik olarak gözden geçirdiğimizde ilk olarak 1175/1761 yılında Sultan Mustafa'nın oğlu Selim'in dünyaya gelişi üzerine iki tarih düşürdüğünü görürüz. Ardından 1176/1762 yılında Erzurumlu şairlerden Hâzık'ın vefatı üzerine Zihnî hem bir mersiye söyler hem de iki tane tarih düşürür. Bu tarihten sonra 1197/1783 yılına kadar 19 sene zarfında şair ya hiç tarih düşürmemiş ya da yazdıklarını divanına almamıştır. 1197/1783 yılında Vanlı Timur Paşanın vezaret rütbesiyle Erzurum valiliğine tayin edilmesini Zihnî, bir tarih manzumesiyle tespit eder. Ancak, bilindiği gibi Timur Paşanın Erzurum'daki görevi uzun sürmez, azledilir<sup>12</sup>.

*Zihnî Dîvânı*'nda 1202/1787 yılında yazılmış bir tarih manzumesi var. O da Abdurrahman Efendinin Erzurum müftülüğüne atanmasıyla ilgilidir<sup>13</sup>. Şair, 1205 (1790-91) yılında Nâib Osman Efendinin kızının ölümü üzerine bir tarih manzumesi kaleme alır. Ardından 1207/1792-93'de Ahmed adlı bir şahsın dünyaya gelişi vesilesiyle tarih düşüren Zihnî, ayrıca Yazıcı İbrahim Paşanın Erzurum'daki imar ve inşaa faaliyetleri çerçevesinde kızı

---

<sup>11</sup> Metin Akkuş (1993). *Nefî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yay. 177-180.

<sup>12</sup> Enver Konukçu (1992). *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*. Ankara: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Yay. 240.

<sup>13</sup> Mehmed Nusret (1338). *Tarihçe-i Erzurum*. İstanbul: Ali Şükrü Matbaası. 108.



Muhsine Hanım için yaptırdığı çeşmeyle ilgili olarak iki tarih kıt'ası yazmıştır. Bunlardan başka Yusuf Paşanın vezaret rütbesiyle Diyarbakır valiliğine atanmasına tarih düşürmüştür<sup>14</sup>.

1209/1794-95 yılında Hacı Mustafa Ağanın Erzurum'da yaptırdığı Kâğdarıç Köprüsü ve onun oğullarının Mustafa Ağa adına inşa ettirdikleri camiyle ilgili olarak *Zihnî Dîvânı*'nda birer tarih manzumesi vardır. Bu tarih kıt'aları şair Zihnî'nin yerel faaliyetleri takip ettiğini, döneminin bürokrat ve bilginleriyle iyi ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir.

Tarih düşürme sanatı açısından Zihnî'nin kıt'alarına baktığımızda ilk olarak dikkati çeken husus, tarihlerin *manen* söylenmiş olmasıdır. Şehzade Selim'in doğumuyla ilgili kıt'anın dışındaki bütün tarihler, mısra veya beyit seviyesinde düşürülmüştür. Tarihlerden biri, Hâzık Efendinin ölümü üzerine söylenen (k.3) mühmel (noktasız harflerle), Timur Paşa (k.5) ve Kâğdarıç Köprüsü'yle (k.13) ilgili olarak söylenenler ise mu'cem (noktalı harflerle) düşürülmüş tarihtir. Zihnî, 1. ve 11. kıt'anın haricindeki bütün tarihlerde tamiye kullanmıştır. Bu tamiyelerin tamamı görünür/açık tamiyelerdir. Zihnî'nin benzer kalıpları ve aynı tamiyeleri kullandığı görülmektedir. Tarih düşürme sanatında istenilen tarihi elde etme gayreti estetik endişelerin önüne geçer. Bu durum, Zihnî için de böyledir.

### **Musammatlar**

*Zihnî Dîvânı*'nda 2 terki-bend ( biri na't, diğeri de Hâzık'ın ölümü üzerine yazılmış mersiye), 2 mütekerrir müseddes ve 5 tahmis olmak üzere toplam 9 musammat vardır.

Zihnî değişik vesilelerle geçmiş yüzyıllarda yaşayan usta şairlere atıflarda bulunarak kendisine itibar edilebilir bir şairler silsilesi oluşturmaya çalışmaktadır. Bir şairin diğer şairlerle kurduğu münasebetin mahiyetini, en açık biçimde nazirelerinden ve tahmis, taştir gibi nazım şekillerini kullanırken eserlerini örnek aldığı şairlerden anlarız. Bu açıdan bakıldığında Zihnî'nin, Bâkî, Gelibolulu Âlî, Veysî ve Fehîm-i Kadîm'in şiirlerini tahmis ettiği ve özellikle iki şiirini tahmis ederek Bâkî'yi üstad seçtiği görülür.

### **Mesneviler**

*Zihnî Dîvânı*'nda mesnevi nazım şekliyle yazılmış 4 şiir vardır. Bunların ikisi na'ttır. Zihnî değişik nazım şekilleriyle na't yazmayı denemiştir. Bu na't başlığını taşıyan şiirlerden biri aslında *besmelenin* mana ve mahiyetini anlatan bir manzumedir. Diğer na'tta ise Hz.Peygamber'in mucizeleri, fizikî özellikleri anlatılmakta ve uzun bir dua bölümüyle şiir sona ermektedir. Zihnî'nin üçüncü mesnevisi İbrahim Hakkı'ya samimi bir mürid edasıyla yazılmış şiirdir. Şairin bu şiirini;

*Kalemiyye kasîden oldu tamâm*

---

<sup>14</sup> Enver Konukçu (1992). *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*. Ankara: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Yay. 241.

mısraıyla tavsif etmesi metnin muhtevasıyla ilgili bir değerlendirme olmalıdır. Son mesnevide şair divan tertip edişinin sebeplerini anlatmaktadır. Esasen divanların dibacelerinde karşılaştığımız anlatım biçiminin ve konuların bir mesneviyle metnin içinde yer alması dikkat çekicidir. Fakat, *Nâbî Divanı*'nda da gazeller bölümünün başında “*Der-beyân-ı sebeb-i tertîb-i dîvân*” başlığı altında 23 beyitli bir kıt'a yer almaktadır<sup>15</sup>.

### **Gazeller**

Zihnî'nin 1 Farsça , 327 Türkçe gazeli ve 1 tane de müstezadı vardır. Gazellerinin biri (G.327), matlasızdır, bir gazeli de (G.93) dört beyitlidir. Bu gazellerden ilki biçim bakımından kıtaya benzemekle birlikte içerik olarak gazeldir. İkincisi ise eksik gazel olmalıdır. Diğer gazellerinin beyit sayısı 5-16 arasında değişmektedir. Şairin 16 beyitli bir gazeli vardır (G.203). Gazelerde biçimsel açıdan dikkati çeken bir husus da 138. gazelde matlâm ikinci mısraının maktâm ikinci mısraı, yani redd-i mısra olarak tekrar edilmesidir.

*Zihnî Dîvânı*'ndaki beş gazel (G.17, G.39, G.71, G.160, G.225) musammat kafiyelidir. Şair 327 Türkçe gazelinden 218'inde kelime ve 36'sında kelime grubu seviyesinde redif kullanmıştır.

Zihnî, divan şiiri geleneği içerisinde kalarak değişik konularda gazel söyleyen bir şairdir. O, dinî-tasavvufî nitelikte gazeller, aşka dair şiirler yazmış olmakla beraber, günlük hayattan izler taşıyan gazeller de söylemiştir.

Zihnî'nin, pek yetenekli şair olmamasına rağmen, vezinli söz söyleme kabiliyetinin olduğu, aruz ölçüsünü kullanmadaki başarısından anlaşılmaktadır. O aruzun hezec, recez, remel, muzari, müctes ve hafif gibi Türk şiirinde itibar edilen bahirlerden 12 kalıbı kullanarak bütün şiirlerini yazmıştır. Şairin tercih ettiği kalıplar divan şiiri geleneği içerisindeki genel eğilime uygundur. Yaygın olarak kullanılmayan kalıpları hiç denememiştir.

### **C-EDEBÎ KİŞİLİĞİ**

18. yüzyılda Erzurum'da yetişen iki önemli divan şairi vardır: Biri İbrahim Hakkı, diğeri de Hâzık. Zihnî şiir anlayışı bakımından ikincisine yakındır. Zihnî divan şiirinin büyük ustalarından Necatî, Bâkî, Fuzûlî, Nef'î, Nâbî, Nedîm gibi şairlerin kullandıkları redifleri kullanır. Bazen de onların şiirlerini tanzir eder. Bilhassa kasidelerinde Nefî'yi takip eder. Bütün bunlara rağmen Zihnî'nin gazellerine bakıldığında onun daha yakın çevresinden, Erzurum'dan bir üstat seçtiğini, Hâzık'ın yolundan gittiğini görürüz. Hâzık aracılığıyla şiir çizgisini Nâbî'ye dayandırır.

---

<sup>15</sup> Ali Fuat Bilkan (1997). *Nâbî Dîvânı*. Ankara: MEB Yay. 450-452.

Zihnî şair ve şiir hakkındaki düşünce ve görüşlerini büyük ölçüde divanının "*sebeb-i telif*"ini izah ettiği mesnevisinde ortaya koymuştur (m.4). Şair, söz konusu mesnevisinde niçin ve nasıl tertip ettiğini anlattıktan sonra Fars şiirinin ustalarını saymaya başlar. Ardından;

*Şu 'arâsı dahî Rûmun ammâ  
Cümlesi oldu ma 'ânî-gûyâ*

beytiyle başlayan kısımda Türk şairlerinden Hakânî, Bâkî, Gelibolulu Âlî, Rûhî, Sâbit, Nâbî, Nef'î, Râgıp Paşa, Vehbî ve Hâzık'ın belirgin özelliklerini dikkatlere sunar:

*Na 't-i peygam-ber-i 'âlî-şânı  
Ne edâlarla yazar **Hakânî***

*Oldu **Hakânî** kamuya ser-tâc  
Dilini kıldı sirâc-ı vehhâc*

*Etmede güft-i nebîde âgâz  
Cümleden eyledi bâlâ-pervâz*

*Lîk ol **Bâkî**-i şîrîn-güftâr  
Kimse 'asrında değil gâşiyedâr*

*Sözleri şûh u selîs ü mevzûn  
Medh-i dil-berdedir ekser mazmûn*

*Şî'r-i **Bâkî**ye hevesnâkım ben  
Sözleri tab 'ımı eyler rûşen*

***Vehbî** târîhde yek-tâ geldi  
O da ol fende dil-ârâ geldi*

*Şî'r-i **Sâbit** neydügin eyle yakîn  
Ferah-ı hâtırına ver temkîn*

*Durubu'l-emsâlde olmuş mâhir  
İdemez herkes anı der-hâtır*

*Tutalım **Nâbî**-i pîrin elini  
Hâlînin söyleyelim mücmelini*

.....

Sözü 'akl u dili eyler hayrân  
Son gelenlerde odur nâdiredân

**Hâzık u Câmî** vü **Âgâh** sana  
'**Âlî** vü **Rûhî** vü nükte-pîrâ

.....

Oldu sûretde vezîr-i ra'nâ  
Şâh-ı ma'nâ idi **Râgıb** hakkâ

.....

Nef'î-i pâk-edâyı dersen  
Takdı ol pâ-yı hayâlâta resen

Kim kasâ'idde anı sebk etmiş  
Yokdur ol vâdîye irmiş gitmiş

Cümleye Hazret-i Hak rahmet ede  
Cümlesi ravza-i rızvâna gide

Sonra, "kişiye elyak olan dânişdir" diyerek oğluna nasihat etmeye başlayan şair, devrinin geçerli bilgi alanlarını sıralar:

Mutefennin olagör 'ilme çalış  
Benim oğlum edeb ü hilme çalış

Müteşâ'irsen eger yâ şâ'ir  
Şi're sen dâi'yen etme hâsır

'Ulemâyı eder eş'âr izrâ  
Şâfi'i dedi bu kavli mahzâ

.....

Okuma şi'ri rekik ü mu'vec  
Tab'in elbetde kalır kec-ber-kec

.....

Elde tefsîr ü hadîsi tutagör  
Kendini gayri 'ulûma dahı ur

Hey'et ü hikmet ü reml ü necmi  
Şi'r ü inşâda tamâm-ı resmi

*Bunları fehmdede kıl sarf-ı emek  
Koma kalbinde sakın nokta-i şek*

*İlmin anla 'amel etme zinhâr  
Ne riyâzî ne de remmâl ey yâr*

*Fukahâ mes'elesin anla tamâm  
Şer'adır anun ile istihkâm*

.....  
*Anla hoş 'ilm-i kelâma sa'y et  
İktizâsı kadar ey cân ana git*

*Sarf u nahv u edeb ü mantık ile  
Anları kişiye lâzım ki bile*

*Bu fûnûn cümlesi âliyye olur  
Kalbe sahbâ-yı zülâliyye olur*

*Bulunur bunlar ile meşrû'ât  
Bilinir bunlar ile me'mûrât*

*m.4/ 60-76*

Kasidelerinin fahriyelerinde de şairliğiyle övünür. Bâkî, Fuzûlî, Nâbî ve Nef'î gibi divan şiirinin ustalarına atıflarda bulunarak kendine bir yer belirlemeye çalışır. Erzurumlu şairlerden Hâzık'a yönelik ifadeleri mahalli kimliğiyle, İbrahim Hakkı'ya yönelik ifadeleri ise *Marifetnâme* müellifinin büyük bir mutasavvıf ve şair oluşuyla ilgilidir. Ayrıca, gazellerininmakta beyitlerinde şiir ve şair kavramlarıyla ilgili görüşlerini ifade eder. Zihnî bir gazelininmakta beytinde tezkire mukaddimelerinde ve divan dibacelerinde tekrar edildiğini bildiğimiz "*şiirde mutlak bir hikmet vardır*" hadisini zikreder:

*Mazmûn-ı mine's-şi'ri le-hikme ana besdir  
Zihnî şu'arâ olsa n'ola genc-i hümâyûn* G.255/5

Zihnî, divan tertip edecek kadar şiir söylemiş olmasına rağmen oğluna şair olmasını tavsiye etmez. Gerçi şairlik yaradılıştan gelen bir özelliktir. Bu bakımdan da *vâridât-ı gaybdır*:

*Hemîşe vâridât-ı gaybdır meşşâte-i tab'î  
Olur Zihnî misâl-i Hâfiz-ı Şîrâz gitdikçe* G. 287/5

Zihnî, daha önce de ifade ettiğimiz gibi yazdığı tahmislerle şiir çizgisine dair ipucu verir. Ancak, şairlik yeteneği güçlü olmayan, kudretini vezinli söz söylemek seviyesinde

ortaya koyan şairlerde diğer ustaların tesirleri çok açık bir şekilde görülür. Mesela, asrın başında yaşayan Nedîm, divan şiirindeki bütün tecrübelerden, tevarüs ettiği birikimden sonuna kadar yararlanmış olmasına rağmen, onun şiirinde geçmiş yüzyıllardaki şairlerin etkisini net olarak tespit etmek güçtür. Halbuki Zihnî gibi devrinde dahi yeterince tanınmamış şairlerin diğer şairlerle münasebetini kullandığı redifler bile hemen ele verir. Diğer şairlerin tesiri şahsileşmez. İşte tam bu noktada sanat eserinde şahsiliği ifade eden üslup ortaya çıkar. Zihnî, divan şiiri için söz konusu edilen *devir üslubunu* eserlerinde yansıtmış olmakla birlikte şahsi üslubunu bulamamış bir şairdir. Şair, şahsi üslubunu bulma yönündeki arayışlarını şöyle ifade etmiştir.

*Ben de bilmem ki ne vâdide revîşde olacak*  
*Müttefik tavr değil Zihnî-i şeydâ dediğin* G.211/6

O, bazen Necatî, Bâkî, Fuzûlî, Nefî, Nâbî, Nedîm gibi şairlerin kullandıkları redifleri kullanır bazen de onların şiirlerini tanzir eder. Zihnî, *kim sevmez* redifli gazellerinde (G.155, 156, 157), Necatî'ye yaklaşırken,

***Bu imiş kısmet Fuzûlî hâh ağla hâh gül***  
*Hafzamda uş bu söz bî-merre istihzâr olur* K.13/42

diyerek Fuzûlî'nin bir mısraını tazminle bu büyük şairi yâd eder. Bâkî'nin iki gazelini tahmis ederek üstad yolundan gider ve *çizgi dışı güzellerin* özelliklerine değinir:

*O şûh-ı dil-güşâyı bezme da 'vet eyle ey sâkî*  
*Sebûdur çeşm-i mest-i hastanın devâsı tiryâki*  
*Zamâne dil-rübâsı Zihnîyâ hep para müştâki*  
*Güzeller mihribân olmaz demek yanlıştır ey Bâkî*  
*Olur va'llâhi bi'llâhi hemân yalvarı görsünler* M.6/V

“Nef'î-i mu'ciz-beyân”ı sık sık anar, bilhassa kasidelerinde onu takip eder. Nef'î'ye duyduğu muhabbeti sadece nazirelerinden değil, başka şiirlerindeki ifadelerinden de anlarız:

*Mezâhimim benim ancak bu olmasaydı eger*  
*Olurdu Nef'î-i şîrîn-edâya dil hem-râh* K.8/8

*'Arûs-ı tab'ımı tahsîn ederdi görse Hâkânî*  
*Nikâtım armağandır Nef'î-i mu'ciz-beyân üzre* K.12/48

*Pey-rev olsaydı bana Nef'î-i mu'ciz-dem eger*  
*Sühanım gûş edicek söyler idi tâbe serâ* K.18/61

Ancak, adını hiç anmadığı halde Nâ'ilî'nin meşhur;

*Hevâ-yı 'aşka uyup kûy-ı yâra dek gideriz*

*Nesîm-i subha refîkız bahâra dek gideriz*<sup>16</sup>

matlalı gazelini tanzir eder:

*Sabâ seninle bugün kûy-ı yâra dek gideriz*  
*Hevâ-yı 'aşk ile kûy-ı nigâra dek gideriz* G.119

Bir gazeli de (G. 128) Şeyh Gâlib'in;

*Şâ'irleriz alâka-yı dildir kelâmımız*  
*Yek-rişte üzredir güher-i intizâmımız*<sup>17</sup>

matlalı gazeline naziredir.

Bütün bunlara rağmen Zihnî'nin gazellerine bakıldığında onun daha yakın çevresinden, Erzurum'dan bir üstad seçtiğini, Hâzık'ın yolundan gittiğini görürüz. Şair,

*Hâzık gibi üstâdı gönül kanda bulursun*  
*Eş'ârımızı etmede tahsîn ile tatbîk* G.189/5

diyerek tavrını açıkça ortaya koyar. Hâzık'ın şiirlerine söylediği nazirelerle, bir nevi Hâzık aracılığıyla şiir çizgisini Nâbî'ye dayandırır. Tercih ettiği bazı redifler daha önce Nâbî'nin gazellerinde görülen rediflerdir. Zihnî'nin gazellerinde kullandığı “enbiyâ” ve “evliyâ” redifleri başta olmak üzere, nazire intibayı vermese bile pek çok gazelinde Nâbî'nin kullandığı redifleri kullandığı onun izinden gittiği görülür. Nâbî'nin;

*Çerâğa sarf-ı nefes eyle yandırıncaya dek*  
*Visâle eyleme ibrâm utandırıncaya dek*<sup>18</sup>

matlalı gazeline yazdığı nazirede;

*İşâret etdi hakîmâne bir sūhan-perver*  
*Nazîre Nâbî-i pîre dayandırıncaya dek* G.203/15

diyerek *pîr-i sūhan* olan Nâbî'ye eklemlediğini kendisi de vurgular.

Zihnî, şiir bilgisine sahiptir. Bunu kullandığı rediflerden, aruz ölçüsüne hâkimiyetinden ve diğer şairlerle ilgili değerlendirmelerinden anlıyoruz. Onun geçmiş yüzyıllardaki şairlerle ilgili değerlendirmeleri aşağı yukarı tezkire müelliflerinin ve bugünkü edebiyat tarihçilerinin genel yargılarıyla örtüşmektedir. Şiirlerindeki lafzî iktibaslar, tazmin ve tahmisleri şiir kültürünün olduğuna dair en açık göstergelerdir. Edebî sanatları kullanmadaki

<sup>16</sup> Halûk İpekten (1990). *Nâ'îlî Divânı*. Ankara: Akçağ Yay. 1990: 227.

<sup>17</sup> Muhsin Kalkışım (1994). *Şeyh Gâlib Divânı*. Ankara: Akçağ Yay. 312.

<sup>18</sup> Ali Fuat Bilkan (1997). *Nâbî Divânı*. C. II. Ankara: MEB Yay. 766.

başarısı, düşürdüğü tarihler ve kültürel birikimiyle Zihnî, klasik şiir çizgisinin, özellikle Nâbî ekolünün taşradaki bir takipçisi, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kastettiği anlamdan biraz sapmayla söylersek, tam bir *mahallî klasik*dir.



## KAYNAKÇA

- Açıkgoz, Namık (1999). *Kahvenâme*. Ankara: Akçağ Yay.
- Akkuş, Metin (1993). *Nef'î Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Bilkan, Ali Fuat (1997). *Nâbî Dîvânı*. Ankara: MEB Yay.
- Çelebioğlu, Âmil (1988). *Erzurumlu İbrahim Hakkı*. Ankara: KTB Yay.
- Diclehan, Şakir (1980). *Erzurumlu İbrahim Hakkı*. İstanbul: Ayyıldız Matbaası.
- Güfta, Hüseyin (1992). *Hâzık Mehmed Efendinin Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri ve Divânı'nın Tenkidli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- İpekten, Halûk (1990). *Nâ'ilî Divânı*. Ankara: Akçağ Yay.
- İpekten, Haluk (1993). *Bâkî, Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Ankara: Akçağ Yay.
- İpekten, Halûk vd (1988). *Tezkirelere Göre Divân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yay.
- Kalkışım, Muhsin (1994). *Şeyh Gâlib Divânı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kasır, Hasan Ali (1997). *Erzurum Şiirleri Antolojisi*. Erzurum: ERVAK Yay.
- Kasır, Hasan Ali (1999). *Erzurum Şairleri*. Dergâh Yay.
- Kırzioğlu, M. Fahrettin (1970). "Tuhfe-i Nailî'deki Erzurumlu Otuz Divan Şairi-I". *Adımlar* 11: 13-14.
- Konukçu, Enver (1992). *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*. Ankara: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Yay.
- Konyalı, İ. Hakkı (1960). *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Erzurum Tarihi*. İstanbul. Ercan Matbaası.
- Macit, Muhsin (1996). *Erzurumlu Zihnî Dîvânı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay.
- Macit, Muhsin (1998). "Erzurumlu Divan Şairlerinden Zihnî". *Türk Kültürü*. 420 (Nisan): 233-246.
- Macit, Muhsin (2001). *Erzurumlu Zihnî Dîvânı*. Ankara: KB Yay.
- Macit, Muhsin (2016). *Nedîm Dîvânı*. Ankara: AKMB Yay.
- Mehmed Nusret (1338). *Tarihçe-i Erzurum*. İstanbul: Ali Şükrü Matbaası.
- Salnâme-i Vilâyet-i Erzurum*, Erzurum 1317/1899.
- Tuman, Nail (2001). *Tuhfe-i Nailî*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- Üzgör, Tahir (1990). *Türkçe Divân Dibâceleri*. Ankara: KTB Yay. 10-23.

Yakit, İsmail (1992). *Ebcet Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat. 315-323.

Yılmaz, Mehmet (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu] (1927). *Erzurum Şairleri*. İstanbul: Sanayi-i Nefise Matbaası.

# ZİHNÎ DIVÂNI

## KASÎDELER

1

[TEVHÎD]

2b *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Melce-i ehl-i cürm ü ehl-i günâh  
Mahzen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Tîre hâki eder revâc-engîz  
Ma'den-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Oldu ehl-i hatâya püşt ü penâh  
Me'men-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Mü'mini behre-yâb-ı feyz eyler  
Hirmen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

5 'Andelibânını safâda tutar  
Gülşen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Şem'-i ikbâli pür-ziyâ eyler  
Revgan-ı lâ-ilâhe illâ'llâh

Halfe-cây-ı girîze bedrakadır  
Tevsen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Emel-i hayr u mümsik-i hakdır  
Dâmen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

Oldu bi'l-cümle tu'me-i şemşîr  
Reh-zen-i lâ-ilâhe illâ'llâh

10 Açılır bahr-ı 'afvda Zihnî  
Yelken-i lâ-ilâhe illâ'llâh

2

[TEVHÎD]

2b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Gelenler hep gider ammâ hüve'l-hayyün hüve'l-bâki  
Fenâya yüz tutar dünyâ hüve'l-hayyün hüve'l-bâki

Tekevvün etdiği bi'l-cümle külliyât u cüz'ıyyât  
Karâr üzre değil illâ hüve'l-hayyün hüve'l-bâki

‘Abes zanneyleme bi’l-cümle tevhd eyleyüp söyler  
Lisân-ı hâl ile eşyâ hüve’l-hayyün hüve’l-bâki

Keser tûl-ı emelden ‘âkili efkâr-ı ferdâdan  
Dilinde zikr eder dâna hüve’l-hayyün hüve’l-bâki

5 İlâhî Zihnî-i kemter-gedâya sen ‘inâyet kıl  
Dilinden gitmedi aslâ hüve’l-hayyün hüve’l-bâki

### 3 MÜNÂCÂT

16a *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 El-emân ey müttekâ-yı ehl-i ‘isyân el-emân  
El-emân ey mültecâ-yı ehl-i tuğyân el-emân

El-emân ey ser-firâz-ı gülsitân-ı kâ’inât  
Bir giyâh-ı endekem hâk ile yeksân el-emân

El-emân ey dürr-i yek-tâ-yı künûz-ı ıstıfâ  
Rûz-ı mahşerde koma mehcûr u giryân el-emân

El-emân ol nakd-i eltâf-ı şefâ‘at pay eder  
Rû-siyehkârânı eyler şâd u handân el-emân

5 El-emân ol dem ki dûr-â-dûr-ı feyzin olmayam  
Bî-kes ü tenhâ kalam dûzahda nâlân el-emân

El-emân ol dem ki çâk çâk-ı istihzâ olam  
Kahkahayla ehl-i mahşer ola pûyân el-emân

El-emân ol hân-ı rahmet cümleyi sîr eyleyüp  
Ben fakîr-i bî-nevâya ola nîrân el-emân

Eyle lutfundan müheyyâ Zihnî-i dil-hastaya  
Yâ Resûla’llâh o günde eyle ihsân el-emân

### 4 [NA‘T]

3a *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Gark etdi cümle ‘âlemi nûr-ı Muhammedî  
Def‘ etdi hüzn-i âdemi nûr-ı Muhammedî

Pâ-bûsu ârzûsu ile bî-karâr edüp  
Döndürdü çarh-ı târemi nûr-ı Muhammedî

Buldu necât Nûh-ı nebî münkirân gark  
Eyyûba verdi merhemi nûr-ı Muhammedî

Ya 'kûbu vasl-ı Yûsufa şâyeste eyledi  
Akıtdı 'ayn-ı zemzemi nûr-ı Muhammedî

5 Mülk ü nübüvvet oldu Süleymân için nasîb  
Teshîre verdi hâtemi nûr-ı Muhammedî

Verdi Halîle âteş-i Nemrûddan rehâ  
Gösterdi cây-ı hurremi nûr-ı Muhammedî

'Îsâda oldu mürdeyi ihyâya mu'cize  
Aldı hirâs-ı Meryemi nûr-ı Muhammedî

Mûsâya ejder etdi 'asâsın o bahr-ı cûd  
Açdı o zât için yemi nûr-ı Muhammedî

Gördü işitdi mubsar u mesmû'ı kör ü ker  
Söyletdi cümle ebkemi nûr-ı Muhammedî

10 Sırr-ı *en a 'raf* içre güşâyende eyledi  
Gencîne-i mutalsamı nûr-ı Muhammedî

Hem-râz-ı feyz-i 'âlemi lâhût edüp Hudâ  
Yâr etdi ism-i a'zamı nûr-ı Muhammedî

Kaldırdı tahtgâh-ı çemenden refî' edüp  
Bâlâyâ çekdi şeb-nemi nûr-ı Muhammedî

Böyle müzâhir-i şeref-efzâyâ uğradı  
Bu kâ'inâtın a'lemi nûr-ı Muhammedî

Menşûre-i risâleti hatm etdi anda Hak  
Ammâ ki halkın akdemi nûr-ı Muhammedî

15 Bir bahr-ı bî-kenâra düşürdüm derûnumu  
Yâ Rab pür ede sînemi nûr-ı Muhammedî

Yâ hû deyüp bıraktı gönül fülk-i 'aşkını  
Olsun o yemde hem-demi nûr-ı Muhammedî

3b

Nâkıs 'ayâr bir zer-i mağşûşdur dilim  
Hâlister eyler ol kemi nûr-ı Muhammedî

Dervîş-i na't-hânam o sultâna Zihnîyâ  
Pâk ede bende her-demi nûr-ı Muhammedî

5

NA'T-I PÂK-İ SEYYİD-İ 'ÂLEM

SALLA'LLÂHU 'ALEYHİ VE SELLEM

**3b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Te 'âla'llâh irişdi zâtına eltâf-ı Sübhânî  
Sen oldun ey şeb-i pâkîze bunca feyzin 'unvânı  
  
Salıncak gibi döndü hizmetinde çarh-ı ser-geşte  
Tefavvuk eylesen bânû-yı dehre vardır imkânı  
  
Nihân etmişdi gencûr-ı 'inâyet hüsn-i bî-mislin  
Seni bir gün için ey şeb komuşdu sırr-ı pinhânî  
  
Doğurmuşdur desem yok mâder-i dünyâ sana tev'em  
Şeb-i mevlûd ola illâ meger kim hâher-i sâni

5 Muhît oldu cihâna sıyt-ı hüsnün ser-be-ser cânâ  
Zamân-ı haşre dek vasfin denir ey şâm-ı nûrânî

Eyâ mengûş-ı gûş-ı cân eden esrânın evsâfin  
Bu sırr-ı dil-güşâda sen de bîdâr et dil ü cânı

O şeb bir cezbeli mahbûbedir kim zîb ü zîverle  
Cenâb-ı Hak edüpdür zâtına lutf-ı firâvânı

O şeb ol denlü nâz u 'işvede olmuşdu pâ-ber-câ  
Çıkarmışdı cemâli seyrine cümle sürûşânı

O şeb takmış takışdırmışdı ârâyişle endâmın  
'Arûs-ı dehr idi encümle yazdı rûy-ı rahşânı

10 Anı nakkâş-ı kudret-hâne-i feyz etmiş ol rûtbe  
Göreydi lâl olurdu noktasın Behzâd ile Mâni

Kabâ-yı zer-nişân egninde ol mahbûbe-i ra'nâ  
Lu'âb-ı kevserîninden n'ola sır etse 'atşânı

Giyindi lâcüverdî câme-i zer-dûzun ol bânû  
Cemâl-ı tâbdârândan münevver kıldı devrânı

Gögermiş hasret-i cângâhdan beklerdi teşrîfin  
Leb-i âdâb ile bûs etmeğe dâmân-ı rahşânı

O rahş-ı rân-ı deşt-i 'âlem-i lâhûtun evsâfi  
Sezâdır olsa bahs-i Leyle-i Mî'râcın 'unvânı

4a

15 Hayât-ı câvidânî olsa tan mı bâde-i 'aşkı  
Yüzi suyundan aldı behcet-i gülzâr-ı imkânı

Cemâli matla'-ı âfâk-ı envâr-ı tecellîdir  
Sirişt-i pâkidir revnak-fezâ-yı sun'-ı Yezdânî

Muhammed Mustafâ Ahmed habîbu'llâh u 'âlfî-ced  
Karîn-i devlet-i sermed-sezâ-yı feyz-i Rabbânî

Resûl-i ins ü cin mahbûb-ı pâk-i vâcib ü mümkün  
Kefil ü şâhid ü zâmin şefî'-i rûz-ı giryânı

Hatîb-i minber-i 'irfân edîb-i zümre-i insân  
Tabîb-i hasta-i 'isyân lebîb-i ehl-i vicdânî

20 Nigîn-i hâtem-i rahmet emîn-i mahzen-i hikmet  
Mekîn-i mahfel-i 'izzet behîn-i nev'-i insânî

Şecî'-i 'arsa-i gayret mutî'-i dergeh-i hazret  
Şefî'-i yevm-i cem'iyet şefîk-i ehl-i 'isyânı

Şerîf-i enbiyâ sultân-ı 'âlem seyyidü'l-kevneyn  
Kemâl-i evvel-i mâhiyyet-i efrâd-ı insânî

Re'is-i zümre-i peygam-berân u sâhibü't-teblîğ  
Meh-i eflâk-ı 'izzet hâzin-i eltâf-ı ekvânı

Mübârek hilyesi ahbâr-ı ba'sinden mukaddemdir  
Bize tasdîki fermân eyledi âyât-ı Kur'ânı

25 Vücûdu 'illet-i gâ'iyye-i dünyâ vü 'ukbâdır  
Zuhûru 'âlem-i hestîye bâdî oldu çün şânı

Odur ehl-i günâhın rûz-ı mahşerde taraf-gîri  
Odur erbâb-ı derd ü 'illetin bi'l-cümle dermânı

Odur bu çâr-fasl u nev-mihâd-ı heft-mebsûte  
Odur bu nüh-tabak çarha sebep hep evvel ü sâni

Anunçün oldu tedbîr-i ziyâ-yı mihr-i 'âlem-tâb  
Anunçün kıl gibi inceldi cirm-i mâh-ı tâbânı

Cemâl-i 'aşkına gül hande eyler 'andelîb ağlar  
Anunçün revnak-efzâ oldu devrânın gülistânı

30 Gürûh-ı enbiyâ vü evliyâ râhında taş dikdi  
N'ola mahbûb-ı 'âlem olsa ol mahbûb-ı mennânî

Gören rü'yâda dîdârın beşâretle yükün tutdu  
Ne 'izzetdir 'iyânen gördü vechin sahb-ı dîvânı

4b

Cihânı ser-te-ser gark-âb-ı bahr-ı nûru eylerdi  
Telâle eyledikçe hokka-i la'inde dendânı

Cebîn-i vâsıfından safvet aldı âl u ashâbı

Fakat ferşi değil nûru donatmış 'arş-ı Rahmânı

Yed-i beyzâsıdır miftâh-ı bâb-ı cennet ammâ kim  
'Uyûn-ı düşmeni kör eyledi ol dest-i nûrânî

35 Mübârek nâfe-i müşkîne dek sadrındaki hattı  
Yakînen oldu ol târ-ı şu 'â' -ı mihr-i Kur'ânî

Ya ol mühr-i nübüvvet kim yazılmış zahr-ı pâkinde  
O zâtın olmada akvâ'l-hucec olmuşdu burhânı

Güzâr etdikçe deşt-i akferîn eşcâr u ahcârı  
Şefâ'at yâ Resûla'llâh deyü eylerdi efgânı

Hanîn-i cez' ü istişfâ' zabiyy vü zaby da ma'lûmun  
O sultân-ı cihânın oldu me'men dest ü dâmânı

Dikendir dîde-i a'dâya gerçi seyr-i zahmetdir  
Selâmın bekledi ol yolların hâr-ı mugaylânı

40 Melâhatda o mir'ât-ı Hudâ olmaz nice yek-tâ  
Ki mazmûn-ı *ene emlah* ana vermişdi 'unvânı

O şâh-ı fahr-ı 'âlem mesned-ârâ-yı şerî'atdır  
Hudâvend-i mu'azzam efser-i *levlâke* şâyânı

Te'âlâ'llâh o mihr-i 'âlem-ârâ doğduğu şebde  
Ne gûne etdi şenlik çün behiştin hûr u gılmânı

Yıkıldı tâk-ı Kisrâ zehresi çâk oldu şâhânın  
'Azâzil bulmadı şeytânlığa bir dürlü imkânı

'Afârit-i dalâlet-kâra teng oldu cihân cümle  
Nigûn-sâr oldu ehl-i bey'anın asnam u evsânı

45 Savâma'da rehâbîn ditredi havf-ı gavâtîden  
Zevâl-i i'tikâd-ı şûmuna vakt irdi erzânî

'Adûsu şemlini tefrîk edüp nûr-ı kudûmıyla  
Kulûb-ı zümre-i vâlâ-yı ahbâb oldu nûrânî

O mahdûm görünende remz-i pâk-i *kum fe enzirden*  
Derûn-ı ehl-i 'âlem oldu bi'l-cümle hirâsânı

Bu bir şeh-nâme-i esrâr-ı Hakdır bunda tayy lâzım  
Bu bir yemmdir şinâverlikde bulmaz kimse pâyânı

5a 'Urûc et 'âlemi bâlâ-yı tayya gitdiğin denlü  
Şeb-i esrânın evsâfında bîdâr et dil ü cânı



- 50 Gelüp Cibrîl-i peyk-i Rabb-i 'izzet ihtirâm üzre  
Ziyâfetgâh-ı kudse eyledi da'vet o sultânı
- Buyurdu Hak resûlüm gelsin olsun da'vetimden şâd  
Gelüp seyr eylesin hem destgâh-ı fazl u ihsânı
- Burâk-ı berk-se-peri elde Cibrîl-i emîn tutmuş  
Önünce hidmetinde eylemiş teşmîr-i dâmânı
- O gevher-pâre-i gencîne-i mahfi rakûb etdi  
Burâk ol gevher-i 'âlî-cenâbın oldu mîzânı
- Yanınca gâşiyedârı olan nâmûs-ı ekberle  
Düşüp yek-tarfa da beytü'l-mukaddes içre seyrânı
- 55 Gürûh-ı enbiyâ ervâhına saf saf mülâkâta  
Tesâdüf birle oldu cümlesi dîdâr üzre erzânı
- O yerde hayl-i meydân-ı nübüvvet iktidâ etdi  
İmâmı oldu cümle enbiyânın ol kerem kânı
- Bu mazmûnundan et *lev kâne Mûsâ* remzin istiş'âr  
Bilindi muktedâya olduğu peydâ vü pinhânî
- Rakûb etdi burâk-ı bâd-pâya gitdi bâlâya  
O seyr-i âsmân-peymâya irmez 'akl-ı insânî
- O şeb çarh-ı berîn encümle zer-pâş oldu râhında  
O mihmân-hâne-i iclâle masraf etdi hemyânî
- 60 Kevâkib seyre çıkmış sath-ı eflâk üzre yek-pâre  
Felek silmiş süpürmüş kasrın etmiş kasr-ı nûrânî
- Nice olmaz hilâl encümle seyre göz kulak zîrâ  
Anun zerrât-ı hürşîdinden oldu anların şânı
- Tahassür birle durmuş dest-ber-peymânçe yüz yerde  
Kamer bu hey'et üzre şevk-i pâ-bûsuyla derbânı
- N'ola şân u şükûh-ı heybetinden kaddi dâl olsa  
Bir engüştünden oldu iki şakk ol cirm-i tâbânı
- Debîr oldu 'utârid âstân-ı bârgâhında  
Çü buldu zühre sâz u nağmesinde çok peşîmânı
- 65 O şem'-i cem'-i bezm-i 'âlem-i lâhûti ol demde  
Görünce hîrelendi dîde-i hürşîd-i rahşânı

- 5b Likâsıyla ferahnâk oldu 'Îsâ bu makâm üzere  
Odur ol pâdişâh-ı 'âlemin gencûr-ı zî-şânı
- Silah-şoru olup ol dâverin Behrâm-ı hûn-âşâm  
Ser-i a' dâ-yı dîn şemşîrinin olmakda galtânı
- Hilâl ebrû-yı fahr-i kâ'inâta müştêrî oldu  
Bişürdi tâve-i 'aşkında hûtı kıldı büryânî
- Yüzün gördükde cümle nahsı gitdi sa'da yüz tutdı  
Semâhat matbahında çâşnî-gîr etdi keyvânı
- 70 Çıkup kürsî-nişîn-i ma' delet seyr etdi ser-tâ-ser  
Ziyâter etdi bâğ-ı sidreyi ol nûr-ı vicdânî
- O dâdâr-ı refî'ü'ş-şâna refref ol nihâd oldu  
Binüp anda koyup Cibrîl ile sidre-nişînânı
- Bu şevketle güzergâhı olup ol hazretin sidre  
Tonatdı ra'yet-i 'azm-i şerîfi 'arş-ı Rahmânî
- Temâşâ etdi ol dem heybet-i 'arş-ı mu'allâyı  
Hudâ zillinde anun cem'ede erbâb-ı îmânı
- Görüp çok sırrını Mevlânın ol mümtâz u müstesnâ  
Eder 'izzetle dîvân-hâne-i hikmetde cevânı
- 75 Geçüp âvâze-i yâ hû ile 'arş-ı mu'allâyı  
Kalup refref fakat seyr eyledi ol nûr-ı Rabbânî
- Behiştî gezdi gördü kudsiyânı şâdmân etdi  
Bilüp ahvâli halkı seyr edüp ahvâl-i nîrânı
- Muhammed nâsıb-ı râyât-ı âyât-ı hakâyıkdır  
N'ola bu fazl u ikrâm-ı mezîdin olsa şâyânı
- Muhammed gitdi 'izz ü haşmet üzere yekke vü tenhâ  
O yollarda Hudâdır reh-nümâsı sanma hayrânî
- Harîm-i *kabe kavseyn* ol hidîv-i sadr-ı *ev ednâ*  
Safâ-yı *li-ma 'a'llâh* üzere buldu şevk-ı rûhânî
- 80 Der-i esrâr-ı Hak oldu küşâde bî-kem ü bî-keyf  
Arada savt u nutk u harf yokdur ey haber-cânı
- Nidâ-yı *üdnü minni* birle reh-yâb-ı füyûz oldu  
Nevâl-i devlet-i kurb oldu ol sultâna erzânî
- O bezmin seyrine bir kimse tahsîl-i vukûf etmez

- O bezmin bilmedi ahvâlini bir ferd-i insânî
- 6a Ne sohbetdir o sohbet olmadı bir kimseye kısmet  
‘Ukûl irmez bu sırrın neydidin rûhânî cismânî  
‘Atıyye oldu dîvân-hâne-i ‘izzetde ol şebde  
Salât-ı hams-ı müncî-şân bismi'llâhın ‘unvânı
- 85 Ziyâfetgâh-ı rahmetdir baş üzre oldu ikrâmı  
Hele Allahu ekber kimse almış yok bu meydânı  
Hediye bahş olur mihmân-ı ‘âlî-kadre ‘âdetdir  
Tecellîzâr-ı fazl u ‘âtıfendendir bu ihsânı  
Karışdım mevce-i ‘ummân-ı evsâfında daldımsa  
Hurûş-ı ‘aşk ile her ne dedimse ‘afve yaz anı  
Zelîlim müznibim zârım günehkârım siyeh-rûyum  
Esîr-i dâm-ı ‘isyânım garîk-i bahr-ı nisyânî  
Bu nefsi-nâtika çekdikce çekdi bâr-ı gavgâsın  
Gözün açdırmadı ol bî-mürüvvet nefsi-hayvânî
- 90 Fakîrim senden özge dîde-i matlabda nem vardır  
Bana ser-mâye kıl eltâfını evkât-ı hüsrânı  
Yine sen lutf edüp ol me’men-i ‘âlîde bir yer ver  
Bana ol rûz-ı vâveylâda teng etme o meydânı  
Kulun gabrâ-yı bâbında kemîne pây-mâlindir  
Fakîrindir garîbindir senindir evvel ü sâni  
Halâyık izdihâmı zîr-i sancâğ-ı siyâdetde  
Beni kor mu tutam bir gûşe-i vâlâ-yı dîvânı  
Sen ey kân-ı şefâ‘at ben kulun mesrûr-ı lutf eyle  
Gözet mahşerde bu benden gibi çok müstmendânı
- 95 Gerekdir Zihnî-i dil-hastaya merhem-resân olmak  
Ki senden özge bir kes izlemez sormaz o lehfânı  
Hudâdan ben esîri ey kerem-kânı recâ eyle  
Bana olmazsa lutfun hayf-ı sad sen kanı ben kanı  
Beni kışmer eder erbâb-ı mahşer sen meded-kâr ol  
Siyeh-rûyum efendim hasmımın yok hadd ü pâyânı  
Salât ile selâm ol ravzana olsun devâm üzre  
Nitekim ‘âlemi rûşenter eyler mihr-i rahşânı

Dahî hem âl u ashâba bi-had gâyet selâm olsun  
Nitekim emr-i Hak devr etdirir nüh-tâk-ı gerdânı

**6**  
**NA‘T-I DİĞER Lİ-SEYYİDİ‘L-‘ÂLEMİN**  
**SALLA‘LLÂHU ‘ALEYHİ VE SELLEM**

**9b** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Makâmındır senin mi‘râc-ı ‘izzet yâ Resûla’llâh  
Sana şâyestedir ol kurb-ı hazret yâ Resûla’llâh

Sana müştâk iken gördü cemâlin kudsiyân cümle  
Tamâm oldu o şeb lutf u kerâmet yâ Resûla’llâh

Cemî‘-i enbiyâ vü evliyâya muktedâsın sen  
Kamu senden umar nakd-i ‘inâyet yâ Resûla’llâh

Hemîşe münkirin dûzahda vâveylâda kalmışdır  
Dem-â-dem ümmetin bulmakda vuslat yâ Resûla’llâh

5 Der-i lutfunda ‘âlem bir gedâ-yı müstmendindir  
Müsellemdir sana lutf u ‘inâyet yâ Resûla’llâh

Kerem kıl dâmen-i lutfunla mestûr eyle sultânım  
Şefâ‘at eyle hengâm-ı kıyâmet yâ Resûla’llâh

Kulundur kemterindir bende-i nâçizdir Zihnî  
Dem-i mahşer ana gösterme firkat yâ Resûla’llâh

**7**

**NA‘T-I DİĞER BE-SİYÂK-I SÂBIK**

**9b** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Ser-â-ser kalmışım derd ü belâda yâ Resûla’llâh  
Garîkim lücce-i cürm ü hatâda yâ Resûla’llâh

10a Tehî destim kefimde nakd-ı lutfundan ümîdim var  
Koma sahrâ-yı hayretde fütâde yâ Resûla’llâh

Pür oldu şevketinle ‘arsa-i pehnâ-yı tekvînî  
Yazıldı rif‘atın fevka‘l-‘alâda yâ Resûla’llâh

Okundu hutbe-i hatm-ı risâlet şân-ı pâkinde  
Dikildi ra‘yetin ‘arş-ı Hudâda yâ Resûla’llâh

5 Zemîne ‘izzet ü rif‘at değil mi merkad-i pâkin  
Mekânın var iken fevka‘s-semâda yâ Resûla’llâh

Vücûd-ı meymenet-âlûdun olmuş merhem-i 'ısyân  
Sen eyle merhamet 'âsî 'ibâda yâ Resûla'llâh

Dem-i şiddetde hengâm-ı belâda söyledim na'tın  
Ümîdim edesin lutf-ı rahâda yâ Resûla'llâh

Benim haddim değil hakk-ı edâ-yı midhatin ammâ  
Bana ser-riştedir rûz-ı cezâda yâ Resûla'llâh

Ne sözdür hâşa kim mahrûm olam nakd-i şefâ'atdan  
Tek ü tenhâ kalam rüsvâ vü sâde yâ Resûla'llâh

10 Kulundur Hazret-i Hakdan niyâz et Zihnî-i zârı  
Halâs et kalmamın renc ü 'anâda yâ Resûla'llâh

**8**

**E'Ş-ŞEYH İBRAHİM HAKKI GÜMÜŞHANE'DE İKEN**

**İRSÂL OLUNAN KASİDEDİR**

**16a** *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

1 Dem-i medâyihine hû deyüp be-'avn-i İlâh  
Senâ-yı hazret-i üstâda bed-i bismi'llâh

Ne hâce hâce-i gencîne-i kemâl u edeb  
Kirişmesiyle bulur tâlibân refi'a-i câh

Cihân rüşd ü salâhında müttefik akvâl  
Enâm midhat-i zâtında müttehid evfâh

Du'âsı Hak bu ki miftâh-ı genc-i matlabdır  
Teveccüh-i nazarıdır makâsıd-ı dil-hâh

5 Firâkına müte'essif likâsına şâdân  
Sezâdır olsa cihân hizmetinde hayl ü sipâh

Revâdır olsa du'âsı zâmîme-i evrâd  
Sezâdır olmağa hem hâk-i pâyı cây-ı şifâh

Nevâl-ı şâyi' -i âfâk u enfüs olmuş iken  
Medîhayı yine 'add eyler ol hatâ vü günâh

16b Mezâhimim benim ancak bu olmasaydı eger  
Olurdu Nef'î-i şîrîn-edâya dil hem-râh

Mukeddemât-ı senâsında var zarûriyyet  
Bu müdde'âmızı redd eylemez gedâ ile şâh

10 'Arîf-i nükte-şinâsâ şerîf-i menzîlnâ  
Gel et bu hasta-i hicrânına nigâh nigâh

Hemîşe mâ-sadak-ı midhatim sen oldun sen  
Kemîne bende-i dîrînenim ne half u güvâh

Semiyy-i cedd-i peyâmbere kerîm-i İbrahîm  
O Hakkı vasfına şâyeste sen be-‘avn-i İlâh

Dem-â-dem ‘arz ede erbâb-ı kâim hâcetini  
Yüzünde feth ola gül-gonca-i emel her gâh

Eyâ hazîne-i feyz ü fazîlet ü ‘irfân  
Senin vücûduna vâ-bestedir emân u refâh

15 Zamânededen ederim iznin olsa ger şekvâ  
Zemîne gerçi sığışmaz şikâyet-i cângâh

Velî ne sûd ki düşmez şikâyet ehl-i dile  
Ki emr-i sa‘bını âsân eder hemîşe İlâh

Umûr-ı hazret-i perverdigâr ahsendir  
Ne sun ‘ı var ise hoşdur olunmaz istikrâh

Şebân u rûz gelir matbah-ı ‘atâsından  
Nevâl-ı hân-ı hedâyâ-yı hazret-i Allah

Hemîşe bendeye şâyeste-i ‘ubûdiyyet  
Dem-â-dem etmek imiş secdesinde vaz ‘-ı cibâh

20 Gelir sabâh u mesâ rızk-ı âferîdesi hep  
Zamânededen müteşekki olur mu ehl-i nigâh

Füsûs o denlü kasâyid dirîg nazm-ı sühân  
Cerîde-i emelim oldu çün anunla siyâh

O denlü tarh-ı gazel ol kadar tevârîhim  
Netîce vermedi matlûba ‘ömrüm oldu tebâh

Medîha-i vüzerâ vasf-ı dil-sitân-ı kibâr  
‘Atıyyeye bedel ancak çün oldu nâle vü âh

Kiminden oldu ‘atıyye kiminde medh ü senâ  
Görülmedi hele çîn-i cebîn bi-hamdi’lîlâh

17a

25 Tevessülüm hele vasf-ı Hudâ vü na‘t-ı resûl  
Hatıyyemi hele mahv eyler ol çü cer-i miyâh

Ümîd-i mültafatınla tegazzüle pûyân  
Olur bu hâtır-ı mahsûd-ı ins ü cân nâ-gâh

‘Îzâr-ı sâfina düşdükçe hat çü ebr-i siyâh  
Enîn-i girye eder ‘âşikânı hâh u na-hâh

Olunca gül-beden-i yâr câmeden tecrîd  
Cihânı velvele-i âh u nâle kıldı tebâh

Sarıldı kâh-rübâ-yı cebîn-i yâra hatı  
Olur çü kâh-rübâyâ misâs-ı berg-i giyâh

30 Şehîd-i gamze-i hûn-hârdır fütâdeleri  
O mehveşin siteminden olur mu cây-ı penâh

Elimden aldı o meh ihtiyâr ile sabrım  
Egerçi fikhdâ vardır mesâ’îl-i ikrâh

Hıtâma irdi sühan başla dûrdan Zihnî  
Du‘â-yı devlet-i eyyâma rûz u şeb her gâh

Seni huzûr ile üns üzre şâd ede Mevlâ  
Niteki devr ede tâk-ı felekde mihr ile mâh

Karîn-i devlet-i feyz eyleye selâmet ile  
Bisât-ı hâki müzeyyen edince berg-i giyâh

35 Cenâb-ı Hak ede eyyâmın ‘ıyd u leylin kadr  
Hemîşe düşmene saf saf akınca mevc-i sipâh

Safâ-yı bâl ile ‘ömr-i şerîfin efzûn-bâd  
Bi-hakk-ı eşhedü en-lâilâhe illâ’llâh

Gıdâ-yı pâkin ola hem neşât-ı rûhânî  
Huzûr-ı üns ile oldukça ‘ârîf-i âgâh

9

**ÜSTÂD-I EKREM E’S-SEYYİD HÂZİK MUHAMMED EFENDİ  
HAZRETLERİ ERZURÛMA MÜFTÎ OLDUKDA BERÂ-YI TEHNİYE İRSÂL  
VE ZIMNINDA DU‘Â-YI İCÂBET-REVÂLARINA NÂ’İL OLDUĞUM  
TEBRÎKİYYEDİR**

19a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Ol üstâd-ı kerîme mesned-i fetvâ mübârek-bâd  
Benân-ı fazlına ol hâtem-i garrâ mübârek-bâd

Dikildi dest-i hayyât-ı kaderle hamd ol Allâha  
Sana ilbâs olundu hil‘at-ı iftâ mübârek-bâd

Debîr-i hikmet imzâ etdi iftâya seni el-hak  
Her ‘unvân âhirinde urduğun imzâ mübârek-bâd

Hemîşe dâ'im etsin Hazret-i Mevlâ denildikçe  
Berâ-yı tehniye ol mansıb-ı vâlâ mübârek-bâd

5 Dem-â-dem yâverin ol sâhib-i şer'-i mübîn olsun  
Safâ-yı hâtırınla câh-ı müstesnâ mübârek-bâd

Zarûrî kıldığı tebrîki çarh-ı kîne-cû âhir  
'Özür-hâhiyle insâf ettiği cânâ mübârek-bâd

Bu eyyâm-ı neşât encâm-ı vakt-i inbisâtımdır  
Bu feyz-i Kirdgâr u kâm-ı müstevfâ mübârek-bâd

Bu şevk-i nev-be-nevle bir gazel tarh etmek istersen  
Sana bu tab'-ı rûşenle dil-i ra'nâ mübârek-bâd

O şûh-ı dil-güşâyâ nâz u istiğnâ mübârek-bâd  
Cemâl-i tâbnâk u behcet-i sîmâ mübârek-bâd

19b

10 Yazılmış safha-i ruhsâra câh-ı hüsn-i pür-neş'en  
O fetvâ-yı kabâ endâmına cânâ mübârek-bâd

Kirişmeyle ederdin nehb ü târâc 'akl-ı dil-dâden  
'Aceb çîn-i cebînler eyledin peydâ mübârek-bâd

Sana serv-i çemen reşk etdi güller şermsâr oldu  
O ruhsâr-ı musaffâ ol kad-i bâlâ mübârek-bâd

O hüsn ü ân ile 'azm-i gülistân ettiği demde  
O pâkîze-reviş ol sîret-i zîbâ mübârek-bâd

Yine Zihnî gibi encûğ-ı gam kıldın dilin zîrâ  
Yine bir mâh-rûya 'aşk-ı rûh-efzâ mübârek-bâd

10

### ERZURÛMÎ YAZICI İBRAHÎM PÂŞÂYA VERİLEN KASİDEDİR

28b *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

1 Zihî meserret-i hâtır 'aceb sürûr-ı fu'âd  
Zihî füyûz-ı cesîme 'aceb nevâl-ı cevâd

Kalem ki 'arsa-i ma'nâda bir 'alem görünür  
Güvâh-ı lutf-ı Hudâdır eder peyâm îcâd

Verilse hitta-i nazmın hükûmeti tab'a  
Esâs-ı ma'ni-i ser-besteye verir bünyâd

'Aceb beşâseti var rûy-ı ehl-i memleketin  
Ne hoş kim eyledi Bârî kulûb-ı 'âlemi şâd



- 5 Diyâr-ı Erzen-i rûma irişdi feyz-i İlâh  
Dağıtdı hirmen-i tuğyânı eyledi ber-bâd  
  
Dilinde ezber edüp derdi bâğbân cümle  
Muzafferiz heme ‘âlemde tâ ebed âbâd  
  
Nigâh-ı hışm ile derlerdi hançerim hakkı  
Değildi zerre kadar yanlarında cümle ‘ibâd  
  
‘Înâyet-i ezeliyye irişdi şehrimize  
Bu memleketden üzöldü nitâk-ı şerr ü fesâd  
  
Esâsı ma‘deletin inhidâma müşrif idi  
Merâsîm-i sitem u zulm u cevr idi mu‘tâd
- 10 Yedinde rişte-i lâ-taknatûyu kıldı sened  
Ümîdini yine kesmezdi çün hemîşe ‘ibâd  
  
Gözünden uçmuş idi hâb-ı râhat-ı ‘âlem  
Hemîşe derdi ahâlî *li-küllî kavmin hâd*  
  
Tecâvüzünde tasaddî ederdi her birisi  
Kıtâl u gasba eder derûnu nasb-ı murâd
- 29a Ne aş verirdi harâb-ı kulûb-ı ehl-i dile  
Görülmemişdi bu denlü galîz kavm-ı ‘inâd  
  
Kimin ne zühresi var pîşegâh-ı hışmında  
Edeydi kâdı vü pâşâ-yı zâbitı îrâd
- 15 ‘Aceb ne hâl idi kim Erzurûm-ı mahrûsa  
Bu gûne fitneye şâyeste oldu böyle sevâd  
  
Bu memleket ki bulunmuş memâlike kürsî  
Ne mümkün olmaya bunda veliyy-i Rabb-i cevâd  
  
Ne hoş ki feyz-res oldu ‘atıyye-i samedî  
Ulaşdı mevhibe-i lâ-yezâlden imdâd  
  
Fenâya gitmiş iken dest-i zulm ile ‘âlem  
Elinden aldı girîbân-ı halkı âsaf-dâd  
  
Karîn-i kevkebe-i mesned-i vezâretdir  
Hakîk-i multafa-i hâlık-ı zamîr ü fu‘âd
- 20 Mekîn-i kâh-ı şeref ya‘ni İbrâhîm Pâşâ  
Müzâb olur yed-i re‘yinde âhen-i pûlâd

Değil mi hâsılı şâyân ol âsafa gufrân  
Umûr-ı şer‘-i şerîf-i resûl buldu sedâd

Hulûs-i pâki bu tevbîre olmasa munzam  
Bu feth-i genc-i mutalsam kalırdı bî-üstâd

‘Adûya savleti verdi hirâs-ı nîrânî  
Muhibbi nazra-i cân-bahşı etdi el-hak şâd

Güzîde-i vüzerâ-yı ‘izâm-ı devletdir  
‘Adû-yı ekberidir çün yanında cevr ü fesâd

25 Olunmamış yed-i fikrinde hall her eşhâsın  
Verilmemiş ezeli herkese bu isti‘dâd

Çü râhat oldu kudûmu ferah lüzûmundan  
Çerâğ-ı bezmgeh-i şevk olundu hem-îkâd

‘Aceb selâmete çıkdı ahâlî-i belde  
Muvaffak oldu elinde bu gûne kâr-ı şedâd

Revâc-ı kâle-i emn ü amân zamânıdır  
Metâ‘-ı zulm u şürûra netice düşdü kesâd

29b Çekildi zulm u sitem kanda kaldı sefk-i dimâ  
Egerçi tevbeler etmezse nişter-i fassâd

30 ‘Adem diyârına saldı cünûd-ı ‘isyânı  
Savurdu rîh-i ‘akîm gazab-ı semâya remâd

Yazılsa böyle cezâ-yı sezâ tevârîhe  
Gelenlere ‘aceb ‘ibret-nümâdır eyleye yâd

O nâmver ki şecâ‘at hasâ‘ilindendir  
Cerîde-i feleğe ketb olunsa bî-mikdâd

O kârvân ki olur anda her zamân ihlâs  
Nifâk-ı âlemi eyler hebâ-misâl ifkâd

Nüvişte kılrsa sezâdır sahâ‘if-i çarha  
Menâkıbın eger ebr-i matîri kılrsa medâd

35 Fütûh-ı rûh-fezâdır o âsafa mahsûs  
Semâ‘ ile hazer eyler bu hâli cümle bilâd

Cedîr-i câh u siyâdet-masîridir zâtı  
Zamân zamân denir âsâr-ı hayrı rûz-ı me‘âd

Hidîv-i muhteremâ sadr-ı muhteşem-kadrâ

Kuhen zamâneye verdin nizâm-ı nev-îcâd

Kemâl-i ma' deletinden cihân cihân oldu  
Hulâsa etmez olur kimse kimseden feryâd

Kıbâb-ı bârgeh-i çarha irdi sıyt u sadâ  
Bu re'y-i sâ'ib ile saldın 'âleme bir ad

40 Sen eyledin güher-i dîn ü devleti telmî'  
Dü 'âlem içre ede hazret-i Hudâ seni şâd

Medîhayı nice ikmâle biz mahal bulalım  
Gumûm-ı dehrden olmuş esâs-ı dil ber-bâd

Göründü şâhid-i maksûdumuz bi-hamdi'llâh  
İrişdi peyk-i ferah câna herçi bâd-âbâd

Dilimde âteş-i gam elde nakd-i hırmânım  
Eyâ vezîr-i cihânân eyle benden yâd

Netîce kalmamış âsâr-ı hân mânımdan  
Şarâb-ı 'azl ile reyyân iken Emîr Murâd

45 Dirîg olmasa kâsid metâ' -ı nazm-ı sühan  
Süyûf-ı tab' ile maktûl olurdu hep hüssâd

30a Ne mümkün eyleyem ol nazm u nesri der-hâtır  
'Aceb kim olmadı baht-ı gunûdem münkâd

El aç du'âya yeter Zihnîyâ sühan bu kadar  
İcâbet eyleye lutfiyle müste'ân 'ibâd

Hemîşe kârgah-i çarh olunca çehre-nümâ  
Umûruna ola munzam kemâl-ı rüşd ü sedâd

O dâverin hele bir şebânı kadr olsun  
Hudâ-yı lem-yezel eyyâmın eylesin ı'yâd

## 11

### ŞEH-SÜVÂR-ZÂDE MUSTAFÂ PÂŞAYA VERİLEN KASİDEDİR

30a *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

1 Göründü rûy-ı emel bâ-'inâyet-i müte'âl  
Pür oldu feyz ile el-hak sevâmih-i âmâl

İrişdi subh-ı neşât u zalâm-ı gam gitdi  
Ulaşdı bîd-i meserret gidüp kelâl ü melâl

Hücûm edüp bana tab' -ı gayûrum etdi şinev

Havâle oldu bana tîg-ı hûn-feşân misâl

Îrâdet eyledi râh-ı merâma sevk etdi  
'Akîm-pâş-ı dil oldu netâyicü'l-eşkâl

5 Dedim ki çâre nedir ben za'ife söyle meded  
Ben olmuşum sitem-i dehr-i dûn ile pâ-mâl

Eyâ şehenşeh-i 'âlî-himem sühan-perver  
Koma ayakda beni zîr-i zeyl-i lutfuna al

Tazallum eylemedikçe terahhum etdi bana  
Yem-i 'atâsını cûş etdi tab'-ı sâf-makâl

Dedi eyâ edeb-âmûz-ı resm-i tarh-ı sühan  
Neden beliyeye-i gerdûn ile olursun lâl

Hemîşe 'âdetidir ehl-i dânişin k'eyler  
Hayâl-i güft ü şinîdi vesâ'il-i âmâl

10 Selefde hep füsahânın merâsimindendir  
Kudûm-ı nâmverâna olur nisâr le'âl

Neden bu yaş ile hâmûş olur zebân-ı edâ  
Dehen-güşâ niçün olmaz bu hâme-i nakkâl

Sen ey tenük gönül oldun neden bu gûne melûl  
Hadîs-i cevr ü sitem dâstânın et battâl

30b Misâl-i mâh-ı sıyâm âhir oldu tengi-i dil  
İrişdi bâde-hor-ı dehre gurre-i şevvâl

Hülâsa-i emelim cümle etdi şerh ü beyân  
Dıraht-ı matlabım etdi hadâyık-ı efzâl

15 Dimâğım etdi mu'attar bu 'anber-i fercâm  
Getirdi vecde beni bu makâl-ı 'âlü'l-'âl

Cevâb-ı sâ'ibini seyyidü's-sened kıldım  
Mukeddemât-ı zünûnu hep eyledim ibtâl

Der-i sitâyiş-i âsaf reviş göründü bana  
Kemâl-i naks ile oldum o bâba çün rû-mâl

Ne âsaf Âsaf-ı 'âlî-vakâr u Cem-rütbe  
Vezîr-i 'ârif ü dâna müşîr-i pâk-hısâl

Mekîn-i kâh-ı 'alâ şeh-süvâr-ı sahn-ı veğâ  
Ferîd-i cûd u 'atâ müstefiz-i fazl u kemâl

- 20 Celîs-i sadr-ı safâ ya'ni Mustafâ Pâşâ  
Karîn-i kevkebe-i câh-ı izzet ü iclâl
- ‘Atiyye-i dü-kefi bahr u kâna şâmildir  
Meger ki havsala-i lutfudur sehâb-ı sikâl
- ‘Aceb mi teşne-i etvârı olsa mihr ile mâh  
‘Aceb mi andan eger halk etse istızlâl
- ‘Adû-yı devlet ü dîne salâbeti irişir  
Olur mu ‘âraza kahrı selâsil ü aġlâl
- O denlü nüsha-i vafında var mehâmid kim  
Fezâ’ilin edemem en kemînesin ikmâl
- 25 Hamiyyet-i zu’afâ muktezâ-yı hilkatidir  
Ri’âyet-i fukarâ iltizâmîdir her hâl
- Eyâ vezîr-i cihânbân u Muhteşem-kadrâ  
Eyâ güzîde-i gencîne-i fezâ-yı nevâl
- Edâ-yı midhatini böyle mi ederdim ben  
Felekden olmasa ger tab’-ı gam-keşim-pâ-mâl
- Zamâne ol kadar urdu ‘inân bahtıma kim  
Hamîde eyledi kaddim misâl-i cürm-i hilâl
- Hümâ-yı himmetimi eyledi şikeste cenâh  
Yoluk dücâce gibi eyledi ne perr ü ne bâl
- 31a  
30 Sezâver-i himem-zâ-yı vezîr-i Âsaf-râ  
Sezâver olduğumuz lutfâ buyurulsa su’âl
- Ne denlü semt-i merâma ‘azîmet etdim ise  
Cerîde-i emelimde göründü lafz-ı vebâl
- Mizâh-ı hâsid-i bed-hâhdan zebûn oldum  
Şemâtet-i sufehâ eyledi lisânımı lâl
- Dilimde ol kadar âmed-şod etdi harf-i recâ  
Kim etdi safha-i ümmîdi mekteb-i itfâl
- Sezâdır eylesem âyîne-i derûnumu sâf  
Ki düşmez ehl-i dile çarh ile nizâ’ ü cidâl
- 35 Hasâilinde gezerken bu tab’-ı çâlâkim  
Diyâr-ı fahr u mübâhâta oldu o meyyâl

Züyûl-ı nazm u kasâ'idde köhne vâdîdir  
Olur tefâhüre meyyâl hâme-i seyyâl

Benim bu bezm-i kühende sühanver-i dâna  
Sîpihr-i pîr benim hizmetimdedir meh ü sâl

Şehîr-i mülk-edâyım zarîf-i şehîr-i sühan  
Velîk etdi zamâne garîk-i bahr-ı melâl

Mu'ârizâna yeter tîg-ı nazm-ı berrâkım  
İrer gürûh-ı hased-kîşe zü'l-fikâr-misâl

40 Dokunsa cevher-i ferde eşî'a-ı nazarım  
Ederdi çünkü kabûl infisâli hem-çü sifâl

Mu'ârizâne girersem mebâhis-i 'ilme  
Olur edillenin akvâsı üzre istidlâl

Yeter tefâhürü ko Zihnîyâ du'âya el aç  
Kabûlün eyleye zîrâ mühavvilü'l-ahvâl

Hemîşe cûş u hurûş eyledikçe bahr-ı murâd  
Merâmın eyleye âmâde sâhibü'l-âmâl

## 12 ISFANAHCİ EL-HÂC HÂFİZ MUSTAFÂ PÂŞÂ-YI EMİRÜ'L-HÜCCÂCA VERİLEN KASİDEDİR

31a *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1 Zemîn eyler tefâhür mihr ü mâh-ı âsmân üzre  
Zamân leb-rîz-i sahbâ-yı safâdır gülsitân üzre

Letâfet kat kat olmuş subh-dem ebr-i bahârîde  
Gül-âb efşân olur her bir giyâh-ı büstân üzre

Verüp her lâle vü ezhâr-ı reng-â-rengi bir zîver  
Yürüdü hükmü sultân-ı bahâr âb-ı revân üzre

Süleymânlık mıdır maksûdu yâ sultân-ı nev-rûzun  
Sabâ emrinde 'âlem mesned-i emn ü amân üzre

5 Ya İskenderdir ol kim sedd-i ye'cüc-i hazân andan  
Metânet-yâb olur me'mûre-i kevn ü mekân üzre

Ruh-ı hoy-kerde-i cânâneveş tâb-ı bahârîden  
'Arak-rîzân olur şeb-nem nihâl-i erguvân üzre

Sebak-hân-ı fûnûn-ı 'işvedir murg-ı çemen her rûz  
Eder tekrâr ders-i 'aşkı bülbül âşiyân üzre

Gülistân feyz alınca çeşme-i hûrşîd-i enverden  
Düşer reşk u hased âb-ı hayât-ı câvidân üzre

Sabâ dem-sâzıdır bezm-i neşât-engîz-i gülzârın  
Nesîm âşüfte dildir tellenir zülf-i bütân üzre

10 Bu efzâyişle her bir serv-i gülşen bir dil-ârâdır  
N'ola yârân ederse 'akd-ı meclis dil-berân üzre

Bu kim gülşen-serây-ı kesret oldu vahdet el vermez  
Olur ekser tecellî 'ârife bâğ-ı cinân üzre

Okur bu matla' -ı dil-sûzu gülşende hezâr ezber  
Güşâd-ı goncayı yâd eyleyüp hüsn-i beyân üzre

Ezelden cebheme olmuş nüvişte hüsn ü ân üzre  
Zamân-ı haşre dek giryân olam verd-i cihân üzre

Hidîv-i nev-bahâr-ı 'âlem-ârâdır ki memdûhum  
Eder 'arz-ı cemâl âyîne-i dehre 'ıyân üzre

15 Hudâvend-i mu'azzam rütbe kim gerdûn edüp iclâl  
Ana tevkîrin iş'âr eylemişdir ins ü cân üzre

O destûr-ı celîlü's-şân ki 'ahdinde sühan-gûyân  
Medâyh-hân olurlar cümle vasf-ı dil-sitân üzre

Zamân âsâr-ı feyz ü fazlı birle hurrem ü handân  
Zemîn pür-neşve-i eltâfidir emn ü emân üzre

Ferîdûn-fer Felâtûn-ahter İskender-zaferdir kim  
Mübâhât etse derbânı sezâdır hüsrevân üzre

32a Dilîr-i nâmver-i Dârâ vü Cem-râ müsteşâr-ı kül  
Görür tedbîrini mir'at-ı baht-ı kâmrân üzre

20 Şitâb-ı seyr-i rahş-ı bâd-pâsından zemîn ditrer  
Olur sahn-ı veğâda kahrı gâlib Kahramân üzre

Felek hûrşîdi altun tûğ eder her rûz yanınca  
Eder meh-tâbı her şeb şeb-çerâğı sâyebân üzre

O bir müşkil-güşâ-yı rezm-i îmâdır mebâhisde  
Eder tashîh-i nakl u müdde'î bahs-âverân üzre

Sütûde nâmdâr-ı dehr Hâfız Mustafâ Pâşâ  
Debîr-i kudret imzâ etdi nâmın kehkeşân üzre

Cihânân-ı sehâvet-pîşe kim fart-ı nevâlinde  
Şümûl eyler kefi ihsân u lutfu bahr u kân üzre

25 Kef-i pür-cûduna ebri ne mümkün eylemek nisbet  
O giryân 'ahd-i ikrâmında handân bu zamân üzre

Şu rütbe rif'at-ı şân u şükûhun bildi devrân kim  
Felek yer gösterir ol sadra fark-ı ferkadân üzre

O metbû'-ı efâzıl-perverin fart-ı zekâsından  
Güşâyışdân olur 'aklı hemân râz-ı nihân üzre

Tecezzî-yâb eder şemşîr-i fehmi cevher-i ferdi  
N'ola işrâk ederse sînesi meşşe'iyân üzre

Zamîr-i 'âlem-efrûzunda mızmar gevher-i irfân  
Terâküm etmede mevc-i dili bahr-ı girân üzre

30 Nişângâh-ı nazardır hokka-i la'l-i güher-pâşî  
Derûn-ı şem'-i cem'-i bezm-i cândır kudsiyân üzre

Çekerler tûtiyâ-yı hâk-i pâyin çeşm-i ümmîde  
N'ola hâk-i deri rûchân bulursa Isfahân üzre

Müşîr-i kâr-gîrdâr âsaf-ı mümtâz u müstesnâ  
Sezâdır lutfuna bend etse dehri imtinân üzre

Hirâs-ı düzd-i bâğîlerden emniyyet-resân oldu  
Getirdi ser-nihâde halkı tîg-ı hûn-feşân üzre

Cihân münkâd-ı tedbîri zamân fermân-ber-i 'aklı  
Bulur cem'iyet-i esbâb-ı lutf-ı müste'ân üzre

35 Uyur âhû-beçe pehlû-yı şîr-i nerde bî-pervâ  
Zılâl-endâz olur bâzı zemîne vahşiyân üzre

32b 'Aceb mi hitta-i pîrân diyâr-ı Erzurûm olsa  
Mükâfât etse halka feyz ü in'âmın zamân üzre

Hidîvâ dâver-i 'âlî-vakârâ muhteşem-kadrâ  
Eyâ dest-i nevâlin bast eden dânişverân üzre

Geçirdim rişte-i evsâfına dürr-i girân-mâye  
K'ola erbâb-ı bezm-i rûzgâra dâstân üzre

Hemîşe midhatinle şâhid-i nazmım mücellâdır



- Seni medh etmek olsun baş ile rûh-ı revân üzre
- 40 Ne haddimdir mübâhâta züyûl-ı nazm-ı dil-keşde  
Eger âyin-i dîrîn olmasa ‘Îsî-demân üzre
- Ne benden gibi ‘ahdinde bulur devrân sühandânı  
Ne sen gibi hüner-perver gelir sadr-ı zamân üzre
- Benim şimdi bu ‘asrın dil-pesend-i vâlâsı  
Olur mengûşe her bir nutk-ı pâkim gûş-ı cân üzre
- Ben ol gencîne-i vîrâneyim kim pûte-i dilden  
Zer-i hâlis-‘ayâr-ı nükte-rîzândır dehân üzre
- Olur endîşemin cev lângehi sahn-ı ma‘ânî hep  
Verilse dest-i tab‘a ruhsat irhâ-yı ‘inân üzre
- 45 Ben ol mu ‘ciz-tırâz-ı sihr-i nazm-ı dil-güşâyım kim  
Müsellemdir ma‘ânî dest-i tab‘-ı nükte-dân üzre
- Sulandı kim dehân-ı kilik-i cûy-ı midhat-ı zâtın  
Kalır tâ rûz-ı restâhîze dek ratbü’l-lisân üzre
- Sinân-ı kilik ile zîr-i ‘inâna aldım akrânı  
Söz atdım ben dehân-ı nükte-sencân-ı cihân üzre
- ‘Arûs-ı tab‘ımı tahsîn ederdi görse Hakânî  
Nikâtım armağandır Nef‘î-i mu‘ciz-beyân üzre
- Bana bu tab‘-ı sâf u kuvvet-i derrâke Hakdandır  
Dil-i âgâhım eyler imtiyâz imtihân üzre
- 50 Tehâşî eyler ‘âlem hiddet-i tîg-ı zebânımdan  
Kelâmım bâr olursa gam değil hasm-ı cebân üzre
- Şikeste-hâtırım haysiyyetim mikdârı sultânım  
Şipihrin vaz‘-ı nâ-hemvârı çok necb-i muhân üzre
- Beyân etsem dükenmez dildeki sûz u güdâzım ben  
Şu‘â-ı âteşimden hâme sûzândır beyân üzre
- 33a Hidîvâ bâdiye-peymâ-yı endûh u sitemdir dil  
Şipihrin vakt-i va‘di geldi ‘abd-i nâ-tüvân üzre
- Teşekkî ber-taraf vakt-i tarabdır devr-i ‘izzetdir  
Bu eyyâm oldu hengâm-ı neşâta ıktirân üzre
- 55 İşitdim tûti-i gûyâyı hâtır-zâd-ı tab‘ımdan  
Okurdu bezm-i dilde bir gazel sükker-lebân üzre

Bugün taş atdı vâ'iz zümre-i sahbâ-keşân üzre  
Uzatdı ol el ayağ hâtır-ı pîr-i mugân üzre

Görürsem tu'me-i şemşîr-i cevrim eylerim dermiş  
Yaman etmiş yemîn 'uşşâka tîg-ı ebruvân üzre

Döküldükçe zemîne nakd-i eşk-i hasret-âmizim  
'Aceb handân olur ol şûh-ı müstesnâ ziyân üzre

Ben öğretdim rakîbe benden aldı ilticâ resmin  
Recâ geçmezdi evvel ol meh-i nâ-mihribân üzre

60 Lebinden çâre-cûy-ı harf-i vaslı alsam ey Zihnî  
Benimle söyleşir ol bî-amân tîr ü kemân üzre

Tamâm oldu sühan sultânımı tasdî' eder yoksa  
Hümâ-pervâz olurum himmetinle âsmân üzre

Du'â-yı devlete ihlâs ile dest-âver olsunlar  
Ki te'mîni ehemdir fırka-i kerrûbiyân üzre

Tınâb-ı hayme-i ikbâli istihkâma yüz tutsun  
Bu çarh-ı bî-sütûn zîver bulunca ahterân üzre

Dem-â-dem düşmen-i bed-hâhı gerden-beste kul olsun  
Tazallum eyledikçe hastagân merhem-resân üzre

13

### KASÎDE BER-SÎTÂYİŞ-İ MEŞ'ALECİ İBRAHÎM PÂŞÂ

33a *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

1 Endîşe kim nikâtını genc ü defîn eder  
Kâlâ-yı râyicânesini der-kemîn eder

Nâdîde bir edâya ger âgâz ederse dil  
'İcâz-ı tab'-ı nâdiredâna mu'în eder

Bir vâsf-ı dil-güşâyâ şürû' etse nâ-gehân  
Her tarh-ı cân-fezâsını dürr-i semîn eder

Bir nev hayâle bast-ı makâle eder gider  
Her bir edâ-yı dil-keşi hısn-ı hasîn eder

33b

5 Dildir hemîşe cilvegeh-i feyz-i lâ-yezâl  
Erbâb-ı tab'ı lâyıık-ı sadr-ı güzîn eder

Esrâr-ı gayba 'ârif-i âgâh olur gönül  
Terk-i kuyûd-ı gâ'ile-i ân u în eder

- Peygûle-i ferâğda mensî kalırdı söz  
Her bir kelâmı ehl-i sühan bir zemîn eder
- Yâ vasf eder cemâlini yârin be-şart-ı ân  
Yâ medh-i bostân u gül ü yâsemîn eder
- Geh devr eder sahâ'if-i kevn ü mekânı ol  
Geh seyr-i kârgâh-ı zamân u zemîn eder
- 10 Yâ gayb u yâ şühûdun eder hâlini beyân  
Yâ keşf-i keyf-i hâl-i şuhûr u sinîn eder
- Yâ olmasaydı hâme-i mu'ciz-ıtrâz eger  
Kimdir şükûfezâr-ı dili engübîn eder
- Kimdir şükûh-ı şâh-ı selâtîni vasf eder  
Kimdir medâyih-i vüzerâ-yı metîn eder
- Evsâf-ı pâk-dâver-i Dârâ-sütûde zât  
Engûşt-i hâme vasfını fass-ı nigîn eder
- Ol husrev-i zamâne ki câh u celâleti  
Pertev-fürûğ-ı millet-i dîn-i mübîn eder
- 15 Ol Cem-haşem ki medhini hakkâk-ı rûzgâr  
Nakş-ı füsûs-ı hâtem-i ehl-i yakîn eder
- Ol 'ârif-i ma'ârif-i yek-tâ ki rûzgâr  
Hâk-i rehin çü kuhl-ı Sıfahân u Çîn eder
- Ol fâzıl-ı efâzıl-ı devrân ki nâmını  
Zîb-i kıbâb-ı bârgeh-i heftümîn eder
- Ol dâver-i sudûr-ı mehâsin ki niyyeti  
İcrâ-yı şer'-i Hakda hulûs-ı rezîn eder
- Ol bihter-i cihân ki 'ulûm u fûnûnda  
Etvâr-ı dil-pesend ile tevkîr-i dîn eder
- 20 Ashâb-ı hatt-ı mekteb erbâb-ı ma'rifet  
Vasfin hemîşe zîver-i çarh-ı berîn eder
- Ahlâkını beyâna şürû' etse ehl-i dil  
Kilk ü devât u hâmesini 'anberîn eder
- 34a Hem Kahrâmân u Rüstem iken 'azm-ı rezmde  
Hem Edhemâne düşmeni endûhgîn eder

Nezzâre-i mürüvveti ahbâbı şâd eder  
Gerçi nigâh-ı kahrı 'adûyî hazîn eder

Dühnîni kâh-ı câhına rû-mâl olur enâm  
Şemşîr-i 'izz ü şânına vaz'-ı cebîn eder

25 Mevlâ bilir ki medh-i riyâ-gûne eylemem  
Sıdkım beni bu vesveselerden emîn eder

Hem müdde'â-yı midhatine var güvâhımız  
Her bu makâle sıdkına tab'im yemîn eder

Evsâf-ı şân u rif'atını iltizâm eden  
Lâ-büd cihânda kendüyi 'izzet-i rehîn eder

Eltâfî cûd-ı Hâtemi tayy eylemiş hele  
İkrâmı lutf-ı Bermekiyâmı mehîn eder

Her bir kelâmı mâ-sadak-ı emr-i müste'ân  
Her bir edâsı 'âlemi tarz-ı nevîn eder

30 Reh-yâb-ı bâğ-ı medh ü senâsı olanları  
Eltâf-ı gûne gûne ile mîve-çîn eder

Hem-pâye-i vezâretine şânı şân verir  
Her rütbe-i siyâdete temkîn-i karîn eder

Fehm-i rümûza kuvvet-i derrâke sendedir  
Âgâz ederse mebhasa 'ayne'l-yakîn eder

Hem-nâm-ı cedd-i Hazret-i Sultân-ı enbiyâ  
Pâşâ-yı mültecâ ki felek âferîn eder

Devletle şehri Erzen-i rûma duhûl edüp  
Sadr-ı sudûr-ı câhını 'izzet-rehîn eder

35 Deryâ-kefâ sehâb-nevâlâ 'atâverâ  
Bir ben değil medîhayı hep 'ârifîn eder

Takrîr edüp kemâl-i mekâdîr-i 'izzetin  
Evsâf-ı şâyegânını tab'im hemîn eder

Yâ böyle mi ederdim edâ-yı medâyihin  
Lîkin zamâne bendene her gûne kîn eder

Düşnâm-ı serzenişle hased-kîş-i rûzgâr  
Her demde kadr-i ehl-i kemâli pesîn eder

34b Kadr-i kemâle ehl-i kemâl âşinâ çıkar

- Erbâb-ı tab‘a serzeniş-i rağmîn eder
- 40 Tab‘ım gibi dakîka-şinâs-ı zamâne yok  
Her tarz-ı dil-güşâsına tarh-ı behîn eder
- Mazmûn-şinâs u nâdire-gûy-ı zamâneye  
Ehl-i zamâne lutfâ bedel âferîn eder
- Fermân olunsa bir gazel-i tâze tarhına  
Tab‘ım hisâr-ı nazmı tamâm âhenîn eder
- Vasf-ı ‘izâr-ı yârı dil-i âteşîn eder  
Gûyâ edâ-yı vasf-ı ruh-ı hûriîn eder
- Ol serv-kaddi görmede hâhişgeriz tamâm  
Hengâm-ı rûz-ı mahşere dek dil enîn eder
- 45 Ağyardan nihân ederim cân içindedir  
Ol cevri cân-güdâzı kim ol nâzenîn eder
- Geh nâz eder fütâdesine geh cefâ eder  
İncâz-ı va‘d-i vaslını bilmem ne hîn eder
- Bir kerre câm-ı vasl ile ratbü‘l-lisân olan  
Zihnî behişt-i şevkde kendin mekîn eder
- Teng olmasaydı kâfiye endîşe üzre ger  
Lâ-büd olurdu çarh-ı kühen âferîn eder
- Kahr ol ‘anîd-i beyhûde-gûy-ı zamâneye  
Sükkerle şâbı fark edemez halka kîn eder
- 50 Ta‘kîd-i lafzı siklet-i güftârı kec dili  
Zu‘munca nüktehâ-yı merâm-ı semîn eder
- Teşbîh ederse la‘l-i leb-i yâri bâdeye  
Zanneyle ol fakîr ki resm-i nevîn eder
- Miftâh-ı genc-i hikmet imiş kilik-i ehl-i dil  
Tezyîf ederse şî‘ri eger münkirîn eder
- Hamd eylerim ki öyle sühandâna söz derim  
Kâlâ-yı nazmı rağbeti dürr-i semîn eder
- Âmâl-ı surra eylemedim vâ‘izâne ben  
Me‘mûl-ı şâ‘irâneme tab‘ım yemîn eder
- 55 Ma‘lûm-ı devletindir ol âsâr-ı kârgâh  
Ehl-i dili hidîv-i cihân kâmbîn eder

35a Sultânımın rüsûm-ı cihân defterindedir  
Eltâfını kemâli ile kâmilîn eder

Tasdî‘i boşla başla ki Zihnî du‘âya hep  
Te‘mîn-i kudsiyân-ı Hudâ müsta‘în eder

Her rûz u şeb sa‘âdet ü kadri mezîd ola  
Her dem felek ki mihr ü mehi dûr-bîn eder

60 Eltâfi Hakk delâ‘il-i hayrâtı eylesin  
Her sâlikân ki hizbini hısn-ı hasîn eder

14

**YİNE MERHÛM MEŞ‘ALECİ İBRAHÎM  
PÂŞÂYA VERİLEN KASİDEDİR**

35a *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

1 Her ne dem kim dilde istîlâ-yı ‘aşk-ı yâr olur  
Mâ-sivâdan hâtırın âsâyîşi derkâr olur

Cezbe-i hüsn-i Hudâ dâdı bilen ehl-i nazar  
Devlet-i nezzâreden ‘ömründe ber-hordâr olur

Düşmen-i ‘akl u şu‘ûr olsa n’ola zülf-i bütân  
Nice dil ser-rişte-i sevdâ ile ber-dâr olur

O hilâl-ebrû kemâl-i şîvesin bulsun da gör  
Hüsn-i ‘âlem-gîr ile hûrşîd-i pür-envâr olur

5 Gâh olur ol fitne-cû handân olur vakt-ı gazab  
Geh tegâfûl gösterir nâ-dîde hoş-etvâr olur

Kesret-i nâ-cins ile ta‘rîfe sığmaz kûy-ı yâr  
Meclis-i cânânede efrâd olur ağıyâr olur

Elde tîg-ı hûn-feşânı gamzeler gaddâr iken  
Ol sitem-cû cevri ile gitdikçe merdüm-hâr olur

Cünd-i gîsû-yı dü-tâsı silsile-cünbân iken  
Hâl-i ‘uşşâk-ı perîşânı ‘aceb düşvâr olur

Bârgâh-ı pîr-i mey bir bü‘l-‘aceb dergâh imiş  
Bâde-nûşân-ı mahabbet anda hep hüşyâr olur

10 Böyle kalsa tâbiş-i ruhsâr-ı kâlâ-yı visâl  
Çâr-sû-yı ‘aşk içinde revnak-ı bâzâr olur

Kâkül-i pür-çînine ta‘lîm-i sihr eyler velî

Turrallar ta'vîze elde sübhatü'l-ebrâr olur

Âşinâ-yı mezheb-i 'aşka sühan bîgânedir  
Sûziş ü nâliş arada kâşif-i esrâr olur

35b Ârif-i vahdet-nişîne kesret el verdi yine  
Ol sebebdan 'âzim-i semt-i reh-i kûhsâr olur

Fasl-ı güldür bülbül-i hânende vecd-i 'aşk ile  
Nev-be-nev envâ'-ı nâğmeyle terennüm-kâr olur

15 Bâb bâb açıldı fasl-ı bahs-i sun'-ı Kirdgâr  
Ders-i ebnâ-yı zamâne câmi'ü'l-ezhâr olur

Dersini ta'tîle bend eyler sebak-hân-ı fûnûn  
Neş'e-i gülzârı tahsîle 'azîmetkâr olur

Nakş-ı reng-â-reng ile zîbendedir evrâk-ı bâğ  
Gül devât lâle hâme goncalar tûmâr olur

Hamdü li'llâh âb u tâb-ı Erzurûm oldu bedîd  
Ol huçeste-şân ile 'âlemde istibşâr olur

Ol huçeste-şân ki te'yîd-i İlâhî yâveri  
Ol hümâyûn zâta tevkîre felek devvâr olur

20 Ol hudâvend-i mu'azzam rütbe kim dergâhına  
Devr eder nüh-tâk-ı gerdûn sa'd ile pergâr olur

Ol celîlü's-şân ki düstûrâne imzâ eylese  
Re'y-i sâ'ibde karîni tâli'-i bîdâr olur

Ol dilîr-i saf-der-i 'âlem ki tevfk-i Hudâ  
Râh-ı ikbâle önünce kâsîd-ı rehvar olur

Müsteşâr-ı ehl-i devlet 'umde-i erbâb-ı dîn  
Her ne semte 'azm ederse himmeti mi'mâr olur

Olsa ihlâsı 'aceb mi bâ'is-i emn ü amân  
Ne makâsîd var zamânında ne hod peygâr olur

25 Hıfz-ı şer'-i pâk ile celb-i du'âdır niyyeti  
Hem mürâ'ât-ı ra'ıyyet birle hayr-âsâr olur

Bir kirişmeyle eder ahbâbı memnûnü'l-fu'âd  
Gerçi kahrı düşmen-i bed-hâha âteşbâr olur

Nükhet-i ahlâk-ı müşk-âgînin istişâm eder  
Ehl-i tehzîbin derûnu tabla-i 'attâr olur

Hem vera´ hem müttakî hem ehl-i dâniş hem sahî  
İşbu icmâl üzre tafsîl olsa çok güftâr olur

Bend-i isti´dâd-ı ta´dâd-ı mehâsin kalmamış  
Yoksa encüm denlü vasfı hâtıra ihzâr olur

36a

30 Ya´ni İbrâhîm Pâşâ-yı´adâlet-pîşe kim  
Cevher-i zâtında etvârı girân-mikdâr olur

Dâver-i´âli-cenâb u kâm-yâb-ı rûzgâr  
Ehl-i tab´a lutf u in´âmı yem-i zehhâr olur

Tan mıdır´âlem tutarsa istikâmet zeylini  
´Uhde-i´ahdinde zîrâ müttefik refâr olur

Âsafâ deryâ-kefâ Cemşîd-i´âlî-meşrebâ  
Midhatın a´lâ ile ednâda hep hemvâr olur

Sensin ol pâkize-tıynet kim sirişt-i zâtına  
Mâye-i feyz ü fezâil dem-be-dem mi´yâr olur

35

Sensin ol mâh-ı münîr-i ma´delet kim âftâb  
Fark-ı´izz ü şânına hem tâc u hem destâr olur

Sensin ol müşkil-güşâ ki nükte-i ser-besteler  
Kuvvet-i derrâke-i fehminden istiş´âr olur

Mâye-i´ayş u neşât et sâye-i lutfun bana  
Bahşîş-i ehl-i mekârim tâ ezel bisyâr olur

Pişgâh-ı ehl-i´izz ü câhda´âdet budur  
Hâcet-i nazm-âverân eş´âr ile´iş´âr olur

Minne-t-i nâdâna dâna tâ-be-key pâ-mâl ola  
Tâ-be-key ehl-i dile gerdûn-ı dîn gaddâr olur

40

Var idi sahbâ-misâl evvel safâ-yı hâtırım  
Şimdi mir´ât-ı dilim ekdâr ile jengâr olur

´Ârif ü dâna Fuzûlî mısra´ın yâd eylerim  
Şükr pey-der-pey derûn-ı kalbime tezkâr olur

Bu imiş kısmet Fuzûlî hâh ağla hâh gül  
Hâfızamda işbu söz bî-merre istihzâr olur

Benden efzûnter bilirsin her sözün a´lâsını  
Bu şü´ûnâta tasaddî korkarım iksâr olur



- Hâme-i pûyende-i erbâb-ı nazmın âdeti  
Zeyl-i eş'ârında fahr-ı resm-i şîrînkâr olur
- 45 Feyz-i tab'ımdan zuhûr etdikçe bir bir nükteler  
Katre-i nîsân gibi dilde dür-i şehvâr olur
- Tevsen-i ma'nâya irhâ-yı inân etsem eger  
Hızr-ı imdâd-ı İlâhî kâfile-sâlâr olur
- 36b Hâsid-i bed-hâh-ı dehr olmaz harîf endîşeme  
Kim benânımda kalem şemşîr-i cevherdâr olur
- Zihnîyâ itnâbı ko başla du'â-yı devlete  
Çünkü îcâz-ı sühan makbûl olur muhtâr olur
- Es'ad-ı eyyâm ile hengâm-ı bahtı yâr ola  
Nitekim tenvîr-i mihre Hakdan istimrâr olur
- 50 Hak muzaffer eylesin tevîk ile her kârda  
Çâr-fasl-ı devr-i âlem meh-be-meh tekrâr olur

## 15

### GÂZİ İZZET AHMED PÂŞAYA VERİLEN KASİDEDİR

- 36b *Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün*
- 1 Levhaşa'llâh nedir böyle dem-i âlem-gîr  
Bâreka'llâh nedir böyle ser-â-ser tebsîr
- Âferîn ey şeh-i ma'mûre-i izz ü haşmet  
Eyledin tîgın ile çend adûyı tahkîr
- Bir gazâ eyledin âlemde ki dillerde denür  
Haşre dek öyle fütûhât nakîr ü kıtmîr
- Eyledin ol kadar a'dâyı perîşân-hâtır  
Hayli müddet geçer olmaz hele ta'mîr-pezîr
- 5 Oldu gül-bang-ı hulûs-ı dil-âgâhın ile  
Hamdü li'llâh nice bin Moskov-ı bed der-şemşîr
- Şeremetlik edemez tevbeler eyler cenge  
Düşmenin sındı bütü oldu kulûbu teksîr
- Şerer-i na'l-i semendinden arar cây-ı girîz  
Görünür çeşmine zer-mîh-i kemânın çün tîr
- Dem-i heycâda olan zelzele-i kahrın eder  
Düşmen-i kînevere yevm-i kıyâmı tezkîr

- Kılıcı tîğın ‘adû gerdenini tenden dūr  
Edici sîneleri hançer-i tîzin kefgîr
- 10 Tevsen-i devlet ü ikbâline dünyâ mağlûb  
Kabza-i re’y-i cihân-gîrine ‘âlem teshîr
- Bâd-ı hışm-ı gazabın olsa vezân a‘dâya  
Lâ-cerem eyler o dem reng-i vücûhun tağyîr
- Kimse âzürde-i cebr olmadı ‘ahdinde senin  
Zülf-i hûbânda olan fitne dahı der-zencîr
- 37a Nâ-gehânî gazabın ‘âlemi medhûş eyler  
Yed-i tehbîrin eder cümle ziyânı temhîr
- Fehm edüp çarh senin rûtbe-i vâlânı eder  
Kilk-i zerrîn ile pîşâni-i mihre tasvîr
- 15 Savletin şekli heyûlâya dokunsa nâ-geh  
Hükemâ eyleyemez anı suverle tasvîr
- Eylese cûş-ı yem-i cûd u ‘atâ vü keremin  
Her biri akfer-i devrânı eder seyl-i matîr
- Ne kadar kevkebe var devlet-i ‘Osmânîde  
Sığamaz kubbe-i imkâna vezîrân-ı müşîr
- Bir memâlikde bu devletden eser yok aslâ  
İşte târîh-i kühen cümlesin eyler tahrîr
- Ne Ferîdûn u ne Dârâ vü ne Keyhusrevde  
Düvel-i sâbîka olmaz buna timsâl u nazîr
- 20 Ede hem şevket ü hem heybet ü hem ‘izzetini  
Haşre dek mesned-i tevfiğe karîn hayy ü kadîr
- Mazhar-ı ‘izzet-i Hak hazret-i Ahmed Pâşâ  
Sâye-endâz-ı ‘atâ dâver-i pâkîze-müşîr
- Dâver-i nâmver u tâc-ı ser-i ehl-i şeref  
Çâre-sâz-ı zu‘afâ âsaf-ı düşmen-tedmîr
- Dâverâ muhteremâ sadr-ı mükerrerem-şânâ  
Ey eden multafasın ehl-i kemâl üzre vefîr
- Midhatin zîver-i tahayyür ederim zîrâ kim  
Beni şevke getirir sendeki tenvîr-i zamîr
- 25 Ol kadar tab‘ıma irdi şeref-i medhinle

Bahşış-i tuhfe-i endîşe-i mazmûn-ı münîr

Vasfını eyler iken düşdü derûna cezbe  
Etdi fahriyyede tab‘ım yine dâmen teşmîr

Benim ol nâdire-perver ki zamâne nâmım  
Etdi ser-defter-i erbâb-ı sühanda tastîr

Benim ol mu‘cize-ârâ-yı belâgat ki sözüüm  
Bulamaz hasm u mu‘ârız ana ‘ayb u ta‘yîr

Tab‘ıma gıpta eder şimdi kemâl erbâbı  
Dehri hayret-keş eder bendeki hüsn-i ta‘bîr

37b

30 Hazm eder sözlerimi gevher-i gûş-ı tahsîn  
Müteşâ‘irlere tab‘ım verir iksîr-i kesîr

Rahş-ı endîşeme irhâ-yı ‘inân etdikçe  
Etdirir ‘âlem-i ma‘nâ-yı bülendi tesyîr

Kalemim tîr ü kemân mahberedir ammâ kim  
Tab‘-ı şâhînim eder kebk-i hayâli nahcîr

Bana bu tab‘-ı fehîmiyle dil-i âgâhî  
Etdi ol hazret-i hallâk-ı ‘avâlim teysîr

Söz tamâm oldu yeter lâf u güzâf ey Zihnî  
Elin aç eyle du‘âsında kabûl ü te’sîr

Nitekim mâh-ı felek devr-i metâli‘le yürür  
Nitekim mihr-i cihân eyleye dehri tenvîr

Her şebi kadr ola her rûzı hemân ‘ıyd-ı sa‘îd  
Ola bi’l-cümle anun düşmeni makhûr u esîr

16

### KASÎDE-İ EL-HÂC ‘ALİ PÂŞÂ

37b *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

1 Maşrık-ı rûy-ı emel rahşân olup hâver gibi  
Çeşm-i hâb-âlûd-ı baht oldu gûşâde der gibi

Habbezâ ol âsaf-ı sâhib-kırân-ı ‘âlemin  
Düşdü İrâna hirâs-ı satveti ahker gibi

Bir müşîr-ı kâr-fermâ-yı vezâret kim olur  
Emrine gerdûn anun mahkûm-ı fermân-ber gibi

Dil-pesend-i pâdişâh-ı dîn ü devletdir k’olur

- Bârgâh-ı haşmetinde şâhlar kemter gibi
- 5 Dest-i isti‘dâdına şâyestedir mühr-i şeref  
Hâtem-i iclâle var mı öyle engüşter gibi
- Merhametle ma‘delet hâsiyyetinde mümteziç  
Devr eder şem‘-i ‘atâ yanınca bir çâker gibi
- Midhatinde müdde‘âma kimse îrâd eylemez  
Levh-i dilde vasf-ı zâtı fenn-i müstahzar gibi
- Tarz u tavr-ı dil-keşi âvîze-i gûş-ı kabûl  
Sîreti kılmış anı mihr-i ziyâ-güster gibi
- Kuvvet-i tab‘-ı bülendi mâye-i ihlâsıdır  
Şâhid-i ‘akl-ı selîmi yâr-ı meh-peyker gibi
- 38a 10 Sûret-i tedbîr-i ‘âlem-gîr mir‘atındadır  
‘Aks-ı re‘y-i ‘âlem-efrûzı meh-i enver gibi
- Hâtem olsun cûd-ı efzâlinde ammâ kim ‘adîl  
Dergehinde Bermekî deryûze-i efkar gibi
- Hem-rikâb-ı ‘izzet ü ikbâlidir tevfik-i Hak  
‘Avn-i Yezdânî olur Hızr-ı zafer reh-ber gibi
- Şeh-süvâr-ı rezmgâh-ı vasfıdır sahn-ı masâff  
Pây-mâl eyler ‘adûyü şiddeti sarsar gibi
- Gösterir a‘dâ-yı dîn ü devlete şemşîr ile  
Kahr-ı âteş-hîz hakkı dehşet-i mahşer gibi
- 15 Muhtaribdir eşkıyâ havfiyle bî-temkîn olup  
Kapladı âfâkı sıyıtı sahn-ı bahr u ber gibi
- Her zamân râyic değil kâlâ-yı dükkân-ı fesâd  
Râygân olmaz heme bâzâr-ı şûr u şer gibi
- Ya‘ni ol el-hâc ‘Alî Pâşâ-yı ‘âlî-menkıbet  
Sebt olunmuş çarha nâmı sikke-i mermer gibi
- Kehf-i ‘ahd ü devletinde eyler ârâm u safâ  
Cümle erbâb-ı ra‘iyyet râhata mazhar gibi
- Düşmen-i bed-hâha teng-â-teng olur cây-ı girîz  
Merdüme her-cây olur meydân-ı pehnâver gibi
- 20 Âsafâ deryâ-kefâ serdâr-ı Rüstem-savlet  
Zîr-i rân-ı rahşına al dehri İskender gibi

Sensin ey destûr-ı ekrem âsaf-ı devr-i zamân  
Reh-berin ‘avn-i Hudâdır baht-ı sa‘d-ahter gibi

Sensin ol Dârâ-şiyem Cem-pâye Husrev-kevkebe  
‘Arşa eyle tîgını âvîhte gevher gibi

Bildi başdan çıkdığın zend-i le’im etdi telâş  
Olmada peygârda bir lâşe-i bî-ser gibi

Çâr e’imme kavlini taklîde istinkâf ile  
Başına beş mezhebi oldu belâ şeş-per gibi

25 Hasta dildir dâ’imâ güm-kerde-i râh-ı Hudâ  
Râfizî sıhhatdan olsun hâric-ez-defter gibi

Kes harâca hâsılı İrânı tîg-ı tîz ile  
Gelsin ol mel‘ûn diyâr-ı Rûma sûdâger gibi

38b Da‘vi-i şâhî o bâtıl-gûya bir fâsid hayâl  
Beste-gerden beste-yed kalsın har-ı lâgar gibi

Çâr-ı yâr-ı Ahmed-i Muhtârın andan hakkın al  
Zü’l-fikâr-ı gayretinle Hazret-i Haydar gibi

Hayli dem hûn-âbe-i şemsîr-i ehl-i sünneti  
İçmemişdi i‘tizâl ehli ber-i efkar gibi

30 Vâridât-ı tab‘ı tahrîr etmeğe yokdur mecâl  
Zabt olunmaz feyzü’l-hak kilk-i cevlânger gibi

Bir gazel kıldım telakkuf tab‘-ı mülhemden velî  
Kîse-i hâtırda anı hıfz ederdim zer gibi

Mâr-ı zülfü kişver-i hüsnünde bir ejder gibi  
Sıklet-i nezzâreden her rûz u şeb bekler gibi

Hasta-i hummâ-yı ‘aşka olsa sıhhatdır eger  
Şerbet-i la‘li gibi yâ gamze-i neşter gibi

Cevr ü istiğnâdadır keyfiyyet-i cezb-i derûn  
Dil-rübâ-yı nerm-hâtırdır tehî-peyker gibi

35 Bûy-ı zülf-i ‘anber-âgîninden istişmâm eder  
Bezm-i meyde bir iki ağyâr-ı bed-manzar gibi

Hat gelüp mir’ât-ı ruhsârın gubâr-âlûd eder  
Şimdi ‘azl-i câh-ı hüsnünden dili muğber gibi

Dâğ-ı sînem âteş-i dilden görenler zanneder  
Mühr urulmuş câ-be-câ bir sûret-i mahzar gibi

Armağan-ı gayb imiş Zihnî gibi endîşemiz  
Tâze ma'ni dem-be-dem hâtırdadır ezber gibi

Söz 'akîbinde mübâhât etmek erbâb-ı sühan  
Resm-i dîrîn olmada sultânıma azher gibi

40 Bâde-i ser-şâr-ı tab'im reşhası reyyân eder  
Kâse-lîsân-ı kemâli şerbet-i sükker gibi

Her ne ta'bîr eylesem şâyestedir endîşeme  
Ta'neden jeng-âver olmaz çehre-i dil-ber gibi

Tâze-gûyân-ı zamânın nâdire-sencânıyım  
Pest iken kadrim yine tab'-ı sühan-perver gibi

Bahr-ı tab'im eylemez bir dem kabûl küdüreti  
Sâfidir âyîne-i kalbim meh-i enver gibi

39a Şu'le-i cevvalê-i nazmım nice inkâr eder  
Hakk-ı insâf üzre mi'yâr eyleyen gevher gibi

45 İltifât ümmîdine vâ-bestedir tarh-ı sühan  
Yoksa ebnâ-yı zamânın ta'nıdır hançer gibi

Şekve-i gerdûn-ı efzûnkârı ta'dâd eylesem  
Süllem-i kerrâta eyler irtikâ defter gibi

Kâle-i eş'âr-ı eslâfî revâc-engîz eden  
Rağbet-i erbâb-ı devletdir gül-i ahmer gibi

Şevket-i şâhâni şân-ı âsafânî rabt eden  
Kilk-i zerrîn-i selefdir târ-ı sîm ü zer gibi

Nef'î-i mu'ciz-beyân u Bâkî-i şîrîn-zebân  
Nâbî-i pîr-ı sühan Sâbit-kadem erler gibi

50 Dahı çok çâbü-k-süvârân-ı fezâ-yı ma'rifet  
Etdiler meydân-ı ma'nâda tecevvül er gibi

Oldular makbûl-ı bezm-i tahtgâh-ı saltanat  
Sözleri âğişte-i i'zâz olup micmer gibi

Her biri gülşen-serây-ı âtîfetde 'ıyş edüp  
Zîver-i destâr-ı akrân oldu verd-i ter gibi

Anları lutf-ı şehensâhî nevâl-i âsafân

‘Âkıbet meşhûr-ı âfâk eyledi hâver gibi

Bu da bir u‘cûbe kim anlar da eyler iştikâ  
Baht u tâli‘den hemîşe sâ‘il-i muztarr gibi

55 ‘Âdet-i dîrînedir lutf-ı hidîvân sen dahı  
Bendeni rûşen-dil et mihr-i ziyâ-âver gibi

Hayli demdir ben de mahsûr-ı hasîr-i zilletim  
Sen de bisyâr eyle lutfun eyleme diger gibi

Çün ferâh-ı dest ile min-ba‘d işim altun olup  
Kıl beni şâyeste-i tatyîb-i dil ‘anber gibi

Nasb-ı nefis et hâkdan ref‘a kulun himmet buyur  
Münhafez hâl olmasın medhûl-ı harf-i cerr gibi

Vaktidir başla du‘â-yı devlete ihlâs ile  
Kudsiyân te‘min için cem‘ oldular ‘asker gibi

60 Mesned-ârâ-yı sa‘âdet eyleyüp bârî Hudâ  
Zâtına olsun ‘inâyet hil‘at ü efser gibi

39b Hâksâr-ı zillet oldukça ‘adû-yı bed-likâ  
Rıf‘atın efzûnter olsun çarh-ı nîlûfer gibi

17

**SÂBIKAN MA‘DEN-EMÎNİ HÂLÂ VÂLÎ-İ DİYÂRBEKİR YÛSUF PÂŞAYA  
İRSÂL OLUNAN KASÎDEDİR**

40a *Mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün*

1 Ressâm-ı kader her işi nakş-ı kalem eyler  
Tenfîz-i kazâyâsın ezel lâ-cerem eyler

Zîbendedir âsârı ile enfüs ü âfâk  
Vakt-ı ‘amel ızhâr edicek muhteşem eyler

Hep kâr-ı cihân cümle şü‘ûnât-ı Hudâdır  
Mümkin midir âdem buna lâ vü ne‘am eyler

Yek nokta ile buldu nümâyiş bu mükevven  
Tefrîki ile cem‘i ile hem-be-hem eyler

5 Mir‘ât-ı tecellîde suver-bîn-i mezâhir  
Âmâl-ı dil-i rûşenini mürtesem eyler

Gül-çîn-i mezâyâ-yı kemâlât olan ‘ârîf  
Esrâr-ı tecellîde derûnun irem eyler

Girmez reh-i sırr-ı kadere çün ü çerâlar  
‘Âkıl burada kayd-ı ne pîş ü ne kem eyler

Dîvân-ı ezelde ne hatâ var ne de nisyân  
Eylerse ta‘arruz meger ehl-i sekam eyler

Her işde suvergâh-ı kader çehre-nümâdır  
Beyhûde kişi kendüyi pâ-mâl-ı gam eyler

10 Tekmîl-i mehâsinde olan ‘ârif-i yek-tâ  
Mirkât-ı murâdâta su‘ûda himem eyler

Her şahs olamaz bedraka-yâb-ı reh-i matlab  
Cân u dilini gam-keş-i cevr ü sitem eyler

40b Her tîre-zamîrâna güşâyende değıldir  
Derrâkesin esrâr-ı nihânda hakem eyler

Mestâne müheyyâ-yı neşât-âver olanlar  
Ser-şâr-ı tecellîyle dilin câm-ı Cem eyler

Nakdine-i evkâtını hâlisten edenler  
Kâlâsını pîrâye-i beytü’l-harem eyler

15 Bu ma‘ni-i cân-bahşa kim eyler nazar anlar  
İllâ ki meger dâver-i ferhunde-dem eyler

Bu emr-i mutalsamda yine fikr-i dakîki  
Eylerse o mahdûm-ı veliyyü’n-ni‘am eyler

Ol âsaf-ı devrân ki hulûs-ı dil-i pâkin  
Küttâb-ı güher-bîn-i zamâne rakam eyler

Destûr-ı mükerrem ki heme re’y-i rezîni  
Tedbîr ile tanzîm-i umûr-ı ümem eyler

Sadrü’l-vüzerâ âsaf-ı yek-tâ-yı zamâne  
Temkînini her kârda sâbit-kadem eyler

20 Dârâ-fer ü Cemşîd-zafer ü Güstehem-âyîn  
Dergâhını reşk-âver-i dîhîm ü Cem eyler

Behrâm-ı silah-şor-sıfat düşmen-i dîni  
Şemşîr ile âlûde-i hûn-ı sitem eyler

İkbâli celî tâli‘i mansûr u muzaffer  
İrşâd-ı sürûşânı önünce ‘alem eyler

Pâkîze-siriştinde hüveydâ görünür bu



Ahbâba 'atâ-pâş' adûya nikam eyler

Etvâr-ı dil-ârâsı pesendîde-i 'âlem  
Dil-mürdelere nutk-ı Mesîhâsı em eyler

25 Dünyâ nigeş-i lutfuna dil-beste mutayyib  
Gûş eyleyen evsâfımı def'-i elem eyler

Ebnâ-yı zamân emrin eder rıbka-i teslîm  
Hayr üzre du'âsın fukarâ mültezem eyler

Elbette ki bir vech ile memnûnudur 'âlem  
Yâ nakd eder ihsânını yâhud selem eyler

Mağlûbdur elbette Felâtûn u Aristo  
Bezminde ya kim bahs-i hudûs u kıdem eyler

41a Ne kuvvet-i bâzûda olur Behmen-'adîli  
Ne hışm-ı cigergâhını şîrân-ı Cem eyler

30 Hıdmetde kemer-beste zamânında harâmî  
Yollarda küfûl ehline darb-ı hıyam eyler

Hurşîd-i ziyâdâr gibi hıttâ-i Âmid  
Teşrîfî kudûmı ile ref'-i zalam eyler

Benzer dür-i nâ-yâba değil kimse 'adîli  
Eltâf-ı yemînün ne sehâb u ne yem eyler

Bir 'abdini metbû'-ı enâm eyleyüp Allah  
U'cûbe ki halk üzre melâ'ik hadem eyler

Yûsuf 'alem-ârâyîş-i erkân-ı vezâret  
Dünyâyı 'uluvv-i himemi müftenem eyler

35 Encüm-sipehâ sâf-dilâ Hak seni lâ-büd  
Bu baht-ı hümâyûn-fer ile muhterem eyler

Gûş eyleyeli elsine-i nâsda şânın  
Kalbim dürer-i medh ü senâ müzdehem eyler

Bu hâtır-ı vîrân-şode ta'mîrine himmet  
Sultânıma yek-'arza ile eylesem eyler

Çekmem dahı Allah bilir minnet-i nâdân  
Min-ba'd değilim kâmetimi ham-be-ham eyler

Etmîş değilim şimdiye dek halka tekâ-pû  
Vâsıkter olan bendeyi Hak müftenem eyler

40 Etmem yine her nâ-kes ü bed-kâra temellük  
Erbâb-ı dil ol hasleti 'add-i lememe eyler

İlhâm ile inhâ iledir işbu kasîde  
Bu sırr-ı nihân tîre dili münfeham eyler

Açdın dilimi dest-i ta'attufu efendim  
Tab'im ki değilken söze vaz'-ı kalem eyler

Kim kaldı bu meydân-ı 'atâyâ-yı felekde  
Nakdîne-i fazl u hüneri der-zimem eyler

Yek dânaka yek kâle-i ma'nâ kıyam olmaz  
Erbâb-ı fenâ şimdi hevâ-yı derem eyler

45 Hum-hâne-i ma'nâ kapanup sındı sebûsu  
Sizden dahı özge anı kim müstanem eyler

41b Nezdik ü eger dür ise de ehl-i ma'âni  
Lâ-büd zurafâ semtine tarh-ı rakam eyler

Fahriyyeden ezyâl-i sitâyîşde tehâşi  
Ne tâ'ife-i Rûm ne halk-ı 'Acem eyler

Eş'arım ile neyyir-i tab'im olur iş'âr  
Elhân-ı nev-â-nevde hayâlim negam eyler

Bî-merre sühan dâd-ı Hudâdır şu'arâda  
Âdem ne için bunda yemîn ü kasem eyler

50 Mazmûn-ı hayâlât-ı derûnum yüze çıksa  
Dürr-i 'Adene kısır-ı behâ vü kıyem eyler

İmdâda gelir hâtır-ı âgâha sürûşân  
Endişemi gül-çîn-i nikât u hikem eyler

Kîn-âver-i gerdûn husûmetden utanmaz  
Beyhûde yere ta'ne ile leyy-i fem eyler

Her bir sözüm enmûzec-i divân-ı kaderdir  
Hüssâd-ı bed-endişden âdem ne gam eyler

Dürler dökülür raşha-i kilik-i güherimden  
Gülzâr-ı dilim 'âlemi bâğ-ı irem eyler

55 Bir tâze gazel tarhı ile tab'-ı güher-zâ  
Âhir dürrer-i midhatini muntazam eyler

Âyîn-i vefâkâriyi ger ol sanem eyler  
Zevk-i leb ü la'liyle gönül 'ayş u dem eyler

Etvâr-ı hoş-âyendeleri dil-ber-i Rûmun  
Dil-dâdeleri hüsnü ile muhtarem eyler

Âşûfte-i hûbân-ı cihâna bu yeter kim  
Bu meykedede yâdını bir gonca-fem eyler

Lâzım değil olmazsa da ger bûs u kenârı  
Nezzâreye ruhsat da verirse kerem eyler

60 Zihnî yetişir bast-ı makâle sühan ehli  
Söz gâyete irdükde du'âsın ehem eyler

Cûy-ı emeli lutf ile cârî ola yâ Rab  
Sâhilleri kim mevce-i yem mültesem olur

Âmâlini tevfiik ile te'yîd ede Bârî  
Her dem ki Hudâ halkını gark-ı ni'am eyler

18

**VÂLÎ-İ RUHÂ 'ABDÎ PÂŞÂYA İRSÂL OLUNAN KASİDEDİR**

42a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Merhabâ ey kalem-i cilve-nümâ-yı ma'nâ  
Ey letâfet-dih-i gülzâr-ı nikât-ı eşyâ

Habbezâ nâtıka-pîrâ-yı hakâyık ki olur  
Dehen-i pür-berekâtında senin hakk-ı edâ

Hep seninle bilinir zâbıta-i güft-i şenîd  
Hep seninle dizilir nazm-ı süreyyâ-sîmâ

Pîşgâh-ı sipeh-i lafz u ma'ânî sensin  
Tende cân sînede dil elde 'alemsin hakkâ

5 Sende müstevdi' olur gevher-i genc-i esrâr  
Sende müstahfiz olur remz-i 'ulûm-ı füsahâ

Kadrin a'lâ kelimâtın kem ü keyfî havî  
Çün 'ukûl-ı 'aşere buldu seninle imzâ

Kangı gencînenin iksîri edüpdür seni Hak  
Kangı bahrin dür-i yek-tâsısın ey kân-ı 'atâ

Tercümân-ı sühan-ı tâlib-i matlûb oldun  
Reh-revân-ı emele bedraka-yı râh-nümâ

Hayli dem zîb-i kenâr olmadın ey serv-i emel  
Olmadın bir nice demdir ne ‘aceb çehre-güşâ

10 Yâr idin tâ ezeli külb-i ahzânımda  
Gam-güsâr-ı dil-i mahzûnum idin bî-pervâ

42b Uğramazsın dahı mânend-i safâ yanımıza  
Tâ-be-key hâtır-ı zâra bu kadar istiğnâ

Gel gel Allahı seversen beni mehcûr etme  
Mâ-cerâ-yı ezeli resmini eyle icrâ

Sen ki meşşâta-i ebkâr-ı nikât-ı cânsın  
Ne revâ kim kala pejmürde ‘arûs-ı ma ‘nâ

Devr eder zâtın ile dâ’ire-i kevn ü mekân  
Feth olur şânın ile mahzen-i esbâb-ı semâ

15 Dest-gîr ol bana ey dil-ber-i ‘âli-meşreb  
Kalb-i vîrân-şodum et himmet-i destinle binâ

Nakş-ı rengînine Erjeng ile Mânî hayrân  
Sûret ü sîretine cân verir ehl-i imlâ

Çeşm-i nemnâki ile sîne-şikâf eyleyerek  
Dil-i ma ‘lûlumuza eyledi işrâb-ı şifâ

Dedi ey pâ-zede-i renc-i sipihr-i gerdûn  
Edeyim ben sana nakd-i dili bir bir îfâ

Ne sebebden bu kadar sûzlu güftârın ile  
Olasın şöhre-i ebnâ-yı zamâne hayfâ

20 Ezeli tab ‘-ı sühan-gûyuna vermişdir Hak  
Nazm-ı güftâr-ı dürer-bârın için hüsn ü bahâ

‘Uhde-i lâzime-i zimmetini yâd ederek  
Sohbet-i sâbika-i dil-keşi eyle inhâ

Nice sohbet ki Mesîhâ-dem idi ‘âlemde  
Bezmi hem-hâlet-i câm-ı mey ederdi gûyâ

Zîver-i meclis-i pâkîze-i ahbâbın idi  
Bâ ‘is-i şevk-i zamîrân idi her dem her câ

Vasfı dil-cûsı ile gülşen-i hâtır ma ‘mûr  
Zikr-i etvârı ile havsala-i dil deryâ

25 İnbisat-âver olurdu ne zamân başlasalar

Nakl-ı 'ahlâk-ı pesendîdesine müstevfâ

Nazma al derler idi böyle dür-i yek-tâyı  
O sühan-pervere kıl fazl u kemâlin îmâ

Sende de hayli zamân dâ'ıye olmuşdu bu söz  
K'idesin râz-ı dil-i zârını bir bir ifşâ

43a Nâmdâr-ı vüzerâ Hazret-i 'Abdî Pâşâ  
Sâye-endâz-ı gürûh-ı füsahâ-yı şu'arâ

Bir veliyyü'n-ni'am ârâyiş-i dîn ü devlet  
Mazhar-ı multafa-i hazret-i vehhâb-ı 'atâ

30 'Ârif ü nâtıka-pîrâ-yı belâgat ki sözi  
Gûş-ı ehl-i dile oldu heme dürr-i yek-tâ

İdeli mesned-i vâlâ-yı vezâretde karâr  
Kevkeb-i kevkebe-i ehl-i dil oldu ber-câ

Âsmân-pâye kamer-tâli' vü hûrşîd-hüner  
Dâver-i ebr-i kef ü kân-ı 'atâ sadr-ârâ

Görür âyîne-i şemşîr-i cihân-tâbında  
Şâhid-i peyker-i âyât-ı fütûhı kat'â

Hüsn-i tedbîri ile buldu fenâ a'dâsı  
Komadı bâğiye âsâyişe bir yerde bekâ

35 Levhaşa'llâh gerek böyle ola şân u şükûh  
Bâreka'llâh budur râtibe-i sıyt u sadâ

Bâtını neş'e-i 'irfân ile zîbende olup  
Zâhiri sırr-ı şerî'atla hüveydâ peydâ

Cûd-ı yek-rûzesi yek-sâle olur ehl-i dile  
Bahr u kâna ne 'aceb eyler ise istiğnâ

O tevâzû' o reviş öyle pesendîde-şiyem  
Ana hâsiyyet-i âzâl-ı ezeldir hakkâ

Dâverâ dâdger-i âsaf-şikenâ destûrâ  
Ey veren hân-kah-ı dânişe 'âlemde ziyâ

40 Silk-i tahrîre getirdim heme vasfin ammâ  
'Öşr mu'âşirini ikmâl edemez kilk-i dü-pâ

Evc-gîr-i felek-i heştüm olursa tan mı  
Merkez-i dâ'ire-i câh u celâlin mahzâ

Mümteziç tıynet-i pâkîzen ile hilm ü edeb  
Müttehîd tab´-ı ziyâ-bahşın ile sıdk u safâ

Sensin ârâyîş-i dîvân-ı vezâret şimdi  
Destgâhında durur menkıbe-hân-ı füsahâ

Ne desem midhat-ı zâtında hakikat-gûyum  
İstemez sâf-derûnum ne mecâz u ne riyâ

43b

45 Lâne-gîr-i emel-i çarh olamaz gûşîş ile  
Himmat-i kalbine nisbetle hümâ vü ´ankâ

Sâbıkân eylediğim güft-i şinîde efsûs  
Nâdimem eylediğim medh-i digerde hâlâ

Sığmaz evrâka sûtûde-şiyemin sultânım  
Ola kim anı şifâhen diyelim vakt-ı likâ

Şeb-nem-i kalbimi eltâf-ı dilin cezb etdi  
Bülbül-i tab´ımı gülzâr-ı medîhan gûyâ

Kîse-i hâfızada bir nice söz kaldı velî  
Anı da neşr edelim pâyene mânend-i sabâ

50

Bir zamân tâli´-i bed-kîşe sitîz eyler idim  
Etdiğiçün beni ol pâ-zede-i renc ü ´mâ

Ağzı açdırmaz idi latme-i kahrı bir dem  
Berk-i şâh-ı emelim eyler idi cümle hebâ

Ne meserret kodı dilde ne de emniyyet-i cân  
Ardı yok arası yok rencîş-i kalbin zîrâ

Bir dilim nân ile yek cür´a eger su verse  
Hazm olunmaz o kadar serzeniş eyler ki bana

Bu imiş kısmet-i erbâb-meniş rûz-ı ezel  
Gâh gam gâh sitem gâh ´adâ-yı a´dâ

55

Ahterimdir beni bu rûtbe eden beste-dehen  
Tab´-ı çâlâkime yoksa bulunur mu hem-tâ

Açılır nefham ile gonca-i gülzâr-ı neşât  
Sulanur reşha-i kilkimle fezâ-yı ma´nâ

Nâz eder cevher-i seyyâle-midâdım lâ-büd  
Sühanım şu´le-i cevvalé gibi verdi cilâ

Benim ol nâdire-peymâ-yı fezâ-yı 'îrfân  
Dil-i derrâkime şâyestedir envâr-ı Hudâ

Nazm u nesrin benim üstâd-ı 'imâdü'd-dîni  
Tab'-ı mu'ciz- nefesim eyledi dehri ihyâ

60 Şimdicek hâce-i kâlâ-yı kemâl olduğumu  
İ'tirâf eyledi ebnâ-yı zamân ser-tâ-pâ

Pey-rev olsaydı bana Nef'î-i mu'ciz-dem ger  
Sühanım gûş edicek söyler idi tâbe serâ

44a Girse ger pençe-i endîşeme bikr-i ma'nâ  
Ne hayâ gülden 'aceb anı eder çehre-güşâ

Yâ mübâhâta ne hâcet kerem et sultânım  
Kim bilir mertebe-i dânişi sizden a'lâ

Kâlemin külçesi dükkânçe-i nisyânda idi  
Sen çıkardın anı bâzâr-ı revâca ammâ

65 Lutf edüp emti'a-i fâhire-i nazmımda  
Bir kapu aç ki bula dest-i şerîfinle bahâ

Bana esrâr-ı nevâlin nice söz söyletdi  
Yâ 'inân-ı dili mümkün midir etmek irhâ

Keştî-i sâ'iredir bahr-i ma'ârifde sözüm  
Ârzû-mend-i kenâr olmada yok hâhiş ana

Kand-i ümmîd-i nevâlenle 'aceb tûtî-i cân  
Tıfl-ı nev-res gibi vasfınla olur sükker-hâ

Boşanup nağme-i santûr-sıfat elhâna  
Eyledi mahfel-i endîşemizi nağme-serâ

70 Sâha-peymâ-yı hayâl olduğu dem hâtır-ı zâr  
Bir gazel oldu gazâl-ı dil-i şeh-bâza sezâ

Hele kıl kaldı düşe zülf-i girih-gîre hevâ  
Bu hevâ vü heves eyler dili âhir şeydâ

Çeşm-i hûn-pâşı kızıl safha-i ruhsâre kızıl  
Etmış ol şûh-ı cefâ-cûyu diger-gûn sahbâ

Haşrı inkâr edemez bed-menişân-ı 'âlem  
Seyr-i gülzâr eder oldukça o serv-i bâlâ

Olsa ger la'l-i revân-bahşı tebessümle güşâd

Olur elbetteki dil-mürdelere rûh-efzâ

75 Yeter ıtınâba düşürdün sözü Zihnî öz kes  
Bir du'â et ki ola dergeh-i iclâle resâ

Nitekim Hak vere bu çarh-ı kühen-sâle devâm  
Kadri bâlâ-rev ola rütbede mânend-i sühâ

Kâm-ı dil-hâhına munzam ola tevfiik-i ebed  
Neyl-i hâcât ile rû-mâl ola erbâb-ı recâ

Dü-cihânda bula ahbâbı nev-â-nev 'izzet  
Reh-beri nusret ola bedrakası lutf-ı Hudâ



## KIT'ALAR

1

### TÂRÎH-İ VİLÂDET-İ SULTÂN SELÎM

24a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Dünyâya yasağ olsun izâfât-ı gam ey dil  
Şimdengirü sen serzeniş-i çarh-ı 'anîd et

Mazmûnuna bak mebhas-ı şevk u tarabın sen  
Endûh-ı galatkârîyi devrân-ı resîd et

Şeh-zâde ki Sultân Selîm oldu ana nâm  
Yâ Rab anı her demde selâmetle medîd et

Güstâh ile ol dûrdan ol şâha du'â-gû  
Şâdâb-ı metâlibde dili hubb-ı hasîd et

5 Zihnî eser-i devha-i âmâldır el-hak  
Tebşîr-i hümâyûnunu zîb-âver-i 'îd et

Te'sîr-i du'âsında kemer-bend-i hulûs ol  
Târîh-i ser-efrâzını **hûrşîd-i ümîd** et 1175

2

### TÂRÎH-İ DİĞER BER-TEHNIYE-İ VİLÂDET-İ SULTÂN SELÎM HÂN BİN SULTAN MUSTAFÂ HÂN HALLEDA'LLAHU MÛLKEHUM ÎLÂ-YEVMÎ'L- MÎZÂN

24b *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1 Bû'l-'aceb âsâr-ı feyz-â-feyz-i Bârîdir bu kim  
Gonceveş oldu güşâde tab'-ı erbâb-ı safâ

Hoş dem-i ferhunde kim mazhardır 'âlem sû-be-sû  
Şîşe-i çarh-ı berîn oldu yine sûret-nümâ

Tâzelendi cünbiş-i dehr-i kühen bu müjdeden  
Seyre çıkdı zühre bu şevk u safâya câ-be-câ

Bir donanma-yı hümâyûn oldu kim görmüş değil  
Dîde-i devr-i zamâne hayli dem hem-tâ ana

5 Hânedân-ı âl-i 'Osmânî kadîm olsun kadîm  
Sellem-i lutfiyle buldu ehl-i İslâm irtikâ

Hak bu kim her devletin lübb-i libâb şânıdır  
Eylesin gird-i mezemmetden masûn anı Hudâ

Tâ ebed bu devletin âsârı efzunter gider  
Kim eder şâhânı şer'-i müstakîme iktidâ

Tâ ezel bu devletin bed-hâhı hâr u zâr olup  
Tîg-i sertîzinden el-hak bulmadı düşmen rehâ

Nesl-i pâkinden zuhûr etdi bu şâh-ı hayr-hâh  
Taht-ı ‘âlî-bahta Bâri eyleye anı revâ

10 Hân-ı lutf u saltanat mebsût ola tevfiğden  
Bula bu şeh-zâde yâ Rab ‘ömr-i câvîd üzre câ

Makdemi taht-ı vücûda şâd edüp halkı tamâm  
Kârgemde işledi şevk örneğın ehl-i fenâ

25a Mâh-rûyân-ı semen-ber etdiler ‘arz-ı cemâl  
Bu cemâl eyyâma rûzî oldu çün hüsn ü behâ

Yek-be-yek üftâde-i ‘aşk-ı bütân-ı Erzurûm  
Nazra-i dîdâra çün oldu nev-â-nev mübtelâ

Bü’l-heves bazîcekârân etdiler ‘arz-ı hüner  
Şevk-ı gûn-â-gûn verir rakkâs-ı meh-rûlar sana

15 ‘Ârife şenlik tamâm kesreti gösterdi hep  
Gördü bu ‘ibret-nümâyı cümle vahdet âşinâ

Gitdi peygâm-ı meserret ferşden tâ ‘arşa dek  
Kapladı âfâkı mihr teyniyyet-i misl-i sabâ

Mest olur sahbâ-yı şevk u zevk ile ehl-i şühûd  
Şâd olur âsâr-ı mâl-â-mâl ile şâh u gedâ

Çok mu bu hâhiş güşâyış kim sarây-ı ‘asrda  
Bir selîmü’l-kalbe nâ’il oldu Sultân Mustafâ

Ya ‘ni sultânü’s-selâtîn-i mükerrem zâta kim  
Vâhibü’l-âmâldan oldu hüveydâ nûr ana

20 Pâdişâh-ı bahr u ber hâkân-ı İskender-himem  
Pertev-efşân-ı kerâmet sâye-endâz-ı Hudâ

‘Asrının şâdânıdır bi’l-cümle efrâd-ı enâm  
‘Ahdinin müştâkıdır yek-pâre erbâb-ı du ‘â

Söz uzandı hayme-i îcâza kıl darb-ı tınâb  
Maksad-ı a‘lâ du ‘âdır evvelâ hem sâniyâ

Zihnîyâ bu şevk-i güstâhâneyi târîh edüp  
Safha-i mihr üzre yaz bir gün olur kalbe ziyâ

Çâr cânibden gelüp hâtif dedi târîhini

**3**  
**TÂRÎH-İ VEFÂT-I HÂZİK EFENDİ**

**26b** *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 ‘Âlem esîr-i gâ‘ile-i rûzgâr imiş  
Bir şahsa mesken olmadı dâr-ı gurûra bak  
  
Bir şâh-râh imiş reh-i ‘ukbâ gelen gider  
Mihmân-serây-ı dehre mürûr u ‘ubûra bak  
  
Âmîzeş etmede heme ezdâd-ı kârgâh  
Deryâ-yı sun‘-ı Hakda olan mevc ü şûra bak

27a Yâ Rab meded müfârakat-ı yârdan meded  
Devrân bırakdı hicr-i pey-â-pey-fütûra bak

5 Üstâd-ı küll yegâne-i meydân-ı iştihâr  
‘Âllâme-i zamâne ferîd-i dühûra bak

Hem-nâm-ı hayr-ı kâfile-i silk-i enbiyâ  
Hâzık lakab medîhada nâdir-i zuhûra bak

Bu mâh-ı rûzede şeb-i kadre tesâdüfe  
Evtâr-ı ‘aşr âhir-i hayrî’ş-şühûra bak

Çıkdı biri vefâtını bî-nokta harf ile  
Zihnî dedi hulûs ile zeyl-i sûtûra bak

Şevk-i niyâz-ı ‘afv ile yâ hû deyüp iriş  
Gel gir huzûr-ı hazrete Hâzık surûra bak 1176

**4**  
**TÂRÎH-İ DİĞER BER-VEFÂT-I HÂZİK EFENDİ**

**27a** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Kanı ol devha-i lutf-ı samedânî yâ Rab  
Kanı ol dâniş gencîne-i ‘âlî hayfâ

Ya ‘ni ki Hâzık Efendi meh-i burc-ı rif‘at  
İftihâr-ı ‘ulemâ mazhar-ı feyz-i Mevlâ

‘İlm ü hilmi sebep-i neyl-i ‘atâ-yı Hakdır  
Dâniş ü fazl ile neşr etdiği îmadır ana

‘Ârif ü fâzıl u üstâd küll-i ehl-i hikmet  
Vâkıf-ı râz-ı hafî ‘âlim-i sırr u peydâ

5 Yakdı bu hasret ile âteş-i hüznü halkı

Yıkıldı bu rihlet ile beldemizi ser-tâ-pâ

Tesliyyet-güne gerek âyet-i rac'ıyye ile  
Rûhuna fâtiha-bahş etmek ile hayr du'â

Geldi bir hâtif-i kudsî dedi Zihnî târih  
Menzil-i Hâzık Efendi ola cây-ı vâlâ 1176

## 5 TÂRÎH-İ VEZÂRET-İ TİMUR PÂŞÂ

39b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 'Înâyet-pîşe hayr-endîşe düstûr-ı mükerrem kim  
Du'âsı mültezemdir 'uhde-i a'lâ vü ednâda

Zihî şâyân-ı sadr-ı câh-ı vâlâ-yı vezâret kim  
Hümâ-yı himmeti pervâz eder evc-i mu'allâda

'Aceb 'âlî-cenâb u dâver-i pâkîze-tıynet kim  
Celîdir lem'a-i tedbîri mir'ât-ı mücellâda

Vezelet fark-ı devlet-mendine zîbende efserdir  
Sezâdır hil'at-ı şâhâneye sûretde ma'nâda

5 Siyeh-tuğ 'âlem-efrûğ oldu ihsân-ı şehensâhı  
Berât u câh u iclâlin yazup tuğrâ-yı garrâda

Vezelet-i Cem-himem Dârâ-şiyem Hâtem-'atâyâdır  
'Aceb mi olsa aksâ-yı merâmı şer'-i icrâda

Veğâda olsa tan mı düşmen-i dîn-i mübîn lerzân  
Yitürse cây-ı istihlâsını meydân-ı pehnâda

Şerâfet dâhil-i mefhûm-ı hadd-i zâtıdır ammâ  
Hulûs-ı niyyeti der-kârıdır dünyâ vü 'ukbâda

N'ola bu fehm-i dânişle berâhîn eyleyüp îrâd  
Hakîmâne n'ola büzm etse bezm-i İbni Sînâda

10 Cemâl-i şâhid-i ikbâli mihrâsâ hüveydâdır  
Göründü gurre-i garrâ-yı bahtı tâ süreyyâda

Hidivâ nâmdârâ kâmkârâ muhterem-kadrâ  
Vezelet şânına şâyestedir zâhirde ma'nâda

'Atâ-yı pâdişâhîden olundu Erzurûm ihsân  
Sana erzân ola hükm-i şerî'at câh u vâlâda

Vedî'andır şerî'at dest-i hükkâm üzre sultânım

Olur teyîd eden elbette anı ‘avn-i Mevlâda

İrince gûş-ı cânâ müjde-i can-bahş-ı teşrîfin  
Ne söz bulsam dedim sultânıma ‘arza bu esnâda

15 Tabî‘at örselenmiş hâtır ellenmiş gönül beste  
Derûn-ı ehl-i dil âzürdedir zîrâ ki dünyâda

40a Dedim bir mısra‘-ı ber-ceste târîh-i vezâretde  
Nüvişte olsa şâyândır revâk-ı tâk-ı bâlâda

Du‘â kânûndur pâyâna irdikde sühan lâ-büd  
Bu vâdî üzredir tavr-ı selef imlâ vü inşâda

Muzaffer eylesin Mevlâ-yı ‘âlem her dü-kevn içre  
Görüp gül-çehre-i ikbâli dâ‘im hüsn-i sîmâda

Karîni ‘avn-i Rabba olup eyyâmı sa‘d üzre  
Güzer kıldıkça mihr-i ‘âlem-ârâ çarh-ı mînâda

20 Gelüp bâ-mu‘ceme Zihnî iki hâtif dedi târîh  
Celâllendi vezâret cevherî Timur Pâşâda 1197

6

## ‘ABDURRAHMÂN EFENDİ MÜFTÎ-İ ERZURÛM OLDUKDA YAZILAN TÂRÎHDİR

25a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Cenâb-ı kibriyâdan ‘izzet olsun şânına şâyân  
Kemâl-i ‘ömr ile bu mansıb-ı garrâ mübârek-bâd

Debîristân-ı hikmet yazdı fetvâya mahal zâtın  
Dem-â-dem şer‘-i pâke hidmet-i vâlâ mübârek-bâd

Olup her kâr hayra gayretin müşkil-güşâ cânâ  
Fetâvî âhîrinde yazdığın imzâ mübârek-bâd

Rüsûh üzre zamîrin re‘y-i akvâda karâr etsin  
Olundukça sana kavlı-i sikât inhâ mübârek-bâd

5 Şerî‘ât mevrid-i fevz u zaferdir reh-ber-i Hakdır  
Dü ‘âlemde heme bu meslek-i a‘lâ mübârek-bâd

Serîr-i sıhhat üzre eylesin ber-câ seni Mevlâ  
Sana her kâm-ı dil-hîh üzre isti‘lâ mübârek-bâd

Kim istiksâr eder sultânıma bu câh-ı vâlâyı  
Ezelden eylemiş Hak nesline ihdâ mübârek-bâd

Kemâl-i mazhariyyet nesl-i dîrininde zâhirdir  
Sana bu cevher-i mevrûs-ı müstevfâ mübârek-bâd

Bu peygam-ı meserret gûşuma irdikde şâd oldum  
Dedim Zihnî o dem târîh-i müstesnâ mübârek-bâd

10 Dü çeşmimle yazıldı levha-i hâtırda târîhi  
Pey-â-pey 'avn-i Hakla mesned-i iftâ mübârek-bâd 1202

7

### TÂRÎH EN-NÂİB 'OSMÂN EFENDİ KERÎMESİ FEVTİNE

25b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Kabr-i Hadîce Hânıma gelgil ziyârete  
Başla du 'âya fâtiha-hân ol mezârına

Pâkîze-nesl-i duhter-i 'Osmân Efendidir  
İrsin bekâda mağfîret-i Kirdgârına

Ol nev-civâna nûş ola şehd-i şehâdeti  
İmrûz geçdi kaldı murâdâtı yarına

Bâlâya çıkdı hû deyü târihe kudsîyân  
Rûh-ı 'azîzi 'azm ede dâr-ı karârına 1205

8

### TÂRÎH-İ VEZÂRET-İ YÛSUF PÂŞÂ

42a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Saf-der-i sadr-ı zamân Hazret-i Yûsuf Pâşâ  
Öyle destûra cihân bende-i fermân olsun

Nazra-i pâdişâh-ı bahr u ber oldu lâyık  
Dem-be-dem mazhar-ı eltâf-ı firâvân olsun

Neyyîr-i bahtı ile kuvvet-i isti'dâdı  
'Âleme hükm-i müşîrânesi erzân olsun

Müttehid hüsn-i senâsında hep ebnâ-yı zamân  
Düşmeni var ise ger bî-ser ü sâmân olsun

5 Çıkdı bir hâtif-ı kudsî dedi Zihnî târih  
Câh-ı vâlâ-yı vezâret ana şâyân olsun 1207

9

### TÂRÎH

26a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Hamdü li'llâh eser-i pâk-hafîd-i ekrem  
Dem-i pîrîde olup mevhibe-i hayy u samed

Nûr-ı çeşm-i emelim kurre-i ‘aynım yârim  
İki ‘âlemde redîf olsun ana feyz-i ebed

Nâmı Ahmed lakab-ı pâki denildi Hâmid  
Ola mümtâz-ı dü-‘âlem bula câh-ı emced

Hak nigebânı ola Hızr-ı ‘inâyet yâri  
Beklesin bâd-ı muhâlifden anı hıfz-ı ehad

5 Peder ü mâderine bahş ede ol tuhfeyi Hak  
Ola her demde hazân-ı felegîden eb‘ad

Sâlik-i minhac-ı ‘ilm ü ‘amel-i sâlih olup  
Zâtına dâniş ü fazl-ı hüner olsun mesned

Geldi bu lafz ile Zihnî hâtif dedi târîh  
Hayr-ı a‘kâb ola dünyâda İlâhî Ahmed 1207

## 10 [TÂRÎH-İ ÇEŞME]

25b *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Sa‘âdet-pîşe bint-i Hâcî İbrâhîm Pâşâ kim  
Vera‘-pîrâye-i zâtı salâh etvârıdır dâ‘im

O hayr-endîşenin aksâ-yı kâmı zâd-ı ‘ukbâdır  
Bu niyyetle olup râh-ı rızâ-yı Bârîye ‘âzim

26a Bu âsârı ‘ilâve eyledi evkâf-ı ecdâda  
Ola tâ rûz-ı restâ-hîze dek müstahkem ü kâ‘im

Medârisle bu havz-ı dil-güşâ bu sâha-i pehnâ  
Hemîşe tâlib-i tahsil-i ‘ilm üzre olur mukdim

5 Ederken cüst-cû târîhini levh-i derûn içre  
Ararken sû-be-sû sahf-ı hayâli hâme-i nâzım

Sürûşân çâr cânibden gelüp Zihnî dedi târîh  
Zihî ecr-i ceziyle oldu bâdi Muhsine Hânım 1207

## 11 VELEHU TÂRÎH-İ DİĞER

26a *Mef‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ûlün*

1 Ber-câ ola her dem eser-i Muhsine Hânım  
Yâ Rab anı ihsânına sen dûş eyle

Mecrâları pejmürde iken yaptı bu ‘aynı  
Bahr-ı keremin kendüye pür-cûş eyle

N'ola dedi Zihnî ana bu mısra'ı târîh  
Bu çeşmeye gel âb-ı şifâ nûş eyle 1207

**12**  
**HÂCI MUSTAFÂ AĞA BİNÂ ETDİĞİ CÂMİ' TÂRÎHİDİR**

**26a** *Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*

1 Hayrü'l-âsâr oldu Hâcî Mustafâ Ağaya kim  
Etdiler evlâd-ı emcâdı ana sa'y-i tamâm

Sâcidîn vaz'-ı cibâh etdikçe kalsın tâ-ebed  
Ba'is-i ecr-i 'azîm olsun ana rûz-ı kıyâm

'Arsa-i hâlî gibi bulmuşdu bünyânı tebâh  
Himmet ü ihlâs ile buldu nizâm-ender-nizâm

Hakk için merfû' iken ancak mesâcid bi'n-nusûs  
Etdiler tekmîline gâyetde kasd u ihtimâm

5 Verdiler ma'mûre-i ser-hadd-i dîn üzre emek  
Kıldılar bu câmi'-i ra'nâya 'izzetle hitâm

Geldi bir hâtif anun Zihnî dedi târîhini  
Câmi'-i muhkemter oldu ma'bed-i vâlâ makâm 1209

**13**  
**HÂCI MUSTAFÂ AĞANIN KAĞDARIC KÖPRÜSÜNE TÂRÎH**

**26b** *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Bu hayrâta muvaffak oldu Hâcî Mustafâ Ağa  
Ede makbûl-ı dergâh-ı mu'allâ sâni'-i 'âlem

Bu ırmak-ı şedîdü'l-cerrîn üstünde binâ kıldı  
Esâsı haşre dek pâyende muhkem bir bel-i a'zam

Düşerdi havf-ı garka râcil-i vefâ murûrunda  
Bu köprüden geçen ibnü's-sebîl elbet olur hurrem

'Aceb mi zâd-ı râh-ı âhiret ger dense bu cisre  
Bulur bi'l-cümle âsâyiş eger hayvân eger âdem

5 Dedi nev köprüne bâ-mu'ceme Zihnî bu târîhi  
Zihî zî-bende 'âlî-câ güzergâh oldu müstahkem 1209





## MUSAMMATLAR

### I

#### NA‘T-I ŞERİF-İ SEYYİD-İ KÂ‘İNÂT

6b *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

### I

Ey mefhar-ı dü-‘âlem eyâ seyyidü’l-beşer  
V’ey server-i mu‘azzam eyâ ceyyidü’l-eser  
Ey gevher-i yegâne-i gencîne-i vücûd  
Zâtın çün oldu levh ü kalemde bu mıstar  
Ey kulzüm-i müzâhir-i eşyâ vü kâ‘inât  
Şânından oldu mihr ile mehde bu nûr-ı fer  
Miftâh-ı genc-i bahşış-i Hakdır şefâ‘atın  
Müstekbirâne oldu anunçün sefer makar  
Peyvestedir seninle nizâm-ı mükevvenât  
Hem mübtedâsın ey şeh-i levlâk hem haber  
Âdem miyân-ı âb u gil içre nihân iken  
Etmışdi Hak o dem özünü halka râh-ber  
Sensin mukaddemât-ı zuhûrîn netîcesi  
Senden verildi ‘âleme mahiyyet ü sûver  
Sen dest-gîr olursan eger âteş-i lazâ  
Gelmez ‘usât-ı ümmetine bir şerer kadar

Hudâ salık-i ‘aşkına cûş etdi selsebîl  
Dil-teşnedir likâ-yı cemâlinde Cebra’îl

### II

Ey server-i me‘âşir-i peygam-berân-ı Hak  
Oldu benân-ı mu‘cizeden bedr-i tam şakk  
Hem ol benânı seyl-i matîr eyleyüp Hudâ  
Nûş etdi teşnegân-ı kirâmın çanak çanak  
Dergâh-ı lutfun ‘âlemiyâna küşâdedir  
Ol bâbda kimseneye de yok ihtiyâc-ı dakk  
Hâcet kalır mı muktebesân-ı ‘ulûmuna  
Üstâd ile muhâvere eyler okur sabak  
Sensin hemîşe mâ-hasal gevher-i vücûd  
Sensin hemîşe rahmet-i feyyâza mâ-sadak  
Zât-ı şerîfin olmuş idi nüsha-i vücûd  
Peygam-berân okurdu nu‘ûtun varak varak  
7a Nezdîk ü devresinde nazar müstavî idi  
Tâ ‘arş u ferşi rû‘yet idi sende yek-nesak  
Gabrâya Hak düşürmedi ey nûr sâyeni  
Rûz-ı cezâda göstere zıll-ı himâyeni

### III

Ser-keşte olduğundan o heft-âsmân sana  
Peyveste oldu hizmetine mihr ü mâh ana  
Gül çâk çâk-i sîne olup fart-ı şevk ile  
‘Aşkınla bâğ-ı dehri hezâr etdi pür-sadâ

Cûlar hurûş-ı ‘aşk ile cûyân olur seni  
Hep yerde gökde zâtın içündür bu mâ-cerâ  
Sensin re’is-i ‘âlemiyân-ı seyyidü’l-enâm  
Sensin hemîşe kâfile-sâlâr-ı enbiyâ  
Senden tevessül etdi heme tâir-i falât  
Senden teşeffü‘ eyledi hem zenbî bî-nevâ  
Dâmânna teşebbüs edüp söyledikleri  
Hem cüz’-i nahle hasret ile eyledi bükâ  
Cersûme-i ‘azizedir ol pâk-tıynetin  
Göster o nûr-ı vechini hengâme-i cezâ

Ey şeh-süvâr-ı şâh-reh-i dîn-i müstakîm  
V’ey pîşvâ-yı bedraka-yı millet ü kavîm

#### IV

Sen var iken sezâ mıdır ağıyâra ‘arz-ı hâl  
Bi’l-cümle bârgâh-ı şerîfindedir nevâl  
Hazretten izn olunca rehâ emr-i sehl olur  
Vâ-bestedir şefâ‘atına ‘afv-ı zü’l-celâl  
Güftâra geldi lahm-ı şivâ ey imâm-ı dîn  
Semmiyyetin ifâde kılup etdi keşf-i hâl  
Te’sir gerçi olmadı cism-i latîfine  
Oldu ‘adû kemiyet-i hacâletle pây-mâl  
Her lutfâ ma‘den oldu ey iksîr-i feyz-i Hak  
Her mu‘cizât u ‘izzeti vermişdi bî-zevâl  
7b Kaldı yine vücûd-ı şerîfnde bir eser  
Olsun için nevâl-i şehâdetle irtihâl  
Şemsiyye idi pâre-i ebr vücûduna  
Tâc-ı le-‘amrük olmuş iken farkına zılâl  
Zâtındaki mekârim-i ahlâk ser-tâ-ser  
Furkân ile bilindi sana irişen menâl

Ey sâhibü’l-burâk eyâ râkibü’n-necîb  
Bîmâr-ı derd-i ma‘siyetim ol bana tabîb

#### V

Sîr oldu âb u tâb-ı cemâlinle ‘ulviyân  
Reyyân olup zülâl-i visâlinle ‘ulviyân  
Hem-râz-ı bezm-i ‘âlem-i lâhût olup o şeb  
Ma‘lûmun oldu ol gece esrâr-ı lâ-mekân  
Yok senden özge vâkıf o râz-ı nühüfteye  
Yok senden özge kimse o âsâra şâyegân  
Ey kâmrân-ı sümme denâ ey himâm-ı feyz  
Geçdin tabak-ı seb‘ edüp ‘arşı âşiyân  
Gördün behişt ü dūzah u kevn ü mekânı sen  
Gördün çü cümle ‘âlem-i nâsûtı râygân  
Hurşîd-i ‘aşkın ol şebi tâbende eyledi  
Mâzâğ-ı nûr-ı çeşmine gark oldu hûriyân  
Bî-keyf ü kem mu‘âmelede bahse yok cevâz

Mümkin mi zerre mihr ile sevdâ-yı imtihân

Ol leylenin cemâl-i münîriyçün ey şefik  
Dûzahdan et şefâ'at ile bendeni 'atîk

## VI

8a Ferhunde şeb ki nûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Zîbende şeb ki hûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Gîsû-yı pertev-efken ile nâz ederse de  
Micmer-keş-i buhûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Açmışdı lem'a-bahş-ı tecellî cemâlini  
Envâr-ı Hakk ile Tûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Olsa n'ola leyâlî-i dünyâyâ şeb-çerâğ  
Meş'al-fürûz-ı nûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Yek gevher-i barîkî değil dâhil-i kıyam  
Her lahzası huzûr idi ser-tâ-ser 'âleme  
Tev'em değil mi leyle-i mevlûde ol gece  
Ol şeb ki hep sürûr idi ser-tâ-ser 'âleme

Keşf eyle ey sirâc-ı Hudâ kürbetim benim  
Mısbâh-ı şevketinle gider zulmetim benim

## VII

Ol şeb harîs-i kâm-ı visâlin olan kirâm  
Şevkindan aldı her biri bir merhabân-ı kâm  
Pâ-bûsun ârzûsu ile raks eder felek  
Dergâh-ı 'izzetinde bulup intisâb-ı tâm  
Derkârdır vezâ'if-i âdâb-ı hidmete  
Sükkân-ı 'ulviyân sana 'arz etdiler merâm  
Ol âşinâ-yı remz-i *fe evhâ* o leylede  
Bî-keyf ü kem hazâ'ir-i kudsi görüp tamâm  
Ol sohbe kemiyet-i dili kimse sormadı  
Ol sırrı kimse bilmedi illâ ki ol himâm  
Tavk-ı beşer bu sırr-ı nihâna irişmedi  
Hayrettedir bu güft-i şenîd üzre hâs u 'âm  
Mümkin midir ihâta olunmak tamâm ile  
Vardır vekâyî'-i şeb-i esrâda çok kelâm  
Bâ-cân u dil muvahhidiz ol zât-ı hâlîkî  
Bâ-cân u dil musaddıkız ol nûru ve's-selâm

Ey bülbül-i hadîka-i esrâr-ı kâ'inât  
V'ey cevher-i hazâ'in-i âsâr-ı kâ'inât

## VIII

8b Pürdür cerâyid-i günehim el-emân meded  
Senden bulur bulursa eger 'akl u cân meded  
Oldum hevâyâ tâbi' edüp nefse iktifâ  
Dânendedir hitâmı zemîn ü zamân meded  
Etdim salât-ı vâhide zımnında bin günâh

Kaddim hamîde eyledi bâr-ı girân meded  
Geh şevk-ı câm-ı la'î u geh âgûş-ı dil-rübâ  
Âlûde-dâmenem meded ey kâmrân meded  
Pâk et bihâr-ı cûdun ile çirk-i cürmümü  
Yoksa beni yumaz matar-ı âsmân meded  
Mazmûn-ı rahmeti sebakat vârid olmasa  
Etmezdi cür'et istemeğe 'âsiyân meded  
Gitdi şebâb u sıhhat irüp 'illet ü meşîb  
Oldum hatâda reh-rev-i efsürdegân meded  
Ahâd geçdi rütbe-i vâlâ-yı 'aşremi  
Vakt-ı hasâd gitdi irişdi hazân meded  
Tâ'atda nefsim 'âciz ü dermânda hastadır  
Amma ki ma'siyetde olur pehlivân meded  
Düzd-i hevâ-yı hâ'in elinden dükenmişem  
Tevfîk-i Hak sen ol bana gel pâsbân meded

Ver destime şefâ'atin ey seyyidü's-sened  
Sensin kamu vücûda gelen halka müstened

### IX

Ey sâhib-i zirâ'at 'usâta şefâ'at et  
Dil-hastagân-ı cürm ü hatâyâ tabâbet et  
Sen ey şeff'-i rûz-ı cezâ ben fakîrini  
Sâhib-nisâb-ı nakd-i gınâ et 'inâyet et  
Deycûr-ı gamda eyleme mehcûr bendeni  
Vâ-reste-i belâ-yı 'azâb-ı hacâlet et  
Meş'al-fürûz-ı menhec-i rüşd ü reşâdım ol  
Nûrun ile semt-i kûy-ı cinânı delâlet et  
Muhtâc-ı nakd-ı cûdun iken ehl-i rest-hîz  
Lezzet-çeş-i visâlin et ol dem refâkat et  
9a Ham-kerde etdi kaddimi haml-i sakîl-i nefis  
Ref' et bu bâr-ı sıkleti lutf u hamîyyet et  
Nâkid basîr ü nakd-i 'amel gıll u gışlıdır  
Îmân ile yakînimi râh-ı kifâyet et  
Rem-kerde-i fezâ-yı 'ibâdet ü tâ'atım  
Rûz-ı cezâda reh-rev-i semt-i hidâyet et

Sensin şeff'-i mahşer ü sensin mucîr-i nâs  
Sensin o gün şefâ'at ile dest-gîr-i nâs

### X

Yâ Rab esîr-i dam-ı enâniyyet olmuşum  
Mahbûs-ı ka'r-ı çâh-ı gam-ı hayret olmuşum  
Destimde züll ü meskenetim bir vesîledir  
Bezm-i recâda sâ'il-i germiyyet olmuşum  
Mahsûl-ı 'ömri bâd-ı hevâ târmâr edüp  
Peygûledâr-ı serzeniş ü hasret olmuşum  
Mahşerde eyle gâşiyedârım Resûlüni  
Ben bu ümîde câm-keş-i rağbet olmuşum

Hamd ol kerîme kim ezeli lutf edüp bana  
Tevhîd ile safâya irüp râhat olmuşum  
Gösterme vakt-i mahmasada sû-i hâtime  
Ben kim mukîm-i bârgeh-i rahmet olmuşum  
Âzâde eyle Ahmed ü Mahmûdun 'aşkına  
Kim ol sipâh-dâdene ben ümmet olmuşum  
Zihnî o âftâb-ı saf-ârâ-yı kâ'inât  
'Aşkıyla bezm-i na'tine hem-sohbet olmuşum  
Ecr-i cezîl nakd-i şefâ'atdır umduğum  
Zîrâ hatâ-yı cürm ile pür-'illet olmuşum

Ey şeh-süvâr-ı 'arsageh-i milket-i vücûd  
Ey gevher-i yegâne eyâ dürr-i bahr-ı cûd

## XI

9b Bizden salat-ı bî-'aded olsun cenâbına  
Ta'zim ile selâmımız 'izzet me'âbına  
Olsun hezâr girye ile ibtihâl ile  
Çendân dürûd ravza-i 'âlî-nisâbına  
Ashâb-ı sıdk u 'adl ü hayâkâr-ı cûduna  
Ezvâc-ı zâhirâta hem ittibâ' bâbına  
Evlâd ile mevâliye de cümle sahbına  
Yüzler süren arâna türâb-ı rikâbına  
Bi'l-cümle ehl-i suffe vü âl-i 'abâya da  
Bi'l-cümle nâ'il olmuşa fazl-ı hitâbına  
Sibtîn ile nebâtın olan ümmehâtımız  
Hep nazra eyleyenlere de âftâbına  
Bi'l-cümle mü'minîn ile hem mü'minâta da  
Muhtâc olanlara heme şâfî cevâbına

Ey bî-nihâyet 'izzet ana bahş eden kadîr  
Şevk-i likânı kıl dil-i Zihnîde cây-gîr

## 2

### MERSİYE DER-VEFÂT-I HÂZİK EFENDİ

27a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

## I

27b Âh imiş mâ-hasal-ı gerdiş-i gerdûn efsûs  
Nice ma'kûl imiş evzâ'-ı cihân yâ mahsûs  
Yüri ey pîre-zen-i ma'den-i mekr ü hîle  
Kim seninle ola dünyâda derûnı me'nûs  
Kanı üstâd-ı mükerrerrem kanı ol zât-ı şerîf  
Dâm-ı mekrinde senin olmada 'âlem mahbûs  
Ya'ni kim Hâzık Efendi şeref-i Erzen-i rûm  
Eyledi rihleti erbâb-ı 'ulûmu me'yûs  
Çok zamân elsine-i nâsda tezâkir olunur  
Merkad-i pâkini tenvîr ede hayy u kuddûs  
Devha-i müsmir idi 'ilm ile neşri şâyî'

Eylemişdi anı feyyâz-ı kaderde mağrûs

Oldu âteşkede bu sahn-ı dil-i nâlânım  
Kalmadı ağlamadan gayri meded dermânım

## II

Görmedim ben bu sipihr-i sitem-efzâda vefâ  
Şerbeti hûn-ı ciger nânı dahı renc ü 'inâ  
Yok rehâ-yâb-ı gamı cümle-i 'âlem hayrân  
Mütefekkir müteneddim dili künc-i gavgâ  
Ni'meti nikmet ü kâmi eser-i hırmandır  
Safveti küdüret imiş 'âkıbeti cevr ü cefâ  
Handesi girye verir giryesi âhir mâtem  
İşbu hâsiyyet ile olmada zâhir peydâ  
Âh kim oldu bu derûn mâtem ile mal-â-mâl  
Bu devâhiyle mesâ'ib anı etdi ifnâ  
Rûz u şeb âyet-i rac'iyile tesellî-yâbız  
Müttekâ-yı dil-i nâlân ola teslîm ü rızâ

Olmadı derd-i derûna bu tahassür çâre  
Sözi terci' edelim âteş ile güftâre

## III

Kanı ol hâce-i 'âlî-himem ü sâfi dil  
Kanı ol dürr-i girân-mâye o fâzıl ü kâmil  
'İlm ile fazl ile ma'rûf u efâzıl-perver  
Tab' ile nükte-i esrâr-ı fûnûna vâsıl  
28a 'Akl-ı derrâkı ile 'ukde-i bahsı hallâl  
Kuvvet-i fehmi ile şâhid-i 'ilme nâ'il  
Şi'ri enmûzec-i esrâr-ı Hudâvend-i kadîm  
Kalbi ahlâk-ı kerîmiyyeyi el-hâk şâmil  
'Aklı 'aklıyye vü nakliyyede hemvâr idi hep  
Ya'ni icrâsına her fennin olurdu kâbil  
Müddet-i neşri irişmişdi çil ü pencâha  
Haşre dek Hak bu ki âsârı olunmaz zâ'il

N'itdin ey çarh 'aceb böyle refi'ü's-şânı  
Kanı insâf u mürüvvet kanı şefkât kanı

## IV\*

.....  
.....  
Bulsa yol hâsıl-ı mecrâsına deryâ edemez  
Nâr-ı hicr-i dili icrâ ile teskîne hele  
Hâne-ber-dûş gezer şimdi dil-i âvâre  
Olmaz âzâmgehi hayf ana bu sîne hele  
Genc-i ahlâk-ı mehâsin sırr-ı ehl-i fitnat

\* Bu bendin ilk iki mısraı metnin orijinalinde de yok.

Mazhar-ı feyz idi ol fazlda gencîne hele  
Bir idi hâsılı yanında tefâvüt yoğ idi  
Ana ârâyîş-i semmûr ile peşmîne hele  
Hayr-hâhâne idi cümleye bî-kîne hele

Kangı bir vasfını tekrâr u şümâr eyleyelim  
Kangı bir vasfını tahrîre medâr eyleyelim

## V

Yâ İlâhî anı şâyân-ı 'atâ et yâ Rab  
Yâ İlâhî anı âzâd-ı hatâ et yâ Rab  
Eyle şeyhûhetine şeybetine hürmet sen  
Derd-i 'isyânına feyzinle şifâ et yâ Rab  
Kabirini nûr edüp ihsânın gark et lutf et  
Tâ ebed anı rehâ-yâb-ı bâlâ et yâ Rab  
Sebeb-i hilkat-i kevneyn için ol server için  
Bezmgâhın ferah-âbâd u safâ et yâ Rab  
28b Dehşet-i 'arsa-i mahşer ulı dîvân olıcak  
Dahı irzâ ile def'-i husamâ et yâ Rab  
Zihnî-i zârı da dünyâda vü 'ukbâda dahı  
Mazhar-ı feyz edüp eltâfa sezâ et yâ Rab

Ola her mühlike-i her dü-cihândan âzâd  
Rûhuna fâtiha-bahş eyleyüp etse kim yâd

## 3

### MÜSEDDES

19b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

## I

Dehre kim geldi hevesnâk ü peşîmân gitdi  
Bu rıbât-ı siteme olmada gazbân gitdi  
Kimi handân kimi giryân kimi nâlân gitdi  
Kimisi gülşen-i ümmîde şitâbân gitdi  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâmân gitdi

## II

Çarh kim sâha-i îcâda nigezbân geldi  
Devrine dîde-güşâ bende-i fermân geldi  
Ya'ni ki ma'rifet-i hâlîka burhân geldi  
'Azm edenler bu emel-hâneye bî-cân geldi  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâmân gitdi

## III

Sığmadı savlet ile Sâm ile Rüstem çarha  
Bir zamân bend-i nitâk etmede muhkem çarha  
Câmını şevk ile tutmak diledi Cem çarha



20a 'Âkıbet oldular anlar dahı mülzem çarha  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### IV

Genci renc-i ser-i bî-devletidir Kârûnun  
Bâ'is-i nikbetidir rûz-ı seher mel'ûnun  
Olmadı kimse rehâ-yâb-ı gamı gerdûnun  
Mazhar-ı saltanatı oldu cünûn Mecnûnun  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### V

Hikmeti vermedi bir dem eser Eflâtûna  
Çâresâz olmadı hikmetle dil-i mahzûna  
Bakdı mir'at-ı Sikenderle nice hâ mûna  
Âhirü'l-emr esîr oldu o da gerdûna  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### VI

Zerreden mihre iriş katreden iç deryâyı  
Bulayım dersen eger cezbe-i müstasfâyı  
'Arsa-yı lâ yı geçüp menzil idin illâyı  
Seni dünyâ yimedem sen atagör dünyâyı  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### VII

Sâlis-i 'âlem iken Ademe bak etdi hebût  
Etdi fermân-ı İlâhîde mürâ'ât-ı şürût  
Enbiyâ hâlini bu matlaba kılma mahlût  
Her beliyyâtı peyem-berlerin oldu magbût  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### VIII

20b 'Azm-i me'vâ-yı cinân eylemeğe yok a'mâl  
Nefs ü şeytâna esîr oldu bu kalb-i meyyâl  
Kâsîd-ı 'ömr-i girân-mâye eder isti'câl  
Ben fakat hayrete düşdüm deyü olma pâ-mâl  
Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### IX

Güzer etmek bu yem-i hayreti müşkilterdir  
Bilmem encâmımız ey dil ne yere mün cerdir  
'Âlem-i kevn ü fesâdın işi şûr u şerdir  
Zihnîyâ verd-i zebân et ki Hudâ reh-berdir

Hep gelenler bu cihân mülküne hayrân gitdi  
Küş-t-gîrân-ı felek bî-ser ü sâ mân gitdi

#### 4 MÜSEDDES-İ DİĞER

20b *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

**I**  
Nitak-ı küşt-gîrân-ı felekden tut ki tutdun sen  
Dehân-ı halkı bîm-i kahr ile farz et kurutdun sen  
Künûz-ı âlemi ejder-sıfat demle çü yutdun sen  
Ser-â-ser hük-m-i dehri destine aldın yürütdün sen  
Sefer var bir hatarlı râha âlem gitdi sen kaldın  
Pey-â-pey menzîle erbâb-ı rihlet yetdi sen kaldın

**II**  
Ne kâm-ı râhat-efzâdır ne nevmîd-i selâmetdir  
Şarâbı zehr ile âlûde nânı ayn-ı usretedir  
Müdâvâsı maraz üstâmı mahsûl-ı eziyyetdir  
Dem-â-dem kûs-ı nevbet urulur vakt-i azîmetdir  
Sefer var bir hatarlı râha âlem gitdi sen kaldın  
Pey-â-pey menzîle erbâb-ı rihlet yetdi sen kaldın

**III**  
21a Bugün izzetdesin yarın esîr-i zillet olmak var  
Bu ünsin gâyeti kabr içre cânâ vahşet olmak var  
Diyâr-ı kahra düşmek var rehîn-i gurbet olmak var  
Gehî vâsıl gehî vakf-ı belâ-yı firkat olmak var  
Sefer var bir hatarlı râha âlem gitdi sen kaldın  
Pey-â-pey menzîle erbâb-ı rihlet yetdi sen kaldın

**IV**  
İrüp yek-harf ile râz-ı kitâb-ı âlem-i sun'a  
Şinâverlikde irmişler murâdâta yem-i sun'a  
Olup rûşen-zamîrân irtikâsı süllem-i sun'a  
Şühûdıyla irişdi nev'-i kâmil târem-i sun'a  
Sefer var bir hatarlı râha âlem gitdi sen kaldın  
Pey-â-pey menzîle erbâb-ı rihlet yetdi sen kaldın

**V**  
21a Sakın bahs-i kadîm ü hâdisi kılma hakîmâne  
Sebebdır el-ıyâz Allah âhir selb-i îmâna  
Riyâzî mezhebiyle âmil olma girme nîrâna  
Dühûl et Zihniyâ gencîne-i âyât-ı Kur'âna  
Sefer var bir hatarlı râha âlem gitdi sen kaldın  
Pey-â-pey menzîle erbâb-ı rihlet yetdi sen kaldın

#### 5 GAZEL-İ 'ÂLÎ TAHMÎS-İ ZİHNÎ

21a *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

I

Şem'-i cem'-i bezm-i erbâb-ı dilin fânûsıyuz  
Fenn-i râz-ı hikmetin sâhib-edâ kâmûsıyuz  
Biz mahabbet bâğının bir devha-i mağrûsıyuz  
Cism-i pür-dâğiyle câm-ı bâdenin me'nûsıyuz  
Keykubâdî tâc ile mey-hâne Keykâvusıyuz

II

Hân-kâh-ı kârgemde 'aşk ile âbâdeyüz  
Sûretâ necl-i pesiz ma'nîde bâlâdayuz  
21b Kayd-ı işğâl-i tekellüfden zamîri sâdeyüz  
'Âlem-i 'ıtlâka düşmüş bir bölük âzâdeyüz  
Kayd-ı bend-i zülf-i yârın sanma kim mahbûsıyuz

III

Rind-i bî-hûşuz hârâbât ehliyüz mestânevâr  
Leb-be-lebdir bâde-i 'aşkıyla dil mey-hânevâr  
Bî-per ü bâlız hevâ-yı şem' ile pervânevâr  
Rûzgâr-ı zûrkârın baş açık divânevâr  
Bî-ser ü sâmânıyuz bî-'âr u bî-nâmûsıyuz

IV

Kasr-ı dilde câ-be-câ tasvîr olup nakş-ı nigâr  
Kalmadı sevdâ-yı câh-ı dehr-i dûna i'tibâr  
Suffe-i hum-hâne-i vahdetde etdik biz karâr  
'Aşkımız mey şevkimiz ney nuklumuz pâ-bûs-ı yâr  
Tekye-i dehrin bu yüzden biz de bir sâlûsıyuz

V

Her zâmîri tîre fehm etmez türâb-ı ma'deni  
Yâ ne bilsin neş'e-i bâğ-ı dili her külhanî  
Düşme ey Zihnî ırağa cüst-cû eyle seni  
Biz ne mâhiyyetleriz 'Âlî ne bilsin her denî  
Onsekiz bin 'âlemin bir hey'et-i mahsûsıyuz

6

**GAZEL-İ BÂKÎ TAHMÎS-İ ZİHNÎ**

21b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

I

Çık ey mihr-i cihân-ârâ cemâl-i yâri görsünler  
Tulû' et ey hilâl ebrû-yı yâri bâri görsünler  
Terennüm eyle bülbül 'işve-i güftârı görsünler  
Açıl bâğın gül ü nesrini ol ruhsârı görsünler  
Salın serv ü sanavber şîve-i refâtârı görsünler

## II

N'ola sahbâ-yı la'l-i âlini kılrsa talep gönlüm  
Olur mu ol merâm-ı dil-keşe nâ'il 'acep gönlüm  
Bana böyle cefâyı çekmeğe oldu sebep gönlüm  
Kapında hâsıl etdi bu devâsız derdi hep gönlüm  
22a Ne derde mübtelâ oldu dil-i bîmârı görsünler

## III

Akar seyl-i sirişkim durmaz oldu çeşm-i gîryânım  
Dem-â-dem ney gibi efgan-keşindir kalb-i nâlânım  
Hevâ-yı 'aşk ile hâr-ı felâket tutdı dâmânım  
Açıldı dâğlar sînemde çâk etdim girîbânım  
Mahabbet gülşeninde açılan gül-nârı görsünler

## IV

Hayâl-i bûs-ı la'l-i yâr ile meşhûn olup hâtır  
Bu fikr üzre bana hûn-ı ciger sahbâ olur âhır  
Tenimde dâğ-ı pür-dâğ-ı firâkın fark olur yer yer  
Ten-i zârımda pehlûm üstühânı sayılırbir bir  
Beni seyr etmeyen ahbâb mûsîkârı görsünler

## V

O şûh-ı dil-güşâyı bezme da'vet eyle ey sâkî  
Sebûdur çeşm-i mest-i hastanın devâsı tiryâki  
Zamâne dil-rübâsı Zihnîyâ hep para müştâkı  
Güzeller mihrîbân olmaz demek yanlıştır ey Bâkî  
Olur va'llâhi bi'llâhi hemân yalvarı görsünler

## 7

### GAZEL-İ BÂKÎ TAHMÎS-İ ZİHNÎ

23a *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

## I

La'l-i yâkûtun tasarruf eyleyüp gül-nârı gör  
Çeşm-i mestin fikr edüp bâdâm-ı şîrînkârı gör  
Safvet-i dendânını yâd et dür-i şehvârı gör  
Künc-i ebrûsun hayâl et gûşe-i gülzârı gör  
23b Halka-i zülfün kıyâs et tabla-i 'attârı gör

## II

Tâb-ı meyden lâle-gûn ruhsâr-ı enver seyrin et  
Ol nühüfte hande-zenlikle nigeher seyrin et  
Gerden-i sâfındaki hâl-i mu'anber seyrin et  
Turralar egnindeki mişgîn zırılıklar seyrin et  
Gamzeler takındığı şemşîr-i cevherdârı gör

## III

'Âlem-i 'aşkın söz olmaz kuvvet-i bünyâdına  
Üstüvâr üzre yapılmış âferîn üstâdına

Kim harîf olsun cihânda ‘âşıkın feryâdına  
Bakma çarh-ı ser-keşin ol miğfer-i fûlâdına  
Tîr-i âhım geçdiği şemşîr-i âteşbârı gör

#### IV

Ser-te-ser nezzâre kıl bu vüs‘at-i hâmûna bak  
Sohbet-i Leylâyı gûş et hey‘et-i Mecnûna bak  
Yâr isen yârâna uy âyîne-i gerdûna bak  
Seyr-i bâğ-ı bezme gel câm-ı mey-i gül-gûna bak  
Gülşen-i cennetde açılmış gül-i bî-hârı gör

#### V

Bezm-i esrâr içre hâmûş olduğum ma‘zûr tut  
Dest-i sâkiden kadeh-nûş olduğum ma‘zûr tut  
Germi-i sahbâda ser-hoş olduğum ma‘zûr tut  
Câm içüp hemvâre bî-hûş olduğum ma‘zûr tut  
Çarh peydâ etdiği evzâ‘-ı nâ-hemvârı gör

#### VI

Sorma i‘câb üzre taksîrât-ı nev‘-i Âdemi  
Sum‘a vü i‘câb eder ‘ukbâda efzûnter gamı  
Ser-te-ser gark-âba verdi ‘âlemi rahmet yemi  
Görme ey zâhid günâhım çokluğun şol ‘âlemi  
Mağfîret deryâsına gark eyleyen Gaffârı gör

#### VII

Eylesem ey dil n’ola şevk-ı mahabbetle tarab  
Şâdmânî ‘âlemin icrâ edüp tâ rûz u şeb  
24a Zihnî-i şeydâyı ‘add etme bu yolda bî-edeb  
Geceler ‘ayş u safâ-yı çeng ü nây olmaz ‘aceb  
Subh-dem Bâkî derûn-ı dilde istiğfârı gör

#### 8

### GAZEL-İ VEYSÎ-İ SER-LEVHA-İ MÜNŞÎYÂN

### TAHMÎS-İ ZİHNÎ-İ BÎ-SER Ü SÂMÂN

22a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

#### I

Ruhun şevkiyle el çekdim fenâdâ hep safâlardan  
Lebin yâd eyleyüp geçdim muhassal ben devâlardan  
Atıldım tîrveş tondan tona dest-i belâlardan  
Kaşın yayına dil verdim çekildim meh-likâlardan  
Müjen şemşîrini gördüm kesildim dil-rübâlardan

#### II

Seninle olmadı bir kerre gönlüm şevk ile cârî  
Mukadder olmadı söyleşmeğe tenhâ bu esrârî  
Efendi tâ-be-key bunca cefâ vü hâtır-âzârî  
Visâlin 'ıydına irmek müyesser olmadı bârî  
Elin değdikçe 'uşşâkı unutma merhabâlardan

### III

22b Gözüm gönlüm giriftâr-ı melâmet oldular gitdi  
Halâs-ı mihnet ü endûha hasret oldular gitdi  
Diyâr-ı gamda bend-i dâm-ı firkat oldular gitdi  
Dil ü cân garka-i seyl-âb-ı hayret oldular gitdi  
Dirîgâ bahr-ı gamda ayru düşdüm âşinâlardan

### IV

Gedâlar fikret-i vaslıyla yârin cümle bây olmuş  
Dil-i 'uşşâka kûy-ı dil-rübâ bir 'âli cây olmuş  
Dilâ bilmez idim ol âstânı hoş-serây olmuş  
Ümîd-i pây-bûsunla gedâlar hâk-i pây olmuş  
Ser-i kûyunda cânânın geçilmez hâk-i pâlardan

### V

'Atâsın görmedim yek-zerre ol şûh-ı sitemkârın  
Esîr-i bend-i zülfü oldum ol bî-rahm u gaddârın  
Yüzün doyunca görmek olmadı Zihnî o mekkârın  
Dehânın öpmedim Veysî miyânın kocmadım yârin  
Cefâdan özge nesne görmedim ben bî-vefâlardan

### 9

#### GAZEL-İ FEHÎM TAHMÎS-İ ZİHNÎ

22b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

### I

Bu bî-günâha cevrde ısrâr tâ-be-key  
Yaksın derûnu şu 'le-i efgâr tâ-be-key  
İnsâf u el-emân bu etvâr tâ-be-key  
Ey çarh cân-ı zârıma âzâr tâ-be-key  
Feryâdim etmeye diline kâr tâ-be-key

### II

Mihnetledir hemîşe meh ü sâlin ey felek  
Erbâb-ı dil sitem-keş ü pâ-mâlin ey felek  
'Uşşâka nev-be-nev irişir elin ey felek  
Lâzım değil senin bana ikbâlin ey felek  
İnsâf eyle lîk bu idbâr tâ-be-key

### III

23a Az kaldı k'ide âb ile âteşler iştibâk  
Olmaz iken hemîşe hem evzâ' -ı iştirâk  
Efgân-ı andelîb ile güller de oldu çâk

Hâb-ı 'ademden açdı gözün huftegân-ı hâk  
Baht-ı gunûdem olmaya bîdâr tâ-be-key

#### IV

Bîm-i nigehle kendini tehdîd edüp gönül  
Pür-pîç-i gîsuvân ile takyîd edüp gönül  
Her dem hayâl-i vaslını tecdîd edüp gönül  
Hemvâre çeşm-i dil-bere taklîd edüp gönül  
Olmak humâr-ı keyf ile bîmâr tâ-be-key

#### V

Evzâ '-ı çarha kıl nazarı ehl-i 'ibret ol  
Tarh eyle ihtilâli hevesnâk-i hayret ol  
Ey dil yeter ya sen de talebkâr-ı râhat ol  
Teslîm edüp zamâneye ey cân selâmet ol  
Etvâr-ı halk-ı 'âleme efkâr tâ-be-key

#### VI

Anı yanar gönül ki ola gayre himmetin  
Bed-gû rakîbe ire mezâyâ-yı vuslatın  
Ey şûh kanda kaldı senin âr u gayretin  
Havfım bu k'ola çâk girîbân-ı 'ismetin  
Ey gonca dâmenin tuta her hâr tâ-be-key

#### VII

Efsûs nâ-şinâs-ı sühan bed-likâ le'îm  
Âb-ı zülâl-i şî'ri ne bilsin o 'aklı nîm  
Zihnî gibi cerîde-i 'âlemde bir nedîm  
Gûş-ı zamânede dür-i nazmım gibi Fehîm  
Bî-kadr ola cevâhir-i eş'âr tâ-be-key

## MESNEVİLER

1

### NA‘T-I BESMELE BE-SİYÂK-I MESNEVÎ

10a *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Deyüp ihlâs ile bismi’llâhı  
Açalım râz-ı kelâmu’llâhı

Cümlelerin besmeledir serdârı  
Dikkat etsen görünür esrârı

Levh-i mahfûzun odur tâc-ı seri  
Cümle âsmânın odur mu‘anberi

Ansız ef‘âl u sükûn u harekât  
Cümle ebter olur anlar bi’z-zât

Evvel-i ketb-i kalem besmeledir  
Ceyş-i eşyâya ‘alem besmeledir

10 Bu zuhûrâta sebep bismi’llâh  
Bu ne ‘izzet durur Allah Allah

Levhin üstünde turur ‘izzet ile  
‘Alem-i kudretidir rif‘at ile

10b Ana kimse diyemez bir dem lâ  
Olduğuyçün dükkelinden ‘alâ

Midhat ü vasfına imkân yokdur  
Şânını nakl ile pâyân yokdur

Bâğ-ı tahkîkin odur zîb ü ferî  
Ebhur-ı hikmetin âbı güheri

15 Sebeb-i sıhhat-ı ebrâz oldur  
Merca‘-ı zât ile a‘râz oldur

Sebeb-i hall-i müşâkildir ol  
Bâ‘is-i bed-i mu‘âmildir ol

Pîşvâ oldu sutûr-ı levha  
Oldu dîbâce umûr-ı levha

Oldu ef‘âle mü’eddî-i tamâm  
Bulur anunla her iş istihkâm

Kanda yazılsa anılsa şânı



- Anılırşâ'ibe-i ihsânı
- 20 Sünbül-i bâğ-ı kemâl olmuşdur  
Bülbül-i hüsn-i cemâl olmuşdur
- Sebeb-i feth-i der-i cennetdir  
Mahzen-i kâle-i emniyyetdir
- Süver-i mushafın altun tâcı  
Ebhur-ı 'ilm-i ledün emvâcı
- Zikr ü fikriyle kulûb enverdir  
Fehm-i şânıyla dimâğ 'anberdir
- Zerrenin haddi mi var tavsîfe  
Rütbe-i besmeleyi ta'rîfe
- 25 Sana bir gûne suhan yâd edelim  
Bir nice vâkı'a bünyâd edelim
- Dîde-i bâtınımı eyle güşâ  
'Azm u kadrini gör ey dânâ
- Bak ne cevherden olunmuş terkîb  
Gör ne gevherden olunmuş tertîb
- Levh-i mahfûza o bir tuğrâdır  
Dest-i kudretle hatt-ı zîbâdır
- 11a Buldı takdîr-i umûr-ı 'âlem  
Bâ'is-i zâtı ile nakş u rakam
- 30 Sıfat-ı besmeleyi güş etdin  
Fikr-i ağyârı ferâmûş etdin
- Kalbin âyîneveş sâf eyle  
Ey hredsiz yeter insâf eyle
- Bâsıdır burc-ı şerâfet mihri  
Ya'ni eflâk-i hakikat mihri
- Noktası dâ'ire-i imkândır  
Nokta-ı *kün* gibi pür ihsandır
- Noktasın anlayamaz nev'-i beşer  
Fehm-i şânında kusûr eylerler
- 35 Felek ü sidre vü 'arş-ı a'lâ  
Nokta-i besmeleden oldu nümâ

Sînidir sünbül-i bâğ-ı vahdet  
Mahzen-i lutf-ı nevâl u 'azamet

Sırr-ı zâtında hakâyık çokdur  
Hadd-i zâtında dekâyık çokdur

Ser-i a' dâya çeküpdür şemşîr  
Nice ser-keşleri eyler tahkîr

Reh-i iklîm-i dalâla seddir  
İstikâmetde hemen sermeddir

40 Şânı çün kadri gibi a' lâdır  
Medh olunsa ne kadar evlâdır

Mîmidir mahzen-i lûtf-ı Mevlâ  
Ya' ni gencîne-i eltâf-ı Hudâ

Gonce-i gülşen-i hikmetdendir  
Ana bu feyz ise kudretdendir

Halkası halka-i 'âlemdir anun  
Hâleveş dâ'ire-i imkânun

Bülbül-i tab'ımı bîdâr etdi  
Reh-i hayretde sebükbâr etdi

45 Verdi endîşeme fikri eşvâk  
Hâne-i kalbimi kıldı işrâk

11b Olsa bir bâğda gül hem bülbül  
Nice ol câyda olmaz kulkul

Ben değil olsa nice nâdiredân  
İdemez kadrini bir dürlü 'ıyân

Gelelim lafza-i bâ-iclâlâle  
Bakalım nükte-i mâ-fi'l-bâle

Alalım deste kilîd-i 'aklı  
Açalım mahzen-i 'akl u nakli

50 Ey harîdâr-ı hakîkât gûş et  
Ey hevesnâk-ı letâfet gûş et

Hisse al kıssadan ey tab'-ı selîm  
İ'tisâf etme sakın olma sakîm

‘Ârif ol kesb-i kemâlât eyle  
Cânib-i Hakka münâcât eyle

Lafzatu’llâhı dürr-i yek-tâdır  
Kal‘aveş hâsıra-i esmâdır

Binbir esmâ olur andan mefhûm  
Anda esrâr olupdur mektûm

55 Sana tebşîr eder ey kalb-i selîm  
Lutf-ı Mevlâ ile Rahmân u Rahîm

Muttasıl hey’et-i Rahmân u Rahîm  
Ya‘ni esmâ-i cedîrü’t-ta‘zîm

Rahmet-i Hakka güvâh olmuşlar  
Zâmin-i feyz-i İlâh olmuşlar

Perde-i gafleti kaldır gözden  
Görüne nûr-ı Hudâ her yüzden

Ma‘rifet âdemi yek-tâ eyler  
Hâsılı tûtî-i gûyâ eyler

60 Sühanı herkese te’sîr edüp  
Vefk-i ef‘âline tedbîr edüp

Kâm-ı dil-hâhına çün vâsıl olur  
Matlab u maksadına nâ’il olur

Yâ İlâhî bana lutf eyle meded  
Fikrimi eyle dakîk ü mümted

12a Dilimi mesken-i ma‘nâ eyle  
Kalbimi cây-ı mu‘ammâ eyle

Matlabım maksadım ey Hazret-i Hak  
Sensin ey zâhir ü bâtın mutlak

65 *Leke hamdu leke şükr ü senâ*  
*Leke minne leke fazl u ‘atâ*<sup>19</sup>

*Ente hayyün ezeliyyün ebedi*<sup>20</sup>  
*Ente hakkun ahadün yâ samedi*

---

<sup>19</sup> Hamd sana, şükür sanadır. Minnet senin, ikram ve bağış senindir.

<sup>20</sup> Sen dirisin, ezeli ve ebedîsin. Ey hiçbir şeye muhtaç olmayan! Sen haksın, birsin.

Zü'l-celâlâ beni mesrûr eyle  
Câm-ı 'irfân ile mahmûr eyle

Kavlimi fi'limi ıslâh edüp  
Bana esrârını izâh edüp

Şânınâ lâyıkın et sultânım  
Beni afveyle benim mennânım

70 Hamd o vehhâb-ı kesîrü'l-kereme  
Şükr o mennân-ı veliyyü'n-ni'ama

Râzık u kâdir ü gaffâr oldur  
Zâhir ü bâtın u settâr oldur

Yok tasarrufda ulûhiyyetde  
Yok hakîkâdde rubûbiyyetde

Ne şerîk ü ne misâl ü ne nazîr  
Bir durur zâtı ne mîr ü ne vezîr

Cümle eşyâ ana râci'dir heb  
Emr ü ef'âlde oldur ağleb

75 Halkdır şâhid-i deymûmiyyet  
Kevnidir mazhar-ı kaymûmiyyet

Ebedîdir ezeldir zâtı  
Ana şâhid çü bu mahlûkâtı

'Arş ile ferş ü semâya nazar et  
Mâh ile mihr ü hevâya nazar et

Devr-i eyyâm u leyâli fikr et  
Bunca ecrâm u cibâli fikr et

80 Cümlesin hazret-i Hakdır hâlık  
Cümleye hazret-i Hakdır râzık

12b 'Akl u nakl ile çalış isbâta  
Asıl-ı tasdîki yetir gâyete

Mâ'il-i hâ'itü'l-hâd olma  
Râgıb-ı cânib-i ifsâd olma

Hakkı bilmekde senedir bunlar  
Bî-şerîk olduğun isbât eyler

Şuğl ile kalma dil-âzâr olma

- Gördüğün şeye talebkâr olma
- Rızkına hazret-i Hakdır kâfil  
Rızık için etme şitâb ey gâfil
- 85 Çün buyurdu Enes bin Malik  
Râh-ı Mevlâya Resûle sâlik
- Olmamışdı dahı halk-ı arz u semâ  
Bulmamışdı bu cihân neşv ü nemâ
- Yoğ idi dahı leyâl ü eyyâm  
Yoğ idi dâ'ire-i nazm u nizâm
- Bundan akdem iki bin yıl Yezdan  
Rızık-ı mahlûkı etmişdi beyân
- ‘İtibâr üzre nazar kıl sen de  
Etdiğin fi’le bak ol şermende
- 90 Gel e bu kıssa-i cân-bahşâyı  
Bu güzel vâkı‘a-i behsâyı
- Âyet-i *nahnu kasemnâda* da bul  
Zevk-i lafzında vü ma‘nâda da bul
- Sâ’il-i hikmet olup hâr olma  
Münkir-i kudret olup zâr olma
- Boynuna lâzım olan emre ‘amel  
Eyle ey gâfil hengâm-ı ecel
- Kula teslîm ü itâ‘at lâzım  
Bendeye gerden-i haşyet lâzım
- 95 Bahr-ı gavgâda şinâverliği ko  
İ‘tirâf eyle deyüp illâ hû
- Kul hüvallâhu ehad* nass eyler  
Vahdeti zâtını muhtass eyler
- 13a Öyle bir pâdişeh-i kâdirdir  
‘Azamet-i sâhibdir zâhirdir
- Şâh iken bir kesi eyler bende  
Bendeyi pâdişeh-i zîbende
- Kimini ‘ilm ile mümtâz etmiş  
Kimini mîr-i ser-efrâz etmiş

100 Zerre hâric değil emrinden anun  
Var ise fehm edegör ikânun

Hân-ı lutfunda sıgar ile kibâr  
Mütena‘im dizilir leyl ü nehâr

Vüs‘at-ı sofra-i cûd-ı Mevlâ  
Ya‘ni meydân-ı kilâr-ı ni‘mâ

Bir tabak denlü değildir hâsıl  
Cirm-i dünyâ ana nisbet ey dil

Ebhur-ı rahmetine nisbet ile  
Kerem ü minnetine nisbet ile

105 Bir içim su değil ey cân-ı peder  
Ebhur-ı rûy-ı zemîn ser-tâ-ser

Kibriyâsında bu denlü eşyâ  
Emkine ezmine yek-pâre fenâ

Ceberûtunda müzelât olmuş  
Melekûtunda iki kat olmuş

Pençe-i kudret ile zabt etmiş  
Habl-i vüskâ ile key rabt etmiş

Cümle ‘âlem o serây-ı kudret  
Cümle dünya ‘eczâ-yı hikmet

110 Yok bu vâdîde hele medhal-i ‘akl  
Cereyân eyleyemez faysal-ı ‘akl

‘Ukalâ bunda piyâle yürüdi  
Gill u gışdan hele sâde yürüdi

Gayriden eyle hemân nefy-i İlâh  
De ki *ellâ na ‘bude illâ’llâh*

Sana temhîd ise etdik bu kadar  
İstikâmetle çalış çekme keder

13b Yâ İlâhî bana ihsân eyle  
Nâ’il-i matlab-ı gufrân eyle

115 Vâlid ü vâlidemi şâd eyle  
Dûzah u hevlden âzâd eyle

Eyle miskinlerini dâr-ı na'îm  
Eyleme kahrın ile nâr-ı cahîm

Hürmet-i hazret-i sultân-ı enâm  
Hürmet-i hazret-i ashâb-ı kirâm

'Arş u kürs ü keremin hürmetine  
Rûh-ı levh ü kalemin hürmetine

Hürmet-i Hazret-i Kur'ân-ı Kerîm  
Ey kerem-kânı eyâ cûdu 'amîm

120 Hâlet-i niz'amı âsân eyle  
Yerimi ravza-i rızvân eyle

Zihnî-i gam-keşi nâlân etme  
Hevl-i nîrân ile giryân etme

Eyle ser-rişte-i 'avf u gufrân  
İşbu tuhfem benim ey zi'l-ihsân

2

**NA'T-I ŞERÎF Lİ-SEYYİDİ'S-SAKALEYN**

13b *Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

1 Ey resûl-ı mu'azzam u a'zam  
V'ey nebiyy-i mükerrem ü ekrem

Senden oldu bu kâ'inâta eser  
Senden oldu cihâna zîb ile fer

Sana ta'zîm edüp o Rabb-i celîl  
Eyledi mihri türbene kandîl

Etdi Kur'ânı sen şehe inzâl  
Etdi sen pâdişâhı feyzine dâl

5 Lutfuna teşnedir bütün 'âlem  
Vaslına 'âşık oldu cümle ümem

Şeh-süvâr-ı memâlik-i esrâr  
Pâdişâh-ı sudûd-ı mülk-i hıyâr

Kâ'idü'l-cünd-i evliyâsın sen  
Hayr-ı ebrâr u âsfiyâsın sen

14a Cümleden efzal u mukaddemsin  
Cümleden eşref ü mufahhamsın

- Nükte-dân-ı kelâm-ı Mevlâsın  
Nûrsun nûrdan hüveydâsın
- 10 Sana muhtass şefâ'at-i kübrâ  
Sana mahsûsa rûtbe-i vâlâ
- Hasta-i ma'siyet şifâkârı  
Mütehayyirlerin mededkârı
- Ey harîs-i semâ'-ı na't-i nebî  
Midhat-i can-fezâ-yı mustavfî
- Mu'cizât-ı resûle gâyet yok  
'Add u ihsâsına nihâyet yok
- Yazdı anı ruvâtı bi'l-cümle  
Mu'cizât u simâtı bi'l-cümle
- 15 'Ulemâ-yı hadîs ü ehl-i siyer  
Silk-i tahrîre anı bağladılar
- Zihnî-i hasta-dil beyân edecek  
Ba'zı i'câzını 'ıyân edecek
- Gel e dinle sımâh-ı kalb ile sen  
Eyle kâşâne-i dilin rûşen
- O harîm-i serâ'ir-i lâhût  
Ol şehenşâh-ı 'âlem-i nâsût
- Nûr idi ser-te-ser seri üzre  
Gökde dâ'im berâberi üzre
- 20 Pâre ebri yürürdi 'ismet için  
Ten-i a'lâsını sıyânet için
- Düşmedi sâyesi zemîn üzre  
Şâh idi mülk-i şeh-nişîn üzre
- Tabakat-ı sipihr etdi güzer  
Şeb-i esrâda ol şeh-i server
- Kadrini anladı o şeb eflâk  
Bildirdi mikdârını zemîn ile hâk
- 14b Gıtdi ol şâh da'vete ammâ  
Etdi Hak sadr-ı devleti a'tâ
- 25 Enbiyâdan kimesne görmediler



Ol sa'âdetlü şâmı ser-tâ-ser

Tâcdâr-ı 'urûc-ı ev ednâ  
Nükte-dân-ı me'âl-i sümme denâ

Kabza hâkıyle eyledi a'mâ  
Çeşm-i a'dâyı ol şeh-i dâna

Anı ikrâr eder zemîn ü zamân  
Anı tasdîk eder bu kevn ü mekân

Hân-ı lutfundadır sabâh u mesâ  
Fukarâ ağniyâ emîr ü gedâ

30 Çeşm-i mâzâğına hüveydâdır  
Bu da bir turfe-i temâşâdır

Kurb u bu'd ol şeh-e müsâvîdir  
Görür eşyâyı cümle hâvîdir

Berr-i akferde eylese seyrân  
Lutfun izlerdi hep gazâl-ı cihân

Kadd-i mevzûnı nahl-ı bâğ-ı vefâ  
Vech-i pâki gül-i bahâr-ı safâ

Ne dırâz idi kâmeti ne kasîr  
Vasatu'l-kâme sâhibü't-tevkîr

35 Geşt edeydi ne denlü atvel ile  
Yürüyeydi kadd-i mutavvel ile

Ol kişiden olurdu bâlâter  
Güya bir nahl-ı sidre ol server

Mu'cizâtı cihânda bâhir idi  
Gün gibi nûr-ı vechi zâhir idi

Dîni tashîh için o server-i dîn  
Etdiler bir nice gazâ-yı metîn

Ey resûl-ı Hudâ-yı lem-yezelî  
V'ey nebiyy-i Hudâ-yı lem-yezeli

15a

40 Na'tini söyledim kusûrum ile  
Vasfını eyledim kûsûrum ile

Beni 'afv etdir ey şeh-i ihsân  
Bana lutf etdir ey meh-i tâbân

Müznibim hâfîyim günahkârım  
‘Âsiyim derd ile dil-âzârım

Beni kurtar belâdan âfetden  
Beni âzâde kıl melâmetden

Doldu ‘isyân ile defâtirim  
Ben mürîdim güneh benim pîrim

45 Lutf u ihsân u merhamet senden  
‘Acz ü fetretle ma‘siyet benden

Ümmetinde benim gibi ‘âsi  
Nice olmaz şefâ‘atın râci

Dem-be-dem rûhuna selâm olsun  
Her nefes ravzana peyâm olsun

Cümle ervâh-ı enbiyâya dahı  
Evliyâ ile âsfiyâya dahı

Dahı ashâb u âline her dem  
Nev-be-nev irişe salât-ı ümem

50 Ola sâhib-i safâ atîka dahı  
Ol gece gârda refîka dahı

Dahı Fârûk o ma‘delet-âver  
Hâmi-i şer‘-i Hak halîfe ‘Ömer

Dîni tashih için neler çekdi  
Dehre ol tohm-ı ma‘delet ekdi

Dahı o ‘Osmân o mahzen-i esrâr  
O hayâ-pîşe vü sehâ-âsâr

O da asdı kılıç ‘adâletde  
Verdi emn ü amân hilâfetde

55 İbtidâ‘ ile hüküm eder ‘ulemâ  
Anlara buğz eden gürûha belâ

Kâli‘-i bâb kal‘a-i Hayber  
Kâtil-i düşmen ‘Alî-server

15b İbni ‘ammîsidir o şâh-ı güzîn  
Hazret-i Ahmedin be-râh-ı yakîn

Şehr-i 'ilmim dedi resûl-ı mecîd  
Murtazâdır der-i 'ulûma kilîd

Dahı sebtîn-i müctebâ nesebe  
Hasaneyn ü edîb-i zü'l-hasebe

60 Dahı 'ammîn-i muhteremlere de  
Dahı evlâd-ı muhteşemlere de

Dahı ezvâc-ı tâhirâtına da  
Hâdimîn ile hâdimâtına da

Gül cemâlini gören heme sahba  
Bezm-i pâkinde hem ulû'n-nuhbe

Hem dahı tâbi'îne de olsun  
Cümle-i müslimîne de olsun

Ola vâsıl e'imme-i dîne  
Reh-i Hakda ikâmet-âyîne

65 Hem dahı pâdişâh-ı 'asrımıza  
Hem dahı vâliyân-ı dehrimize

Vâlideyne dahı hep ihvâna  
Sâliheyne dahı fakîrâna

Ver selâmet bilâd-ı İslâma  
Hem mürüvvet kılup hükkâma

Siyyemâ Erzurûm-ı mahrûse  
Feyz-i Bârîyle ola me'nûse

Hak bu kim belde-i ferahsâdır  
Nûr-ı İslâm ile mücellâdır

70 Ana yâ Rab 'inâyetin irişe  
Münhedimdir 'imâretin irişe

Anı ma'mûre eylesin Allah  
Anı mahfûze eylesin hergâh

Mahv ola karı gibi kaht u galâ  
Görmeye dahı şer u şûr u vebâ

Da'avâtım İlâhî eyle kabûl  
Kıl murâdât-ı Zihnîyi mahsûl

## MANZÛME Lİ-ŞEYH İBRAHÎM HAKKI

### 17a *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Gel gel ey nev-nihâl-ı bâğ-ı murâd  
Gel gel ey kilik-i nâdire-îcâd

Gel gel ey mahrem-i cemâl-i cemîl  
Gel gel ey lâyıık-ı nevâl-ı cezîl

Tab' ile istişâre eyleyegör  
Dil-i nâ-çâra çâre eyleyegör

17b Gir gülistân-ı nazma gül-çîn ol  
Fâriğ-i kayd-ı ân ile îñ ol

5 Haylî demdir ki kaldın âvâra  
Düşmedi dem nizâm-ı güftâra

Al der-âgûşa bikr-i ma'nâyı  
Sev e kaddin gibi dil-ârâyı

İstikâmetde yok nazîr sana  
'Alem olsan n'ola cedîr sana

Sen ki 'unvan-tırâz-ı eşyâsın  
*Evvelü mâ halakda peydâsın*

Mazhar-ı feyz-i lâ-yezâli iken  
Bâ'is-i lutf-ı zi'l-celâli iken

10 Ser-fürûlukdur ancak etvârın  
Haşre dek zâ'il olmaz âsârın

Geldi reftâra gülşen-i câna  
Süfun-ı 'aşkı atdı 'ummâna

Dedi ol hâme-i huçeste-edâ  
Ya'ni ol peyk-i menkıbet-peymâ

Yetişir bana bunca 'acz ü niyâz  
Eyle şerh-i zamîrine âgâz

Mâ-hasal maksadın nedir bilelim  
'İllet-i kalbine devâ kılalım

15 Dedim ey dil-nüvâz-ı ehl-i sühan  
Umma tafsîl-i hâli sen benden

Ben bir üftâde-i fezâ-yı gamım

- Ben bir âlûfte-i hevâ-yı gamım  
Urdı devrân ‘inânıma o kadar  
Dizgine sokdı etdi zîr ü zeber  
Kalmadı bîş ü kemde dâ‘iyemiz  
Vasfa gelmez yazılsa vâhiyemiz  
Gûş edüp böyle âteşin sühanı  
Dedi ol demde hâme dinle beni
- 20 Müşfikâne bana hıtâb ederek  
Refk ile hilm ile cevâb ederek
- 18a Sana bir pend-i can-bahâ edelim  
Bu sitemden seni rehâ edelim  
Müsteşârım hemîşe mü’temenim  
Müstakîmim belî şeker dehenim  
Etdiğin vasfa cümle mâ-sadakım  
Nükte-gûlukda hem de müstefakım  
Her umûra benimledir tatbîk  
Her husûsa benimledir tevfik
- 25 Ben ki ‘unvan-tırâz-ı eşyâyım  
*Evvelü mâ-halakda peydâyım*  
Dinle güftârımı şeker-hâ ol  
Bu nev-âsâr ile mutarrâ ol  
Seni hicrân bu derde dûş etdi  
Yem-i gam sonradan hurûş etdi  
Sohbet-i yâr ile mutayyeb idin  
Şâdmânîde sen leb-â-leb idin  
Nukl-çîn-i nevâli olmuş idin  
Kâse-lîs-i visâli olmuş idin
- 30 Dem-i vuslatda hîn-i sohbetde  
Meclis-i yâride meserretde  
Havf-ı hicrân dilinde muzmer idi  
Bîm-i firkat ‘aceb mukarrer idi  
Ni‘met-i dehr nikmet olsa gerek  
‘İşret elbette ‘usret olsa gerek

Emr çün böyle in'ikâse döner  
Sâkî-i bezm elinde kâse döner

Var tevakku' visâle hicrânda  
Başla tevfiže olma dermânde

35 Yaz o dildâra 'arz-ı hâl-i dili  
Söyle hemvâra gel melâl-i dili

Aç sanâdîk-ı kâle-i sühanı  
Sal hisârî-i nazm-ı tab'a seni

Toz kopar şâh-râh-ı ma'nâda  
Kılıç as çârsû-yı mînâda

18b Zîl düzen gir fezâ-yı ta'bîre  
Çek dür-i nazmı silk-i tahrîre

Hamle ur cünd-i şî'r-i eslâfa  
Tâburun boz bütün çek etrâfa

40 Medh-i üstâd-ı dil-sitâna ulaş  
Menzil-i himmet-ârâna ulaş

Nice üstâd o mahzen-i 'irfân  
Mazhar-ı lûtf-ı hazret-i Mennân

Nutk-ı pâki verir 'alîle şifâ  
Sükkerîn vâsfına yeter mi bahâ

Düşse bir 'abde himmet-i nazarı  
Diline yer eder sürûr eseri

Bir du'âsiyle devlet-i dâreyn  
Bulur âdem selâmet-i dâreyn

45 Bahr veyâ kân desem sezâ bi'llâh  
Çün zamîr-i münîri ana güvâh

Etdirir kim ederse ger kulluk  
Himem-i feyzi tevbe yohsulluk

Midhatinde rızâ vereydi eger  
Dillü defter yazardı hâme-i ter

'Ârifâ kâmilâ sühan-dânâ  
Nâ'il-i feyz-i Hazret-i Mevlâ

Zikr-i dilde müfettihü'l-ebvâb  
Fikr-i canda müsebbibü'l-esbâb

50 Reşk eder bilse husrevân-ı selef  
Gûşe-i inzivâmı 'izz ü şeref

Mâ'il-i tumturak-ı dehr olmam  
Tâlîb-i matlab-ı sipihr olmam

Kimsenin nânına heves kılmam  
Kimsenin hânına nîgeh bilmem

Ben kanâ'at hudûduna şâhım  
Tâ ezel vakf-ı künc-i dergâhım

Benim ey nükte-dân u sultânım  
Benim ey dâver-i güher-kânım

19a

55 Maksudım evvelâ rızâ-yı Hudâ  
Matlabım sâniyen huzûr u safâ

Dem-i fırsattır isterem senden  
Vakt-i hâcetdir isterem senden

Kaldı iş bir du'âya sultânım  
Sebeb oldur recâya sultânım

Gerçi çok söyledim kabûl buyur  
Deste deste du'â vüsûl buyur

Zihnîyâ söz tamâma irdi yeter  
Dil tamâm-ı merâma irdi yeter

60 Kalemiyye kasîden oldu tamâm  
Ola peygam-bere salât u selâm

4

**SEBEB-İ TERTÎB Ü BÂ'İS-İ DÂ'İYYE-İ TERKÎB BUDUR Kİ**

**BE-TARÎKÜ'T-TERGÎB MESNEVİYÜ'L-ESÂLÎB BEYÂN OLUNUR**

44b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Kalem-i 'ukde-güşâ-yı ma'nâ  
Vâkıf-ı râz-ı edâ-yı ma'nâ

Eser-i vâsıta-i hayr olsun  
Feyz-i ihsân ana aksın dolsun

Kim odur râh-ber-i nehc-i kerem  
Nâme-i sun'a eden nakş u rakam

- Rû-nihâd olmağla nâmelere  
‘İzzet eylerler o vâlâ-gühere
- 5 Olduğıyçün reh-i himmetde mukîm  
Tutar elde anı ehl-i terkîm
- Serv-i bâğ-ı hüner oldur hâsıl  
Sâye-i lutfu olur mu zâ’il
- Yâdgâr-ı rakamından bu fakîr  
Ceste ceste yazup eş’âr-ı hakîr
- Biri bir yerde biri bir yerde  
Kimi mahfide kimi zâhirde
- Anı etmişdi gubâr-ı nisyân  
Gûşe-i hicrde bî-nâm u nişân
- 10 Böyle böyle hele endîşe-i dil  
Oldu çün misl-i perîşân kâkûl
- Böyle kalırsa perîşân der idim  
Cem’i olmaz bana âsân der idim
- Eder eczâsına ‘attâr anı kab  
Kalır ayakda o manend-i türâb
- Zîr-i pâda olur âhir nâ-bûd  
Dâr-ı gurbetde misâl-i mefkûd
- Nâ-gehân encümen-i sohbetde  
Ba’zı ahbâb ile germiyyetde
- 15 Kudemâ sözleri tezkâr olunup  
Nazm-ı pîşin ile lezzet bulunup
- 45a Safvet-i dür gibi etdi leme‘ân  
Şu‘arâ güftesi meclisde hemân
- Dedi yârân-ı safâdan birisi  
Ya‘ni erbâb-ı vefâdan birisi
- Eyledin şi‘rini sen fersûde  
Etmedin dür gibi tûde tûde
- Zikr-i bi’l-hayra o bir vâsitadır  
Peyker-i rûh-ı dile mâşşatadır



- 20 Eylesen nazmını cem' ü te'lif  
Ederiz biz anı mashûb-ı latîf
- Yazarız her birimiz dîvânın  
Oluruz şevk ile leb-cünbânın
- Mâye-i tab'-ı safa-bahşından  
Ederiz dîde-i bezmi rûşen
- Bana oldukda bu gûne irhâ  
Eyledim ben dahı îs'âf-ı recâ
- Dedim ey nev-hevesân-ı ma'nâ  
Dedim ey bâde-keşân-ı ma'nâ
- 25 Heves-i tâze-sühan tâze-edâ  
Size etdirdi bunu istid'â
- Yoksa baksan şu'arâ-yı pîşîn  
Her biri etmiş edâ-yı rengîn
- Sözleri sihr-i helâle benzer  
Fikr ü dikkatde hilâle benzer
- Her biri bir nice ma'nâda ferîd  
Oldular genc-i mutalsamda kilîd
- 'Aklı hayrân eder endîşeleri  
Kûh-ı ma'nâyı keser tîşeleri
- 30 Şu'arâ-yı 'acemi dersen eger  
Sözleri her birinin dürr ü güher
- Hâfız ü Sa'dî vü 'Örfî Şevket  
Bulmuş anlarla ma'ânî sûret
- Sâib ü Tâlib ü Câmî vü Kelîm  
Eylemiş deyr-i hayâli termîm
- 45b Âh illâ ki o sâ'ib-i Sâ'ib  
Anlara olsa sezâdır Gâlib
- Şu'arâsı dahı Rûmun ammâ  
Cümlesi oldu ma'ânî-gûyâ
- 35 Na't-i peygam-ber-i 'âlî-şânı  
Ne edâlarla yazar Hakânî
- Oldu Hakânî kamuya ser-tâc

Dilini kıldı sirâc-ı vehhâc

Etmede güft-i nebîde âgâz  
Cümleden eyledi bâlâ-pervâz

Lîk ol Bâkî-i şîrîn-güftâr  
Kimse 'asrında değil gâşiyedâr

Sözleri şûh u selîs ü mevzûn  
Medh-i dil-berdedir ekser mazmûn

40 Şî'r-i Bâkîye hevesnâkım ben  
Sözleri tab'imı eyler rûşen

Vehbî târîhde yek-tâ geldi  
O da ol fende dil-ârâ geldi

Şî'r-i Sâbit neydügin eyle yakîn  
Ferah-ı hâtırına ver temkîn

Durubu'l-emsâlde olmuş mâhir  
İdemez herkes anı der-hâtır

Tutalım Nâbî-i pîrin elini  
Hâlînin söyleyelim mücmelini

45 Hâli tafsîle sığışmaz zîrâ  
Oldu ser-levha-i ehl-i ma'nâ

Sözi 'akl u dili eyler hayrân  
Son gelenlerde odur nâdiredân

Hâzık u Câmî vü Âgâh sana  
'Âlî vü Rûhî vü nükte-pîrâ

Bunların kim ola yâ akrânı  
Her biri mülk-i edâ sultânı

Oldu sûretde vezîr-i ra'nâ  
Şâh-ı ma'nâ idi Râgıb hakkâ

46a  
50 Sağ olaydı dedi kim ehl-i sühan  
Cümleye Râgıb idi müstahsen

Sadr-ı devletde dahı ehl-i edâ  
Nâm-ı Sâmîleri çokdur cânâ

Nef'î-i pâk-edâyı dersen  
Taktı ol pây-ı hayâlâta resen

Kim kasâ'idde anı sebk etmiş  
Yokdur ol vâdiye irmiş gitmiş

Cümleye Hazret-i Hak rahmet ede  
Cümlesi ravza-i rızvâna gide

55 Kişiyeye elyak olan dânişdir  
Dâniş ü fazl ise haylî işdir

Benim ey şu 'le-i bezm-i kâımım  
Oldu zâtınla benim ârâmım

Nûr-ı çeşmim emelimsin heme sen  
İki 'âlemde keder görmeyesen

Kef-i maksûdunu pür ede Gâni  
Zihnîye bahş ede Allah seni

Her kim âmîn dese bu da 'vetde  
Ola rûhı da anun cennetde

60 Mütefennin olagör 'ilme çalış  
Benim oğlum edeb ü hilme çalış

Müteşâ'irsen eger yâ şâ'ir  
Şi're sen dâi'yen etme hâsır

'Ulemâyı eder eş'âr izrâ  
Şâfi'i dedi bu kavli mahzâ

Gerçi teşhîz eder ezhânını ol  
Şâd eder hatırını cânını ol

Okuma şî'ri rekîk ü mu'vec  
Tab'in elbetde kalır kec-ber-kec

65 Mütefennin mütahallis oldu  
'İlm ü hikmetle necâtı buldu

Elde tefsîr ü hadîsi tutagör  
Kendini gayri 'ulûma dahı ur

46b Hey'et ü hikmet ü reml ü necmi  
Şi'r ü inşâda tamâm-ı resmi

Bunları fehmdede kıl sarf-ı emek  
Koma kalbinde sakın nokta-i şek

‘İlmin anla ‘amel etme zinhâr  
Ne riyâzî ne de remmâl ey yâr

70 Fukahâ mes’elesin anla tamâm  
Şer‘adır anun ile istihkâm

Kavl-i akvâya teşebbüs eyle  
Kavl-i müftî behey anla söyle

Cânib-i hîleye olma pûyân  
Eyleme kendüni rüsvâ-yı cihân

Anla hoş ‘ilm-i kelâma sa‘y et  
İktizâsı kadar ey cân ana git

Sarf u nahv u edeb ü mantık ile  
Anları kişiye lâzım ki bile

75 Bu fûnûn cümlesi âliyye olur  
Kalbe sahbâ-yı zülâliyye olur

Bulunur bunlar ile meşrû‘ât  
Bilinir bunlar ile me’mûrât

‘İlm-i ahlâka mübâdilerdir  
‘İlm-i Rabbânîye hâdilerdir

Rahmetinle bizi şâd et yâ Rab  
Bâb-ı ihsânı güşâd et yâ Rab

Bizi dermânde-i hayrân etme  
Bizi âvâre-i hırmân etme

80 Bahr-ı tevhîdine gavvâs olduk  
Bezm-i tasdîkine biz hâs olduk

Bizi gabrâ-yı felâketde koma  
Bizi işkence-i hayretde koma

Sen bize verdiğini almazsın  
Kulun etdiğine sen kalmazsın

Kula kul sunduğunu sunmaz Hak  
Kerem-i Hazret-i Hakdır mutlak

Zihnî-i hasta-dilin âhir hâl  
Matlabı hâsılı dîdâr-ı cemâl

85 Beni bu lutfâ cemâlin hakkı

Beni bu feyze nevâlin hakkı  
Nâ'il et lutfun ile yâ Rahmân  
Beni dûr etme bi-hakk-ı Kur'ân

*Minke yecri feyezânu kalbi*  
*Hâsilun 'anke emânu kalbi*<sup>21</sup>

---

<sup>21</sup> Kalbimin coşkunluğu sendendir. Kalbimin güveni senden hasıl olur.

## GAZELLER

47b *Yâ mu 'în ve bihi nesta 'în*

*Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

Lutfunla eyle ceddimi vâ-beste-i 'atâ  
Mahv eyle lagv u hezlimi hengâme-i cezâ  
Bîgâne kılmayup harem-1 lûtf-1 cûduna  
Kıl rehverân-1 mahfel-i tevfiğe âşinâ

1

47b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Gencînedâr-1 gevher-i kudretdir enbiyâ  
Meş'al-keş-i sırat-1 hidâyedir enbiyâ

Mebûtedir mevâ'id-i cûd u keremleri  
Her demde âferîdeye ni'metdir enbiyâ

Ebvâb-1 âstânlarıdır maksem-i necât  
Râyât-1 pîşgâh-1 'inâyedir enbiyâ

Şâyân-1 câh u hayy-1 hudâvend-Kirdgâr  
Âgâh-1 remz-i emr-i belâgatdir enbiyâ

5 Püşt ü penâh-1 ehl-i hatâ dest-gîr-i nâs  
Nakkad-1 nakd-1 genc-i şefâ'atdır enbiyâ

Ta'tîr eder meşâm-1 dil ü cânı sözleri  
Verd-i hadîkazâr-1 şerâfetdir enbiyâ

Evsâf-1 cân-fezâları sığmaz sahâ'ife  
Zîrâ ki bahr-1 nûr-1 kerâmetdir enbiyâ

Dergehlerinde Zihnî-i şermende bendedir  
Zîrâ ki hutbe-hân-1 nasîhatdır enbiyâ

2

47b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Râz-1 nihân-1 gaybe sezâverdir evliyâ  
Her anda bir tecellîye mazhardır evliyâ

48a Oldu berât-1 kadrine lâ-hayfün âyeti  
Mizân-1 inkıyâdda gevherdir evliyâ

Mümtâz-1 nev'-i âdem a'lâm-1 kâ'inât  
Ahbâb-1 Kirdgâr -1 muzafferdir evliyâ

Hakkâ vulât-1 memleket-i 'adl u keşfdir  
Kevneyn içinde 'arşa berâberdir evliyâ

5 Erbâb-ı zühd ü tâ'ata şâhân-ı pür-vakâr  
Âhad-ı nâsa hıl'at u efserdir evliyâ

Zihnî hemîşe anlara muhtâc bendedir  
Meyyit de hayy da olsa mededgerdir evliyâ

3

48a *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Sirişk-i dânedir rîş-i sefidî ağdır gûyâ  
Bu da şeyh-i beleden pâ-yı yâra bâğdır gûyâ

Nice ser-mest-i dehrin cübbe vü destârı rehn olmuş  
Hum-ı mey-hâne bir dükkânçe-i sayyâğdır gûyâ

Güvâh-ı pursiş-i ahvâl-i dildir mûm zannetme  
Zuhûr-ı nâmede yer yer urulmuş dâğdır gûyâ

Mezâyâ-çîn-i gülzâr-ı rızâ 'indinde bir zillet  
Hirâs-ı Hakkla kalb-i pâkine bir tâğdır gûyâ

5 Değildir jâj-hâlık şî'r sırr-ı kudsdür Zihnî  
Sımâh-ı nükte-cûyâna hikem-ibläğdır gûyâ

4

48a *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Hırâmî 'işveler kim eyledi ol nâzenin peydâ  
Derûn-ı âşık-ı bî-çâreden oldu enin peydâ

N'ola sîm-âb-ı çeşm-i derd-mendân olsa hûn-rîzan  
'Aceb mi kılssa her bir katresi dürr-i samîn peydâ

O meh hem hançer-i müjgândan hem tîg-i ebrûdan  
Dil-i üftâdelerde eyledi zahm-ı nevin peydâ

Ne dem kim esb-i nâz u hüsn ile meydâna 'azm etse  
Olur ol şûha her sûdan sadâ-yı âferin peydâ

5 Gedû-yı ârzû kalmaz tehî câm-ı visâlinden  
O şûh-ı mehveş eyler bir gün âhir bir karin peydâ

48b Yine gülzâr-ı tab'-ı pâkden Zihnî kopardın gül  
Yine erbâb-ı tab'a eyledin bir nev-zemin peydâ

5

48b *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Hayâl-i hâl-i rûyundan olup dâğ-ı derûn peydâ

Dilimde âh u gam peydâ derûnumda cünûn peydâ

Akıtdım mâ-cerâ-yı eşk-i hicr-âmizi çeşmimden  
Olup hâmûn-ı cismimde o yüzden yüz ‘uyûn peydâ

Kavî süst ü hevâss oldu şikeste za‘f-ı pîrîden  
Olur günden güne evzâ‘-ı çarh-ı bî-sütûn peydâ

Tegafülkârdır ol şûh-ı hançerdâra yaklaşma  
O câdû yek-nesfede sad-hezâr eyler füsûn peydâ

5 Fûrûğ-ı şem‘-i bahta dil-firîb olma sakın ey dil  
Olur bir gün muhâlif rûzgâr-ı çarh-ı dûn peydâ

Bed-endîşâna Zihnî cevher-i şemşîr-i nazmın sal  
Hased-kîşâna hâsıl eyle te‘lîf-i fûnûn peydâ

6

48b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Bir dem mi var ki etmeye gerdun cefâ bana  
Bu kârgâh kudûret olur mu safâ bana

Kaldım miyân-ı lücce-i cürm-i hatâda ben  
Yâ Rab delâlet eyle tarîk-i rehâ bana

A‘mâl-i ‘umde eylemez ehl-i hulûs olan  
Ver lutf edüp tevessül-i râh-ı rızâ bana

Yazmış ezelde kâtib-i takdîr-i Kirdgâr  
Sen şûha hüsn ü câzibe hem ibtilâ bana

5 Efgân-keş-i ‘izârınam ey gonca-leb senin  
Bir kez ‘aceb ki sen demedin bî-nevâ bana

Bakdım me‘âl-i ülfet-i ehl-i zamâneye  
Râcih göründü ‘uzlet ile inzivâ bana

Meydân-ı nazm-ı nâdirede kim garîm olur  
Zihnî Hudâdan oldu bu hüsn-i edâ bana

7

49a *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 Şöyle dem-beste dilem kim rahm edüp ebkem bana  
Öyle bîmâram ki te‘sîr eylemez merhem bana

Küşte-i şemşîr-i cevr etmek murâdımdır demiş  
‘Ömrü efvân olsun ol şûhun ki sunmaz kem bana



Âstânından cüdâ olmak bana emr-i ba'îd  
Serzeniş eylerse de ol bâbda 'âlem bana

'Âşık-ı zûr-azmâyım cân u ser terkindeyim  
Merd-i 'aşkım kim garîm olmaz hele Rüstem bana

5 Neş'e-i sahbâ-yı bezm-i yâr ile mestâneyim  
Zihnîyâ gelmez sipihrin etdiğinden gam bana

8

49a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Zindân-ı belâdır bize kâşâne-i dünyâ  
Mihnetle leb-â-leb görünür hâne-i dünyâ

Takrîrine vâsi' değil ebnâ-yı zamâne  
Nakl üzre dükenmez hele efsâne-i dünyâ

Leb-rîz ise de zehr iledir meyle değildir  
Zâhirde pür olduysa da peymâne-i dünyâ

Değmez kerem-i vasl-ı gam-ı hicrini bir dem  
Ger çehre-nümâ olsa da cânâne-i dünyâ

5 Erbâb-ı 'ukul âteş-i cevriyle mu'azzeb  
Eltâfına şâyân yine dîvâne-i dünyâ

Zihnî bize bâkî değil ârâyış-i ni'met  
Bir gün dükenir vakti gelir dâne-i dünyâ

9

49a *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1 Nev-be-nev evzâ'ın olmuş tavr-ı müstahsen bana  
Âteş-i 'aşkınla gülşen görünür külhan bana

Hokka-i gerdûna bakdım kuvvet-i te'sîri var  
Cân-sitân şîve sanadır mâtem ü şîven bana

Yâr ile halvet-serây-ı vuslata düşdükçe dil  
Hak budur bîgânedir ol demde cism ü ten bana

Lutf-ı bisyâr etmede ağyâra çeşmin bâz eder  
Dîde-i eltâfi ancak olmadı rûşen bana

49b

5 Râh-ı 'aşk-ı yârda kaldım bürhene-i bî-hazer  
Nazra-i nîzen gibi eyler nigez reh-zen bana

Bâb-ı eyvân-ı visâlin nâ-kese meftûh iken  
Koymadın nezzâreye ey şûh bir revzen bana

Eyledin dil-dâdemi âzürde-i bâr-ı recâ  
Eyledin Zihnî o şûhu yâr iken düşmen bana

**10**

**49b** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

1 Kurbân olayım çeşm-i cihân-bînine cânâ  
Cânlar vereyin kâkül-i müşğînine cânâ

Geh geh bana 'arz eyle cemâlin ki rehinde  
Hayrân olayın tarzına âyînine cânâ

Başdan aşar âsâr-ı cünûniyle himâyet  
Al kâkülünü zîr-i 'arak-çînine cânâ

Ağyâra işin germ ile ülfetdir 'aceb kim  
Yok tâkatımız cünbiş-i serdînine cânâ

5 Zihnî nice yıldır ki görür hidmet-i 'aşkın  
Bir kez nazar et bende-i dirînine cânâ

**11**

**49b** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Pertev-i hürşîdden güller nikâb olmuş sana  
Kâkülün mihr-i 'izâr üzre sehâb olmuş sana

Sensin ol bâlâ-nişîn-i sadr-ı hüsn-iştihâr  
Kâm-rânlık pâdişâhlık hep nisâb olmuş sana

Meclis-i sahbâ müheyyâ cümle yârân muntazır  
Hûn-ı dil mey eşk meyve dil kebâb olmuş sana

Yerde 'âşık olsa 'âlem tan mıdır ey mâh-rû  
Gökde zîrâ 'âşıkın hem âftâb olmuş sana

5 Her güzel bir 'âşıkın katlin murâd etmiş denir  
Zihnî-i şeydâ dahı cânâ hesâb olmuş sana

**12**

**49b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Bir vasl için o mehveş eder serzeniş bana  
Ağyâradır hulûsu velî gıll u gış bana

50a Meyl-i derûnu râbîta-i kalbi gayredir  
Vermektedir kırısmeleri gösteriş bana

Ol fitne-cûya keş geçinir hâlimiz mi var  
Tığmla küşte eylerem anı demiş bana

Şermende etme şerre tehâlûkle sen beni  
Yâ Rab müyesser eyle hayırlı revîş bana

5 Yek-tavr ile bahâr u hazânım geçer gider  
Hicr ü keder ne işler eder yaz u kış bana

Kasr-ı bülend-i vuslatına çıkmak istedim  
Çeşm-i gazabla kıldı ol âfet çıkış bana

Kim çekmemişse bilmez o bâr-ı firâkı hiç  
Zihnî gibi belâ-keş anı söylemiş bana

### 13

50a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Gönlüm sitem-i çarha sezâ eyleme yâ Rab  
Mihnet-zede-i renc ü 'înâ eyleme yâ Rab

Matlûb-ı dilim kesb-i mebâd ile irişdir  
Âzürde-i dahl-ı süfehâ eyleme yâ Rab

Ten-perver olup eyledim icrâ-yı lezâ'iz  
Hırman-çeş-i dârû-yı bekâ eyleme yâ Rab

Zahm-ı dil-i sad-çâke tabâbet sen edersin  
Pâ-mâl-ı niyâz-ı hükemâ eyleme yâ Rab

5 Minnet-keş-i erbâb-ı umûr eyleme lutf et  
Âlüfte-i gavgâ-yı fenâ eyleme yâ Rab

Ver meslek-i marzîde ikâmet kereminden  
Mahbûs-ı çeh-i cürm ü hatâ eyleme yâ Rab

Ver Zihnî-i âlüfte-i 'isyâna selâmet  
Bîmâr-ı 'ukûbât-ı hevâ eyleme yâ Rab

### 14

50a *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1 Kangı bezme ey meh-i nev âftâb oldun bu şeb  
Ey melek-sîmâ kime fasl-ı hitâb oldun bu şeb

Dil yanup hâkister oldu âteş-i 'aşkınla sen  
Kimlerin kâşânesinde müstetâb oldun bu şeb

50b Bâmdâd olunca âh u hicr ile yandım meded  
Kanda ey şâh-ı cihân Dârâ-cenâb oldun bu şeb

Eyledin vîrâne mülk-i hâtır-ı âzârımı

Ey gam-ı hicrân bana ‘ayn-ı ‘itâb oldun bu şeb

- 5 Vâkıf-ı râz-ı derûnum yok enîs ü hem-demim  
Sen bana ey ‘aşk-ı cânân bir kitâb oldun bu şeb

Bî-ser ü sâ mân olup efkâr-ı ağıâr etmeyüp  
Pûte-i hicr-i pey-â-peyde müzâb oldun bu şeb

Sen bu hicrânın mükâfâtın Hudâdan iste kim  
Sûzişinle Zihnîyâ pür-inkılâb oldun bu şeb

### 15

#### 50b *Mef‘âilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

- 1 Olur mu bir de mükâfî visâl-i yâr nasîb  
Gelir mi kîse-i ümmîde bî-şümâr nasîb

‘Aceb bu kârgah-i hud‘a-zâr-ı ‘âlemde  
Kime tamâm ile olmuş bu rûzgâr nasîb

Serinde efser-i devlet şeh-i cihândır o kim  
Şarâb-ı ‘aşkdan olmuş ana humâr nasîb

Egerçi ta‘ne-i vâ‘iz-sirişt-i zâtıdır  
Olursa eyleme kût-ı işret-i bahâr nasîb

- 5 Hemîşe süfle nihâdânedir ‘atâ Zihnî  
Füsûs-ı ehl-i dile olmada şerâr nasîb

### 16

#### 50b *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Oldu hatt-ı siyehi eşk-i firâvâna sebep  
Ebr olur ‘âkıbeti cûşîş-i bârâna sebep

Ne bu hançer-be-kef-i evzâ‘-ı şümâne bana  
Ey sitem-cû bu sitîzin nedir âyâ ne sebep

O kadar kalmaz idim kabza-i teshîrinde  
Neyleyim oldu yine bu dil-i dîvâne sebep

- 51a Dükenir ‘âşıkın ol nâza revâcın kalmaz  
Olur ol gonca-lebin çâk-i girîbâna sebep

- 5 Yek-be-yek eylediğin çevre mükâfâtın bul  
Bezm-i sahbâda sen oldun bu kadar kana sebep

Gözedir bâde-perestânını Zihnî sâkî  
Ömrü var olsun odur sohbet-i yârâna sebep

17

51a *Müstef'ülün müstef'ülün müstef'ülün müstef'ülün*

1 Gel bezm-i meyde bas ayak sahbâyı 'uşşâkâna tut  
Destinde câm-ı la'lini lutf eyle kana kana tut

Çöz kâkül-i müşgînini aç sâ'id-i sîmînini  
Süz çeşm-i 'âlem-bînini mestâneye peymâne tut

Bülbül terennüm eylesin güller tebessüm eylesin  
Cânân tekellüm eylesin bir 'işret-i şâhâne tut

Harf-i recâ derkâr olup imkân-ı vasl-ı yâr olup  
Mestâne-i bî-'âr olup ruhsâre-i cânâne tut

5 Zihnî yeter sarf-ı hevâ çekme edâ-yı nâ-sezâ  
Ol âşinâyı âşinâ bîgâneyi bîgâne tut

18

51a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Setr eylese bir kimseyi dâmân-ı 'inâyet  
Sîr eyler anı et'ime-i hân-ı 'inâyet

Târîk-i mezelletde komaz merd-i 'arîfi  
Rûşen dil eder mihr-i dirahşân-ı 'inâyet

Yek-katresi reyyân eder 'atşân-ı 'alîli  
Cûş eyleyicek mevce-i 'ummân-ı 'inâyet

Tâ'atda sebât-ı kademinde nücebânın  
Çok minneti var olmağa şâyân-ı 'inâyet

5 Bir kerre vezân olsa eger bâd-ı hidâyet  
Lâ-büd açılır bâb-ı gülistân-ı 'inâyet

Eyler ezelf lutfu gürisne-dili sîr-âb  
Zihnî sana hisse verir kân-ı 'inâyet

19

51b *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Yâ Rab dilimi eyleme menfûr-ı hidâyet  
Cân safhasını eyleme mestûr-ı hidâyet

Ser-şâr-ı tecellî ola mecrâ-yı derûnum  
Olsun heme envârın ile Tûr-ı hidâyet

Şenlik komadı cünd-i hatâ kişver-i dilde

Kıl hâne-i cân u teni ma' mûr-ı hidâyet

Basdırdı beni reh-zen-i deycûr-ı felâket  
Ver çeşm-i basîretle bana nûr-ı hidâyet

5 Zihnî bu kadar etmez idi halk ma' âsî  
Ger olmasalar 'afv ile mağrûr-ı hidâyet

**20**

**51b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Bir kulda olsa gevher-i âsâr-ı mağfîret  
Mîhr-i vera' verir ana envâr-ı mağfîret

Dellâl nedem-i tevbe elinde revâcı var  
Kâsid değil metâ'-ı harîdâr-ı mağfîret

Nahl-ı felâhı cûy-ı recâ ser-fîrâz eder  
Lezzetde bî-nazîredir esmâr-ı mağfîret

Gark-ı yem-i 'ukûbet eder halkı ma' siyet  
Keşî-i can-girîzdir etvâr-ı mağfîret

5 Her dem esâsı ma' siyetin bî-bekâ imiş  
Ancak sezâ dayanmağa dîvâr-ı mağfîret

Olsam 'aceb mi teslîye-yâb-ı 'atâ-yı Hak  
Var elde dilde matlab-ı eshâr-ı mağfîret

Dil-teşne âb-ı rahmete bîmâr-ı ma' siyet  
Reyyân eder hekîm-i şifâkâr-ı mağfîret

Habl-ı ümmîd-i 'afve temessük zamânıdır  
Ben nâ-tüvânı eyleye Hak yâr-ı mağfîret

Yâ Rab garîk-i kulzum-i cürm ü hatâ iken  
Olsam yine 'aceb mi talebkâr-ı mağfîret

10 Ma' dûd kılma tîre-zamîrândan beni  
Kalbim küşâde eylesin ezhâr-ı mağfîret

Zihnî binâ-yı 'ömr-i şerîfin harâb iken  
Ta' mîr eder ümîd ile mi' mâr-ı mağfîret

**21**

**52a** *Mef'ûlü mefâ ilü mefâ ilü fe'ülün*

1 Gelmez kaleme vasf ile bahr u ber-i rahmet  
Sığmaz leb-i endîşeye yek-gevher-i rahmet

Pâ-mâl-ı neşât olsa gönül gam değil el-hak  
Matlûbumuzu hâsıl eder dâver-i rahmet

Yok hadd ü tenâhi yem-i eltâf-ı Hudâya  
Kevneyne yeter neş'e-i yek-sâgar-ı rahmet

Dil kişverini almağa a' dâ-yı günehten  
İmdâda gelir lutf ile ser-' asker-i rahmet

5 Sebki etse 'aceb mi gazab-ı hâlıkı zîrâ  
Etmez nazar-ı 'isyânıma sevdâger-i rahmet

Ayakda koma Zihnî-i dil-hastayı yâ Rab  
'Âlemlere mebsûte iken bister-i rahmet

22

52a *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Var şâh-râh-ı 'aşka gönül dil-rübâ gözet  
Bu tengnâ-yı gamdan açıl bir safâ gözet

Gir sen yem-i tecerrüde def' et 'alâyıkı  
Tesyîr-i fûlk-i 'aşka gönül bir hevâ gözet

Pergârveş devâ'ir-i sahbâ-keşânı bul  
Sâkî elinde bâde-i hâtır-güşâ gözet

Erbâb-ı iktidâra tezellül hüner değil  
Izhâr-ı inhifâzı gedâyâ sezâ gözet

5 Haysiyyetince lâyıık-ı bezm-i kabûl olup  
Her şahsa bir nevâzişe hakk-ı edâ gözet

Bîgâneye mu'âmeleyi müşfikâne tut  
Her dem hukûk-ı lâzime-i âşinâ gözet

Olma gürisne dîde-i hân-ı kibâr isen  
Ta'yîn-i matbah-ı ni'am-ı kibriyâ gözet

Eşk-i seherle mahv-ı hatâyâ tehâlük et  
Kayd-ı 'ikâba düşmeden akdem rehâ gözet

Zihnî cihânı destine teshîr edersen et  
Tek 'âleme talattuf ile i'tinâ gözet

23

52b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Yâ Rab fezâ-yı bânımımı pür-ma'ârif et  
Âlûde-dâmen etme dil-i zârı 'ârif et

Etme zebûn mekr-i zen-i bî-hayâ beni  
Beytü'l-harîm-i cûdunu dârü'l-mülâtıf et

Reh-yâb-ı bezm-i râz-ı nikât-ı nihân olup  
Esrâr-ı cân-fezâyâ dil-i zârı vâkıf et

Âgûş-ı ârzûya düşür kâm-ı gönlümü  
Her dem husûl-ı matlaba benden müsâdif et

5 İrâd-ı lutfâ maksem-i erzâka bak gönül  
Cânâ ne kayd-ı rızık u ne fikr-i masârıf et

Ey şûh-ı şîvekâr ne vaslın gerek bana  
Ben nâ-tüvânına ne de vaz'-ı muhâlif et

İç tâze tâze âb-ı hayât-ı hayâlini  
Zihnî sahâ'if-i dili genc-i letâif et

**24**

**52b** *Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*

1 Şol gonca-i la'lindeki keyfiyeti seyr et  
Ruhsâr-ı ziyâdârdaki safveti seyr et

Zâhid ne bilir mes'ele-i 'aşk u rüsûmu  
Gir sen bu harâbâta da ehliyyeti seyr et

Şem' ile tahassüsde hemân gûşe-be-gûşe  
Ebnâ-yı zamân istediği şöhreti seyr et

Bir kerre şitâb eyle ser-i kûyuna yârin  
Pâ-mâl-i niyâz eyle özün devleti seyr et

5 Her güfte-i nâ-puhte verir tab'a kesâfet  
Sen bak sühan-ı Zihnîye cem'iyeti seyr et

**25**

**52b** *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün*

1 Mahv edüp benliğim et kalbi nazargâh-ı mahabbet  
Âteş-i 'aşk ile kıl anı şerergâh-ı mahabbet

Görmesin gerd-i hazân gülşen-i âmâl-ı dilim  
Ola nahl-ı dil-i gam-dîde semergâh-ı mahabbet

53a Şeb-i târik-i mezelletden edüp 'aklı halâs  
Yâ Rab et nûrun ile kalbi nazargâh-ı mahabbet

Eyleme havsala-i sırrımı yâ Rab dil-i teng



Eyle âmed-şod-ı 'aşkınla güzergâh-ı mahabbet

- 5 Zihnîyâ Hak bu ki erbâb-ı kulûba irişir  
Eser-i nûr-ı füyûzât-ı sehergâh-ı mahabbet

26

53a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Her kimseye meftûh değil bâb-ı hidâyet  
Kısmet mi yazar herkese küttâb-ı hidâyet

Âyâ nice yüz bulsa gerek dergeh-i Hakka  
Hark olmuş ise cebhede cilbâb-ı hidâyet

Bi'l-cümle mesâlibden olur sâhibi mestûr  
Yüz göstericek bânû-yı âdâb-ı hidâyet

Dest-âver olan şimdilik imân u yakîndir  
Tâ haşrde de eyleye sîr-âb-ı hidâyet

- 5 Evvel bize bahşende olup sonradan almak  
Me'mûl ederiz etmeye vehhâb-ı hidâyet

Cûş etdiği dem hâ'il olur mu ana 'âlem  
Zihnî götürür cürmünü seyl-âb-ı hidâyet

27

53a *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

- 1 Eyler Hudâ metâlibi hâsıl tevekkül et  
Kalbinden eyle tarh-ı vesâ'il tevekkül et

Tâ geçmesin kavâfil-i fikr ıztrâb ile  
Tefvîze kıl umûru mukâbil tevekkül et

Kûyunda çok cidâl u kîtâl ey gönül yine  
Oldukça ol mehâlike vâsıl tevekkül et

Kâlâ-yı vasla nakd-ı vücûdu nisâr edüp  
Bu emre eyle cânımı kâ'il tevekkül et

- 5 Tesyîr eder sefâyin-i tevîki müste'ân  
Lâ-büd verir hevâ-yı mu'âdil tevekkül et

Zihnî bu şeb o mihr-i cihân-tâba bak gelir  
Gün doğmadan neler doğar ey dil tevekkül et

28

53b *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Yâ Rab dilimi bedraka-i râh-ı savâb et

İhlâsımı şâyeste-i dergâh-ı cenâb et

Elfâzımı elhâzımı enfâsımı sorma  
Vâ-reste-i bîm-i elem-i rûz-ı hesâb et

Taklîdimi kıl reh-güzer-i peyk-i hakîkât  
Âzâde-i der-bend-i sahârî-i serâb et

Sahbâ gibi ahlâkın edüp sen de mühezzeb  
Ma'mûr-ı harâbâtta devr-i mey-i nâb et

5 Sen garka-i düşnâm-ı pey-â-pey eder olsan  
Biz kâi'liz ol rütbeye bir kerre hitâb et

Bir pâk-dil ol zerk ü riyâdan hazer eyle  
A'mâlde niyyât ile tahsîn-i sevâb et

Zihnî oturup bâdiye-peymâ-yı kemâl ol  
Evkâtını vâ-beste-i esrâr-ı kitâb et

**29**

**53b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Düş pâyine et dâmen-i dildâra teşebbüs  
Elbette gerek 'âşık-ı nâ-çâra teşebbüs

Etme taleb-i feyz-i İlâhîde tehâvün  
İhlâs ile kıl da'vet-i eshâra teşebbüs

Sen nâle-i şebgâh ile dök nakd-i sirişki  
Bir vasl için etme sakın ağyâra teşebbüs

Bu 'ömr-i girân-mâyeyi beyhûde çürütme  
Var kûy-ı dil-ârâda et ol yâra teşebbüs

5 Ef'âl ü türûk üzre eden şer'e itâ'at  
Zihnî eder ol 'urve-i vüskâya teşebbüs

**30**

**53b** *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1 Vuslat-ı dildâr için kahr-ı rakîb etmek de güç  
İztirâb-ı kalb ile kesb-i nasîb etmek de güç

Vaz'-ı nâ-hemvâr-ı yâra çün tahammüldür medâr  
Bir belâ-yı nâ-gehânîdir şekîb etmek de güç

54a Cân u ser vermek dahı cânâna müşkildir velî  
'Âşık-ı âşüfteye terk-i habîb etmek de güç

Evvelâ dîvâne etvâr üzre me'lûf etmişiz  
Şimdi te'dîb edüp gönlü lebîb etmek de güç

- 5 Zihnîyâ kâm-ı dili almak ne mümkün çarhdan  
İztirâb-ı kalb ile kesb-i nasîb etmek de güç

**31**

**54a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Ol serv-kaddin olmasa ger ebruvânı kec  
Bâzâr-ı vasla etmez olurdu orada lecc

'Azm eyledim nûkûd-ı sirişkimle kûyuna  
Etdim hezâr sa'yim ile key safâ-yı hac

Ol yençeri kıyâfete kıst-ı reşen gerek  
Yoksa bahâ-yı vasla vefâ eylemez recec

İbrîk-nedem-i tevbe ile almışız vuzû  
Biz etmişiz gül-âb-ı 'atâdan dehânı mec

- 5 Sabr üzre nîl-i mahrec ü vasl u ferah gelir  
Zihnî gider su'ûbet-i hengâm-ı pür-harac

**32**

**54a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Öyle gör her dem te'emmülkâr olup dünyâyı kec  
Dikmek olmaz biçmedikçe atlas u dîbâyı kec

Bezm-i meyde sâkî-i gül-çehre rû-gerdân olup  
Verdi ol kaşî kemânım destime sahbâyı kec

Levha-i hüsnünde yokdur bir galat ebrûda var  
Râz-ı hüsnün bildim ammâ anladım o râyı kec

Kec-revân-ı 'âlem eyler iktisâb u irtifâ'  
Bak ne gûne sarmaşup buldu gedû bâlâyı kec

- 5 Reh-güzâr-ı dûzaha doğru gider bî-inhirâf  
Hükm edenler bir garaz zımnında hak da'vâyı kec

İstikâmet mümteni' dir râhata imkân yok  
İhtişâm etmiş heme a'lâyı kec ednâyı kec

Kec-külâh u kec-nigeh hançer-be-kef Zihnî o şûh  
Hâh nâ-hâh 'âkıbet eyler dil-i şeydâyı kec

**33**

**54b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Nukl-ı lebin ‘aceb midir olsa şeker-mizâc  
Benzer kızıl ‘akîdeye ol la‘l-i ter-mizâc
- Kaddin yanında kadri mi var serv-i gülşenin  
Her şâh-ı ter olur mu cihânda semer-mizâc
- Bilmez senin kemâl ile hüsn ü letâfetin  
Merdüm-şinâs olur mu rakîbân-ı har-mizâc
- Taş oldu kaldı kûy-ı dil-ârâda ‘âşıkân  
Tâb-ı mahabbet ile olurlar güher-mizâc
- 5 Hiç âb u tâb-ı güft ü şinîdin ne anlasın  
Zihnî hasûd-ı bed-menişân u şerer-mizâc

### 34

#### 54b *Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün*

- 1 Görür mü dîde-i hâtır ‘aceb cemâl-i ferah  
Nasîb olur mu bu mahzûna bir nevâl-i ferah
- Ne görmüşüz ne de gûş etmişiz bu ‘âlemde  
Müyesser olduğunu kimseye kemâl-ı ferah
- Bırakma gulgule-i hüznü bezm-i yârâna  
Görür sahîfe-i ‘ukbâda çok vebâl-i ferâh
- ‘Îzâr u zülfi bezm-i gam-güsârdır şeb u rûz  
O serv-kâmetim oldu bana hayâl-i ferah
- 5 Göründü zîr-i ‘arak-çide kâkül-i cânân  
Belürdi çün ufuk-ı hüsnüde hilâl-i ferah
- Kederle Zihnî-i dil-hasta kalmasın yâ Râb  
O teşne-i gama ver feyzden zülâl-ı ferah

### 35

#### 54b *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

- 1 Sürdü haylî zulmet-i leylî yine refât-ı subh  
Etdi yağma gîsuvân-ı leyleyi tâtâr-ı subh
- Haşre dek öyle sevâd-ı haymesi gitmezdi hiç  
Gelmeveydi pertev-efşân olmağa isfâr-ı subh
- Renc-i dûr-â-dûr ile sikletdedir hengâm-ı şeb  
Hastagâna hiffet îrâs etdirir etvâr-ı subh
- 55a ‘Ârife bir sâha-i pehnâdır ol vakt-i latîf  
Bir tecellîdir ‘aceb ezkâr-ı pâk-âsâr-ı subh

5 Zihnî-i bî-çâreyi yâ Rab gunûde eyleme  
Eyle 'işretgâh-ı feyzinde anı bîdâr-ı subh

**36**

**55a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Olmayan mest ü harâb-ı mey-i hamrâ-yı sabûh  
Zevk-yâb etmez anı neş'e-i mînâ-yı sabûh

Olmayan âh-ı sehergâh ile pür-sûz u güdâz  
Olmasın beyhûde âşüfte-i sahbâ-yı sabûh

Yâ Rab efsürde koma gerd-i havâdisle dilim  
Eyle eltâfin ile zemzeme-ârâ-yı sabûh

Şeb-i hicrân geçer elbette irer rûz-ı visâl  
Gösterir 'aks-i ruh-ı yârı merâyâ-yı sabûh

5 Zihnî-i zârı eder bülbül-i gûyâ-yı cihân  
Nev-be-nev hâhiş-i nezzâre-i sîmâ-yı sabûh

**37**

**55a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Bahr-ı feyz üzre yürür fülk-i girânbar-ı sabâh  
Dîdeler dökse 'aceb mi dürr-i şehvâr-ı sabâh

'Ukde-i matlabı münhal olur ehl-i vecdin  
Kîse-i kâminı mâlî eder ezkâr-ı sabâh

Bâtın-ı ehl-i sa'âdetden eder def'-i humâr  
Çehre-i câm-ı sabûhîdeki âsâr-ı sabâh

Münkabız gâ'ile-i zulmet ile kevn ü mekân  
Münbasıt cünbiş-i envâr ile etvâr-ı sabâh

5 Vâsıl-ı mekrümeti olmadı her tîre-zamîr  
Feyzden feyze irer vâkıf-ı esrâr-ı sabâh

Mürdeyi zinde eder zindeyi pür-cûş-ı safâ  
Cân verir ehl-i dile bâde-i ser-şâr-ı sabâh

'Âkili âgeh eder gâfili huftu Zihnî  
Böyledir 'âdet-i dîrîne-i envâr-ı sabâh

**38**

**55b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Geldi reftâr ederek meclis-i yârâna o şûh  
Uydu 'uşşâkına va'd etdiği peymâna o şûh

Gösterüp ‘âşık-ı dil-hastalara tûg-ı sitem  
Çeşmi ızhâr-ı füsûn etdi levendâne o şûh

Kâkülün taraf-ı ‘arak-çîniden efşân ederek  
Etdi ‘uşşâk-ı belâ-dîdeyi dîvâne o şûh

Müterreddid kerem-i vasla bize ol âhû  
Mütehâşî değil ihsân-ı rakîbâna o şûh

5 Zihnîyâ her ne zamân ‘arz-ı recâ eylersem  
El eder nâz ile ol hançer-i bürrâne o şûh

### 39

#### *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtün mef‘ûlü fâ ‘ilâtün*

1 La ‘l ü ruhunla olsun zevk u safâmız ey şûh  
Câm-ı ceminle dolsun ‘aşk u hevâmız ey şûh

Tâ-key cefâ edersin ‘ömrüm hebâ edersin  
N’etsen sana edersin yokdur hatâmız ey şûh

Öldür beni sen öldür yâ ağladup yâ güldür  
Gönlüm kapunda kuldur sensin devâmız ey şûh

Lutf eyleme rakîbe kahr et bu bî-şekîbe  
Dest urma her nasîbe yokdur rızâmız ey şûh

5 Ol zülf-i ham-be-hamla müjgân-ı hem-be-hemle  
Zihnî gibi sitemle bulduk belâmız ey şûh

### 40

#### 55b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 İ‘mârımız ögütmededir âsiyâb-ı çarh  
Etmez şebân u rûz tehallûf nisâb-ı çarh

Olmuş bisât-ı sahn-ı zemin neş’e-i kader  
Zıll-ı zalîl-i çetr-i ezeldir kıbâb-ı çarh

Tennûr-ı sînesinde kızarmış ragîfidir  
Yevmiyye-hân-ı meltafada âftâb-ı çarh

Her demde bu ribâta olurmuş cerîdedâr  
Encümledir hemîşe hesâb u kitâb-ı çarh

56a

5 Her dem semâ ‘-ı şevki anun sâz-ı zühredir  
Âmâdedir safâ ile çeng ü rebâb-ı çarh

Zihnî felekde hüzn ü tarab tev’em oldular

Dâd u sitedde böyle dönermiş dolâb-ı çarh

**41**

**56a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Oldu ümmîd-i ocak düşmeni bu ye's-i şedîd  
Ne 'aceb cünbiş eder dilde bu gavgâ-yı medîd

Bir gün elbette olur çehre-nümâ mihrâsâ  
Mâh-ı kâm-ı dilimiz devr-i zamaneyle bedîd

Galat-ı safha-i ruhsârını hakk etdi o mâh  
Behre-yâb olmağiyçün kıldı berâtın tecdîd

Ola mı olmaya mı kaydı bizi zâr etdi  
Bizi kabdan kaba akdardı hevâ-yı ümmîd

5 Zihnîyâ mürde-dil ihyâ eder el-hak nazmın  
Verir ahbâba sözün bâri hayât-ı cavîd

**42**

**56a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Olmadım kârgêh-i dehrde şâdân-ı murâd  
Tutdı etrâfımızı leşker-i hırmân-ı murâd

Kef tehî kîse tehî çeşm pür eşk-i gamla  
Çâk çâk-ı sitemiz gussa-hor-ı hân-ı murâd

Çarhın evzâ '-ı digêr-gûnuna nisbetle bulur  
Meh-be-meh gerd-i muhâkı meh-i tâbân-ı murâd

Kabza-i re'y ile dünyâda eden çeşmin bâz  
Cigerin eyledi menzilgeh-i peykân-ı murâd

5 Eylesin terk-i murâdâtı murâd ey Zihnî  
Sana el-kıssa dırâz olmaya dâmân-ı murâd

**43**

**56a** *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Ne hüzn-i ye's ile gam-gîn diliz ne şevk-ı murâd  
Derûn-ı beyt-i dil oldu safâ ile bünyâd

Ne kayd-ı masrafa dil-besteyiz telâş ederiz  
Ne şevk ü zevk ileyiz dilden isteriz îrâd

56b Esîr-i sıhhat eder çeşm-i mesti ol şûhun  
Tefevvüc eyleyüp etdi hatı 'aceb imdâd

O şûha mansıb-ı cânânegî 'atâ olıcak

Yazıldı levh-i eş'ârıma mübârek-bâd

- 5 O mihr-i dil-keş ile söyler eğlenir Zihnî  
Miyânemizde bizim gamze etmese ifsâd

44

56b *Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*

- 1 Şerbet-i la'l-i lebin kand-i mükerrerden lezîz  
Şimdilik cânâ bana ol âb-ı kevserden lezîz

Esb-i fikretle teccessüs eyledim devrânı ben  
Görmedim zevki cihânda vasl-ı dil-berden lezîz

Kâmeti servim hırâm etdikde ditrer lebleri  
Zâ'ikamda oldu ol pâlûde-i terden lezîz

Kec-nigâhı 'ayn-ı 'izzetdir bana ol ser-keşin  
Acı acı sözleri şehd ü şekkerden lezîz

- 5 Zihnîyâ Hızır eylemez inkâr zevk-ı nazmını  
Âb-ı hayvândır meger bu güfte-i terden lezîz

45

56b *Mef'ûlü mefâ ilü mefâ ilü fe'ûlün*

- 1 Dîvâneleriz na'ra-i mestâne bizimdir  
Zâhid giremez gûşe-i meyhâne bizimdir

- 57a Kevneyne yeter velvele-i sıyt u sadâmız  
Âlüfteleriz cünbiş-i rindâne bizimdir

Eylerse tenâzu' n'ola ağyâr-ı bed-endîş  
Tâ rûz-ı ezel Hak bu ki cânâne bizimdir

Gitmiş ser-i kûyunda cünûn eylemiş ızhâr  
İmkân-ı fedâ yok dil-i dîvâne bizimdir

- 5 Geldikde ribât-ı dile gam düşme telâşa  
Ger her ne kadar gelse de ol hâne bizimdir

Cem' olsa sühan-senc-i cihân bir yere gelse  
Zihnî yine ol vâdî-i pîrâne bizimdir

46

57a *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Efkâr-ı la'l-i dil-ber ile dil ki hûn olur  
Sahbâ-yı hâhiş-i emelim ser-nigûn olur

Ser-mâye-i felâhdır ezkâr-ı pâk-i Hak



Zikr-i Hudâ edenler elemden masûn olur

Hâtır-şikenlik eylemesin ehl-i câh kim  
Rahş-ı merâmı menzîle gitmez zebûn olur

‘Uşşâk-ı zâra mâye-i ‘izzet visâldir  
Yoksa fütâde sâha-i ‘âlemde dûn olur

5 Erbâb-ı dil-merâma vusûlünde ibtidâ  
Da‘vâcısı anun felek-i bî-sütûn olur

Seyl-âb-ı ‘afv ümîdinedir cür’et-i hatâ  
Olmazsa eşk-i çeşm-i ‘alîlân ‘uyûn olur

A‘da görürse nükte-i eş‘âr-ı tâzeni  
Zihnî o nükte kalbine dâğ-ı derûn olur

47

57a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Kanı ey mâh-rû bunca nev-â-nev dil-rübâlıklar  
Seninle etdiğim bezm-i safâda dil-güşâlıklar

Ne meşreb eylemiş peydâ surâhi teng-hûlukda  
Mey-âşâmâna etdirmez hevâ-yı âşinâlıklar

Olurdum bir zamân zânû-be-zânû bezm-i kurbunda  
Kirişmeyle miyâne gamze saldı nâ-sezâlıklar

57b Huda bu kârgâhın her umûrun eylemiş takdîr  
Sen ey ‘âciz tehî yerde nedir bu kethudâlıklar

5 Tehâlûkden usanmazmış gürisne-dîde ey Zihnî  
Nedir bu celb-i mâl-ı dehr için bu bî-hayâlıklar

48

57b *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 Bilmem ol gül-ruh ne bâğın nahl-i müstesnâsıdır  
Yâ Rab ol meh-rû ne burcun kevkeb-i garrâsıdır

Bi’t-tab‘i şeb-nem gibi bâlâya mâ’il kudsîyân  
Âşiyân-ı nahs imiş dünyâ denî dünyâsıdır

Zerre-i nâ-çize almaz hây u hüy-ı ‘âlemi  
Eyleyen mestâne-i âzâde dil-sahbâsıdır

Zâhid-i huşke kıyâs olmaz kalender-meşrebân  
Ma‘nide anlar cihânın cünd-i bî-pervâsıdır

5 'Arsa-i dilde gül-i gülzâr-ı ma'nîler güşâd  
Nazm-ı hoş-âyende-i Zihnî anun îâmâsıdır

**49**

**57b** *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1 Kanı zânû-be-zânû yâr ile nûş etdiğim demler  
Kanı bezm-i kadehde yâri medhûş etdiğim demler

Pey-â-pey âhir oldu leyle-i vasl firâk irdi  
Hirâs-ı hicr-i cânânı ferâmûş etdiğim demler

Kanı cûy-ı bahârâsâ dilimde 'aşk-ı cûş-â-cûş  
Hezâr-ı gülşeni na'ramla hâmûş etdiğim demler

'Aceb sevdâ-yı zülf-i yâr ile sahrâ-nişîn oldum  
Dil-i endûhgîni hâne-ber-dûş etdiğim demler

5 Kanı Zihnî gibi halvet-serây-ı meh-likâsında  
Zerâfetle öpüp la'lin sözün gûş etdiğim demler

**50**

**57b** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

1 Kasr-ı cemâle gül-ruh-ı cânân kitâbedir  
Mîhr-i cebîni üzre o kâkûl sehâbedir

Hayli dimâğ bağladı sultân-ı nev-bahâr  
Zîrâ ki i'tinâsı anun âb u tâbadır

58a Bir şûh-ı dil-sitâna esîr olmuşuz 'aceb  
Bizden hemîşe meyli tazalluma lâyadır

Âyineveş cemâl-fürûş oldun ey sanem  
Bi'l-cümle serzenişlerin ammâ gayayadır

5 Zihnî murâd-ı kârgah-i çarhı istemez  
Aksâ-yı meyli bezmde sahbâ vü nâyadır

**51**

**58a** *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

1 Bûs-ı la'lin hevesi hûn-ı dili cûş eyler  
Serde sevdâ-yı hatın 'aklımı medhûş eyler

Ben kim ol bülbül-i gülzâr-ı cemâl-i yârim  
Nâlişim murg-ı çemenzârı da hâmûş eyler

Nâ-kesin bâr-ı girânıdır 'abâ-yı cismi  
'Ârifân kevn ü mekânı heme ber-dûş eyler

Rind-i rüsvâ-yı cihânın her işi zâhirdir  
Zâhidân perde-i seccâdeyi rû-pûş eyler

5 Yatdı kış uykusuna bâğ-ı emelde bülbül  
Gül sabûh-ı mey ile kendüyi ser-hoş eyler

Zihnîyâ tab‘a güşâyış verir eş‘âr-ı terin  
Çeşme-i mahbereden hâme meger nûş eyler

**52**

**58a** *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

1 Bâr-ı girân-ı ‘aşk cüvânânı pîr eder  
İnsânı fikr-i zülf-i perişân esîr eder

Koymaz hemîşe levha-i dilde gubâr-ı gam  
Cûy-ı mahabbet âdemi sâde zamîr eder

Dergâh-ı Hakda haşyet ile eşk-rîz olan  
Her secdesinde cephede nakş-ı hasîr eder

Hâtır-şikendir eylediği güft-gûda ol  
Bed-meşrebân ki sözlerini halka tîr eder

5 Erbâb-ı tab‘ gûş-zen-i iştiyâk olur  
Zihnî ne dem ki kilik-i beyânın sarîr eder

**53**

**58b** *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

1 Kürsî-i gül-bünde bülbül da‘vet-i eshâr okur  
Meclîs-i ‘irfanda gûyâ sübhatü’l-ebrâr okur

Feth eder vakt-i seher evrâk-ı reng-â-rengini  
Safha-i gülden hezârân dil döker tûmâr okur

‘Ukde-i zülfî açılmaz nâhun-ı tedkîk ile  
Ol mu‘ammâyı yine tab‘-ı sabâ-refât okur

Rakba-hânlıkla müsahhar etdi zâhid ‘âlemi  
Sâ‘id-i duhter tutup gül ‘ârızın ohşar okur

5 Fenn-i yek-tâdan okursun ‘andelîbâ bâğda  
Zihnî-i şeydâyı gûş et sad-hezâr eş‘âr okur

**54**

**58b** *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

1 Çok kâle var ki revnak-ı bâzâr olur gider  
Sabr et husûl-ı matlaba derkâr olur gider

Gitmez bizimle şimdi o meh-pâremiz yola  
Ağyâr ile refâkat edüp yâr olur gider

Zâr etme pîş-i gülde sen ey ‘andelîb-i zâr  
Bir gün o gül de pâ-zede-i hâr olur gider

Dil kaldı kûy-ı yârda gelmez şebân u rûz  
Dîvâne bend-i zülfüne ber-dâr olur gider

5 Sıhhat-pezîr oluncaya dek hayli dem geçer  
Çeşm-i füsûnı öylece bîmâr olur gider

Râz-ı nühüfte saklayamaz bezm-i meyde ney  
Zâhid gelirse vâkîf-ı esrâr olur gider

Kâl etmeyen zamîrini zikr-i Hudâ ile  
‘Âlemde kalbi mahzen-i eşrâr olur gider

Bir feth-i bâba mazhar eger olmasam füsûs  
Zihnî sirişk-i dîdeler enhâr olur gider

## 55

**58b** *Mef‘ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Bu çâr-sûya çok leb-i şîrin gelir gider  
Bâzâr-ı ‘aşka dil-ber-i hod-bin gelir gider

Ma‘nîde kahr u zâhiri zevk u safâ imiş  
Halk-ı cihân bu ‘âleme gam-gin gelir gider

59a Var başka ân cemâl-ı cemîlinde ol mehin  
Gülzâra lîk çok gül ü nesrin gelir gider

Nahcîre murg-ı dilleri bekler şebân u rûz  
Kûy-ı mahabbet üzre şâhin gelir gider

5 Gül sîne-çâk bülbül açık meşreb olsalar  
Meclisde olsa sâgar-ı zerrin gelir gider

Zihnî cihân suvergeh-i sun‘-ı Îlâhîdir  
Bu kârgâha nîk ü bed-âyin gelir gider

## 56

**59a** *Mef‘ûlü mefâ ilü mefâ ilü fe‘ûlün*

1 Dûzah görünen âteş-i âh-ı dilimizdir  
Müstemzic olan ‘aşk ile âb u gilizdir

Kevneyni temâşa ederiz yek-nesak üzre  
Her nazrada çün ‘arş-ı Hudâ mahfelimizdir

Bir gamze-i merdüm-küş ile hâlikiz ancak  
Hübân-ı cihân tâ ezeli kâtilimizdir

Ser-halka-i peymâne-keşânız ki tâ ezelden  
Zâhid bu cedelgâhda en 'âkilimizdir

5 Etmek dileriz hâlimizi rûha ihâle  
Men' eyleme de nefsi-i bagî gâfilimizdir

Yek-tarfada menzil alırsız mülk-i bekâda  
Bu kâlib-ı âbdân-ı girân hâ'ilimizdir

Deryâ gibi âmed-şod eder mevce-i 'aşkı  
Ma'mûre-i meskûne bizim sâhilimizdir

Benlikde kalır havfi var 'uşşâka dem-â-dem  
Zihnî bu riyâ ber-taraf-ı hâ'ilimizdir

**57**

**59a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 İhtilâl-i kalb ile hod-bin harîs-i kâm olur  
Teng-hûlukla kişi dil-beste-i âlâm olur

Kand u zehri bir bilen âsûde etvâr üzredir  
Fark eden nîk ü bedi el-hak şikeste-câm olur

Bâtının ârâyış-i ezkâr-ı Mevlâ eyleyen  
Yek-nazarda kalbine çendân kelâm ilhâm olur

Bir sehî kaddin hayâl-i la'li oldu cây-gîr  
Ey gönül şimdengirü kârın mey-i gül-fâm olur

59b

5 Perde-i târik-i şeb çeng-i seherle çâk iken  
Ehl-i 'aşkın Zihnîyâ noksânı cümle tâm olur

**58**

**59b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Tahammülkârlık her bî-vefâya emr-i müşkildir  
Esîr-i derd-i hicr-i yâr olanlar ana kâ'ildir

Felek bir şîşedir kim her gören bir peyker ahz eyler  
O bir âyinedir kim sa'd ile nahsa mukâbildir

Kemer-bend-i niyâz ol zikr ü fikr-i Hazret-i Hakla  
Mazâr-ı fitneden bâzû-yı ümmîde hamâ'ildir

Ne lâyıkdır dili jeng-âver-i çirk-i hatâ etmek

Nazargâh-ı Hudâdır neş'e-i ihsâna kâbildir

- 5 Görenler kâm-ı gerdûnı tehâlük eylemişlerdir  
Demişler kâm-ı dünyâ ser-te-ser bâz-ı hayâzildir

'Acebdir sözlerinden vasf-ı hâl-i dehr olur zâhir  
Senin de sözlerin Zihnî gibi çok hâli şâmildir

### 59

#### 59b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Ey 'İsi-leb ümîd-i şifâ merhemindedir  
Ey 'andelîb nagme-i şûhun demindedir

Bir dem safâya irdiği yok kalb-i nâ-güşâ  
Hâlâ esîr-i 'aşkın olupdur gamındadır

Hâssıyyet-i zülâl-i visâlin hayât-bahş  
Keyfiyyet-i neşât ise câm-ı Cemindedir

Su'bân u ejder olmada var kâbiliyyeti  
Âşûb u fitne zülf-i ham-ender-hamındadır

- 5 Her nâ-şinâsa keşf-i nikâb eylemez hele  
Zihnî dakîka nazm-ı ter-i mübhemindedir

### 60

#### 59b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Nahl-ı murâdı eşk-i seher ser-firâz eder  
Gencîne-i mutalsamı matlûbı bâz eder

Kullukda ol 'âsâ gibi bezm-i huzûra gir  
Gafletde kalma âdemi âdam namâz eder

- 60a Çok nâz usandırur denilir 'âşıkı velî  
'Âşık da var ki dil-beri gark-ı niyâz eder

Saklar gönül mahabbet-i dildârı cân gibi  
Sînemde dâğlar ne 'aceb keşf-i râz eder

- 5 Zihnî harîm-i kûy-ı hakîkatde kâ'im ol  
Erbâb-ı dil güzergehini çün mecâz eder

### 61

#### 60a *Mefâ ilün fe ilâtün mefâ ilün fe ilün*

- 1 Değil cefâsı o şûhun hayâli âteşdir  
Cemâli neşv ü nemâdır celâli âteşdir

Cebîn-i mâh-ı münîri fezâ-yı 'izzetdir

‘Îzâr-ı neyyîri ruhsâr-ı âlî âteşdir

Hemîşe dûr olamam yârin ittisâlınden  
Kazâ-yı mübrem iken infisâli âteşdir

Derûna dâğ-ı mahabbet fitlîdir ‘aşkı  
Dilimdeki heves-i nakd-i hâli âteşdir

- 5 Zebânı tîredir eş‘âr-ı tab‘ıdır vekkâd  
Sakın ki Zihnî-i zârın makâli âteşdir

## 62

### 60a *Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

- 1 Dokunsa la‘line ol goncanın müdâm alınır  
Dehân-ı tengine pekce değerse câm alınır

Gelirse meclise bir de o şûh-ı hânende  
Usûlden bir uğurda nice makâm alınır

Eger güzergehi gülşen-serây-ı dehr olsa  
O pâk dâmene her serv-i nev-hırâm alınır

Giderse böyle perîşân bu rûzgâr-ı sakîm  
Bu kârgemde ne nâm u nişân ne kâm alınır

- 5 Hilâle kadd-i hamîde edâ sen etsen eger  
O bedr oluncaya dek bu söze tamâm alınır

O mest-i nâza ne mümkün mukârenet ey dil  
Ya rehğüzârını bir beklesen selâm alınır

Havâs-ı ed‘iyye-i sırra vâkîf ol Zihnî  
‘Adû-yı tîre-zamîrândan intikâm alınır

## 63

### 60b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

- 1 Deryâ-yı dilde mevce-i ‘aşk ıztırâbı var  
Benzer ki bir kenâresize intisâbı var

Eyler vezân şitâb ile bâd-ı nesîm-i subh  
Zihnîyle hayli ‘itr-ı bahâdan hesâbı var

Hengâm-ı nâz u ‘işvesidir imtizâc güç  
‘Uşşâkıma tenezzülü yok âb u tâbı var

Sâkî düşürme ver o mehi bezm-i ‘işrete  
Yok vasla kâbiliyyeti dahı hicâbı var

- 5 Gam-keş değil mazarratı işrârdan gönül  
Zihnî anun 'inâyet-i Hak gibi bâbı var

**64**

**60b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Çeşm-i füsûnu 'âşîka âhû bakışlıdır  
Nezzâre-i tegâfülü haylî yakışlıdır

Eyler hezâr gonca içün zâr u giryeler  
Gül kim hemîşe hârî ile içli dışlıdır

Nakd-ı sirişki sarf ile dergıl kâm-ı dil  
Dolâbveş felek ki alışlı verişlidir

Bâlâ-rev olma mansıb-ı dünyâ-yı dûn ile  
Kim râh-ı kuhsâr yokuşlu inişlidir

- 5 Nev-restedir henüz dahı Zihnî o mâh-rû  
Var hüsn ile 'alâmeti haylî gelişlidir

**65**

**60b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Dâ'im neşât-ı hâtır-ı zârım seninledir  
Ey şeh-süvârım 'izz ü vakârım seninledir

Tellendi bizden ol meh-ı nev-hatt firâr eder  
Ey bâd-ı şark zülf-i nigârım seninledir

Sayd-ı gazâl-ı vahşiyi sensin çü râm eden  
Her dem gönül medâr u şikârım seninledir

Deycûr-ı hiecre atma dil-i gam-keşîdeni  
Ey gül cihânda bâğ u bahârım seninledir

- 5 Zihnî ederdi 'azm-i sefer dâr-ı gurbete  
Bu şeh-i pür-belâda karârım seninledir

**66**

**61a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Gel gedâ çeşm olma olsa devletin dünyâ kadar  
Genc-i bî-hemtâ mı var dünyâda istiğnâ kadar

Etme fart-ı hezl ile tebrîd-i kalb-i âşinâ  
Dil-şikenlik var mıdır 'âlemde istihzâ kadar

Ol kıyâmet kâmetiyle halka vâveylâ verir  
Gülşen-i hüsn içre yok ol şûh-ı müstesnâ kadar



Muktezâ-yı himmet-i ehl-i sehâvet öyledir  
Ahzdan bulmaz meserret bezl ile a'tâ kadar

5 İrtifâ'-ı şânını efzûn eder bir nesne yok  
Hâtır-ı bî-çâreyi şefkatle istiksâ kadar

Muhtasar ta'bîr ile telhîs-i güftâr etmede  
Olsun elfâzın ifâde etdiğin ma'nâ kadar

Bâb-ı hicrinde felâket-dîde ger olsa hesâb  
Kimdir ey zâlim hayâl et Zihnî-i şeydâ kadar

**67**

**61a** *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*

1 Yine ağyâr ile ol mâh-rû zânû-be-zânûdur  
Heme bezminde anun rû-be-rû pehlû-be-pehlûdur

Müdâvâ-yı belâ-yı derd-i mevt eyler bu 'âlemde  
Ne Lokmân u ne Câlînusdur ne hod Aristodur

Fenâsın vasla tercîh eyleyen pervânedir el-hak  
Dem-â-dem bülbülân efgân u feryâdında pür-gûdur

Dedim gördükde ol ser-çeşme-i hüsni civanlıkda  
Bu âb u tâb ile ol nev-nihâlim bir içim sudur

5 Diyâr-ı 'aşkı seyrân etdiren sûzişle ey Zihnî  
Vefâ düşmen sitem-kîşâne her dem ol cefâ-cûdur

**68**

**61a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Ol nahl-ı bûstân-ı safâ meşrebimcedir  
Ol 'işve-sâz-ı hüsni edâ meşrebimcedir

Kalbimde bîm-i cevri ümîd-i visâli var  
Râh-ı emelde havf u recâ meşrebimcedir

Ruhlar kızıl dü-la'li kızıl câm-ı mey kızıl  
Sâkîde böyle neşv ü nemâ meşrebimcedir

Hûn-âbe-i sirişki verüp vaslın isterim  
Bu kârgâhda bey' ü şirâ meşrebimcedir

5 Şâdâb-ı nazmı feyz ile zîbende eyledin  
Zihnî sözünde hüsni ü bahâ meşrebimcedir

**69**

**61b** *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

1 Pertev-i ruhsâr-ı mînâ-fâmı pek sûzişlidir  
Hâtıra ammâ sihâm-ı gamzesi varışlıdır

Hâric-ez-defter bulunduk meclis-i cânânedin  
Şimdi ağyâr-ı bed-ârâlarla içli dışlıdır

Nây-ı bî-mağzın el ağzından sadâsın n'eylerim  
Hod-be-hod bülbül nevâsın dinle kim sûzişlidir

Hâtıra ser-germî-i câm-ı neşâtı bahş eder  
Âb u tâbı nev-bahârın doğrusu bahşişlidir

5 Kalb-i muhlis Zihnîyâ safvetle mâl-â-mâl ise  
Ol kadar kalb-i münâfık öyle gill u gışlıdır

**70**

**61b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Gel ey mihr-i cihân nezzâre-i ruhsâra ruhsat ver  
Hadeng-i gamze-i nâ-râmına bir lahza râhat ver

Yeter erbâb-ı tab'ı pây-mâl-ı şiddet etdin sen  
Sen ey çarh-ı sitemger câ-be-câ cevre rehâvet ver

Dili mânende-i bâdâm-ı bî-magz eyleme yâ Rab  
Anı bezm-i huzûra şâyegân eyler mahabbet ver

Ser-i kûy-ı dil-ârâda nedir hâli dil-i zârın  
Sen evvel hastadan sen bir bize peygam-ı sıhhat ver

5 Olup dil-şâd-ı lutfun Zihnî-i şeydâyı mesrûr et  
Ana yâ Rab künûz-ı feyzden ifzâl u 'izzet ver

**71**

**61b** *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*

1 Lokmân ararsan derdine derdin sana lokmân yeter  
Esbâb-ı vaslı cüst-cû etsen gam-ı hicrân yeter

Gör zâtını mir'ata bak hem mihre hem zerrâta bak  
A'mâlde niyyâta bak mürşid sana Kur'ân yeter

62a Al eşk-i hasretle vüzû tut Ka'be-i maksûda rû  
Tarh et cihânı mû-be-mû bir câna bir cânân yeter

İmdâd u âzâd etmeğe şer'üzre dil-şâd etmeğe  
Mesrûr u irşâd etmeğe peygam-ber-i zî-şân yeter

5 Tut sünnet-i peygam-beri Zihnî dolanma serseri  
Nefs ü hevâ gâretgeri eyler seni tâlân yeter

72

**62a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Teklîf olunca bezme o meh cilve-sâz olur  
'Uşşâk-ı bî-nevâları gark-ı niyâz olur

Kıymam nevâziş etmeğe ol gonca-fem duyar  
Sıkça nigâh kerem ile pâ-mâl-ı nâz olur

Çok sâde-rû hırâmi güzel serv-i bâğda  
Lîkin o şûha olsa müşabih pek az olur

Sevdâ-yı sîb-i gabgabı 'uşşâka mîvedir  
Ser-sofra-i emelde pelîdle piyâz olur

- 5 Yok âb u hâk-i karyede dil-dâr u dil-pesend  
Tıflân-ı şehrin ekserisi dil-nevâz olur

Mihrâb-ı ebrûvânını gördükde şevk ile  
Medd-i medîd-i fikret-i Zihnî namâz olur

73

**62a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Vâkîf-ı gencîne-i esrâr-ı esmâ binde bir  
Nüktedân-ı hikmet-i îcâd-ı eşyâ binde bir

Her zamîri tîreye sahbâ neşât-âver değil  
Bu küdüretgâhda kalbi mücellâ binde bir

Fenn-i râz-ı 'aşka herkes irmez isti'dâd ile  
Geçmedi pervâz ile murgân çü deryâ binde bir

Gamze-i hûn-rîzde mahfidir âsâr-ı nevâl  
Her dil-i 'âşıkda olmaz bu hüveydâ binde bir

- 5 Her tehî dil âşinâ-yı mekteb-i 'irfân değil  
Âgehân-ı mebhas-ı esrâr-ı yek-tâ binde bir

Her sühandan müncelî olmaz zamîr-i ehl-i dil  
Neş'e vermez Zihnîyâ her nazm-ı garrâ binde bir

74

**62b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Bâzâr-ı ârzûda metâ'-ı visâl arar  
Her demde dil-şikâr edecek bir gazâl arar

Ol şûh-ı âteşin dile oldukça hem-rikâb  
Elbette kalb-i 'âşika bir infi'âl arar

Mahrûm-ı zevk-i lezzet-i câm-ı şuhûd olan  
Ancak cihânda ceng ü cedel kıl ü kâl arar

Peykâr eder nevâle-i dünyâ-yı dîn için  
Bed-tıynetân ki peşşeneyi bâr u bâl arar

5 Zihnî edâ-yı nazmını halk i 'tirâf eder  
Dâ'im bilir kemâlini ehl-i kemâl arar

75

62b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Âsûdelik cihânda kanâ'atda gizlidir  
Zevk u safâ hemîşe ferâgatda gizlidir

Zımnında oldu cûd u 'atiyye mülâhaza  
Yoksa 'adâvet işte mahabbetde gizlidir

Dergâh-ı feyze kaldır elin kim du'âların  
Hengâme-i seherde icâbetde gizlidir

Kufl-ı murâda da'vet-i mü'min kilîd imiş  
Zanneyleme o kâm o sâ'atde gizlidir

5 İnsân ki buldu *ahseni takvim* peykerin  
Kâmillerin kemâli o sûretde gizlidir

İş'âr eder kemâl-i me'âl-i hakîkati  
Zihnî bu nazm-ı tâzene dikkatde gizlidir

76

62b *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Sofra-i in'âmı seyr eyler cihânda er mi var  
Hâne-i ma'mûre yâhud bir güşâde der mi var

Biz tehî gelmiş bulunduk hân-kâh-ı 'âleme  
Bunda bir sâkî mi var sâgar mı var dil-ber mi vâr

Bir sühan söyletmez oldu gamze-i gazban bana  
Bilmem ağzımda benim âteş mi var ahker mi var

Her birin bir tavr ile ser-geşte etmişdir felek  
Bu küdüretgehde gavgâsız 'aceb bir ser mi var

63a

5 Dür nisâr etmiş zemîn-i i 'tibâr üzre selef  
Şimdi bu eyyâmda anlar mı var ister mi var

Dûdmânından eser mi kalmış ehl-i devletin

Bir ocağa bak ki bir ahker mi hâkister mi var

Çîn-i zülfüyle leb-i yâkûtuna kim öykünür  
Kârgehde öyle bir ‘anber mi var gevher mi var

Nazm-ı reng-âmîzine tanzîr eder bir kimse yok  
Sâha-i nazm içre Zihnî nâdire-perver mi var

77

**63a** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün*

1 Gönül rencûr-ı ‘aşk-ı dil-rübâdır  
Mahabbet âdeme olmaz belâdır

Reh-i ‘aşkında galtân eyledim ser  
Dilimde zikr ü fikrim e’s-salâdır

Umar la‘l-i lebinden bûse gönlüm  
Beğim incinme n’etsin mübtelâdır

‘Îzâr-ı şu‘le-yâbın ‘âşıkâna  
Ziyâdır dîdede dilde safâdır

5 Bu nazm-ı âbdârın ehl-i tab‘a  
Makâli Zihnîveş rengîn edâdır

78

**63a** *Mef‘ülü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Erbâb-ı bezme meslebemiz dâstân yeter  
Keşf-i ‘uyûba düşmeni ko dostân yeter

Ben istemem müsâ‘ade-i çarh-ı kec-revi  
Dervişlik cihânda bana nâm u şân yeter

Ey şûh usanmadın mı bana cevrden ‘aceb  
Etme bu denlü ‘âşıkâ vaz‘-ı girân yeter

Bir dil-rübâyâ meyl-i derûn etmek istemem  
Bir dil-berin hayâli bana hırz-ı cân yeter

5 Ehl-i hased ne derse helâl eyle Zihnîyâ  
Hıkd ehline bu nazm-ı terin armağan yeter

79

**63b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Matlab-ı tûtî-i cân ol leb-i şekker-hâdır  
Bu harâretgeh-i ‘âlemde işim helvâdır

Hased ol ni‘mete kim halk ana eyler hasedi

Kesret-i lutfâ hased mâye-i lâ-yefnâdır

Hastadır çeşm-i pür-efsûnı o âhû gözlünün  
Hüsnünün 'azline hat sâdır olur dünyâdır

Nüşa-i dehrde biz bulmadık âsâr-ı vefâ  
Lafz-ı mühmel gibidir lafzı bilâ-ma 'nâdır

- 5 Zihnîyâ bâ'is-i îrâs-ı elemdir yoksa  
Düşmen-i kîneverin ta'nı tehî gavgâdır

**80**

**63b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Cevr etmeden usanmaz o mekkâr gamzeler  
Korlaşdı çevre hâsılı gaddâr gamzeler

Kan yutdı fikr-i la'l-i lebinle gönül senin  
Hûn etdi bağrın ol iki tâtâr gamzeler

Dâ'im hedef tutar ten-i 'uşşâk-ı zârını  
Peyvestedir atılmağa her bâr gamzeler

Bekler hisâr-ı hüsnüni her şeb 'ases gibi  
Gözler keser hemîşe o bîdâr gamzeler

- 5 Zihnî zebân-ı hâmeye alma o şûhı sen  
Şâyed duyar o vechile gaddâr gamzeler

**81**

**63b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Keyfiyyet-i şebâneyi hüşyâr olan bilir  
Medd-i medîd-i sıkleti bîmâr olan bilir

Her teng dil sezâ olmaz şevk u zevkine  
Ancak cemâli 'âşık-ı dîdâr olan bilir

Sor nâ-tüvâna kadrini bilmez tüvangerân  
Dünyâda âdemiyyeti nâ-çâr olan bilir

Âdem bilir hemîşe nikûkârlık nedir  
Zulm ü sitîzi cümle bed-etvâr olan bilir

- 5 Mansûra dâr devha-i tûbâ-misâl imiş  
Ol hâleti bu dârda ber-dâr olan bilir

- 64a Zihnî sühanda neş'e-i feyz-i İlâh var  
Ol sırr-ı kudsi nâ'il-i güftâr olan bilir

**82****64a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 La 'l-i yâkût-ı şarâb-âlûdesi mestânedir  
Çeşm-i merdüm-hâr-ı hâb-âlûdesi mestânedir

Ebruvân pür-çîn nigeş kec pür-tegâfûl nazralar  
Tîr-i hûn-rîz-i 'itâb-âlûdesi mestânedir

Pîr-i muğ feyz-âver ü sâkî mülâyim dil-güşâ  
Ol mehin rûy-ı hicâb-âlûdesi mestânedir

Gonce-i neşkûftesinden fehm olur ol ser-keşin  
Hışm-ı güftâr-ı hitâb-âlûdesi mestânedir

5 Mevc-hîz-i bahr âşûb u fitendir Zihnîyâ  
Zülf-i pîç-i ıztırâb-âlûdesi mestânedir

**83****64a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Dil ki peymâne-keş-i bezm-i vücûd olmuşdur  
Mazhar-ı meltafa-i gayb-i şühûd olmuşdur

Bir gelir gûşuna hoş-nağme vü âvâz-ı ceres  
Ol ki mahrûm-ı mey vecd ü sürûd olmuşdur

Ne sebûdur ne kadehdür ne piyâle ne de câm  
Pîr-i mey-hânemizin himmeti dûd olmuşdur

Bu emelgâh-ı siyeh-kâsede âzâde olan  
Câh-ı itlâk ile âzâde kuyûd olmuşdur

5 Gülşen-i matlaba reh-zenlik ile mâni' olur  
Tîre-dil tâli'imiz bak ne hasûd olmuşdur

Cûy ile berk-i çemen hâlini Zihnî seyr et  
Reşk ü hasretle felek gör ne kebûd olmuşdur

**84****64a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Gamzen bana hemîşe ki bin nâz eder geçer  
Sûzen misâli sîne-i zârım deler geçer

Ey dil yanaşma ol şeh-i gaddâra kim sakın  
Şâyed topuzlar ol seni başım ezer geçer

64b Tâ subha dek hayâliyle künc-i ferâğda  
Mevlâ bilir ki hâtırımızdan neler geçer

Vâ'iz nihâni bâde-i gül-rence cân verir  
Rindânı görse sâgarı görmez basar geçer

- 5 Zihnî gibi kemîne beğim hürmet eyle kim  
Bu memleketde ol dahı sâhib-hüner geçer

**85**

**64a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

- 1 Neşv ü nemâ-yı zevk-ı şarâb-ı sebû nedir  
Zâhid ne bilsin ey ruhı gül o ne bu nedir

Çek zeyl-i iştiyâk-ı merâmı zamânedен  
Ey dil yeter bu gâ'ile-i güft-gû nedir

Değmez kemâl-i mihnet ile ıztırâbını  
Hatt-ı nigâra tâ bu kadar ârzû nedir

Mevkûf iken hızâne-i rezzâka rızkımız  
Biz yâ bu denlü etdiğimiz cüst-cû nedir

- 5 Tevfik-i 'avn-i hazret-i perverdigâr ile  
Ey dil cihânda fikret-i kayd-ı 'adû nedir

Her bir sözünde nükte-i ser-beste fehm olur  
Zihnî mezâk-ı nazm-ı terin gûne gûnedir

**86**

**64b** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

- 1 Diller esîr-i fikr-i hayâlin değil midir  
Cânlar garîk-i bahr-ı melâlin değil midir

Efzûn eden kemâlini ehl-i tabî'atın  
Cânâ edâ-yı vasf-ı cemâlin değil midir

Teşbîh olursa mihre cemâl-i münevverin  
Nev'an şerefde şibh ü misâlin değil midir

Kûyunda bekler it gibi ditrer rakîb-i dûn  
Ol seg enîs-i lutf-ı nevâlin değil midir

- 5 Kullâb-ı zülfe kim dedi bend ol esîrvâr  
Ol ıztırâb kendi vebâlin değil midir

Ham-geşte eyleyen seni cevriyle Zihnîyâ  
Ol 'işve-sâz tâze nihâlin değil midir

**87**

**65a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*



1 Sâkî irişdi gülşene gül mül zamânıdır  
Doldur kabâğı kâseye kul kul zamânıdır

Bend eyle pendî nâsiha dersi müderrise  
Vakt-i bahâr irişdi tekâsül zamânıdır

Ol âb u tâb-ı hüsnüne ‘âlem esîrdir  
Evzâ‘-ı bî-kerâna tahammül zamânıdır

Sâkî piyâle sun heme halka-güşânına  
Bâğ-ı tarabda devr-i teselsül zamânıdır

5 Zihnî hevâ-yı ‘aşk ile fikr-i visâl ile  
Vasf-ı miyân-ı yâra tahayyül zamânıdır

**88**

**65a** *Mef‘ülü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Dehr âşiyân-ı bûm olup ağılar hezâr zâr  
Güllerle kaldı eylemedin iftihâr hâr

Meydân-ı nâz u fîtnede mislin görülmemiş  
Bir şivekâr u sen gibi cânâ kıyar yâr

Cevrin bana liyâkatim üzre eser verir  
Mansûra nitekim verilüp iktidâr dâr

Ey tîgı sîneler delici yeniçeri yeter  
Cevr eyleme fakîrine Hak cevvar var

5 Sarf-ı sühandâ Zihnî-i rengîn-edâyâ bak  
Eyler hayâl-i nazm ile her dem şikâr kâr

**89**

**65a** *Mef‘ülü mefâ ilü mefâ ilü fe ulün*

1 Erbâb-ı dile kayd-ı zarûret ne belâdır  
‘Âkillere eşgâl-i ma‘îşet ne belâdır

Râhatsız olur dağdağâ-i dehr ile her dem  
Câh ehline bu hubb-ı riyâset ne belâdır

Dîninde ulu orta yürür eylemez a‘râz  
İnsâna bu emrâz-ı cehâlet ne belâdır

Bin ta‘neyi bir pâreye almaz dil-i ‘uşşâk  
Hûbâna ‘aceb ‘aşk u mahabbet ne belâdır

5 Zihnî heves-i matlab ile düşme niyâza  
Dünyâlık için âdeme minnet ne belâdır

90

65b *Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*

1 Şerbet-i la'lin dil-i mecrûha hâsiyyet yeter  
Hastagân-ı 'aşk-ı tâkat-sûza bu sıhhat yeter

Sâkiyâ eفزün ola 'aşkın deyü ibrâmı ko  
Cünbiş-i erbâb-ı bezme bak bu germiyyet yeter

Oldu müstağnî gönül ümmîd-i vasl-ı yârdan  
Dûrdan hasret-keş-i vasl olduğu devlet yeter

Bende 'aşk u sende hüsn ü câzibe derkâr iken  
Ârzû-yı vaslına işbu kadar nisbet yeter

5 Zihnîyâ sevdâ-yı zülf-i yârdan geçsem n'ola  
Reste-i kayd-ı ta'alluk olduğum minnet yeter

91

64b *Mefâ ilün fe ilâtün mefâ ilün fe ilün*

1 Gönül o mehveşi vasfa ne cüst-cûya düşer  
Edâ-yı vâsf-ı cemâliyle güft-gûya düşer

Ederse şahne şarâbı yasağa ikdâmı  
Basarsa meclisi üftâdeler sebûya düşer

Safâ-yı safha-i ruhsâr-ı yâri dil görse  
Hevâ-yı 'aşk ile efgân u hây u hûya düşer

Vücûda gelse de çıkmaz dilinden âteş-i gam  
O maslahat ki nizâmı yed-i 'adûya düşer

5 O mihr-i dil-keşe gam çekme Zihnîyâ bir gün  
Niyâz-ı vasl ile meclisde rû-be-rûya düşer

92

65b *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Kızıl dîvânedir ammâ ki bâde sâf-meşrebirdir  
Velî fir fir döner bezm içre bilmem kim ne mezhebirdir

Değil tîr-i müjvenveş hûn-feşânlık etmede zâlim  
Kızarmışdır ruhun 'uşşâka şerm eyler mü'eddebirdir

Devâdır şerbet-i la'l-i lebin bîmâr-ı hicrâna  
Tabîb-i 'aşka vardım sor dedi anı mücerrebirdir

Dehânından peyâm-ı vaslın almak emr-i müşkildir  
Efendi gâlibâ meşki o şühun harf-i lâ lebirdir

5 Ne mahzûrî var erbâb-ı dilin dünyâda ey hâce  
Sen ol gam-keş ki esbâb-ı telâşın hep mürettebdir

66a Kim eyler Zihnî-i şeydâ ile da'vâ-yı 'irfân  
Derûn-ı tab'-ı sâfi nükte-i ma'nâya kâlebdır

### 93

#### *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Ebrû-yı dil-firîbi ki katle zamân bulur  
'Uşşâk-ı zârı gamzeleri nâ-tüvân bulur

Bir şûh-ı dil-güşâ vü mülâyim ki isterem  
Gönlüm ararda bir güzel-i bî-âmân bulur

Mazlûma cevri 'âdet-i dîrîn görenlerin  
Bir gün o da 'ikâba özün şâyegân bulur

4 Erbâb-ı tab'-ı Erzen-i rûma salâ eder  
Zihnî sühanda kendisini pehlivân bulur

### 94

#### *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Bir serde devlet olmasa himmet ne sûd eder  
Her nâ-sezâyâ da hele devlet ne sûd eder

Olsa bürehne bâtını sevb-i kemâlden  
Dîbâ vü atlas üzre kıyâfet ne sûd eder

Bir kâr-ı bî-mukadderin ardınca etdiğin  
Beyhûde ıztırâb u nedâmet ne sûd eder

Tahlîsi mümkün olmayıcak hîle yok ana  
Mazlûma dilde rahm u mürüvvet ne sûd eder

5 Zihnî belâ-yı dehr ile pâ-mâl olanların  
Tab'ın güşâde etmeğe sohbet ne sûd eder

### 95

#### *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 'Âlem esîr-i dağdağa-i devlet oldular  
Sevdâ-yı câh-ı dehr ile bî-râhat oldular

Mihman-serây-ı dehr olan olmuş giden gider  
Herkes bu yerde kûs-zen-i nevbet oldular

Dil-çeşm-i intizâr o mehi bekledi bu şeb  
Tâ subha dek enîn-keş-i hasret oldular

Dehr ehli satdı savurdu bütün kaldılar söze  
‘Âlem harîs-i fasl u yahûd gıybet oldular

66b

5 Afyon u habb u bâde ile ehl-i rûzgâr  
Zihnî hemîşe mâ’il-i germiyyet oldular

96

66b *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 Fikret-i vaslın dil-i zâr içre bir fikret mi kor  
‘Aşk-ı tâkat-sûz ‘aceb bir yerde emniyyet mi kor

Serde fes ruhlar kızıl sâ’id güşâde sine sâf  
Bir sen insâf eyle bu üftâdede tâkat mı kor

Cezbe-i ‘aşk âdemi hasret-keş-i hûbân eder  
İztırâb-ı derd ü gam âdemde hiç râhat mı kor

Mürtesimdir safha-i kalbimde hırmân-ı merâm  
Vaz’-ı nâ-hemvârı çarhın dilde yâ himmet mi kor

5 Şermsâr etdi dür-i nâ-yâbı eş‘âr-ı terin  
Zihnîyâ cevherde nazmın şu‘le mi sûret mi kor

97

66b *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Müjenden fitne vü âşûb-ı bî-pâyân hüveydâdır  
Tecâhülde gelirsin yine dersin bu ne gavgâdır

Be-hey kâfir alışdı cism-i bî-tâbım hayâlinle  
Visâlinle iriş bir dâdıma vakt-i temennâdır

Gönül encûğ-ı mihnet oldu eşkim cû ciger pür-dâğ  
Vücûdum hâme-i müjgân ile pür-nakş u imzâdır

Ham oldu kaddimiz misl-i felek giryân u zâr olduk  
Ney oldu bağrımız dil mahzen-i derd-i dil-ârâdır

5 Bu tâze nazm-ı ‘anber-bâr ile âteşli sözlerden  
Tutuşdur Zihnîyâ ol fitneye bâri tesellâdır

98

66b *Fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

1 Gönümüz sayfa-i mükerreredir  
Ana sıhhat yeri ‘aceb neredir

Bilmez âdâbını vezâyifini  
‘Adeti çok kesin mükâberedir

67a Ne bu cem ‘-i derâhim ey hâce  
Vatan-ı aslımız çü makberedir

Düşme gavgâ-yı vasl-ı cânâna  
Sakın ey dil sakın muhâtaradır

5 Benim ümmü’l-havâdisim Zihnî  
Hâmedir nâmedir bu mahberedir

**99**

**67a** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 ‘Îzâr-ı tâbnâkin şeb-çerâğ-ı dehri pest eyler  
Safâ-yı la‘l-i nâbın safvet-i dürri şikest eyler

Nigârâ olmasın ruhsârının bir kimse meftûnı  
Tarîkinden çıkar kendüsini âteş-perest eyler

Ne keyfiyyet var ol ‘Îsî-beyânın câm-ı la‘linde  
Anun yek neş’e-i hâtır-güşâsı halkı mest eyler

Gelüp mihnet katârı dolmada menzil-be-menzil dil  
Bu mihnet ‘âkıbet zâhid bizi kâse-be-dest eyler

5 ‘Alâyıkdan kesildim sanma ey dil ol sitem-cûnun  
Duzâğ-ı zülf-i şeb-rengi seni elbette pest eyler

Ne bilsin Zihnîyâ vâ‘iz efendi neş’e-i câmı  
Ne bilsin âdemi mey mahrem-i bezm-i elest eyler

**100**

**67a** *Mef’ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün*

1 Ben vâdi-i ‘aşk içre gezerdim yine nâ-çâr  
Ne Kays u ne Ferhâda o dem var idi bir yâr

Hayyât-ı ecel dikmeden akdem kefenim hem  
Ben bister-i mihnetde yatardım yine bîmâr

İklîm-i ‘adem olmuş idi cây-ı makarrım  
Ben dil-bere âşüfte idim ‘aşka heveskâr

Ben mest-i mey-i bezm-i elest olmadan akdem  
Etmışdi beni derd-i humârına giriftâr

5 Sen Zihnî-i şeydâya su’âl etme o zenden  
Gel başın için etme anun derdini tekrâr

**101****67b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Bir bendenin ki yâveri lutf-ı mu'în olur  
Her vechile esâs-ı merâmı metîn olur
- Bakma 'uluvv-i şânına ol bed-nihâdı gör  
Pâ-mâl olur o kibr ile kadri pesîn olur
- Peyveste gamzeler ki atılmak murâd eder  
'Uşşâkdan sana güzelim kim karîn olur
- Ser-rişte-i hayâle dürer nazm ederse de  
Tab'ın kazancı dehrde boş âferîn olur
- 5 Fırsat deminde zulm ile destin dırâz eden  
El-kıssa kârı ol kesin âh u enîn olur

Zihnî ne gam şürûr u 'adûdan ne havfımız  
Zikr-i Hudâ dilindeki hısn-ı hasîn olur

**102****67b** *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

- 1 Gönül mülk-i bedende bir vezîr-i ercümendimdir  
Diyâr-ı 'aşka irsâl etmeğe çâpük-semendimdir
- Tecessüs eyledim dünyâ-yı düm bulmadım mislin  
Hemîşe gam gibi yâr-ı enîsim dil-pesendimdir
- Ne kâbil hâk-i pâyinden o meh-rûnun cüdâ olmak  
Emîrim nerre-şîrim şeh-levendimdir efendimdir
- Ne vaslından ne hod cevrenden oldum i'tidâl üzre  
Dimâğ-ı râhatım telh eyleyen ol la'l-i kandimdir
- 5 Hatın ser-rişte-i vuslatdır ağyâr-ı siyeh-rûya  
Benim Zihnî gibi boynumda bir muhkem kemendimdir

**103****67b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Ol şeh-levende cevr ü cefâyı kim öğredir  
Ol nâzenîne renc ü 'inâyı kim öğredir
- Aldım visâl-i yâri nükûd-ı sirişk ile  
Ağyâra ben demem o bahâyı kim öğredir
- Düşdüm miyân-ı sâha-i 'aşk u melâmete  
Ben nâ-tüvâna râh-ı rehâyı kim öğredir

68a Yâ Rab kimesne hasta-i derd ü gam olmasın  
Sâhib-firâş-ı 'aşka devâyı kim öğredir

5 Söyler güşâyış-i gül için dürlü dürlü dil  
Bülbüllere sabâyı nevâyı kim öğredir

Zihnî sühandâ gitdi yine başka vâdiye  
Bilmem ana bu gûne edâyı kim öğredir

**104**

**68a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Zevk u neşâtı bâde-i rengin ter artırır  
Neşv ü nemâ-yı bezmi hele dil-ber artırır

Der-bend-i ıztırâba düşer târmâr olur  
Sevdâ-yı câh âdeme derd-i ser artırır

Düşmüş ümîd cem'ine dünyâ hutâmının  
Bîçâre hâce hırs ile sîm ü zer artırır

Ey la'li sürh gül yüzüne ağlasam n'ola  
Bülbüllerin nevâlarını güller artırır

5 Zihnî cebîn-i safha-i evrâka hâmemiz  
Nev-kâle-i Haleb gibi çok zîver artırır

**105**

**68a** *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*

1 Süzölmüş câm-ı istiğnâdır ol kanlı yaman gözler  
'Aceb yahşi tegâfûl gösterir ammâ yaman gözler

Ne mümkün pençeleşmek küşt-gîr-i duhter-i rezle  
Nice Rüstemler yıkmakda mekkâre-zamân gözler

Ruh-ı rengîni gûn-â-gûn eder âl üstüne âlı  
Velî zahm üstüne zahm urmada bilmez amân gözler

Değildir kec-nigâhı 'aşka bâzîçeden hâlî  
Benim murg-ı dilim sayd etmeğe tutmuş nişân gözler

5 Yatur peygûle-i hasretde bî-kes 'âşık-ı hasta  
Ser-i bâlîn-i gamda bir muvâfık mihrîbân gözler

Hevâ-yı zülf-i şeb-rengiyle Zihnî râhatım yokdur  
Beni hâb-ı safâdan kesdi kâfir pâsbân gözler

**106**

**68b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Şeh-nâme-i mahabbet-i 'aşk ezberimdedir  
Esrâr-ı yâr hâtır-ı nâzikterimdedir

Benden değil kusûr u tegâfûl müsâmaha  
Ol çarh-ı kîne-cûda olan ahterimdedir

Seng-i mihekde tecrübe eyler fütâdesin  
Nakdîne-i ferâset o sîmin-berimdedir

Teslîm-i müdde'âma mesâğ-ı zamâne yok  
Yoksa hüner bu tab'-ı ziyâ-güsterimdedir

5 Erbâb-ı dil benimle ne vech üzre bahs eder  
Zihnî nikât-ı râz-ı cihân defterimdedir

**107**

**68b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 'Aşk ehlinin belâsı geh artar geh eksilir  
Rindânın ibtilâsı geh artar geh eksilir

Bu bûstân-ı dehri ne mümkindir anlamak  
Ezhâr-ı dil-güşâsı geh artar geh eksilir

Ol şehriyi ne bâl u ne mûm eyledin hele  
Başımda çün hevâsı geh artar geh eksilir

Açdıkça gonca sîne-i la'îlîn kabâsını  
Bülbüllerin nevâsı geh artar geh eksilir

5 Kâlâ-yı nazm-ı Zihnî-i rengîn-edâyâ bak  
Râyiclenir bahâsı geh artar geh eksilir

**108**

**68b** *Mef'ûlü fâ ilâtün mef'ûlü fâ ilâtün*

1 Bilmez rüsûm-ı 'aşkı ol dahı nev-civândır  
Söyleşdiği dem-â-dem yâ tîr ü yâ kemândır

Serdîn âh edende ol gül cemâle doğru  
'Âlem kıyâs eder kim hengâme-i hazândır

Bîm-i nigâh-ı gamzen dilde karâr-dâde  
Şemşîr-i cevrin açmış bir müşterek dükândır

Sahn-ı ma'ârif olmuş hâli harâbe şimdi  
Bu dehr-i pür-cefâda ehl-i hüner nihândır

5 Etmez mi i'tirâfı da'vâ-yı nazm edenler



Zihnî edâ-yı tab'ın mahsûd-ı şâ'irândır

**109**

**69a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 'Ârifin mahfaza-i ma'rifeti sînesidir  
Kâbil-i nûr-ı tecellî dil-i bî-kînesidir

Zâhidin setr eder âlüfteliğin seccâde  
Düşüren rindi dile hırka-i peşmînesidir

Görünür vaz'-ı cefâ-tâb ruh-ı âlinden  
Sakın incinme beğim el elin âyinesidir

Rûhuna her seher eylerse du'â şâyandır  
Pîr-i mey-hâne Cemin bende-i dîrînesidir

5 Ne müferrih görünür vakt-i bahâr insâna  
Zihnîyâ tıfl-ı dilin böyle gün âzînesidir

**110**

**69a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Âlûdeler nişîmeni meyhâne etdiler  
Ol hân-kahda sohbe peymâne etdiler

Hem-reng-i infi'âl gelir isen şitâb ile  
Bilmem sana rakib-i har âyâ ne etdiler

Çıkdı zuhûra bir nice nâdan-ı herze-gû  
'Unvân ile zamâneyi vîrâne etdiler

Hûbân-ı dehr her biri evzâ'-ı cevri ile  
'Uşşâkı derd-i hicr ile dîvâne etdiler

5 Feyyâzdan 'atiyyedir el-hak bu tab'-ı sâf  
Zihnî sana 'atâ-yı hakîmâne etdiler

**111**

**69a** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

1 Yazma dilimi defter-i hicrâna yazıkdır  
Dîvâneyi gel atma beyâbana yazıkdır

Bilmem ne zamân sen mütehâşi olacaksın  
Merdüm-küş olan nâvek-i müjgâna yazıkdır

Gerçek mi hanek mi dili üftâde edersin  
Ey Yûsuf-ı cân çâh-ı zenahdâna yazıkdır

Behrâm-ı ecel harbesine kimse dayanmaz  
Yeksân urur ol bilmez o bir cânâ yazıkdır

5 Ol kâkül-i pîçîdeyi pûşîde edersin  
Bir şemme tut 'uşşâk-ı perîşâna yazıkdır

69b Her haftada bir hâşiye-i nâme-i hüsni  
Hakk etme beğim ol hatt-ı reyhâna yazıkdır

Zihnî yetişir siklet-i nezzâreyi kaldır  
İncinmesin ol hâtır-ı cânâne yazıkdır

### 112

69b *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Nâ-hudâ bilmez rusûm-ı 'aşkı bir üstâda sor  
Râz-ı fenn-i 'aşkı sen Mecnûn ile Ferhâda sor

Kîse-i 'ayşî tehî koymaz Hudâ sarf et hemân  
Gel bu remz-i dil-keşi bir sâhibü'l-irşâda sor

Şerha-i cism-i nahîfî sorma sen bu hastadan  
Var ise cânın eger ol gamze-i cellâda sor

Bir sağîrû'l-hacm iken ol denlü hûn-pâş olduğun  
Kimseye etme su'âlin neşter-i fessâda sor

5 Sorma Zihnî vâridât-ı tab'ın ahvâlin bana  
Genc-i gaybîden gelen imdâd u isti'dâda sor

### 113

69b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Gerçi ümmid-i visâl 'âşka bir dâ'iyedir  
Cân u ser vermek o vâdide de bir dâhiyedir

Hired ârâyiş-i tâ'at-ı heveskârı iken  
Nefs-i pür-şûm da ma'siyete sâ'iyedir

Bu kütüb-hâne-i 'alemde kitâb-ı cismim  
Cümle eczâ-yı hevâsımla benim 'âriyedir

Münşerihdir dil-i rûşenter-i erbâb-ı nazar  
Hikmet-âmiz edâlarla 'aceb mâliyedir

5 Mihr ü meh kıymetini böyle edânın anlar  
Zihnîyâ kâle-i endîşe-i dil gâliyedir

### 114

69b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Neş'e-i la'l-i leb-i dil-beri sahbâdan sor  
Lezzet-i kandi beğim murg-ı şeker-hâdan sor

Rüstem ü Zâla değil Sâm u Nerîmâna değil  
Etdiği mekr ü füsûnı yine dünyâdan sor

70a Bilmezüz cünbiş-i âmed-şoduna bâ'is ne  
Satdığı çîn-i cebîni yine deryâdan sor

İbn-i vakt olsa idin düşmez idin gavgâya  
Sana kim dedi ki hâl-i dili ferdâdan sor

5 Kâbil-i feyz-i cemâl olmağa lâzım dil-i sâf  
Pertev-i 'aks-i ruh-ı yârı merâyâdan sor

Hırkadan anla hemen harf-ı tevâzû' ne imiş  
Kibrin âsârını gel atlas u dîbâdan sor

Böyle pâkîze-edâyı revîşi ey Zihnî  
Sorma her tîre dile hâme-i dü-pâdan sor

### 115

70a *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1 Görenler la'l-i cânânı şifâ-hâhâne görmüşler  
Nemek-rîzân-ı zahm-ı hicr olur peymâne görmüşler

Dü-sûret gösterir çarh-ı berîn eşhâs-ı devrânı  
Gören zühhâdı 'âkil rindi de dîvâne görmüşler

Rakîbi encümen-gîr eylemişler germ-i ülfetle  
'Aceb 'uşşâkı bezm-i yârda bîgâne görmüşler

Derûnundan yanar mahbûba zâhid de nihân eyler  
Anı ol şem'-i hüsn ü âna key pervâne görmüşler

5 Bu şeb güft ü şinîdin kâkül-i cânâna benzermiş  
Seni ma'zûr ola ey Zihnî-i mestâne görmüşler

### 116

70a *Mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün*

1 Keyfiyyet-i meserret-i hâtır sebûdadır  
Âsâr-ı işve meclis-i meyde gedûdadır

Ruhsâr-ı yârin âl ile al bûsesin bu şeb  
Bâlîn-i nâz u 'işvede ol meh gunûdedir

Ol kûy-ı dil-rübâda direng oldu dil yine  
Bî-çâre n'eylesin o havâda rübûdedir

Bilmez mizâc-ı şîve-i evzâ'-ı hikmeti  
Ol kimse kim merâm-ı dili cüst-cûdadır

- 5 Her rûz u şeb o mehveşi Zihnî arar gezer  
Her demde dil hayâli ile rû-be-rûdadır

117

70b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Hem-reng iken sabâh ile dûd-ı kebûdumuz  
Âlûde-i revâyih eder cânı 'ûdumuz

Güm-kerde oldu mâye-i 'ömr-i şerîf hayf  
Bilmem nedir bu sûk-ı fenâgehde sûdumuz

Âark-âb-ı bahr-ı vahdet olurduk huzûr ile  
Âgâz edince zikre olaydı sürûdumuz

Mahsûl-ı 'ömri bâd-ı belâ kıldı târmâr  
Âmâl-i bî-me'âl ile geçdi vücûdumuz

- 5 Etmez eser desîsesi ammâ 'azâzilin  
İhlâs ile olursa Hudâya sücûdumuz

Munhal misâli çeşm-i felek eşk eler döker  
'Arz etmezüz o 'âcize bûd u nebûdumuz

Devr eyledikçe safha-i nazmı semend-i dil  
Zihnî basıldı zîr-i sitemde hasûdumuz

118

70b *Mef'ûlü mefâ ilü mefâ ilü fe 'ülün*

- 1 Gavgâ-yı cihân 'ârif-i âgâha yakışmaz  
'Alûde-derûn bezm-i safâgâha yakışmaz

Der-pîş gerekdir heme fânûs-ı tefekkür  
Gitmek ulu orta hele her râha yakışmaz

Bir nâle-i dil-sûzuma rahm eyle efendim  
İcrâ-yı dem-i kîn ü gazab şâha yakışmaz

Şâyeste-i bezm-i üdebâ olmağa sa'y et  
Meclisde tehî laklaka efvâha yakışmaz

- 5 Şebtâ-be-seher hâb-ı safâ isteme Zihnî  
Âsûdelik ol hasret-i şebgâha yakışmaz

119

70b *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Sabâ seninle bugün kasr-ı yâra dek gideriz  
Hevâ-yı 'aşk ile kûy-ı nigâra dek gideriz

O zülf ü hâl ile la'lin hevâsı bende ki var  
Ya Hind ü Şâma yahud Kandehâra dek gideriz

71a 'Îzâr-ı yâra sarılmış o sünbül-i hoş-bû  
Şikâyet etmeğe şâh-ı bahâra dek gideriz

Bu bâğ-ı köhnede dâğ-ı vücûdu göstererek  
Güşâde-sîne kılup lâlezâra dek gideriz

5 Felek cefâsını ko Zihnîye füzûn etsin  
Anunla hazret-i perverdigâra dek gideriz

120

71a *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 O dil ki nükte-şinâs olmaya safâ göremez  
Zamîr-i târesi 'âlemde incilâ göremez

Sipihr edâniye sarf-ı 'atâda mâhir iken  
Geline 'âşıkâ bir dil-beri sezâ göremez

Sirişk ü nâlesini vermedikçe ehl-i nazar  
Cemâl-i dil-beri bâd-ı hevâ revâ göremez

O cân ki tutmadı merhem-resân tabâbetini  
Cerâhat-i bedeni revgan-ı şifâ göremez

5 Edîb-i encümen-i dil-rübâdan ol Zihnî  
Nevâl-i vuslatı zîrâ ki bî-hayâ göremez

121

71a *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

1 Biz kim ezeli 'âkif-i meyhâne-i 'aşkız  
Câm-ı mey-i tevhd ile mestâne-i 'aşkız

Âzâde-diliz meşgale-i kayd-ı hiredden  
Biz nâm ile 'âlemdeki dîvâne-i 'aşkız

Ser-cengi-i şeh-bâz-ı felâketde rübûde  
Meydân-ı mahabbete düşen dâne-i 'aşkız

Sen 'ahd ile peymânına dil-beste olup dur  
Vâ'iz bize taş atma ki peymâne-i 'aşkız

5 Pîrâne sever genc dilimiz rûz-ı ezelden  
Gencîne de olsak n'ola vîrâne-i 'aşkız

Âmed-şod eder kalbimize feyz-i İlâhi  
Bu tekye-i 'âlemde 'aceb hâne-i 'aşkız

Pervâz ederiz evc-i tabi 'atda hümâveş  
'Ankâ-menişiz himmet ile lâne-i 'aşkız

71b Bu sûziş-i şebgâh ile Zihnî gece gündüz  
Şem-i ruh-ı cânâneye pervâne-i 'aşkız

### 122

71b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Gönül bî-izn-i sâkî sâgar-ı leb-rîze el sunmaz  
Ayağın basmadıkça hâtır-ı nâ-çîze el sunmaz

O şûh-ı nağme-sâza çâre ibrâm etmedir yoksa  
Gelirse bezme şeş-tâ-yı neşât-engîze el sunmaz

Çalar çarpar dem-â-dem tîg-ı ebrûsiyle 'uşşâkım  
Miyânında 'aceb kim hançer-i ser-tîze el sunmaz

Tutar destinde zâhid surre-i sîm u zerin mergûb  
Neden bezm-i safâda câm-ı reng-âmîze el sunmaz

5 Derûn-ı 'ârif-i âgâhveş bir sâde rû ister  
O kıl ü kâle Zihnî o hat-ı nev-hîze el sunmaz

### 123

71b *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Hevâ-yı kâm ile her cânibe şitâb ederiz  
Füsûsdur ki tehî yerde ıztırâb ederiz

Yanup yakılmada biz germi-i visâl üzre  
Belâ-yı hicrini nakl etmeden hicâb ederiz

Fünûn-ı hüsnüni tertîb-i dil-gûşâ ederek  
Miyân-ı ehl-i mahabbetde bir kitâb ederiz

Sirişki reh-güzerinde nisâr eder dîde  
Bu denlü masrafı bilmem ne dem hesâb ederiz

5 Makâle-i nükte-i la'l-i dil-beri Zihnî  
Dehân-ı tengine nisbetle intihâb ederiz

### 124

71b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Medhûş-ı câm-ı la'li leb-i yâr bizleriz  
Pâ-mâl-ı nâz-ı sâkî-i hammâr bizleriz

Dest-âver oldu verd-i ruh-ı âli gayriye  
Bâğ-ı cihânda pâ-zede-i hâr bizleriz

Zâhid değil sezâver-i dehlîz-i kasr-ı 'aşk  
Âşüfte-i mahabbet-i dildâr bizleriz

72a Ağyâr-ı nâbe-kâr olamaz yâra hayr-hâh  
Ol şûh-ı dil-sitâna yine yâr bizleriz

5 'Aşık bilir lezâyiz-i telh-âb-ı cevri  
Zihnî harîs-i yâr-ı sitemkâr bizleriz

### 125

72a *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Ey şeh der-i sa'âdetine dâda gelmişiz  
Cünbiş-i füsûn u fitneden imdâda gelmişiz

Hâtır-nişân olan emel-i iltifât ile  
Biz hâk-i pâ-y-ı hazrete üftâde gelmişiz

Ey çarh-ı kîne-cû keremin bed-siriştedir  
Bizler tehî bu dehrde feryâda gelmişiz

Haylî dem oldu pâ-zede-i cevr ü kahr kim  
Bir köhneden hukûkumuzu yâda gelmişiz

5 Ruhsâre-i cemâl ile yanmış yakılmışız  
Zihnî bu bâğa sanma kim âzâde gelmişiz

### 126

72a *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Herkes ârâyış-ı bâzâr-ı hakîkat bilmez  
Her fûrû-mâye letâfetle zerâfet bilmez

Humakâ zümresine rabt-ı derûn mümkün mi  
Hâsidâsâ o dahı hayra delâlet bilmez

Bilmeyen sûd u ziyânın eser-i 'ömründe  
Kadr-i sıhhat n'iydügin cânına minnet bilmez

Ağniyâ dağdağa-i devlet ile pâ-beste  
Fukarâ hâlet-i fakrın yine devlet bilmez

5 Zihnîyâ böyledir ahvâli bu fâni dehrin  
Kimisi gûşe-nişîn ü kimi râhat bilmez

127

72a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 O büt-i seng-dilin kalbine şafkat gelmez  
Siteminden dil-i 'uşşâka da nefret gelmez

Rişte-i hâhişi kat' et emel-i 'âlemden  
Pîre-zenden dil-i merdâna himâyet gelmez

72 b Hırmen-i hâtırı ber-bâd ola ol tîre dilin  
Dem-be-dem sun'-ı Hudâdan ana hayret gelmez

Bed-siriştân u bed-endîş ile hem-bezm olma  
Bî-kerem tâ'ifeden hâsılı 'izzet gelmez

5 Etdiğin 'ayş u tarab zevk u safâ ey Zihnî  
Ecel irdikde te'emmül ede sâ'at gelmez

128

72b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Hassan göreydi nazm-i süreyyâ nizâmımız  
Tahsîn ederdi tab'-i fasîhü'l-keâmımız

Var zîr-i destimizde devât ü kalem gibi  
Hidmette müstakîm iki hindû gulâmımız

Hâmûn-i gamda bir nice Mecnûn cemâ'atiz  
Ol meslek içre oldu bizim Kays imâmımız

Verdik çün ihtiyâr ile biz rîşimiz ele  
Ser-pençe-i felâkete düşdü zımâmımız

5 Ser-menzil-i hevesde harâbâtı bekleriz  
Mey-hânedede verâ-i sebûdur makâmımız

Me'lûf-i yâd-i zülf-i girih-gîr-i dil-beriz  
Zihnî 'aceb mi olsa mu'attar meşâmımız

129

72b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Dünyâ için edâniye yok ihtiyâcımız  
Yok bârgâh-ı gayre bizim intihâcımız

Bâr-ı girân-ı minneti tahmîl olunmazuz  
Nâdân sehâsın istemez aslâ mizâcımız

Dârü's-şifâ-i meltafa-i lem-yazel yeter  
Biz nâ-tüvân-ı hasta-i 'aşka 'ilâcımız



Etdik fedâ mahabbeti râhında cân u ser  
Yok sadrımızda zerre kadar ihtilâcımız

- 5 Zihnî sebeb ne gayz eder ol kaşı yâ bize  
Harf-ı recâda var mı ana i' vicâcımız

**130**

**73a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Mihr-i 'âlem-tâba gâlibdir bizim âyînemiz  
Mazhar-ı feyz-i Îlâhîdir fezâ-yı sînemiz

Nakş-ı reng-â-reng-i kesretten değıldir dil melûl  
Bahr u kândır ser-be-ser bu hâtır-ı bî-kînemiz

Tâcını çalsın yere Keyhusrevân-ı rûzgâr  
Câm-ı la'l-i yârdan ancak bizim gencînemiz

'Âlem-i itlâka düşdük kayddan âzâdeyiz  
Kûdek-i ümmîveş olmaz şenbihe âzînemiz

- 5 'Arsagâh-ı dehrde dervîş-i dil-rîş olmuşuz  
Tâ ezel ilbâs olunmuş hırka-i peşmînemiz

Âh-ı 'âlem-gîrdir sûzişle çarhı yandıran  
Kalmadı Zihnî sirişk-i dîdede nakdînemiz

**131**

**73a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Biz âşinâ-yı bâde vü peymânelerdeniz  
Zannetme kim o neş'ede bîgânelerdeniz

Mağlûb-ı 'akl olur değıliz degme hâl ile  
Terk-i merâsim etmede dîvânelerdeniz

Yek-harf iltifât ile memlûk-ı 'âlemiz  
Evzâ'-ı nâ-hudâ ile merdanelerdeniz

Ma'mûrdur zamîrimiz âsâr-ı şevk ile  
Zâhirde gerçi fakr ile vîranelerdeniz

- 5 Zihnî misâl-i kâkül-i cânâne bil bizi  
Zirâ hevâ-yı 'aşk ile mestânelerdeniz

**132**

**73a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Sorsam dehânı vasfını lâ vü ne'am demez  
Benden nühuft eylediğın lâ-cerem demez

Tevsen-süvâr-ı kahr olıcak kahramân-ı çarh  
Pâ-mâl eder mülûkî o hayl ü haşem demez

Hâl-i derûna âh kadar kâsîd olmadı  
Dildâra ‘arz-ı hâlimi çeşmimde nem demez

73b Şekvâ-yı cevr-i yârda ağyâra verme sır  
Eyler huzûra ‘arza anı bîş ü kem demez

5 Zihnî hezâr görse o gonca-dehen beni  
Zahm-ı hadeng-i hicrine bir kerre em demez

### 133

73b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Bîm-i gazabla hasta-i dârü’ş-şifâ biziz  
Ey dil esîr-i kûy-ı gam-ı ibtilâ biziz

Düzdîde hande nâz u kırışmeyle ol şehin  
Dünyâ kadar belâsına dîde-gûşâ biziz

Mestâne şâln egdirüp ol fitne-cû gelir  
Maksûdu cevr ü kahra hemân gâlibâ biziz

Ey hâce ‘âfiyetle mübâhât edersen et  
Biz şâkiriz ki dünyede ehl-i belâ biziz

5 Şâhân tehî mehâlîki der-gerden eylemiş  
Devr-i felekde pâdişâh-ı muktedâ biziz

‘Add et ki hâce sîm ü zerin bî-hesâb imiş  
Âzâde-i meşâgıl-ı tâc u kabâ biziz

Eş‘âr-ı pâk-i Zihnîyi cûyân olanlara  
Âb-ı hayât-ı nazmı verir hâliyâ biziz

### 134

73b *Mef‘ûlü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün*

1 Kaddin güzelim serv-i hırâmânı beğenmez  
Ruhsâr u hattın lâle vü reyhânı beğenmez

Bir kerre eden hâk-i der-i kûyunı mesken  
Ol rütbe olur himmet-i hâkânı beğenmez

Bu mürdelere cân verir ol câna safâlar  
Mey-gûn lebi çün la‘l-i Bedahşânı beğenmez

‘Âşık beğenir yâr-ı hoş-endâmını ammâ

Şol hüsn ile ‘uşşâkını cânânı beğenmez

- 5 Etvâr-ı mesâni‘ de sühan-bâz olan ahmak  
Ta‘n etmiş olur san‘at-ı Yezdâni beğenmez

Bi‘t-tab‘ edemez cilve-i ebkâr-ı ma‘âni  
Efsûrde-dilân nâdire-sencânı beğenmez

- 74a Bir rişte-i destârını alsan gazab eyler  
Zihnî yine zühhâd ise rindânı beğenmez

### 135

#### 74a *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Neş‘e-i hüsnüni bir dil-ber-i âher vermez  
Lezzet-i la‘ini hem bâde-i ahmer vermez

Eşkini masraf eder nakd-i vücûdun mebzûl  
Yine bir bûsesin ‘uşşâka güzeller vermez

Kapmasın efsar-i ikbâlini serden yoksa  
Sana Behrâm-ı felek bir dahı efsar vermez

Bâde-i ‘aşk ile leb-rîz-i neşât ol ki sana  
Gûşe-i meykede-i dehr de sâgar vermez

- 5 Nâle-i bülbüli def‘ etmeğe pîş-i gülde  
Goncalar ‘ukde edüp gülşene mahzar vermez

Tab‘-ı Zihnî gibi derrâk olagör ‘âlemde  
Zevk-i güftâr-ı güher-bârını sükker vermez

### 136

#### 74a *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

- 1 Bizler esîr-i bâde-i gül-fâm olanlarız  
Me‘lûf-ı ‘aşk-ı dil-ber-i hod-kâm olanlarız

Mestâneyiz bilir bizi sâkî kadîmden  
Hâk-i reh-i gürûh-ı mey-âşâm olanlarız

El vermedi musâfahaya yâr-i ‘işve-bâz  
Dîde-güşâ-yı mevsim-i bayrâm olanlarız

Semt-i kabûle cân ile vardır sülûkumuz  
Pîr-i tarîkatın sözüne râm olanlarız

- 5 Va‘d etdi yâr vaslını incâz ederse ger  
Zihnî bu kârgêhde işi şâm olanlarız

**137****74a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Reh-i 'aşkında cânânın sipâh-ı kahra mağlûbuz  
Füsûs efsânemiz nakl olmada mânend-i mektûbuz

Sabâ-yı kûyını gönderdi ben bîmâr-ı hicrâna  
O zülf-i anber-âgînin 'atâyâsıyla mahcûbuz

74b Dem-i teşrîfidir seyr-i çemenzâr etmeğe ey dil  
Bu vechiyle o şâh-ı 'âlemin râhında cârûbuz

Bizi âzürde-i seng-i şemâtet etme ey vâ'iz  
Ezelden biz harîs-i bâdeyiz müştâk-ı mahbubuz

5 Metâ'-ı vasla nakd-i cân verenler olmasın mahzûn  
O bâzâra dil ü cân üzre biz şâdân u pâ-kûbuz

Hesâba saymasın Zihnî bizi bir kimse bir yerde  
Ki bizler hân-kah-ı pîr-i mey 'indinde mahsûbuz

**138****74b** *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Ferâğ-ı bâl ile tahsîl-i râhat eylemişiz  
Bu hây u hûy-ı murâdı ferâgat eylemişiz

Netîce râhatsız evzâ'-ı nâ-sezâlardan  
Ümîd ü harf-i recâdan berâ'at eylemişiz

O şûhî düşmeğe bir kez kenâre sa'y etdik  
Egerçi niyyetimizde sadâkat eylemişiz

Gözünde ok gibi şimdi görünmüşüz yârın  
Rakîb-i hâr ile bir kez refâkat eylemişiz

5 Düşürme sen bizi sevdâya Zihnîyâ kerem et  
Bu hây u hûy-ı murâdı ferâgat eylemişiz

**139****74b** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

1 Biz makdem-i dildâra gönülden nigerânız  
Şeb tâ-be-seher hasret ile girye-künânız

Şa'bânıyız ol mehveş-i pâkîze-siriştin  
Biz rûze-i hicr ile rakîb-i ramazânız

Âh olmaz ise reh-ber-i tevfik-i Hudâ yâr

‘İsyân ile biz güm-şode-i râh-ı cinânız

Eflâki tutar velvele-i sıyt u sadâmız  
Zâhirde bu ‘âlemdeki biz şevket ü şânız

- 5 Te’sîr alınır heykel-i eş‘âr-ı terimden  
Zihnî gibi bir nâdire-sencân-ı cihanız

**140**

**75a** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

- 1 Olup muhtel dimâğ-ı ârzû fikr-i emel gelmez  
Zamîr-i sâdeme sevdâ-yı şevk-i mâ-hasal gelmez

Ben ol Mecnûn-ı kayd-ı bend-i zülf-i Leyli-i ‘aşkım  
Bana hâmûn-ı bî-pâyân mihnetde kesel gelmez

Tevâfuk birle ülfet-yâb olur ‘âlemde hoş-dildir  
Kerîmü’n-nefs olandan hâsılı ceng ü cedel gelmez

Melâmetle olursa dâstân-ı zîver-i efvâh  
Derûn-ı hâtır-ı rind-i harâbâta hâlel gelmez

- 5 Fütûr irdi dil-i nâ-şâdıma endîşeden Zihnî  
Derûn-ı hâtıra haylî zamân nazm-ı gazel gelmez

**141**

**75a** *Mef‘ülü mefâ ‘ilü mefâ ‘ilü fe ‘ülün*

- 1 Şimdengirü çarhın ni‘am u kâmi gerekmez  
Geçdi heves-i ‘işret-i eyyâmı gerekmez

Hursend oluruz nânımıza külbe-i gamda  
Câh ehlinin ‘unvân ile ikrâmı gerekmez

Sâkîde ki gördük o kadar çîn-i cebîn biz  
Mey-hânesinin bâde-i gül-fâmı gerekmez

Zâtında gerek fazl u şeref yoksa ricâlin  
Cedd ü ebinin menkabet-i nâmı gerekmez

- 5 Hâcâtını ‘arz eyleme sen sūfle nihâda  
Zihnî ne kabûlü ne de düşnâmı gerekmez

**142**

**75a** *Mef‘ülü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

- 1 Ünsiyyet etmez ol şeh-i şîrin makâlimiz  
Vahşetle geçdi mâ-hasal-ı mâh u sâlimiz

Âyîne-i emelde göründü ‘ukûs-ı ye’s

Olsun hemîşe boynuna çarhın vebâlimiz

Gurbetde hasta-hâl olanın kârı sa'b imiş  
Gitmez anuñün 'âlem-i dilden melâlimiz

Eyler bu cân u dil tenimizle muvâda'a  
Var kûy-ı dil-rübâya bizim irtihâlimiz

- 5 Yok i'tibârı şimdi fezâ-yı hüner tehî  
Zihnî sühandâ kalmadı gitdi me'âlimiz

### 143

#### 75b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Biz 'arz-ı hâl-i vasla işâret dedirmişiz  
Biz der-kenâr-ı vuslata himmet dedirmişiz

Biz girye-rîz-i meclis-i erbâb-ı 'işretiz  
Çün zâtımızda ehl-i mahabbet dedirmişiz

Ol şâh-ı hüsne sarf olunan eşk-i hasretin  
Etdim recâ hesâbını rü'yet dedirmişiz

Biz intisâba gitmişiz ey dil hulûs ile  
Minnet Hudâya hidmete ruhsat dedirmişiz

- 5 Hüşyâr iken lebinden alınmaz peyâm-ı bûs  
Ser-mest olunca anı o sâ'at dedirmişiz

Mülkiyyet üzre almış idi 'akl u cânımı  
Hat sâdır olduğunda emânet dedirmişiz

Biz hâk-i pâ-yı 'âlemiz ammâ ki Zihnîyâ  
Biz şânımızda ehl-i tabî'at dedirmişiz

### 144

#### 75b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

- 1 Hayfâ şühûd-ı Hakka benim gıybetim komaz  
Bezm-i huzûra hâtır-ı pür-vahşetim komaz

Âmâdedir vezâyif-i âdâb-ı sohbetim  
Ammâ ki baht-ı mün'akis ol sıkletim komaz

Ben gûşe-gîr-i bezm-i ferâğ olmak isterim  
Yârân-ı dehr-i pür-gam ile ülfetim komaz

Meyl-i hevâ-yı dilden ederdim mücânebet  
Âmürziş-i hatâya gelen rağbetim komaz

5 Feyz-i Hudâdan isterim ancak 'atâyı kim  
Tahsîl eder murâdımı bir hâcetim komaz

Kesb-i rütûbet eyledim ammâ ki câm ile  
Etvâr-ı serd-i çarh ise germiyyetim komaz

Zihnî bu âh u girye beni zâr eder gider  
Ol seng-dil yanında benim hürmetim komaz

#### 145

75b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Metâ '-ı vuslat-ı dildâra dil cânın verir vermez  
Rakîb ol küfr-i zülf-i yâra îmânın verir vermez

76a Ecelden etsem istimhâl-i müddet gâlibâ ey dil  
O şûh-ı fitne-cûnûn bûse dâmânın verir vermez

Olur bezm-i sebûda zevk-i nuklun la'l-i sâkîden  
Gelir bundan mezâk u keyfî yârânın verir vermez

Marîz-i 'aşka te'sîr eylemez dermân-ı Câlinûs  
Tabîb-i 'aşkı dersin yine dermânın verir vermez

5 Bu nazm-ı tâzede kim pey-rev olsun Zihnî-i zâra  
Bu vâdî-i 'acîbin kim ola şânın verir vermez

#### 146

76a *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Hayâl-i vaslın ile tâ-be-key elem çekeriz  
Hevâ-yı 'aşkın ile bâde-i sitem çekeriz

Müyesser olmadı bûs-ı 'izâr-ı gül-gûnun  
Şarâb-ı 'aşkına dil teşnedir ne gam çekeriz

'Anâsırında o şûhun tegallüb etmiş nâz  
'Îtâb âteşine dil yanup verem çekeriz

Kemend-i kâkülüne dil asıldı bend oldu  
Bir âfetin yine biz 'aşkını bu dem çekeriz

5 Cerîdegâh-ı fenâda hesâb-ı derd ederiz  
Sahâ'ife yazarız Zihnîyâ rakam çekeriz

#### 147

76a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Tavr-ı gîsû-yı girih-gîrini dil-keş biliriz  
Lîkin ol kâkül-i pür-çîni müşevveş biliriz

Mest-i 'aşkı olalı meykede-i hüsnünde  
Câm-ı la'î-i lebini bâde-i bî-gaş biliriz

Reng-i ruhsârına gül-fâm demiş ehl-i sühan  
Biz hevâsın dil-i gam-dîdede âteş biliriz

Sâde-rûdur demiş erbâb-ı nazar ol şûha  
Biz o gül-çehreyi zîverle münakkaş biliriz

5 Olmasa güft ü şinîd-i rukabâdan havfı  
Bezme âmed-şod eder her şeb o mehveş biliriz

Gabgabın ohşadır ağyâra demişler Zihnî  
Biz o merdüm-küşî bir dil-ber-i ser-keş biliriz

**148**

**76b** *Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün*

1 Biz bir emişle sîr-i leb-i dil-ber olmazuz  
Yek-cür'a-i hayât ise de hoşter olmazuz

Her dem gelir vezâyifimiz genc-i gaybdan  
Mevlâdan özge kimseye biz çâker olmazuz

Zâhid gözüne der ise ki nefis-i ma'cabat  
Biz 'âşıkız o hâlete hâhişger olmazuz

Ey hâce sen perestiş edersin hutâma biz  
Bir zümreyüz ki bende-i sîm ü zer olmazuz

5 Şâdân-ı cûd u devletiyüz cümle 'âlemin  
Zihnî cihânda hâsid-i bed-manzar olmazuz

**149**

**76b** *Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün*

1 Niçün nakd-i emel ber-çide-i dest-i husûl olmaz  
Bu âşüfte niçün şâyeste-i bezm-i kabûl olmaz

Getir sâkî tutuşdur âteşin sahbâyı yârâna  
Ayak kaldır bir elden sun ki bunda sağ u sol olmaz

Geçen ser-hadd-i iklîm-i mecâzî pâ-y-ı himmetle  
Bilir kim nûr-ı hürşîd-i hakîkatde üfûl olmaz

Edîb-i bezmgâh-ı şer' -i muhtâr olmayan bî-'âr  
O dergâh-ı refi'ü'ş-şâna reh-yâb-ı dühûl olmaz

5 Bilenler bast-ı hân-ı feyzi geçmiştir tekâ-pûdan  
Tevekkülkâr olanlar rızık için bir şahsa kul olmaz



İden tedrîc ile kat‘-ı reh-i maksûdu elbette  
Bulur temkîni üzre kâm-ı dil-hâhın ‘acûl olmaz

Bahâ-yı nezra-i ân-ı cemâli cism ü cânındır  
Verirsen Zihnîyâ bî-merye sen andan nükûl olmaz

**150**

**76b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Ta‘ne-i ehl-i cihândan hele hâmûşuz biz  
Sitem-i gerdiş-i gerdûn ile bî-hûşuz biz

Bizi bir nazra ile eyleyemezsin reyyân  
Teşne-i la‘l-i lebiz mâ‘il-i âgûşuz biz

Bizi tekdîr edemez serzeniş-i bed-gûyân  
Biz safâ-yı dil ile ehl-i ferâmûşuz biz

77a Zer-i hâlis gibidir tıynetimiz sâfidir  
Sanma ey hâce ki sen sikke-i mağşûşuz biz

5 Câm der câm işidir Zihnî-i mest ü rüsvâ  
Bu harâbâtta anun gibi medhûşuz biz

**151**

**77a** *Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

1 Tabîb-i cân ile derd-i firâkı söyleşiriz  
Gönülde gâ‘ile-i iştiyâkı söyleşiriz

Bize rütûbet-i sahbâ-yı ter yeter sâki  
Biraz seninle bu şeb ol mezâkı söyleşiriz

O gonca-femle o mûy-miyânı ortada yok  
Hemîşe kilik ile vasf-ı nitâkı söyleşiriz

Düçâr olunca rakîbe gönül mecâza geçer  
Hakîkat anlasa da ittifâkı söyleşiriz

5 O şûha nâmede Zihnî kelâmı mücmel tut  
Müyesser olsa tamâm-ı telâkî söyleşiriz

**152**

**77a** *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Dil-hasta-i cemâlin olan merhem istemez  
Halvet-nişîn-i ‘aşkın ise mahrem istemez

Helvâ-yı leblerinden alan zevk-i sohbeti  
Bezm-i safâda ‘işret-i câm-ı Cem istemez

Endâmı hoş kıyâfeti hoş cezbedâr umar  
Gönlüm hülâsa hazz eder âmmâ kem istemez

Verme o denlü zülfüne ey gonca in 'ikâd  
'Uşşâk-ı râst zülf-i ham-ender-ham istemez

5 Hem vaz' -i ittihâd olamaz bir zamânda  
Yâ Rab neden sürûr u neşâtı gam istemez

Şeb-tâ-seher hezârıdır ağlar gönül yine  
Bu bî-nevâ-yı 'aşkı o gonca-fem istemez

Şemşîr-i gamze zahm ile öldürse 'âşıkı  
Gitmez tabîb la'line bir dem em istemez

Bir kimseden ümîd-i vefâ etmezüz hele  
Vahdetde gamdan özge gönül hem-dem istemez

77b Bir ben mi istemem seni zâhid zamânede  
Kâlâ-fürûş-ı zühd olanı 'âlem istemez

10 Zihnî nizâm-ı nazmını müşkilter etmeyüp  
Izhâr eder letâyifini mübhem istemez

### 153

77b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Âlûde-i melâmet olan devlet istemez  
Rindân-ı bâdegâh-ı cihân 'izzet istemez

Yârân-ı gam hüçûm eder elbette hânene  
Ahbâb-ı bî-tekellûf olan da'vet istemez

Ol şüh-ı dil-sitân ile çok sohbet eyledim  
Zannım budur ki kimse ile ülfet istemez

Dildâr olursa hüsn-i Hudâ dâdı olmalı  
'Uşşâk-ı dil-rübâyı tehî sûret istemez

5 Zihnîecessüs etdim o âhû nigâhı ben  
Sahbâ-yı la'l-gûn ile germiyyet istemez

### 154

77b *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Dil tehî kalsa harâbezâr olur dildârsız  
Beyt-i bî-şem'e döner ol fikret-i dîdârsız

Nakd-i cân-ber-kef de olsak vasl-ı yâr âsân değil

Olmaz öyle bir ferah-fersâ emel peykârsız

Bî-meze sâkî nedir sahbâ-yı nâba himmetin  
Çâşnî-i 'işret olmaz bûse-i ruhsârsız

Fazl u dânişden eser yok bir garîb 'âlemdeyiz  
Âdeme âdem demezler dirhem ü dînârsız

5 Nefs ü şeytândır bizi benlikde ser-gerdân eden  
Zihnîyâ imkânı yok gül deste girmez hârsız

**155**

**77b** *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Safvet-i la'l-i yâri kim sevmez  
Bâde-i dil-güşâyı kim sevmez

Revnağ-ı 'ahd-i hüsnî 'işvelidir  
Âb u tâb-ı bahârı kim sevmez

78a Şeb-i hicrâna bâmdâd iricek  
Anda bûs u kenârı kim sevmez

Dest-peymâ-yı semt-i teslîm ol  
Kim reh-i Hakda kârı kim sevmez

5 Râzdâr-ı dil ol ki ey Zihnî  
Râzına üstüvârı kim sevmez

**156**

**78a** *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Şeh-per-i zülf-i yâri kim sevmez  
Zâhid ebr-i bahârı kim sevmez

Cezbe-i hüsn-i şevk-i dîdârı  
Nazra-i gül- 'izârı kim sevmez

Bûdu nâ-bûda eyleyüp tercîh  
'Aşk ile hüşyârı kim sevmez

Nazm u ma'nâ metîn ü şûh olıcak  
Sühan-ı âbdârı kim sevmez

5 Zihnîyâ yâr-i bende-perver sev  
Yâr-i gerdun-vakârı kim sevmez

**157**

**78a** *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Neş'e-i hüsn ü ânı kim sevmez

Âb u tâb-ı cihânı kim sevmez

Kat' edüp râh-ı hicri pey-der-pey  
Vuslat-ı câvidâmı kim sevmez

Yakışıklı revîşli nâzişli  
Dil-ber-i dil-sitâmı kim sevmez

Hûşe hûşe o bâğ-ı hüsnünde  
Sünbül-i gîsuvânı kim sevmez

5 Sırr-ı nûr-ı cemâle âgâh ol  
Zihnîyâ bahr u kânı kim sevmez

### 158

**78a** *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Uçurma verdi hümâ-yı dile hevâ-yı heves  
Temellük üzre bulunduk mekîn-i cây-ı heves

Hevâ-yı kâm ile ben germ ü serde dûş olurum  
Ne dem ki nâz iledir başıma belâ-yı heves

78b 'Aceb ki gam gibi bir demde boşlamaz yakamız  
Tamâm edâsını icrâ eder vefâ-yı heves

Esîr-i hasret ü efgâr eder tehî yerde  
Verir mi râhat u âsûdegî cefâ-yı heves

5 Reh-i savâba iriş Zihnîyâ hemân yoksa  
Günâh-ı ekber olur 'âkıbet hatâ-yı heves

### 159

**78b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Ne tazallumla bakar yâra müzevvir nergis  
Gerdenin egmiş oturmuş mütehayyir nergis

Rihlete 'âzim olur râh-ı diyâr-ı 'ademe  
Bir iki gün bu yere oldu misâfir nergis

Çeşm-i şehlâsı ile bir ana iki görünür  
Çemenistâna nigâh etmede kâsır nergis

Hasret-i çeşm-i bütân üzre sararmış solmuş  
Hâl-i bîmârı su'âl etmede mâhir nergis

5 Bir alay vasfını dîvânına ihzâr etdi  
Seni vasf eyledi Zihnî gibi şâ'ir nergis

160

78b *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*

- 1 Cânân imiş hem cân imiş sultân-ı 'âlî-şân imiş  
Dünyâyı vîrân eyleyen ol hüsn ile ol ân imiş
- Ol şüh-ı matbû' u'ş-şiyem ol dil-ber-i 'âlî-himem  
Dildâr-ı vâlâ Cem-kerem 'alilde bir cânân imiş
- Dârâ-yı mülk-i mekrümet fass-ı nigîn-i menkıbet  
Sâlâr-ı cünd-i mertebet evsâf ile sultân imiş
- Vermiş cihâna ser-te-ser ruhsâr-ı âteş-rengi fer  
Bu devr içinde mu'teber bir âfet-i devrân imiş
- 5 Zihnî heveskâr-ı cemâl olmuş hevâdâr-ı cemâl  
'Uşşâka envâr-ı cemâl el-hak bu kim dermân imiş

161

78b *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

- 1 Beni dil-beste eden zülf-i ham-ender-ham imiş  
Dil-i dîvâneye zencîr-i cünûn mahrem imiş
- 79a Gitdi eyyâm-ı heves geçdi zamân-ı fırsat  
Tavr-ı âzâdelik 'âlemde 'aceb 'âlem imiş
- Dâğ-ber-dâğ vücûda nemek-efşânlık eder  
La'l-i cânâna mü'essir ne güzel merhem imiş
- Sâki-i bezm-i mey oldu ol perî-rû ne güzel  
Gördüm eltâfin o meh-rû güzelin âdem imiş
- 5 Gam-güsâr olmadadır mihr ü vefâda gam-ı dil  
Hâtîr-ı zârıma bu meykedede hem-dem imiş
- Eyleyen Zihnî-i gam-dîdeyi bülbül gibi zâr  
Gülşen-i hüsn ü melâhatda o gonca-fem imiş

162

79a *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*

- 1 Ser-â-ser sâgar-ı mey-hâne-i dehr-i kuhen sınımış  
Yıkılmış bezmgâhı hep gelen sınımış giden sınımış
- Yürür dil-hastagân-ı derd ü gam koltuk 'asâsıyla  
Bu mihnetgehde el sınımış ayak sınımış beden sınımış
- Kapılmış hâsılı akdarma vermiş va'd-i ağıyâra  
Şarâb-ı âl ile meclisde ol serv-i semen sınımış

Bozulmuş neş'esi irmiş hazân gülzâr-ı devrâna  
Usanmış bülbüli feryâddan gül şîveden sınımış

- 5 Ehâdis-i gamı tahrîrden 'acz eylemiş Zihnî  
Varak sad-pâre olmuş hâme-i mu'ciz-dehen sınımış

**163**

**79a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Ezel kim 'âlem-i rûha beni meşhûd göstermiş  
Hat-ı pür-zîb-i 'aşkı cebhede memdûd göstermiş

Ruhun mânend-i meh-tâb eyleyen ebrûların mihrâb  
O peykerde şehâ gül-goncayı nâ-bûd göstermiş

Belî bezminde sahbâ-yı elest etmiş bizi şâdân  
O devletden 'azâzil kâfiri merdûd göstermiş

Güşâde bâb-ı eyvân-ı visâli dâ'im agyâra  
Ne sûd 'uşşâka her demde der-i mesdûd göstermiş

- 5 Derûn-ı sînemi gördükce micmerveş şerer-rîzân  
'Abîr-i zülf-i dûd-âlûdun ol da 'ûd göstermiş

- 79b Girerse destime gîsûya ber-dâr eylerim dermiş  
Yine ol fitne-cû üftâdeye bir cûd göstermiş

Bu şeb meclisde sâkî mey-keşânı eylemiş tatyîb  
O meh-rû himmetin erbâb-ı 'aşka dûd göstermiş

Ne dem kim tab' ile pîrâne girmiş vâdi-i nazma  
Dil-i Zihnî heme-endîşesin mahsûd göstermiş

**164**

**79b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Birdir yanımda kâm-ı cihân olmuş olmamış  
Çeşm-i felek bana nigerân olmuş olmamış

Var âsitân-ı dil-bere düş hâk-i pâyına  
Kûyında fitnelerden amân olmuş olmamış

Dünyâsına menâfi' arar çok siyeh-derûn  
Hengâme-i cezâda ziyân olmuş olmamış

Bu 'ömr-i mâ-mezâda ne yaptık ne işledik  
Şimdengirü bakiyye-i ân olmuş olmamış

- 5 Sittîn irişdi kâfile bağlandı Zihnîyâ

Şevk u gam-ı bahâr u hazân olmuş olmamış

**165**

**79b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Sâkiye mi sahbâyâ mı yârâna mı kalmış  
Bilmem o sitem-cû dil-i nâlâna mı kalmış

Hâtırdaki peykânın arar dest-i gazabla  
Peykânı mı yok dildeki peykâna mı kalmış

Kalmış bize muğber dolanır ol hat-ı nev-hîz  
Bilmem yüzüne etdiğim efgâna mı kalmış

Etmem dahı Allah bilir halka tekâ-pû  
Beyhûde tabasbus dil-i sûzâna mı kalmış

5 Zihnî yürüme reh-güzer-i tûl-ı emelde  
Tahsîl-i emel sa'yi dil ü câna mı kalmış

**166**

**79b** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

1 Dil-ber ki mübtelâ-yı hevâ-yı cefâ imiş  
'Âşık dahı o denlü esîr-i belâ imiş

80a Def'-i hadeng-i çeşmine imkân mı var meger  
Bildim ki yok tehallüfî sehm-i kazâ imiş

Eflâkı çarh u sengi sitem eşk-i dîde âb  
Î'mârımız ögütmede dehr âsyâ imiş

Şimdi du'â-yı devlet-i dünyâ imiş murâd  
Erbâb-ı câha gayri sühan kem edâ imiş

5 'Uşşâkını arar mı o gonca-dehen dahı  
Zihnî gibi hezârı ana mübtelâ imiş

**167**

**80a** *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

1 Emel-pezîr olamaz hâl-i dil müşevveş imiş  
Merâm-ı çarh-ı berin bir hatarlı âteş imiş

Bu şeb 'aceb ki peyâmın alınmadı ey şûh  
Sabâha dek mey-i gül-fâm ile keş-â-keş imiş

Bürehne ten göricek ben fakîri dedi o meh  
Senin de dâğ-ı gamınla tenin münakkaş imiş

Hemîşe böyledir âyîn-i kısmet-i ezeli

Kimine behre ferah ba'zı şahsa nâliş imiş

- 5 Cihânı velvele-i hüsnî tutdı ey Zihnî  
Görülmemiş hele bir nâ-şinîde mehveş imiş

**168**

**80b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 'Ayyâr-ı çep-endâz olicak sâki-i kallâş  
Rindân-ı mey-âşâm olur andan dahı evbâş

Resm-i edebe 'aşk-ı mürâ'âtı ne bilsin  
Cânânesine râz-ı dil-i zârın eder fâş

Hâl u ruh ile pâyeni âl eyledin ammâ  
Ma'zûli-i hüsnünle bulursun ana pâ-dâş

Hüşyârı dükendi ikiden hâli değıldir  
Şimdi bu cihân halkı ya 'ayyâş u ya berrâş

- 5 Gitdi o perî bezmimizi etdi perîşân  
Ancak elem-i hicrini kıldı bize bektâş

Ahbâba değıl düşmene de eyleye Zihnî  
Hallâk-ı cihân lutfi ile tevfikini yoldaş

**169**

**80b** *Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün*

- 1 Cünûd-ı sâha-i ehl-i vefâ dükenniş imiş  
Bu bâğ-ı köhnede bûy-ı 'atâ dükenniş imiş

'Îzâr u la'îni hat bozdı ol şeh-i hüsnün  
Me'âl-i vaslda zevk u safâ dükenniş imiş

Diyârı dehri tekâ-pûy-ı fikrete aldım  
Cihânda gördüğümüz âşinâ dükenniş imiş

Dile lezâyiz-i gerdûnı cümle 'arz etdim  
Tenâvülünde anun iştiâ dükenniş imiş

- 5 Hüner dedikleri Zihnî garîbdir şimdi  
Zamânede o dahı câ-be-câ dükenniş imiş

**170**

**80b** *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

- 1 Olur mu sorsam 'âlemde bana ol gonca-fem mahsûs  
'Aceb yok der mi ol meh bir dehânın yoklasam mahsûs



Ser-â-ser âferîde gark-ı bahr-ı ni‘met-i Hakdır  
Şümûl-ı rahmeti mansûsdur olmaz ni‘am mahsûs

Yazup küttâb-ı dîvânhâne-i kudret kemâl üzre  
O yer yer hâl u hatt-ı zer-nigârında rakam mahsûs

Be-hey âşüfte kâlâ-yı visâle sîm ü zer lâzım  
O âteş kalbi mûm eyler mi hiç çeşminde nem mahsûs

5 Nemek-rîz-i dem-i vasl olmadıkça boşlamam bezmin  
Revan-bahş ol beğim gel hokka-i la‘linden em mahsûs

Nihâdından benî âdemde ta‘mîm üzre olmuşdur  
Değildir ba‘zı eşhâs-ı cihâna derd ü gam mahsûs

Nevâzişle rakîb-i bed-gümân memnûn-ı ülfetdir  
Fakat üftâde-i hicrâna eylermiş sitem mahsus

Verâ-yı kâfa ‘ifrît-i hümûmı tarh ederdim ger  
Kef-i maksûda girse bî-tekellüf câm-ı Cem mahsûs

Giderse pîşgâh-ı leşker-i elfâzda Zihnî  
N’ola olsa kalem sahrâ-yı ma‘nâda ‘alem mahsûs

**171**

**80b** *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 Şeh-süvârım pâ-yı teşrîfin dil-i vîrâna bas  
Nev-cüvânım bezm-i cânâ himmetin pîrâne bas

81a Dil verirsen bezl-i cân et reh-güzâr-ı yârda  
Bî-ser ü sâ mân olup hem pâ-yını meydâna bas

Ger seni basdırsa a‘dâ töhmet-i sahbâ ile  
Duhter-i rezle gözet tut şahne-i merdâne bas

Firkat-i cânânededen beytü’l-hazende hastayım  
Gel ser-i bâlînime sâki biraz peymâne bas

5 Zâhidâ benlikde kendin târmâr etdin yeter  
‘Aşka gir himmet ‘asâsın meclis-i ‘irfâna bas

Kûy-ı cânâna ‘azîmet himmeti derkâr imiş  
Ey gönül şimdengirü mühri fedâ-yı cânâ bas

Şüst-şûya vakt irişdi Zihnîyâ hengâmıdır  
Câme-i sevdâyı tathîr etmeğe ummâna bas

172

81a *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Olsa 'aceb mi la'l-i lebi çeşmesâr-ı feyz  
Zîbendedir safâ-yı ruhundan bahâr-ı feyz  
  
Gülzârı dest-i berd-i şitâdan halâs edüp  
Akdı gelû-yı serve mey-i hoş-güvâr-ı feyz  
  
Saf saf çemen diyâr-ı 'ademden hurûc edüp  
Sahn-ı cihân ser-â-ser olur lâlezâr-ı feyz  
  
La 'lîn kabâ-yı nâz ile gül sînesin gerer  
Oldukça cilve-sâz-ı terennüm hezâr-ı feyz
- 5 Zer-pâş olur zemîne nücûmundan âsmân  
Rûy-ı 'arûs-ı dehre eder i'tibâr-ı feyz  
  
Gehvâre-i hafâda ki ezhâr-ı hufteler  
Nev-zâde-i bahârdır ammâ şikâr-ı feyz  
  
Yek reşhasıyla devlete Zihnî irer gider  
Yek lahza cûşa gelse eger cûybâr-ı feyz

173

81a *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- Cân u ser terk eylemekdir 'âşık-ı dîdâra şart  
Cüst-cû-yı sıhhat etmekdir belî bîmâra şart  
  
Resm-i merdümlük müdür gözden bizi dûr etdiğin  
Öyledir cânâ meger gaddâr olan dil-dâra şart
- 81b Sâkiyâ ma'zûr tut evbâş olan mestâneyi  
Neng ü nâmûs oldu ancak 'âkil ü hüşyâra şart  
  
Rûz u şeb ebnâ-yı dehr evrâd okur te'sîri yok  
Levha-i kalb-i havâtırdan olur ezkâra şart
- 5 Dilde nedmi cây-gîr olmazsa Zihnî sûdu yok  
Gözde eşk-i rehbet oldu nedm ü istiğfâra şart

174

81b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

- 1 Nî'met-i hân-ı visâle budur âdâb u şürût  
Olasın tekyegeh-i mehd ü senâda mezbût  
  
Kilk-i mu'cizle olur midhat-i hüsnün yoksa  
Bu kadar nükte-i ser-beste olur mu mazbût

Derler ‘uşşâka ser-âzâdedir ‘âlemde o da  
Zülf-i hûbâna eder pâ-y-ı hayâlin merbut

Yâri ağyâr ile gördükde gider cezb-i derûn  
Kalb-i ‘âşıkdan olur nakd-i mahabbet meskût

- 5 Kânıt-ı rahmet-i Hak etmeğe dek cünbiş eder  
‘Amel-i halkı eder hiddet-i vâ‘iz mahbût

Bahr-ı bî-gâyet imiş rahmet-i Rahman u Rahîm  
Zihnîyâ olma sen ihsânda me’yûs u kunût

**175**

**81b** *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

- 1 İrdi dimâğa şâ‘ibe-i gülşen-i neşât  
Oldu güşâde her tarafa revzen-i neşât

Gül keşf-i burka‘ eyledi geldi hezâra şevk  
Bast oldu rûy-ı dehre yine hirmen-i neşât

Sâkî şarâb-ı nâba irişdi ferâh-ı dem  
Gül mevsiminde oldu cihân mesken-i neşât

Her anda dil sezâ olamaz zevk u ‘işrete  
Âlûde-i şarâb olamaz dâmen-i neşât

- 5 Zihnî edâ-yı tab‘-ı safâ-bahşın ‘âkıbet  
Eyler seni bu nükte ile ma‘den-i neşât

**176**

**82a** *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

- 1 Etdi nühüfte râz-ı dilin âşikâr hat  
Mir‘at-ı hüsne verdi ‘aceb iğbirâr hat

Yazdı debîr-i kudret o zîbâ-cemâline  
Zerrin kalemlle ol şeh-i nâzın hezâr hat

Olmazdı etmeseydi gönül âşinâ ana  
Ta‘lîm-i fenn-i şîvesini ihtiyâr hat

Ser-levha-i sûtûr-ı cemâl oldu Hak bu kim  
‘Uşşâka başka cilve verir tâbdâr hat

- 5 Her hafta sâdır olmada emr-i hezîmeti  
Tuğyânına nazarla olur târmâr hat

Zihnî sehâb-ı tâlî‘in oldu zamânede

Rûyunda ol mehin görünen müşkbâr hat

177

**82a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Kim olmaz şûh u şengel dil-ber-i mümtâzdan mahzûz  
Husûsâ sâki-i 'ayyâş-ı 'işret-sâzdan mahzûz

Değil dil va 'de-i vaslınla cânâ müsterîh ammâ  
Olur ol va 'delerde etdiğin incâzdan mahzûz

Hadeng-i çeşminin memnûn muyuz zahm u cîğından  
Gazâl olmaz şikenc-i pençe-i şeh-bâzdan mahzûz

Yeter âzürde-hâtır eyledin 'uşşâk-ı pür-zârı  
Biraz da eyle ol dil-hastagânı nâzdan mahzûz

5 Temennâ-yı derûnı Zihnîyâ mahfî niyâz eyle  
Recâda ol büt-i tersâ değil ibrâzdan mahzûz

178

**82a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Cehennemden hemîşe gösterir halka şerer vâ 'iz  
Haberde vâridâtın nakline olmuş eser vâ 'iz

Kalır bir kuşca cânı uçmağa âmâdedir güyâ  
Sabâveş yek-nefesde 'arş u ferşi seyr eder vâ 'iz

Metâ '-ı iştihârı kâsid olsa terk-i zühdünden  
Çeker deryûze gerden beş beter derd ü keder vâ 'iz

Sahîhinden sakîmi farka reh-yâb olmayup söyler  
'Avâm-ı nâsa güyâ keşf eder râz-ı kader vâ 'iz

82b

5 Verirse izdihâm-ı meclis-i ihlâsına temkîn  
Sa 'âdet başına çekmez dü 'âlemde keder vâ 'iz

Hakîkatde odur kâ'im-makâm-ı enbiyâ Zihnî  
Mürâ 'ât etse ef'âl-ı türûk üzre eger vâ 'iz

179

**82b** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

1 Makbûl-ı ser-efrâz-ı cihândır mütevâzi'  
Mahbûb-ı kulûb-ı dil ü cândır mütevâzi'

Hem sûreti hem sîreti memdûh-ı halâyık  
Şâyeste-i bâlâ-yı mekândır mütevâzi'

I'zâz ile âsûde-i gavgâ-yı cihânda

Şâyân-ı işârât-ı benândır mütevâzi´

Eylerler anı gül gibi destâra sezâver  
Bu bezmde pâkîze-nişândır mütevâzi´

- 5 Zevk-i şükür-i *men* ‘aref’ esrârına Zihnî  
Reh-yâfte-i semt-i amândır mütevâzi´

**180**

**82b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Olmasaydı bana ger hicr-i pey-â-pey mâni´  
Bu şeb ol mihr-i cihân bezme olurdu tâli´

El yuduk biz güzelim bâde-i eltâfindan  
Reh-güzârında selâm almağa olduk kâni´

Nasb-ı nefis eyledi cerr etmeğe zülfün dilimi  
‘ömri mümted ola kim pâyemi oldu râfi´

Def’aten rukye mi eyler yâ temâyim te’sîr  
Maraz-ı mevte biri anların olmaz nâfi´

- 5 Kalırız ‘arsa-i mahşerde perîşân Zihnî  
Bize peygam-ber eger olmasa ol gün şâfi´

**181**

**82b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Ne revâdır k’olunur naht ile nisbet tâli´  
Bizi ol mehveş ile kılsa hem-ülfet tâli´

Tâli´e serzenişe bâ’is ü dâ’î ne imiş  
Kimseye eylemez îrâs-ı mezemmet tâli´

- 83a Feyz u bastı görür erbâb-ı hakâyık Hakdan  
Bulmaz ol zümre-i pâkîzede şöhret tâli´

Tâli´ oldur ki sana tâli´ ola mihr-i şeref  
Ola kalbinde senin nûr-ı hakîkât tâli´

- 5 Kevkebim dürri- girân-mâye olur ey Zihnî  
Ol meh-i burc-ı cemâl olsa bu sâ’at tâli´

**182**

**83a** *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

- 1 Ne mümkün olmak ümmîd-i visâl-i yârdan fâriğ  
Dil-i âşüfte olmaz fikret-i dîdârdan fâriğ

O hûnî ganzeler ol çeşm ü ebrûlar ki var sende

Sen olmazsın dem-â-dem ceng ile peykârdan fâriğ

Neşâtın hüzne tebdîl etdi hengâm-ı harîf irdi  
Ne gül kaldı ne bülbül oldular gülzârdan fâriğ

Mekârim ehli etmez meşreb-i 'ulvîsini tebdîl  
Sirîşti pâk olan olmaz güzel etvârdan fâriğ

- 5 Havâsa ihtilâl irmiş hücûm-ı za'f-ı pîriden  
Civân-ı tab'im olmaz Zihnîyâ evzârdan fâriğ

### 183

#### 83a *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Efkâr-ı bî-me'âle irüp niyyet-i ferâğ  
Geldi derûna kâfile-i râhat-ı ferâğ

Pâk eyledim sahîfe-i mir'ât-ı kalbimi  
Etdim nazar göründü bana sûret-i ferâğ

Hâtır dağıldı zülf-i perîşândan velî  
Gösterdi gamzeler ana cem'iyet-i ferâğ

Âlûde-dâmân olduğuma bakma vâ'izâ  
Yokdur o denlü bende hele tâkat-ı ferâğ

- 5 Ol denlü tîşe-zenlik ile kuhken yine  
Gösterdi çarh-ı ser-keş ana san'at-ı ferâğ

Âsûde olsak 'âlem-i vahdetde Zihnîyâ  
Kılsa nüzûl başımıza devlet-i ferâğ

### 184

#### 83b *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

- 1 Tahallûf üzre geçer rûzgâr-ı 'ömr-i şerîf  
Kesâfet üzre çıkar nev-bahâr-ı 'ömr-i şerîf

Kavâfil-i şeb u rûzi makarr nedir bilmez  
Güzer eder su gibi iktidâr-ı 'ömr-i şerîf

O denlü keşmekeş-i pençe-i sipihr oldu  
Elinde kalmadı bir ihtiyâr-ı 'ömr-i şerîf

Alursa âh-ı dil-i zârı ger bu çarh-ı 'anîd  
Kalır mı yerde 'aceb inkisâr-ı 'ömr-i şerîf

- 5 Ölürsa de çıka mı Zihnîyâ bu derd andan  
Kalır kıyâmete dek âh u zâr-ı 'ömr-i şerîf

**185****83b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Cevrinden olur dil-ber-i ra'nâ mütehallif  
Olmaz talebinden dil-i şeydâ mütehallif
- İncâzdadır va'de-i evzâ'-ı cefâda  
Yok olduğu ehl-i dile dünyâ mütehallif
- Şeh-bâz-sıfat pençesi nahcîr eder ey dil  
Olmaz o şühun urduğu aslâ mütehallif
- Pây-ı taleb-i renc-keş-i deşt-i gam etme  
Mümkün mi k'ola kısmet-i Mevlâ mütehallif
- 5 Dün Zihnî-i dil-besteye va'd etdi visâlin  
Yâ Rab bugün ol olmaya ammâ mütehallif

**186****83b** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

- 1 Endâmı hoş edâsı güzel dil-rübâ zarîf  
Evzâ'-ı dil-pesend iledir münthâ zarîf
- Bezm-i edebde güft ü şinîdi latîfedir  
Meclisde çün mu'amelesi her yana zarîf
- 'Âlem esîr-i nazra-i can-bahşı oldular  
Dünyâda yok anun gibi bir dil-güşâ zarîf
- Gülşende nağme-sâz-ı safâ bülbülân ise  
Meclisde mutribâ dahı andan nevâ zarîf
- 84a
- 5 Var başka neş'e nazm-ı revan-bahşı bellidir  
Zihnî gibi bu 'arsada yok gâlibâ zarîf

**187****84a** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Bâ'is görünür 'afv-ı hatî'âta te'essüf  
Hoş bedrakadır güşîş-i hayrâta te'essüf
- Kâfi iken itmâm-ı metâlibde müheymin  
Yâ kulda nedir fevt-i mühimmâta te'essüf
- Ebrûsı ile 'âşıkı dil-rîş eder ammâ  
Bir gün edecektir kec işârâta te'essüf
- Beyhûde imiş halk ile bu güft ü şinîdin

Şimdengirü kıl boş geçen evkâta te'essüf

5 Gördüm ne kadar gâ'ile var kâm-ı felekde  
Etmem dahı ben terk-i murâdâta te'essüf

Zihnî sitem-i halka hâmûş ol dil uzatma  
Sen etme sakın fevt-i mükâfâta te'essüf

**188**

**84a** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Düşdi zemîne katre-i rahmet taraf taraf  
Hakdan cihâna oldu bu minnet taraf taraf

Bir 'âlem-i garîbe kadem basmışız hele  
İnsân içinde şimdi mahabbet taraf taraf

Gezdim semend-i fikr ü hayâlimle 'arsayı  
Bir yerde yok numûne-i râhat taraf taraf

Gül-geşt-i lâlezâra açıl kim zamânıdır  
Eyler mezâkı ehl-i tabî'at taraf taraf

5 Devr eyleyüp varakçe-i dîvân-ı Zihnîyi  
Seyr et cemâl-i ma'nâ vü sûret taraf taraf

**189**

**84a** *Mef'ûlü mefâ ilü mefâ ilü fe'ülün*

1 Bir şahs olıcak dest-zen-i dâmen-i tevfiğ  
Taki'dî olur bedraka-i mesken-i tahkîk

Kalbinde eger râsih ise mîh-i tevekkül  
Miftâh-ı inâyetle olur feth-i megâlîk

84b Telvîs edemez hâtırımız gerd-i havâdis  
Mahfûza kalır çirkden eşyâ-yı sanâdîk

Teng oldu mîk-ı sühan ol femle miyânda  
Sadr-ı dili ebhâs-ı 'adem eyledi pür-zîk

5 Hâzık gibi üstâdı gönül kande bulursun  
Eş'ârımızı etmede tahsîn ile tatbîk

Zihnî bizi de gerdîş-i gerdûn eder itlâf  
Âsârını dîvânına kıl zîver-i tenmîk

**190**

**84b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Nezzâre-i cemâline şâyeste olmadık



Bir gün safâ-yı hâtıra dil-beste olmadık

Pür-pîç gîsuvânına düşdük hatâ ile  
Ser-pençe-i gamından anûn reste olmadık

Sevdâ-yı nefis ü hâtır-ı yârân belâları  
Bî-râhat etdi gönlümüz âheste olmadık

Meydân-ı ‘aşk-ı yârda ser vermedik füsûs  
Fermân-ı sâde-rûlara ser-geşte olmadık

5 Yandık yakıldık âteş-i âh ile Zihnîyâ  
Bezm-i visâl-i dil-bere peyveste olmadık

### 191

84b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Oldum hevâ-yı câm ile mest ü harâb-ı ‘aşk  
Ser-geşte etdi bende-i zârı şarâb-ı ‘aşk

Bir dem o bahse olmadı ol kâbil-i hitâb  
Zâhidle söylemezmiş ‘aceb kim kitâb-ı ‘aşk

Sad-sâle pîri nev-res eder nev-resî kühûl  
Çün böyledir ezelden efendi hitâb-ı ‘aşk

Sûfî kalırsa bâr-ı girân-ı riyâ ile  
Rindânı kâmrân eder ol âb u tâb-ı ‘aşk

5 Hicrinle yandı sîh-i melâmetde oldu âh  
Kânûn-ı gamda Zihnî-i şeydâ kebâb-ı ‘aşk

### 192

85a *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Düşnâm eder rehâvetime dehr-i dûna bak  
Nâ-kâm eder fesâne yüzünden füsûna bak

Bakma gönül zevâhir-i eşbâh-ı ‘âleme  
Aç çeşm-i bâtını reşahât-ı bütûna bak

Gösterse ger beşâset-i rû ola dil-firîb  
Sûret-fürûşa bakma vidâd-ı derûna bak

Tâ va‘de-i dürûğ-nümâsıyla kalmışız  
İnsâfa gelmedi felek-i bî-sütûna bak

5 Mîm-i dehân-ı gonca-i neşkûfte bü’l-‘aceb

Zihnî velî o sâde ruh üzre 'uyûna bak

**193**

**85a** *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*

- 1 Hemîşe gûşe-i firkatde kan yutar 'âşık  
'Aceb ki mihnet ü endûhı pek sever 'âşık

Verilse keşfine ruhsat o şûh-ı dil-keşden  
Nühüfte râzını yek tahtadan açar 'âşık

Ziyânın anlayamaz nakd-i eşki bezl eyler  
Metâ'-ı vuslata cân vermeğe iver 'âşık

Hevâ-yı 'aşk ile meydân-ı dehri geşt eyler  
Hayâl-i yâr ile çok vartalar geçer 'âşık

- 5 Nigâh-ı lutf ile baksa nigârı bir kerre  
Kemâl-i devlet-i dünyâyı kesb eder 'âşık

Me'âl ü hâlini Zihnî gibi beyân etdim  
Tutar mı böyle sühandan 'aceb keder 'âşık

**194**

**85a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

- 1 Âyîne-i derûnumu kıl nûr-ı Tûr-ı şevk  
Yâ Rab beni harâb ede tâ kim şu'ûr-ı şevk

Sâde zamîriz 'âlem-i gamdır hudûdumuz  
Olmaz gönülde hayf mürûr u 'ubûr-ı şevk

İnceldi üstühân u bozuldı kuvâ-yı ten  
Za'f irdi cisme geldi derûna kusûr-ı şevk

Ceng-i ferâğa düşdü esîrâne himmetim  
Ser-defter-i emelde bozuldı sûtûr-ı şevk

85b

- 5 Gâlib değil mi Zihnîye şimdi gurûr-ı dil  
Gelmez serây-ı hâtıra aslâ hutûr-ı şevk

**195**

**86a** *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

- 1 Dili hamyâze-keş-i hasret-i âmâl etdik  
Kalbi bâzice-i dünyâ ile iğfâl etdik

Dün gece olmuş idik lâyıık-ı cem'iyet-i yâr  
Hâtır-ı yâr için ağyârına iclâl etdik

Su gibi nâr-ı firakından esen yellerle

Rûyumuz hâk-i reh-i kûyuna pâ-mâl etdik

Ola Allaha emânet dil-i dîvânemizi  
Kûy-ı cânâneye peygam için irsâl etdik

5 Bilmedi kadrimizi zerrece gerdûn Zihnî  
Hidmetinde o kadar kaddimizi dâl etdik

**196**

**86a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Gûne gûne bu harâbâtda insân gördük  
Tekye-i derd ü elemde nice mihmân gördük

Eskiden biz bu ocağın biliriz 'âdetini  
Şûrbünü hûn-ı ciger nânını efgân gördük

Gösterir vuslata germiyyet-i bâzâr rakîb  
Kâfiri resm-i ticâretde ne pûyân gördük

Halkı âzürde-i bî-dâdi eden eşhâsın  
Künc-i mihnetde dilin gam-keş-i nâlân gördük

86b Zihnîyâ dil girîh-i zülf-i dil-âvîzinde  
Bend olup kaldığını biz hele çendân gördük

**197**

**87b** *Fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Dili âzürde-i 'itâb etdik  
Kalbimiz vakf-ı ıztırâb etdik

Sığmadı bahs-i dil risâlelere  
Biz müdevven anı kitâb etdik

Kat' edüp rişte-i mürâca'atı  
Bâb-ı feyyâza intisâb etdik

Kâm-ı gerdûn-ı dûn için hayfâ  
Biz bu yolda tehî şitâb etdik

5 Râhımız düşdü seng-lâh-ı gama  
Dil-i vîrâneyi harâb etdik

'Avfina kaldı cürm-i Zihnî âh  
Yâ Rab 'isyân-ı bî-hesâb etdik

**198**

**88a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Sevdâ-yı mahz imiş heves-i matlab-ı felek

Bir şahsa hem-dem olduğu yok meşreb-i felek

Pürdür füsûn u fitne ile cümle gerdişi  
Geçdi hemîşe böylece rûz u şeb-i felek

Her devresinde sa‘d ile nahsı güzâr eder  
Her şahsa bir mu‘âmelede kevkeb-i felek

Ruhsat verir edâniye neyl-i merâm için  
Vüs‘atlıdır o zümrede çün mezheb-i felek

5 Erbâb-ı dil hafîz-i mezemmetde kalmasın  
Olsun karârgâhları menkib-i felek

Tâb-ı büt-i mahabbet-i dildâra yandı dil  
Zihnî sana makarr olalı mekteb-i felek

### 199

88a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

1 Olaydım kûy-ı cânâna sezâ cârûb olaydım tek  
Dirîgâ olmayaydım hâk-i pâ-y-i yârdan münfek

Dem-i pîrîde bulsam nev-ber-i şâdâb-ı ümmîdim  
Cihânda eyleseydim bende-perver bir şeh-i zîrek

88b Bilir el-hak nevâl-i vaslı inkâr eylemez ‘uşşâk  
Gerek bisyâr et eltâfin gerek ey mâh-ı nev endek

Değildir neyl-i câh-ı mesned-ârâ hâhiş-i hâtır  
Hemân tevfik-i Yezdânîdir el-hak âdeme meslek

5 Seni hâlis dil eyler âh-ı şeb-gîr âteş-i bâtın  
Sakın kim etme Zihnî vermede mutlak müşikkin şek

### 200

88b *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Bu kârgemde kimseyi biz şâd işitmedik  
Kayd-ı belâ-yı dehrden âzâd işitmedik

Bâzâr-ı güft-gûda dükenmiş alış veriş  
Bir nev-zuhûr nâdire îcâd işitmedik

Pîr-i mugân ocağına and iç ki zâhidâ  
Ol hân-kahda nâ-halef evlâd işitmedik

Mazbûtumuz cerîde-i eslâf ser-te-ser  
Dehr-i kühende hâtır-ı âbâd işitmedik

5 Zihnî kabûl-ı sâmi‘a-i rûh olur sözün  
Bu müdde‘âya kimseden îrâd işitmedik

### 201

**88b** *Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*

1 Biz esîr-i ‘işret-i câm-ı sabûhuz şimdilik  
Ser-be-ser keyfiyyet-i bâdeyle rûhuz şimdilik

89a Besdir ey dil metn-i hüsn-i yârda ma‘nâ bize  
Hak bu kim âzâde-i kayd-ı şürûhuz şimdilik

Bahs-ı zülf-i dil-rübâyı mû-be-mû hall eyledik  
Mazhar-ı gencîne-i feth-i fütûhuz şimdilik

Geldi keşfîyân-ı lutf-ı Hak bize tesyîr için  
Kulzum-ı vahdetde biz keşf-i Nûhuz şimdilik

5 Tan mıdır hâhişger-i ahbâb ola Zihnî sözün  
‘Arsa-i nazm-ı sühanda nev-sûnûhuz şimdilik

### 202

**89a** *Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

1 Gönül fütûh-ı ‘inâyetle şâd olur giderek  
Belâ-keşîde derûn ber-murâd olur giderek

Bulur şekîb ile gûre mezâk-ı şîrîni  
Şebân-ı hicr-i gama bâmdâd olur giderek

O âfetin sitemi pâydâr olursa eger  
Fevâ’id ü keremi müstefâd olur giderek

Kemend-i zülfüne bend oldu bir nice câdû  
Zamâne sihri ile pür-fesâd olur giderek

5 ‘Ukûd-ı gonca-i maksûdumuz bizim Zihnî  
Du‘â-yı vakt-i seherle güşâd olur giderek

### 203

**89a** *Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün*

1 Recâ-yı vaslda sa‘y et utandırincaya dek  
Çerâğ edüp seni ol mâh yandırincaya dek

O mest-i nâz uyumuşmuş yatakda şâhâne  
Hevâ-yı vasla kapılma uyandırincaya dek

Bu köhne meykedenin câm-ı kâmı müstevfâ  
Kime verildi tamâmiyle kandırincaya dek

Hevâ-yı 'ukde-güşâlıkda cûy-ı ma'nâyı  
Ne halt eder nice bî-dil bulandırincaya dek

5 Girince kabza-i hâhişgerâne bir sâ'at  
Ne keşme-keşde kalırlar dolandırincaya dek

Çalışdı 'arsada çendân süvâr-ı kem-hiredân  
Semend-i matlabı elden boşandırincaya dek

89b Kerem zamânede ma'dûm u mümteni' gibidir  
Ne mümkün eylemek ibrâm usandırincaya dek

Semend-i câmı sürüp kendin at harâbâta  
'Arak-feşân olarak kan kaşındırincaya dek

Hayâl-i ta'm-ı lezâyizle gam yemez mi gedâ  
O nân-ı huşkini bir zâda bandırincaya dek

10 Nişânenin ne belâlar getirdiler başına  
Hadeng-i sehm-i merâmı dayandırincaya dek

Ne âh u nâle ne nakd-ı sirişk sarf oldu  
O şûha gevher-i nâzı kazandırincaya dek

Hamâ'il eyleye der-âgûşa iki bâzûyı  
Simîn-sîne-i yâra kuşandırincaya dek

O mâh-ı hüsne bu şeb 'arz edüp mahabbetimi  
Îlâ's-seher kasem etdi inandırincaya dek

Şebân ki yakdı çerâğın sabâha dek gerdûn  
O mâhı halka-i câma dadandırincaya dek

15 İşâret etdi hakîmâne bir sühan-perver  
Nazîre Nâbî-i pîre dayandırincaya dek

Getirdi hâhişe Zihnî bu nev-ber-i ma'na  
Dehân-ı yâbis-i kilki sulandırincaya dek

## 204

85b *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Cevr ehlinin esersiz eder hân mânların  
Te'sîr-i inkisâr-ı dili nâ-tüvânların

Erbâb-ı devlet aldığımı hep verir yine  
Ahz u 'atâsı misli olur tercemânların

Ma'mûr ola ocakları tâ rûz-ı haşre dek  
Yâ Rab bekâ-yı ni'met ile handânların

Mağrûr olursa devlet-i nâber-karâr ile  
Hengâm-ı zevk ü şevki geçer kâmrânların

5 Vüs'atlidir havâsıl-ı erbâb-ı ma'rifet  
Erbâb-ı tîşe keşf edemez sırr-ı cânların

Ağyârsız neşât-ı mey-i erguvân olur  
Havf-ı kudûmı olmasa ol kaltabânların

Bâm-ı bülende kuş gibi sıçrardı olmasa  
Şeb-revlere takayyüdi ger pâsbânların

Dildir serîre hıfzına şâyeste Zihnîyâ  
Salma lisân-ı hâmeye râz-ı nihanların

### 205

85b *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Ey âh-ı ser-bülend edebin yok mudur senin  
Ey girye n'oldu rûz u şebın yok mudur senin

'Uşşâkadır sitîze cihân-sûzun ey perî  
Ağyâra câ-be-câ gazabın yok mudur senin

Âmâde nukl-ı bâde müheyyâ neşât-ı rûh  
Sâkî 'aceb bu şeb tarabın yok mudur senin

Ser-hayl-i dil-rübâ denilir sana ad ile  
Ey 'îsi-leb dahı lakabın yok mudur senin

5 Kesretde şevk u zevk-i 'ibâdetdesin 'aceb  
Sûfî huzûrı hiç talebin yok mudur senin

Zihnîde yok hayâl-i dü-kevnin 'alâyimi  
Keyfiyyetinde yâ acebin yok mudur senin

### 206

86a *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

1 Olur ikbâle mü'eddî eser-i idbârın  
'Aksini müntic olur fikr edegör etvârın

Su gibi akmadır âyîn-i mahabbet ehli  
Pâyına gördüğü her dil-ber-i hoş-güftârın

Nûş eder kanını çiğ çiğ yer etin 'uşşâkım  
İşi târâc ile yağma o gözü tâtârın

Sındılar bezm-i harâbâtta câm-ı 'aşkı

Yıkdılar hân-kahın koymadılar âsârın

- 5 Eser-i hacletidir humret-i ruhsâre-i yâr  
Kızılı rûyuna urdu o güneş ruhsârın

Ney gibi râz-ı dilin açma ki bağıın delinür  
Zihnîyâ söyleme her şahsa meded esrârın

**207**

**86b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Mihmânkede-i dehrde hurrem kimi gördün  
'Âlemde sen âzâde bir âdem kimi gördün

Bî-gâ'ile sehm-i dili maksûda irişmiş  
Çarh eylememiş kâmetini ham kimi gördün

Elbette ki bir vechile var naks-ı merâmı  
Her cânibi ma'mûr u müselleme kimi gördün

Bak pâyine kim sûzenin ip takmadadırlar  
Her işde pesendîde-i 'âlem kimi gördün

- 5 Hep halk-ı cihân dûzah için havf eder ammâ  
Zihnî hele bir dîdesi pür-nem kimi gördün

**208**

**86b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Nakd-i hevesi ol kad-i şimşâda mı verdin  
Bu âh-ı dil-i zârını sen bâda mı verdin

Bir tâze gül-i gülşen-i hüsnün hevesinden  
Bülbül-sıfat evkâtını feryâda mı verdin

Hep lutf ile dil-şâd-ı merâm oldu edâni  
Bu cevri felek sen dil-i nâ-şâda mı verdin

Bir Rûmelili mehveşin üftâdesi oldun  
Sen gerden-i teslîmi o cellâda mı verdin

- 5 Zihnî yine bu nazm ile yârân-ı safâyâ  
Pâkîze-edâ ma'ni-i nev-zâde mi verdin

**209**

**86b** *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

- 1 Ey sanem şekl-i ruhun hâtıra tasvîr etdin  
Dil-i dîvâneyi âvâre-i zencîr etdin



Heykel-i hüsn-i cihân-gîrine dil bend olalı  
Dil ü cân mahfelini hâne-i tezvîr etdin

Geldiğin bilmez idik bezmimize ol şûhun  
Bî-tedârük bulunup hidmete taksîr etdin

87a Çıkdı şeh-bâz-sıfat elden o meh-i ruhsârın  
Yoluna cân u dili vermeğe te'hîr etdin

5 Ey dil ol mehveşin oldukça cefâsı bîrûn  
Bir bir ebhâs-ı gamı Zihnîye takrîr etdin

## 210

87a *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün*

1 Düşdün belâya fâ'ide vermez nedâmetin  
Tarh eyledin felâhan-ı mihnetle râhatın

Ser-mâye-i sa'âdet ile i'tibâr olur  
Nâ-çâr u mülteçilere lutf u sehâvetin

Cânâ nedir bu kîn ü gazabla nigeş bize  
Düşdükçe bu fütâdeye göster beşâşetin

Destâr u câme şâhid-i fazl u hüner değil  
Ekser derûnı boş olur ehl-i kıyâfetin

5 Mânend-i subh-ı sâdık ise kalb-i rûşenin  
Îrâs eder mahabbet-i halkı sadâkatin

Bu çâr-sûda ma'rifetin müşterisi yok  
Zihnî mezâda verme metâ'-ı belâgatın

## 211

87a *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

1 Bir tehî mağlatadır devlet-i dünyâ dediğin  
Cümle pûşîdedir âmâl-i hüveydâ dediğin

Pest eder kâmet-i 'ömrün düşürür gavgâya  
Ehlini pâ-zede eyler gam-ı ferdâ dediğin

Oldu mestûr u hüveydâ eder ehl-i ihrâc  
Kâlib-ı lafzda ol şâhid-i ma'nâ dediğin

İnfikâkı nice mümkün sûverin ma'nâdan  
Sûrete oldu mahal nefis-i heyûlâ dediğin

5 Üstühân-hâr ise de gerçi hümâ 'âlemde

Yine anda bulunur tab‘-ı mu‘allâ dediğin

Ben de bilmem ki ne vâdide revîşde olacak  
Müttefik tavr değil Zihnî-i şeydâ dediğin

**212**

**87b** *Mef‘ülû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün*

1 ‘Âlem ki temâşâgehîdir mâtem ü sûrun  
Ezdâdını ta‘kîb imiş etvârı umûrun

La‘l ü ruhı tahrîk-i fesâd etmede kâsır  
Ancak sebebi zülf ü hatıdır şer ü şûrun

Hem sînesi gırbâl-sıfât hem dili pür-sûz  
Kasdı yine tatyîbdir micmer-i ‘ûdun

Ben kande hevâ-yı nazar-ı sînesi kande  
Olsun mu Süleymân ile yâ nisbeti mûrun

5 Peygûle-i nisyâna salup Zihnî-i zârı  
Yağmaladın ey rûh-ı revân ‘akl u şu‘ûrun

**213**

**87b** *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

1 Gamze-i pür-hûnuna peykârı tergîb eyledin  
Cevr-i gûn-â-gûnı ‘uşşâka ne takrîb eyledin

Dil mürâ‘ât-ı edeb bilmez misâl-i kûdekân  
Tâ-be-key çeşm-i siyâhkârınla te‘dîb eyledin

Yüz verüp saf saf yürüdü mûr-ı hattın rûyuna  
Kışver-i hüsn ü cemâli öyle tahrîb eyledin

Hafta mâha mâhlar sâla süvâr olmuş gider  
Zâd-ı râh-ı mahşere bilmem ne tertîb eyledin

5 Bahr-ı bî-sâhil midir Zihnî derûn-ı rûşenin  
Lehçe-i tab‘ınla bezm-i dehri pür-zîb eyledin

**214**

**88a** *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

1 Dehri târâc eyledi çeşm-i siyekârın senin  
‘Âlemi dil-beste kıldı kand-i güftârın senin

Ey cefâ-pîşe hemîşe cevrine hâhişgerem  
Ey kemân-ebrû çekilmez tavr-ı ağyârın senin

Ol kıyâmet kâmetinle 'azm-i gülzâr eylesen  
Servi şermende eder âheste reftârın senin

Tâ-be-key 'uşşâka vaz'-ı nev-be-nev ey çarh-ı dîn  
Tâ-be-key erbâb-ı dil olsun giriftârın senin

- 5 Bî-ser ü sâ mân yatur bâlîn-i gamda nâ-ümîd  
Zihnî-i gam-dîde cânâ oldu bîmârın senin

## 215

### 88b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Dilimde rûz u şeb âmed-şod eyler fikret-i la'lin  
Zamîrimde dem-â-dem 'ukdedir keyfiyyet-i la'lin

Safâ-yı verd-i ruhsârın kızıl yâkûta ta'n eyler  
Zerâfetle sorup nûş etdiğim dem sohbet-i la'lin

Revan-bahş ol nigârâ mürde cism-i nâ-tüvân üzre  
Mesîhâveş beğim ihyâ iken hâsiyyet-i la'lin

Beni gîsû-yı pîç-â-pîçin etmiş vâlih ü hayrân  
Dil-i âşüfsemi hûn eylemişdir sûret-i la'lin

- 5 Olur mu behre-mend-i vuslatın bir de 'aceb Zihnî  
Olur mu bezm-i meyde pertev-efgen hey'et-i la'lin

## 216

### 89b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Gülzâr-ı dehre irdi dem-i müstetâb gül  
Zîbende kıldı gülşeni 'ahd-i şebâb gül

Olmuşdu gonca mahfaza hengâm-ı şeb ana  
Evrâkın açdı vakt-i seherde kitâb gül

Kuşluk zamanı verdi güşâyış cemâline  
Oldu hezâra nağmede emr ü hitâb gül

Vakt-i seherde damladı şeb-nem gülûsuna  
Nâ-geh irişdi def'-i humâra şarâb gül

- 5 Etrâf-ı tahtgâhını etmiş ihâta hâr  
Çâk olmuş ıztırâb ile 'âlî-cenâb gül

Mestûrelikde gonca iken nâmdâr idi  
Da'vâ-yı bülbül üzre açdı nikâb gül

- 90a Nîkânı gitdi kalmadı ağıyârı 'âlemin

Kaldı diken savuldu zehâb u iyâb gül

Endek zamanda eyledi niyyet ikâmete  
Az müddet içre rü'yet olundu hesâb gül

Geh zerd ü geh sefîd ü gehi sürh-pûş olur  
Reng eylemekde bülbüle çokdur hızâb gül

10 Mûm-ı 'arûsı eylediler seng ile şikest  
Kasd etdiğiçün olmağa hem-rikâb gül

Âsûde olsa bâri gunûde şebânda  
Bast olmasaydı hâr içine câme-hâb gül

Ezhârı çok şükûfesi çok bâğ-ı 'âlemin  
Ammâ ki haylî şîvelidir âb u tâb gül

Pür-neş'e etdi bu gazel-i âbdârını  
Zihnî dehân-ı kilke akan hoş lu'âb gül

**217**

**90a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Câme-hâb içre sarılmak kemerâsâ müşkil  
Tâlib-i vuslat-ı dil-dâra bu sevdâ müşkil

Gül gül olmuş ruh-ı hoy-kerdesi tâb-ı meyden  
Vuslatı lafzasına vermede ma'nâ müşkil

Tel tel olmuş iki gîsûsı iki yanında  
Rişte-i kâkül-i pür-çînidir ammâ müşkil

Nokta mı sırr-ı nihân mı dehen-i yâr 'aceb  
Kalbimizde bu bizim olmada hâlâ müşkil

5 Hall-i işkâl eder 'âlemde bir er mi kalmış  
Zihnîyâ hâl-i cihân oldu ser-â-pâ müşkil

**218**

**90a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Nedir bu nağme-i cân-sûz ile efgânın ey bülbül  
Kapıldı pençe-i hicre meger dâmânın ey bülbül

Seni böyle zebân-zed sözler üzre kılmış âlüfte  
Ne dil dökmüş seni râm etmeğe cânânın ey bülbül

Güşâd-ı goncaya bîdârlıkda çeşmini bâz et  
Pür eyle da'vet-i eshâr ile hemyânın ey bülbül

90b Dil-i şûrîdeni feryâd ile ta'cîz edersin sen  
Girer mi gûşuna bilmem gül-i handânın ey bülbül

5 Semâ'a girmeğe âmâdedir murg-ı çemen cümle  
Hevesnâk oldular gûş etmeğe elhânın ey bülbül

Nedendir Zihnî-i şeydâ gibi hayret-keş-i gamsın  
Çeker mihnetleri her dem dil-i nâlânın ey bülbül

### 219

90b *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Bir şeh-i 'âlî-dilin bendesi bin bir değil  
Lutf ile kahrı aceb kimseye zâhir değil

Anlamaz evzâ'ın ol kûdek-i nâ-âşinâ  
Tâ o kadar şimdilik şîveye kâdir değil

Nükte-i güft ü şinîd ehline şâyestedir  
Her sühan-ı nâ-sezâ sohbeta dâ'ir değil

Zikr-i Hudâdan bizi men' eder âvâralık  
Hâciz-i akvâ hemân dilde havâtır değil

5 Eşk-i nedâmetle sen eylemedin şüst-şû  
Zeyl-i recâ Zihnîyâ havf ki tâhir değil

### 220

90b *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Zerk u riyâyı boşla kalender-tabî'at ol  
Bî-hûş-ı bâde eyle seni ehl-i hikmet ol

Ey dil seni helâk eder ol fitne-cû sakın  
Olma dinürse sana heveskâr-ı vuslat ol

Düşdüm yem-i mahabbete sâhil-res ol beni  
Keştî-i iltifât ile sâhib-mürüvvet ol

Gitdim misâl-i bâd ser-i kûyun el-vedâ'  
Şimdengirü safâlar ile var selâmet ol

5 Bî-sîm ü zer revâc-ı hüner yok zamânede  
İster hakîm ol ister edebkâr-ı hizmet ol

Tâ almadıkça boşlamaz ol mâh-ı nev seni  
Ver cânını mahabbeti râhında râhat ol

Zihnî meşâm-ı zülfüne müşk-i hitâ deyüp  
Vasf eyle gel hakîkati ehl-i isâbet ol

**221****91a Fâ lâîün fâ îlâtün fâ îlâtün fâ îlün**

- 1 Nükte-cûyân-ı mezâyâ-yı ma'ânîdir gönül  
Bâ'is-i neyl-i hayât-ı câvidânîdir gönül

Armağan-ı kudsdür erbâb-ı fazl u dânişe  
Ehl-i tab'ın dem-be-dem hâtır-nişânıdır gönül

Merdüm-i çeşm-i basîretidir gürûh-ı kâm ile  
Câ-be-câ câsûs-ı elfâz-ı mebânîdir gönül

Oldu câm-ı 'aşk ile her demde leb-rîz-i neşât  
Vâkıf-ı sırr-ı nihân-ı hüsn ü ânıdır gönül

- 5 Kâr-fermâ-yı havâs-ı hamsedir tedbîrde  
Cism ü cânın bir şeh-i sâhib-kırânıdır gönül

Etmez âzürde anı bâzîce-i gerdûn ile  
Ercümendân-ı kirâmın bûstânıdır gönül

Âşinâ-yı cezbe-i ân-ı cemâl-i tâbdâr  
Nazra-i rûy-ı bûtânın şâdmânıdır gönül

Zarf-ı çirkâb-ı şevâgıl eylemek lâyıktır mıdır  
Kim nazargâh-ı 'atâ-yı müste'ânıdır gönül

Her ne denli Zihnîyâ da'vâ-yı nazm eylesen et  
Nâdire-sencanlığı tab'ında bânıdır gönül

**222****91a Mef'ûlü fâ îlâtü mefâ'îlü fâ îlün**

- 1 Bûs-ı lebin hayâline düşdü hevâ-yı dil  
Efzûnter oldu 'aşk ile sevdâsı yıl-be-yıl

Mîzân-ı imtihân-ı zerâfet miyânede  
Zâhid ya bâde çek ya bu mîzândan çekil

Her kande deşne-i gazabın ursa düş yere  
Ey dil o mest-i nâz sakın düşmesin hacil

Her bir nigejde gâret-i Cengizi gösterir  
Görmüş değil kimesne o fettânı mu'tedil

- 5 Zihnî rakîb-i bed-meniş olsaydı mün'adim  
Âsân idi olurdu bana yâr-ı müstakil

**223**

**91a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Heftâda irdi sâl dükendi hevâ-yı dil  
Gerdûn-ı kîne-cûdan üzüldü recâ-yı dil

91b Yokdur nazarda ni' met-i nâber-karâr çarh  
Kesr oldu imtinâmı ile iştihâ-yı dil

Bir mehveş-i sitemgere lâ-büd giriftedir  
Dil-dâdeye temellük iken muktezâ-yı dil

Me'lûf-ı şevk u zevk-ı şühûd eyler 'ârifî  
Câm-ı sabûh-ı cünbiş-i hâtır-güşâ-yı dil

5 Şâhenşeh-i kuvâ-yı havâs olsa tan mıdır  
Vüs'atlıdır ma'ârif-i Hakka fezâ-yı dil

Dervîş-i bî-nevâda olur Zihnîyâ sürûr  
Hammâl-ı kahr-ı çarhda olmaz safâ-yı dil

**224**

**91b** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Kalbimi âzürde-i endûh u hâcât eylemem  
Halka ben Hak var iken 'arz-ı mühimmât eylemem

Görmüşüm cevr ü cefâ ol şûhdan şimdengirü  
Nakl-i hüsn-i dil-rübâya sarf-ı evkât eylemem

Vaslı mümkün olmayan hûbânı etmem ârzû  
Hâtır-ı âvâreyi sahrâ-yı heyhât eylemem

Mihr-i matlabdır hayâl-i kalbe düstûr-ı 'amel  
Gönlümü sevdâ-keş-i efkâr-ı zerrât eylemem

5 El gibi kâlâ-fürûş-ı dâniş olmam Zihnîyâ  
Hamdüli'llâh fazl ü zâtımla mübâhât eylemem

**225**

**91b** *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*

1 Cûyânınam hayrânınam âşüfte bî-sâmânınam  
Meftûn-ı hüsn ü ânınam dil-beste-i dermânınam

Râh-ı mahabbetden yana gülzâr-ı vuslatdan yana  
Neyl-i sa'âdetden yana bin cân ile pûyânınam

Kûyunda ben bir bendeyem efgân ile şermendeyem  
Dil-hastayam efgendeyem bezminde bir mihmânınam

Sîr olmuşam bâbında ben mestim mey-i nâbında ben

Dîdâr-ı pür-tâbında ben dîde-güşâ-yı hânınam

5 'İzzet karînimdir benim devlet rehînimdir benim  
'Aşkın ki dînimdir benim dest-zen-i dâmânınam

92a Zihnî gibi râhatsızım şeb-tâ-seher gayretsizim  
'Aşkımıla germiyyetsizim dilden velî giryânınam

**226**

**92a** *Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün*

1 Neş'e-i cezbe senin 'aşk-ı cihân-tâb benim  
Çeşm-i bîmâr senin dîde-i bî-hâb benim

Dil benim hükmi senin sabr benim zûr senin  
Kalb-i rem-kerde senin bî-mahal igzâb benim

Hicr-i pey-der-pey eder arada senlik benlik  
Yoksa dü-la'l senin bâde-i 'unnâb benim

Mîr eder kilik-i dü-tâ merhale-i evrâkı  
Ey meniş güfte senin hâmeye işrâb benim

5 Etdim ol mâha bu şeb sûziş-i 'aşkı iş'âr  
Dedi hicrân senin soffa-i şâdâb benim

Dedim ol şûha ki Zihnî neye müncer olacak  
Ruh-ı handân senin dîde-i pür-âb benim

**227**

**92a** *Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*

1 Vahşet-âbâd-ı gamım sâki enîsimdir benim  
Tab'-ı pür-şûrum yanımda kâse-lîsimdir benim

Ol kadar müstağrak-ı bahr-ı hatâyâyım ki ben  
Nefs-i dûnum râh-ı şehvetde re'îsimdir benim

Külbe-i ahzânıma âmed-şod eyler kimse yok  
Hem-demim gamdır elem yâr-ı celîsimdir benim

Bir nefes dünyâda dâmen-gîr-i ikbâl olmadım  
Sevk eden idbârı tedbîr-i hasîsimdir benim

5 Firkr-i dîr-â-dîr ile vasf eyleyen gîsûların  
Kâmetin medh eyleyen kilik-i nefisimdir benim

Revnak-efzâ eyleyen nazm-ı cihân-efzûnunu  
Zihnî-i şeydâ gibi tab'-ı selîsimdir benim



228

92a *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Depdi bizi o fitne vü mekkârımız bizim  
Dahı yanaşmaz ol şeh-i gaddârımız bizim

92b Ölse ne gam cihânda kalır son gelenlere  
Rahmetle yâd olunmağa âsârımız bizim

Vâ'iz giderse cânib-i iknâna dinleme  
'Avfi sever 'ibâdına settârımız bizim

Yokdur kimesne derdime hem-dem zamânede  
Oldu Cenâb-ı Hazret-i Hak yârımız bizim

5 Zihnî nü hüfte râzını keşf etdi 'âleme  
Dellâlımız yeter bize eş'ârımız bizim

229

92b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Ol şüh-ı dil-sitânımı 'ayyâr söylerim  
Geldikde sihr ü fitneye mekkâr söylerim

Bir şeb girerse destime dâmân-ı fırsatı  
Etmem recâ-yı vuslatın inkâr söylerim

Kâlâ-yı vaslın almış idim nakd-i cân ile  
Kâfir rakîbi nâkıs-ı bâzâr söylerim

Ruhsâr-ı yâr 'âleme bûy-ı safâ verir  
Cennet-sıfat o vech ile gülzâr söylerim

5 Zihnî nü hüfte eyleyemem râz-ı 'aşkı  
Ağyâr-ı nâbe-kâra da nâ-çâr söylerim

230

92b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 El vermez ey dil eyleme ki ârzû-yı kâm  
Seng-i sitemle oldu şikeste sebû-yı kâm

Baht-ı siyah-fâm ile çok renge uğradım  
Pîr etdi bu cihânda beni cüst-cû-yı kâm

Çekmiş cebîn-i ehl-i dile kilk-i lâ-yezâl  
Keşf etmesin rikâbını dânyaya rûy-ı kâm

Oldu harâbe gönlümün âsâyişi harâm  
Gülzâr-ı kalbe akmadı bir kerre cûy-ı kâm

5 Biz el yuduk mutâlebe-i nakd-i kâmdan  
Ser-çeşme-i ferâğda aldık vuzû-yı kâm

Şimdengirü niyâz edemem çarha Zihnîyâ  
Geldi fütûr gitdi dahı hây u hûy-ı kâm

### 231

93a *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Sîne encûg-ı mahabbet dil kebâbımdır benim  
Eşk-i çeşm-i hûn-feşân rengin şarâbımdır benim

Eyledim âyât-ı hüsnün su gibi ezber senin  
Zîver-i levh-i ruhun zerrin kitâbımdır benim

Ey tüvanger ben gedâdan etme ihsânın dîrîg  
Bûse-i can-bahş iki yüzden nisâbımdır benim

Bezm-i sahbâdır heme âsâr-ı şân u şevketim  
Sâkî-i hâtır-güşâ Dârâ-cenâbımdır benim

5 La 'l ü ruhsârınla oldum dem-be-dem ratbü'l-lisân  
Revnağ-ı 'ahd ü şebâbın âb u tâbımdır benim

Âstân-ı gayriden mehcûr eden her dem beni  
Hazret-i feyyâza dilden intisâbımdır benim

Dil-firîb-i zülf-i pîç-â-pîç-i dildâr olduğum  
Bir hatâdır kim hayâl-ı nâ-savâbımdır benim

Zâhirimden kimse fehm etmez beni Zihnî gibi  
Bâtınımda ma'rifet lübb-i libâbımdır benim

### 232

93a *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 O leylî zülfi sevmeye sevdâya uğradım  
Kays-ı fezâ-nişin gibi gavgâya uğradım

Oldu bu şeb müsâ'ade-i sâkî-i meyin  
Ümmîd-i meyle meclis-i sahbâya uğradım

Geçdim hayâl-i vasl ile çok varta-i belâ  
Bezminde buldum ol şeh-i vâlâya uğradım

Etdi nigâh bugün bana ol şûh-ı şîvekâr  
Gûyâ cihânda devlet-i Dârâya uğradım

5 Târ-ı şu'â'-ı tab' ile çıkdım sühâya dek  
Zihnî misâli 'âlem-i bâlâya uğradım

**233****93a** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Yokdur cihânda bir şeh-i kallâşımız bizim  
Çün geçdi kurudan kuruya yaşımız bizim

Gûy-ı murâdı elden alır 'âkıbet felek  
Galtân eder bu sâhada hep başımız bizim

93b Pîr-i mugân imâm u mü'ezzin sifâliyân  
Bâd-ı sabâ-yı meykede ferrâşımız bizim

Âh-ı şeb ü du'â-yı seher bâde-i sabûh  
İster hemîşe hâtır-ı 'ayyâşımız bizim

5 Helvâ-yı şeyh-i belde eder telh kâmımız  
Lezzet-dih-i meserret iken aşımız bizim

Bir bâde bir de sâki-i bezm oldu Zihnîyâ  
Hum-hânedede bu şeb hele yoldaşımız bizim

**234****93b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 İklîm-i 'aşkı geşt ü güzâr etmek istedim  
Nakdîne-i vücûdu nisâr etmek istedim

Gördüm zarûri ol mehi tutdum sürûra yüz  
Ol âhûyı bu gûne şikâr etmek istedim

Döndükçe şeybetimle kemâne miyân-ı cân  
Cânâneye mahabbeti kâr etmek istedim

Etvâr-ı serd-i ehl-i cihân bir çekilmez âh  
Gördüm o hâli terk-i diyâr etmek istedim

5 Bed-lehçe-i rakîbe bakup Zihnîyâ hemân  
Zikr-i Hudâ-yı pâki hisâr etmek istedim

**235****93b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Sahbâ-yı kâmı leb-be-leb-i hayret eyledim  
Mahsûl-ı 'ömri pâ-zede-i haclet eyledim

Geldi ribât-ı kalbe şevâgıl zamânededen  
Ceyş-i elemle gûşe-i cem 'iyyet eyledim

Ben kande vasl-ı dil-ber 'aceb kandedir deyü  
Şeb-tâ-seher bu fikret ile sohbet eyledim

Öpdüm elin ayağına düşdüm esîrvâr  
Pîr-i mugâna meykedede hürmet eyledim

5 Hep güft-gûsı bâ'is-i âlâm u infi'âl  
Zihnî zamânedan hele ben nefret eyledim

**236**

**94a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Der-âgûş-ı hayâle bir meh-i nâ-mihribân buldum  
Vefâ düşmen sitem-cû merdüm-âzâr-ı cihân buldum

Dem-i pîrîde buldum lâle-ruh bir mehveş-i dil-keş  
Füsûs ey dil o bâğ-ı neş'eyi vakt-i hazân buldum

Uçurdum lâne-i ümmîdden 'ankâ-yı sevdâyı  
Bi-hamdi'llâh kanâ'at âsitânın âşiyân buldum

O meh-rû âfetin ser-levha-i hüsnün beyân etdim  
Şinâsân-ı sühan yanında vâfir zîb ü şân buldum

5 'Aceb güft ü şinîde kesret-i nâ-cinse meyl etmez  
Gönül bir bü'l-heves cevherdir anı bî-ziyân buldum

O denlü kârgâh-ı 'aşk içinde eyledim tefîş  
Yine Zihnî cihânda dil-rübâ-yı bî-emân buldum

**237**

**94a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Dil-i pejmürdeme bir dil-ber-i mestâne bulsaydım  
Nemek-rîzân-ı zahm-ı hicr olur peymâne bulsaydım

Bana hem-sâyelikde kûy-ı pür-âşûb el vermez  
Bu yerlerden giderdim gayri yerde hâne bulsaydım

Ederdim sohbetin âvîze-i gûş-ı kabûl ammâ  
Dil-i zârım gibi 'âlemde bir dîvâne bulsaydım

Talebkâr-ı zamân-ı fırsat oldum ol sitem-cûya  
İçerdim ol leb-i gül-fâmı kana kana bulsaydım

5 Dili her sâde-rû meylinde ser-gerdân eder miydim  
Cihânda bende-perver bir şeh-i ferzâne bulsaydım

Bu matlabgehde her bir matlaba el sunmam ey Zihnî  
Girîbân-ı dile bir gevher-i yek-dâne bulsaydım

**238**

**94a** *Mefâ ilün fe ilâtün mefâ ilün fe ilün*

1 Gönül seni yine bir dil-rübâya yâr edelim  
Emîr-i nazra-i sîmâ-yı tâbdâr edelim

Şebânı tâ-be-seher devr-i câm ile geçelim  
Ser-â-ser 'âlemi cünbişle bî-karâr edelim

Cerîde-i emelimde metâlib oldu resîd  
Felek sana dahı biz tâ-key i 'tibâr edelim

94b Bu teng-nâ-yı cefâdan fütûr geldi bize  
Safâ-yı dâr-ı bekâ râhın ihtiyâr edelim

5 Dili sezâver-i bezm-i kabûl edüp yakalım  
Hulûs-ı hâtırını bir âhen-i hisâr edelim

Harîm-i kûyuna Zihnî o mehveşin irelim  
Behişt-i vaslı için kalbi pâydâr edelim

**239**

**94b** *Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün*

1 Hep bana benden olur cevr ü cefâ-yı cânân  
Rabt-ı kalb etmesem olmazdı belâ-yı cânân

Bana mey-hârlığı verdi ezelden sâki  
Eyledi serde eser câm-ı safâ-yı cânân

Câna başdan başa derd-i ser imiş nazra-i ân  
Olsa dest-âver eger behre-i pâ-yı cânân

Câh-ı dehr-i sitem-efzâda 'alâkam yokdur  
Var iken silsile-i zülf-i dü-tâ-yı cânân

5 Rûz u şeb zülf ü ruh-ı yâr ile eglenmedeyiz  
Zihnîyâ dilde karâr etdi hevâ-yı cânân

**240**

**94b** *Mef'ûlü fâ ilâtün mef'ûlü fâ ilâtün*

1 Geçdinse bizden ey şûh Hak dest-gîrin olsun  
Çıkdınsa destimizden Mevlâ zahîrin olsun

Her kande encümen-gîr oldunsa gayrilerle  
Düşdükçe zikr-i hayrın bâri fakîrin olsun

'İzzet bisât u devlet hüsnün çü saltanatdır  
Emn ü amân makarrın sıhhat-serîrin olsun

Olsun öğünce reh-ber 'avn-i Hudâ-yı bî-çûn

Cânâ cünûd-ı gaybî cemm-i gafirin olsun

- 5 Her dem sefer-i mübârek olsun da niyyetinde  
Bu semt-i dil-figâra 'azm-i hatîrin olsun

Yansın yakılsın ey cân şevk-i visâle Zihnî  
Gülzârına sirişki seyl-i matîrin olsun

**241**

**95a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Haşrı tezkâr eyler ol kâmetle refîârın gören  
Hızrı yâd eyler leb-i la'l-i şeker-bârın gören

'İtimâd etmez dahı nakş-ı dürûğ-âmîzine  
Nev-be-nev bu bî-sütûnun tarz u etvârın gören

Yâd eder efsâne-i pâkîze-i İskenderi  
Naşk-ı reng-â-reng ile mir'ât-ı ruhsârın gören

Çeşmini rûşenter eyler gussadan âzâdedir  
Tâli'-i mes'ûd ile şem'-i ziyâdarın gören

- 5 Görmedim dünden berü Zihnî ol şûhı 'aceb  
Benden özge var mıdır bilmem bu gün yârın gören

**242**

**95a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Eyledi cânân birûn evzâ'ını endâzeden  
Kuteh oldu kâmet-i vasl ol şeh-i tannâzeden

Her ne dem varılsa çokdur güft-gû-yı 'işvesi  
Boş değildir meclis-i pehnâveri âvâzeden

Gül ezel hâmûşlukdan çâk çâk-ı nâz imiş  
'Andelîb olmaz rehâ efgândan âgâzeden

Ol cefâ-cûya mekes-ranlık hevâsın eyleyüp  
Şeh-per-i tâvûs-i zülfi bûyun al yelpâzeden

- 5 Safha-i gerdûna yazdım Zihnîyâ eş'arımı  
Kudsiyâna armağan etdim bu nazm-ı tâzeden

**243**

**95a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Bî-râhat eyledi beni ol râhat olmasın  
Her dem rakîbe de dem-i emniyyet olmasın

Bir bâde bir de sâki-i gül-çehre bir de ben

Cânândan özge bezmde cem'iyet olmasın

Rencûr-ı nazra eyleme ol âftâbı sen  
Tâ garka-i nigezle ana sıklet olmasın

Gamzen bana kifâyet eder mühlik olmağa  
Şemşîrini ihâleye bir hâcet olmasın

- 5 Zihnî cihânda aç ve susuz kal safâdır ol  
Dil tek le'ime pâ-zede-i minnet olmasın

**244**

**95b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Peyâm-ı vaslını almak nasîb olsa dehânından  
Kesilmezdim muhassal ey cefâ-cû âsitânından

Helâk etsen yine dönmem hadeng-i nâz u nahvetle  
Yerim var sînem üzre tîrine cânâ kemânından

Kerem kıl neş'e göster 'âşık-ı ser-geşteye cânâ  
Gülünden sünbülünden turra-i 'anber-feşânından

Sebük-bârım ne denlü eylesen tahmîl usanmam ben  
Elem gelmez bana ey mâh-rû vâz'-ı girânından

- 5 Hevâ-yı vasl ile tâ-şeb-seher giryânsın Zihnî  
Şifâ-cûyân-ı hicrân ol Hudâ-yı müste'ânından

**245**

**95b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

- 1 Mîve-i bâğ-ı ümîd-i dil-i zârım sensin  
Hâsıl ey gonca-dehen bâğ u bahârım sensin

Bana bîgâne gelir cümle cihân eşhâsı  
Benim ey zülf-i semen-bû hele yârım sensin

Tek ü pû eylediğim dest-i talebde cânâ  
Âğ-ı âmâle düşen tâze şikârım sensin

Bir kalender-menişim na'ra-zen-i devrânım  
Kârgâh içre fakîrim heme varım sensin

- 5 Sâde-rûyân-ı cihân çıkdı nazardan Zihnî  
Bu ticâretgeh-i sevdâda medârım sensin

**246**

**95b** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ilün*

- 1 Leb-ber-leb-i peymâne değilsin de nesin sen

Bu keyf ile mestâne değilsin de nedin sen

Bu cünbiş ü bu gerdiş ü bu turfe-revişle  
Şem‘-i ruha pervâne değilsin de nedin sen

Geh zülfüne geh kâkülüne beste olursun  
Bu hâl ile dîvâne değilsin de nedin sen

Ey nağme-i dil-sûz o şehi eyleme tenfir  
Bu arada fettâne değilsin de nedin sen

5 Fehm-i nüket-i ‘aşkda zâhid ne ararsın  
Ol rütbede bîgâne değilsin de nedin sen

96a Zihnî gibi gencîne-menişdir dil-i zârın  
Bu hâkde vîrâne değilsin de nedin sen

**247**

**96a** *Mef‘ülü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Ol çeşm-i mey-furûş ile dil-keş misin nesin  
Ol gurre-i cebîn ile mehveş misin nesin

Sâkî cemâl-i tâbverin bezme cân verir  
Bu hüsn ile piyâle-i bî-gaş mısın nesin

Ben kâse-lîs-i bezm-i mey-âşâm olunca sen  
Zâhid misâli zülf-i müşevveş misin nesin

İrdi revâk-ı târem-i çarha melâhatın  
Hüsn-i cihân-fürûz ile âteş misin nesin

5 Zihnî desin mi sen şeh-i vâlâya sâde-rû  
Kilk-i kaderle yoksa münakkaş mısın nesin

**248**

**96a** *Mef‘ülü mefâ ilü mefâ ilü fe ulün*

1 Kim kâdir imiş almağa ol mehveşi benden  
Rem-kerde eden kim ola ol ser-keşi benden

Bir kerre gelüp yanına bu hasta-i hicrin  
Sâkî mey-i bî-renk ile al âteşi benden

Üç dört seg-i kûyun diler ihlâkini ammâ  
Ol istesin öldürmeğe penc ü şeşi benden

Gîsû-yı girihgîrin elinden beni kurtar  
Kaldır kerem et dildeki keşme-keşi benden



5 Zihnî hüner ü dânişe sarf eyle zamânın  
İncitme sakın tab‘-i mezâyâ-çeşi benden

**249**

**96a** *Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün*

1 Mezâk-ı şerbet-i ‘ayşın serâb olur bir gün  
Sarây-ı ömr-i ‘azîzin harâb olur bir gün

Cihânda etdiğimiz dem-be-dem nefes-be-nefes  
Bilâ-kusûr tamâmen hesâb olur bir gün

96b O mihr-i ‘âleme şimdi recâ değil mümkün  
Çü tâb-ı bâde ile bî-hicâb olur bir gün

Hulûs-ı kalbin ile necm-i tâli‘in ey dil  
Metâli‘-i emele âftâb olur bir gün

5 Ko âh u giryeyi Zihnî niyâz-mend olagör  
Tereddüd eyleme kim feth-i bâb olur bir gün

**250**

**96b** *Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

1 Düşmek çün oldu pâyine terfî‘-i pâyeden  
Aldım bu râh-ı rif‘atı ben meh-rû sâyeden

Ser-mâye-i vücûdu sanır kim ziyân eder  
Şol kimse kim ‘ibâdet eder Hakka mâyeden

Olmazsa olmasın dahı çarhın himâyesi  
Geldi kesel hevâ-yı dil-i bî-himâyeden

Bâzîceye heves değil ol mest-i nâzımız  
Yâ sâzdan telezzüz eder yâ hikâyeden

5 Ta‘rîz ile mu‘âmele derkâr-ı ‘âşika  
Hep sözleri rakîbin olurmuş kinâyeden

Bâzâr-ı vasla uydurur âdem o nev-resi  
Korkar saçından asılacak köhne dâyeden

Zihnî yeter tereddüdi kes bezm-i yârdan  
Âzürdedir gönül sitem-i bî-nihâyeden

**251**

**96b** *Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün*

1 Gönül hevâ-yı visâl eylemiş cünûnundan  
O leylî zülfe kapılmış ‘aceb derûnundan

O çeşm-i kec-nigehin maksadı mukâteledir  
Bu ma'niyi nice tefsîr eder 'uyûnundan

Bu şeb o mâhı der-âgûşa dilde niyyet var  
Eder o şûh tehâşî rakîb-i dûnundan

Usandı dâ'ıye-i kâm-ı kârgelden 'aceb  
Ferâgat eyledi dil kahr-ı gam-nümûnundan

- 5 Sen isteme felegin ba'dezin teveccühini  
Hemân rehâsına Zihnî çalış füsûnundan

## 252

### 97a *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Gönül âlûde-i sahbâ-yı pür-şûr olmasın n'etsin  
Hevâ-yı la'l ile bî-çâre mahmûr olmasın n'etsin

Nigeh kec gamze pür-kin turralar pür-'ukde ol şûhun  
Ser-i kûyunda 'âşık dûr u mehcûr olmasın n'etsin

Hem eşgâl-i ma'îşet hem keder hem fikret-i mahşer  
Benî âdem bu mihnetgehde mahsûr olmasın n'etsin

Olur ağıyâr ile hem-ülfet ol mihr-i cihân-âra  
Bu vaz'ından dil-i âşüfte rencûr olmasın n'etsin

- 5 Derûnı sâdedir âmâl-i çarh-ı kîne-güsterden  
Hevâ-yı vasl ile 'aşk ehli mestûr olmasın n'etsin

Harîrî 'ömri istibdâl edüp aldık hasîr efsûs  
Hired bu bey'-i îcâb üzre mecbûr olmasın n'etsin

Bu bezmin güft-gû-yı sohbetin Zihnî görüp geçdi  
Edâ-yı âşinâ-yı dehrden dûr olmasın n'etsin

## 253

### 97a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

- 1 Yine rem-kerdedir ol çeşm-i tenük-hû bizden  
Mütevahhiş dolanur yine o âhû bizden

Bir kalender-menişiz mâ-meleke hursendiz  
Nâ-revâdır taleb-i kâma tekâ-pû bizden

Mâ'il-i nazra-i dîdâr-ı bütânız ezeli  
Bilme küstâhlık ey âfet-i meh-rû bizden

Mâye-i eşki nisâr eyledik âh-ı dil ile  
Ne zarar çekdi 'aceb bilsem o dil-cû bizden

5 Hak resânende ola tîr-i murâdı yoksa  
Zihnîyâ etme taleb kuvvet-i bâzû bizden

**254**

**97a** *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1 Kesel geldi dile eşhâs-ı dehrin jâj-hâsından  
Usandım rûzgârın nev-be-nev serdin hevâsından

Gönülde kahr pâ-ber-câ değil âsûdesin bâri  
Bu bezm-i 'âlemin bîgânesi yiğ âşinâsından

Tehî kalsın hemân dest-i taleb dînâr u dirhemden  
Beni şermende yâ Rab eyleme nâdân 'atâsından

97b Olur dil nahl-ı vasla nâ-resâ bu baht-ı kûtehle  
Bulur günden güne âzâr u cevri dil-rübâsından

5 Biz el çekdik bu bâğın mîve-çîn-i kâmı olmakdan  
Rehâdır kasdımız çarh-ı nigunsârın cefâsından

O şûh-ı ser-keşi mum eylemek kâbil midir Zihnî  
Yapılmayınca sâkînin şarâb-ı dil-güşâsından

**255**

**97b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Bir dildeki feyz-i ezeli olmaya meşhûn  
N'etsin ana yâ tâli' veyâ gerdiş-i gerdûn

Evvel bize çok şûhluk eylerdi o âfet  
İğvâ-yı rakîb etdi anı şimdi diger-gûn

Şimdi bu imiş mustalah-ı ehli- tekeyyüf  
Afyonuna hab der sarılırberşine ma'cûn

Bî-girye vü bî-tâ'at eder nâ'il-i Gufrân  
Cûş eyleyicek mevc-i yem-i rahmet-i bî-çûn

5 Mûsâ bulup envâr-ı nübüvvetle su'ûdu  
Tâ gitmededir ka'rçe-i zillete Kârûn

Mazmûn-ı mine's-şi'ri le-hikmet ana besdir  
Zihnî şu'arâ olsa n'ola genc-i hümâyûn

**256**

**97b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Sencîde güher mi dür-i yek-dâne misin sen  
Bu hüsn-i cihân-gîr ile ferzâne misin sen

Ey bâd-ı sabâ boşla yeter şeh-per-i zülfün  
Tasrîhe hevesnâk mısın şâne misin sen

Ey gam yûri bir gayri çerâgâhda eglen  
Dervîş-sıfat dehrde bî-hâne misin sen

Zâhid mey ü mahbûb ile var mı 'alâkan  
Ol neş'e-i can-bahşda bîgâne misin sen

5 Var sende de çok cilve-i ebkâr-ı ma'ânî  
Ey hâtır-ı Zihnî tehî kâşâne misin sen

**257**

**98a** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Sensiz güzelim dest-zen-i bâde kim olsun  
Sen olmayıcak bezm-i ferah-sâda kim olsun

Hâlince çeker gâ'ile-i 'âlemi herkes  
Mihmankede-i dehrde âzâde kim olsun

Sen olmaz isen ey yem-i bî-gâyet-i Mevlâ  
Rahmetle bakan hâtır-ı nâ-şâda kim olsun

Bir nakş-ı firîbende imiş zuhruf-ı 'âlem  
Erbâb-ı 'ukûl içre bu sevdâda kim olsun

5 Bî-külfet-i dil bu gazel-i pâke su'âl et  
Pey-revlik eder Zihnîye ma'nâda kim olsun

**258**

**98a** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Dil yârı gazabnâk eden efgânı ne bilsin  
Mecnûn edeb-i meclis-i şâhâmı ne bilsin

Bilmez yem-i sevdâya düşen zevk-i fenâyı  
Mâhî suda hiç cûşîş-i bârânı ne bilsin

'Ârif ne bilir çâşnisin ekl ile şürbün  
Erbâb-ı tenâvül dahı 'irfânı ne bilsin

Her kalb alamaz câzibe-i hüsnden îmâ  
A'mâ şeref-i mihr-i dırahşânı ne bilsin

5 Yâd eylemez ol mest-i gurûr 'âşık-ı zârın  
Sîrâb-ı ni'am hâl-i fakîrânı ne bilsin

Kevkeb gibi ol dîde-güşâdır heme gayre

Zihnî gibi bir lâyük-ı ihsânı ne bilsin

**259**

**98a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Geldikde düşdü bezme mey-i nâba güft-gû  
Ol şûh-ı dil-güşâ verir ahbâba güft-gû

Şâd-âb-ı nâz u şivede keşf eylese nikâb  
Düşmez mi kalb-i gonca-i sîr-âba güft-gû

Dem-sâz olursa mutrıb ile yâr nağmede  
İlkâ eder çığâne vü mızrâba güft-gû

'Aks-i cemâl-i tâbı eger düşse cûlara  
Ol fitne-cûya bak düşürür âba güft-gû

98b

5 Zihnî şu'â-ı cevher-i eş'âr-ı neyyirin  
Peydâ eder gevâhir-i nâ-yâba güft-gû

**260**

**98b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Gerdûndan etme neyl-i murâdâtı ârzû  
Nakdîne-i metâlibin et sen de cüst-cû

Düşdükçe düşdüm ol şeh-i hüsnün ayağına  
Geh deşne gösterir gehi ebrûları sekû

Keyfiyyet-i piyâle verüp neş'e-i gazab  
Bezm içre atdı tutdı kızdı o tenük-hû

Ser-germi-i şarâb ile bir dahı kıl harâb  
Yâ Rab müyesser eyle bana mey sebû sebû

5 Zihnî nühüfte 'acz ü niyâz üzre girye kıl  
Cânâne 'arz-ı hâcete var duymasın 'adû

**261**

**98b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 'İzârın gül lebin mül kâkülün sünbül gözün câdû  
Olam ben tâ-be-key hicrân-keşin ey âfet-i dil-cû

Ser-â-ser keşfine esrâr-ı pinhânın mahal bulsam  
Muvaffak olsa olmak meclis-i lutfunda hem-zânû

Ederken vasf-ı gîsû-yı siyâhın halka gülşende  
Sarardı hasretinden çehre-i şeb-bûy-ı 'anber-bû

'Înâyetdir hemîşe kârger-i tahsîl-i âmâle

Değildir yoksa tedbîr-i Aristo kuvvet-i bâzû

- 5 Müjenden fitne dizmiş tîr-i kahrı sîneler gözler  
Nişânından şikârın hiç şaşırılmaz ol kemân-ebrû

Zamîr-i rûşeni leb-rîz-i esrâr-ı İlâhîdir  
‘Aceb mi olsa Zihnî ‘arsada üstâd-ı hikmet-gû

**262**

**98b** *Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün*

- 1 Ey şûh yeter bu gazab-ı tâze nedir bu  
Bir kerre nigâh etmeğe hamyâze nedir bu

Bir bûse midir yoksa dahı var mı nevâlin  
Dil-beste kalan ‘âşık-ı ser-bâza nedir bu

- 99a Pervâne gibi mahv-ı vücûd eyleyemezsin  
Yâ nağme-i can-sûz ile âvâze nedir bu

Bir sînede bin dâğ açar o zâlim-i hûnî  
Bu iş midir ol gamze-i gammâza nedir bu

- 5 Bir kân-ı güherdir dil-i vîrâne-i Zihnî  
Bunca sühan ol nâdire-perdâza nedir bu

**263**

**99a** *Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün*

- 1 Sıkça bak rûyına bir gör ki ne cânândır bu  
Hân mân-sûz-ı cihân dil-ber-i fettândır bu

Oldu mihmankede-i sâ’yile-i hüzn ü elem  
Çok gelir kâfilesi bir dil-i vîrândır bu

Var terâvet çemen-i hüsn-i cihân-gîrinde  
Dil-firîb olma beğim hüsnüne devrândır bu

Nâ-şinâsân-ı edâ tab‘ımız fehm edemez  
İşte gelsin kim ise da‘vî-i ‘irfândır bu

- 5 Dediler Zihnîye kim bâde süzer hûb sever  
İ‘timâd eyleme vâ‘iz ana bühtandır bu

**264**

**99a** *Mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*

- 1 Gelmezse bezme bir de egerçi o mâh-ı nev  
Eyler yine bu bî-ser ü hûşa külâh-ı nev

Dil-dâde-i rehâ için ol çeşm-i mestden

İmdâda geldi bir nice yüzden siyâh-ı nev

Pîr etdi ben fakîri bu nâz u nezâketin  
Öldürdi ebruvân beni illâ nigâh-ı nev

Köhne me'âsi daha bana vermedi fütûr  
Gönlüm hemîşe eylemek ister günâh-ı nev

5 Hindû-yı hâli kondı ekâlîm-i hüsnüne  
San kara tonlu şâh-ı Habeşdir o şâh-ı nev

Bir gün olur bu hâk-i siyeh bister-i cesed  
Zihnî mezârın üzre biter çok giyâh-ı nev

**265**

**99b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Ey dil emel-i zülf-i siyehkârı uzatma  
Bu vasf ile serv-kad-i dildârı uzatma

'Aşk 'âleminin ehli bilir hâlini zâhid  
Sen çekme tehî yerde bu efkârı uzatma

Nâ-ehle reh-i nükte-i 'aşkı nice dersin  
Halk ağzına ser-rişte-i esrârı uzatma

Bir tîr-i kirişmeyle düşer hasta vücûdum  
Nâ-çâra tehî dest-i sitemkârı uzatma

5 Mey-hâneci almaz gazel ey Zihnî-i şeydâ  
İncinme sözümde hele güftârı uzatma

**266**

**99b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Şeb-bûy-ı hatın açma dili zâra düşürme  
Âzâdeleri mihnet-i efgâra düşürme

Çöz dügmelerin sîne-i sîmînini göster  
Ey mihr-i cihân tâli'imiz târa düşürme

Me'lûf olup ey gonca nevâ-yı siteminle  
Ben bülbülünü bâr-ı gam-i hâra düşürme

Düşmez mi iki ayak ile bezm-i visâle  
Sâki kerem et ver o sitem-kâra düşürme

5 Gîsû-yı girih-gîrine yüz verme pey-â-pey

Sevdâ-zedeyi safha-i ruhsâre düşürme

Gör destin ile kâr-ı dil-i Zihnî-i zârı  
Bî-rahm u vefâ gamze-i mekkâre düşürme

**267**

**99b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Çok düşme ey rakîb sen ol âfet üstüne  
Verme nigâh-ı şûmun ile sıklet üstüne

Bir mey sunarsa destime ger sâki-i felek  
Bin câydan sühan getirir haclet üstüne

Gel sen de bir bu dârda eyle mülâzemet  
Dehr âsiyâbı dâne sürer nevbet üstüne

100a Hem-bezm idik sabâha dek ol fitne cû ile  
Bir söz güşâd edemedim vuslat üstüne

5 Zihnî her ârzûya sen etme derûnı rabt  
Pâyın girifte eyleme her mihnet üstüne

**268**

**100a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Ne 'aceb zemzeme-pîrâ-yı tarabdır bâde  
Cünbiş-i hâtır-ı ahbâba sebebdir bâde

Nâ-halef çıkmış o ferzend-i pür-âşûb olmuş  
Ger nijâdın arasan pâk-nesebdir bâde

Verir iklîm-i edeb mülküni bâda cümle  
O sebebden ana bir nîk lakabdır bâde

Üstü açık delü doludur o me'lûf-ı cihân  
Âşinâ-yı 'Acem u Rûm u 'Arabdır bâde

5 Bu kadar vasf ile tavsîf edüp etdim teşhîr  
Zihnîyâ bil ki pür-âşûb u gazabdır bâde

**269**

**100a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Kim demez mâh gibi zîver-i eflâk olma  
Ancak ey mihr-i kerem çevre hevesnâk olma

Ol serâ-perde-i hâmûşu eyle mahfî sen  
Gül gibi râzını her hâra açup çâk olma

Kalbin âsûde edüp bakma bülend-eyvâna



Hâmil-i dağdağa-i câme-i emlâk olma

Her sitem-kîş dil-ârâya redîf etme dili  
Esb-i nâz u gazaba halkalı fitrâk olma

- 5 Gel rızâ gerdenini pençe-i teslîmde tut  
Zihnî-i gam-zedeveş her işe çâlâk olma

**270**

**100a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Lebin şevkiyle cânâ devr eder sahbâ ayaklarda  
Yakar fikr-i 'izârınla özün âteş ocaklarda

Hirâs eyler ser-i kûyunda mesken tutmağa ağıyâr  
Cemâl-i tâbdârın görmeğe bekler zûkaklarda

- 100b Ol âhû-beççeyi âgûşa almak kâbil ammâ kim  
Düşürmek olsa bir takrîb ile tenhâ bucaklarda

Kadeh zerrîn ola sâki cemâl ü hüsn ile zîbâ  
Nişîmen bâğ ola sükker nevâle zer-tabaklarda

- 5 'Îzârından okur dil âyet-i hüsnün senin ezber  
'Aceb şevk u safâ var böyle tekrâr-ı sebaklarda

Yalan yanlış haberler söylenir kûyunda ey Zihnî  
İnanma doğru bir söz olmaz efvâh-ı ulaklarda

**271**

**100b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

- 1 Olsa tâb-efken-i ruhsârı gülâb-âlûde  
Câm-ı la'li olur elbette şarâb-âlûde

Hastadır tâkatı yok çeşm-i füsûn-engîzi  
Nigeh-i gamze ile oldu o hâb-âlûde

Rind-i âşüfte sanup reh-güzer-i mey-kedede  
Eylemiş şeyh-i beled anı hicâb-âlûde

Ne tegâfûl ne tecâhül ne düşdür ne gazab  
Desti hançerde gelir çeşmi hıtâb-âlûde

- 5 Sorma keyfiyyetini Zihnî-i âteş-kalbin  
Cevr-i dildârı ile olmada tâb-âlûde

**272**

**100b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

- 1 Şâkiriz rûz-ı ezel *nahnu kasemnâ* ne ise

Râzıyız dâde-i feyyâza mükeffâ ne ise

Eder elbette o hûn-rîze dü-çâr olsa eger  
Bana bir gûne cefâ resmini peydâ ne ise

Ref' eder yok sitem-i kârgah-i gerdûnı  
Verir ancak bana ser-germi-i sahbâ ne ise

Beni bir câm ile leb-rîz-i neşât et yâ Rab  
Ver bana hâlet-i keyfiyyet-i sevdâ ne ise

- 5 Tûti-i dil katı hâmûş idi gamdan Zihnî  
Yazdı bir tâze gazel kilik-i şeker-hâ ne ise

**273**

**101a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Ne gûne 'özü eder nâ-kâma bak devrân kühûletde  
Eder rîş-i sefide handeler hengâm-ı şeybetde

Savâb etdin hele bahs-i hat-ı cânânı söylersin  
Hatâ etdin edâ-yı vâsıf-ı ebrûda 'ibâretde

Yatur mey-hânelerde sâlik-i peymâne mestâne  
Cihâd-ı nefis ile çok kimse de kalmış riyâzetde

Letâfetde o mihr-i 'âlem-ârâ çün müsellemdir  
Rakîb-i bed-likâyı ol kadar anla kesâfetde

- 5 Ruhun tefsîrin etdi gün gibi Zihnî velî ammâ  
Muhaşşî zülfi eşkâle tasaddî kıldı dikkatde

**274**

**101a** *Mef'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün*

- 1 Oldum dü-cihân meşgalesinden heme-reste  
Âyîne-i âmâlimi kıldım çü şikeste

Yok ahterine çarhına minnet dahı min-ba'd  
Etdim resen-i râhata ben kalbimi beste

Tâb-ı ruh-ı âliyle o meh-pâre göründü  
La'liyle şifâ eyledi ol meh dil-i meste

Bir râbıtadır dilde mahabbet ezelîdir  
Bak hâşiye-i hâtıra olmuş o nüvişte

- 5 Zihnî seni bir câm ile mest eylese bâri  
Olsaydı nümûne o ferah bezm-i eleste

275

101a *Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün*

1 Gönül tevâhid-i zâtın gurre-i garrâsı var sende  
Yem-i 'irfânın el-hak dürre-i beyzâsı var sende

Asılsa kâkülün cânâ yüzünden kimse ta'n etmez  
O miskînin de zîrâ hayli dem sevdâsı var sende

Ne mümkün kâmetin her kâmet-i bâlâyâ benzetmek  
Ser-â-ser hüsn-i hûbânın şehâ a'lâsı var sende

Edersen tûde tûde küştegân-ı 'aşkı mâni' yok  
Şeh-i 'aşkın hatın veş emr-i bâ-tuğrâsı var sende

101b

5 Ne kâbil nazm u nesre şimdilik Zihnî mahal bulmak  
Belâ-yı dehr ile emrâzın istîlâsı var sende

276

101b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Şâd etmedi o mehveşimiz bir selâm ile  
Pâyâna irdi 'ömr ise hicrân-ı tâm ile

Peygûle-gîr-i meykede-i pîr-i 'aşk olup  
Sâki müsâ'id oldu kerîmâne câm ile

Biz vasl için tehâlükümüz sen merâm için  
Herkes fenâda gûşîş eder bir merâm ile

Sultân-ı 'aşk serde nişîmen tutar durur  
Her şahs 'aşkı başa çıkarmaz nizâm ile

5 Fass-ı nigîn-i şâlı olur şerha-yâb-ı gam  
Zihnî belâyâ düşme sakın kayd-ı nâm ile

277

101b *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Çok gıpta var sehâya derûn-ı le'îmde  
Koymuşdur anı mâsika tavr-ı zemîmde

Kaldı ilişdi zülfüne kûyundadır henüz  
Geldikde bak haberlere hâcî nesîmde

Oldu cemâl-i ma'niye rengîn-nikâb lafz  
Keşf eyler ol nikâbını tab'-ı selimde

Savletde Rüstem olsa da medyûn-ı zebûn olur  
Der-bend-i kahra düşme de dest-i 'azîmde

5 Her nâ-şinâsa rûy-ı hakîkat değil güşâd  
Zihnî netîce olmadı şekl-i 'akîmde

**278**

**101b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Yapışdı gerd-i hatt ruhsâre-i cânânın üstünde  
Gubâr eksik midir âyîne-i devrânın üstünde

Nedir matlûbı bilmem her seher damlar şetâretle  
Konar dâ'in gibi şeb-nem gül-i handânın üstünde

Dü-çâr oldukda aldık bir selâmın râh-ı kûyunda  
Ne minnet var dahı 'âlemde bu ihsânın üstünde

102a Bizi şemşîri altında kodı ol şûh-ı bî-pervâ  
Ne gûne nüsha-i teshîr vardır anun üstünde

5 Rakîbi har gibi darb u cîga dûş edersin sen  
Ne hakkın var a zâlim bilmem ol hayvânın üstünde

Yine bir dâm u dâne kurmak ister hâl-i fettânın  
'Aceb derbânlık eyler ol çeh-i zindânın üstünde

Kapatmışdır ne sûd ân-ı cemâli zülf-i şeb-rengi  
Olur mâr-ı siyeh elbette kim her kânın üstünde

Benî âdem dem-â-dem Zihnîyâ tahmîl eder kubhun  
Kalır gûyâ ki kendi kubhda şeytânın üstünde

**279**

**102a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Bulur kâm-ı dilin 'uşşâk-ı zâr âheste âheste  
Şeb-i hicrân eder lâ-büd güzâr âheste âheste

Figân u nâlemi ey lâle ruh beyhûde 'add etme  
'Anâdil zâr eder fasl-ı bahâr âheste âheste

Beni fâş eyler âhir halka bu çeşm-i güher-pâşım  
Bulur bu âh-ı şebgâh iştihâr âheste âheste

Humâr-ı derd-i hicr-i yâra sâki bir mededkâr ol  
O şûhı tâb-ı meyle kıl şikâr âheste âheste

5 Nesîm-i subhgâhı çün vezân oldukça gülzâra  
Gelir bûy-ı hat-ı müşk-i nigâr âheste âheste

Lisân-ı hâmeden ol şûha yazdım bir recâ-nâme

Dilimden gitdi bir bir ıztırâr âheste âheste

Düşürdük dest-i bî-pâyân-ı 'aşka Zihnîyâ 'aklı  
Olursun birgün âhir râhvâr âheste âheste

**280**

**102a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Cihânda sûzişi var herkesin bir meh-likâsınca  
Metâ'-ı kârgen her anda râyicdir bahâsınca

Ezel her şahsa başka bir tecellî neş'esin vermiş  
Sanâyi' muhtelifdir hep tebâyi' muktezâsınca

Belâya 'âkıbet-endiş olan hoşnûd olur dilden  
Hemîşe kârger..... ecri ibtilâsınca\*\*

102b Alınmaz kıymet-i dil-hâhın üzre kâle-i matlab  
Bu bâzâr-ı emeldir oldu her dükkân kirâsınca

5 Tehî dönmez eden âmed-şod ol dergâh-ı 'izzetden  
Bulur neyl-i merâmın Zihnîyâ âdem du'âsınca

**281**

**102b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 'Aş u nûş etdiğimiz kalmadı mahremcesine  
Pâydar olmadı gitdi o safâ Cemcesine

Alsam âgûşa miyânın dehenin bûs ederek  
Emsem ol câm-ı leb-i la'lini zemzemcesine

O perî silsile-cünbân olur ol kâkül ile  
Bizi meftûn eder ol cünbişe âdemcesine

Kalma der-bend-i nezâketden açıl ey meh-rû  
Şevket-i hüsnüne bak 'Îsî-i Meryemcesine

5 Gül-i terden dahı eltaf görünür ey Zihnî  
Nazmın a'lâda uçar katre-i şeb-nemcesine

**282**

**102b** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Tâkatım yok tîg-ı cevherdâra Allah 'aşkına  
Yok mudur rahmin senin bîmâra Allah 'aşkına

\*\* Metnin orijinalinde bu kısım silik, okunmuyor.

Kes 'urûk-ı şûmunı şemşîr-i gamzenle beğim  
Verme yüz şetm et bana ağyâra Allah 'aşkına

Istılahât-ı tasavvuf kâldır hâl iste sen  
Düşme hâl-i ce'liye bî-çâre Allah 'aşkına

Bâde-i tevhîd ile keyfiyyet-i ihlâs ara  
Zâhidâ olsun işin her kâra Allah 'aşkına

5 Hâtır-ı nâ-kâma vaslın va'de etmişdin şehâ  
Lutf edüp bir kerre gel ikrâra Allah 'aşkına

Dâniş ü fazlında lâ-edrî de hasma Zihnîyâ  
Sîret ü sûretde ol hemvâre Allah 'aşkına

### 283

102b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Düşme ol şûh-ı zarîf üstüne sıklet verme  
Kâsıd-ı nazra ile kendüye zahmet verme

103a Dest-i pür-cevrini kûtâh dilin vîrân et  
Yâ Rab ehl-i siteme 'izz ü siyâdet verme

Silk-i tahrîre keşîde olan 'isyânından  
Halka nakl etmek ile kubhuna haclet verme

Tek dil-i zârıma düşnâm-ı firâvân eyle  
Dîv peykerlere de rûy-ı beşâşet verme

5 Yâ Rab erbâb-ı dilin hâtır-ı bî-kînesine  
Reşk-i emvâl-i le'imân ile hasret verme

Zihnî-i hasta-dile ey şeh-i gerdun-rûtbe  
Şerbet-i lutfunı sun nâr-ı harâret verme

### 284

102b *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Düşdi ruhsârına gîsûsı semendercesine  
Oldu zîbende vü hoş-bû gül ü 'anbercesine

Oldu müjgânları saf-der-saf-ı fettân-ı cihân  
Çeşm-i âhûsı yıkar 'âlemi ejdercesine

Hum-ı mey-hâne bana sübha-i sad-dâne sana  
Zâhidâ pây edelim böyle birâdercesine

'Ukde-i kâküli çöz çeşmini süz sîneyi aç

Tal'atın gösteregör mâh-ı münevvercesine

5 Olma zehr-âbe-keş-i gerdiş-i gerdûn ey dil  
Yürü var 'âlemi seyr eyle kalendercesine

Öykünüp lâle ruh-ı âline hem-ser geçinür  
O perî korkarım anı ura Haydarcasına

Dehre bir emn ü amân vermeğe er gelmez mi  
Sedd-i Ye'cüc-i gam etmez mi Sikendercesine

Ne 'aceb hâr ile âmîziş eder gül Zihnî  
Yasdanur anda yatur bâliş ü bistercesine

### 285

103a *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Bir dem neş'e olur vakt-i bahâr-endîşe  
Oldu gülzâr-ı dile bülbül-i zâr endîşe

Pençe-i 'akl-i sühan-bîn ile ehl-i dâniş  
Eder âhû-yı ma'ânîyi şikâr endîşe

103b Kâh-ı tab'a eder âmed-şod-ı bî-pervâyı  
Komaz âyîne-i dillerde gubâr endîşe

Fasl-ı gül bülbül-i hoş-lehçeves 'âşıkçasına  
Bezm-i ma'nâda olur 'işve-şi'âr endîşe

5 Nukl-ı çîn-i mey-i ma'nâ ana oldu vâkîf  
Zihnî-i zâra ne tarz eyledi kâr endîşe

### 286

103b *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Beni sâkî mey-i gül-reng ile şâd eyle gönlümce  
Dil-i vîrânemi lutfunla âbâd eyle gönlümce

Rakîbe serzeniş 'uşşâkına germ-ülfet ol cânâ  
Bu tarz-i dil-keşi ber-vefk-i mu'tâd eyle gönlümce

İşim müşkilter oldu çîn-i zülf-i 'ukdedir dilde  
Gel ey bâd-ı sabâ ol sihri ber-bâd eyle gönlümce

Bu çirkâb-ı fenâda kalmasın âlûde-dâmen dil  
Nevâlinle beni reh-yâb-ı irşâd eyle gönlümce

5 Sen ey eşk-i seher bir suya ko nerm olsun ol ser-keş  
Bu şeb ol şûhî mûm iş vasla münkâd eyle gönlümce

Derûn-ı Zihnî-i ser-geşte bir âyinedir yâ Rab  
Anı mahfûz-ı seng-i dest-i hussâd eyle gönümce

**287**

**103b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Gider hüsnün olursun pâ-y-mâl-ı nâz gitdikçe  
Edersin âşiyân-ı nâzdan pervâz gitdikçe

Kalır te'sirden lâ-büd hatâ-yı çîn-i ebrûlar  
Dahı merdüm-küş olmaz gamze-i gammâz gitdikçe

Kalır serv ü sanavber bâğda medhûş u ser-gerdân  
Ne dem kim şîvelerle ol şeh-i tannâz gitdikçe

Geçer tadrîc ile tâb u terâvet bâğ-ı 'ömründen  
Hücûm eyler şitâ eyyâmı fasl-ı yâz gitdikçe

5 Hemîşe vâridât-ı gaybdır meşşâte-i tab 'ı  
Olur Zihnî misâl-i Hâfız-ı Şîrâz gitdikçe

**288**

**104a** *Mef'ûlü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ûlün*

1 Dil kim eser-i sâye-i 'irfân ola anda  
Hurşîde beraber görünür şân ola anda

Gelmez kesel 'uşşâka usanmaz dil-i pür-şûr  
Ol bezm ki sahbâ ile cânân ola anda

Dûzah görünür çehre-i güftârı içinde  
Ol güft ü şinîd üzre ki bühtân ola anda

Yâ Rab koma âyîne-i ihlâsı mükedder  
K'âsâr-ı garîben göre hayrân ola anda

5 Zihnî gibi âlûde n'eder kâm-ı fenâyı  
Âsûdedir ol şahs ki hırmân ola anda

**289**

**104a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Sînemde yer var ol büt-i sengîn sengine  
Cânım tahammül etmez 'adû-yı Frengine

Saymam cihânı düşüme bâr-ı girân iken  
Olmaz yine beraber anun 'aşkı dengine

Yâ hû deyüp tevekkül-i şemşîr eyledim  
Girdim hulûs-ı bâl ile ağyâr cengine



Ey mâh-rû visâlini va‘d etdiğin görüp  
Fûlk-i dili fütâdeleri salma engine

- 5 Biz bir kuru duhân ile bir kahve almışız  
Biz düşmedik bu meclisin afyon u bengine

Sâki meded düşürme ver ol mest-i nâza sen  
Bezmi müşerref eyle anun hûy-ı tengine

Etmekde şekl-i bûkalemûna seni esîr  
Aldanma sen muzahref-i gerdûn rengine

Hem-râh-ı ehl-i zerk u riyâ olma Zihnîyâ  
Uyma meded revendelerin kûr u lengine

### 290

#### 104a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

- 1 Musaffâ-meşreb ile ehl-i keyfe nâz eder kahve  
Ne gûne cilvelerle dil döker vakt-i seher kahve

Siyeh-pûş oldu geldi bezme ol şûh-ı siyeh-çerde  
Yed-i sîmin-i cânân üzre âhir mu‘teber kahve

- 104b Visâle mey gibi bâ‘is değil mi sâde-rûyânı  
Bu bezm-i can-fezâda doğrusu dil-ber eger kahve

‘Azîz-i Mısrdır metbû‘-ı şehri-i Şâm u İstanbul  
Tabîb-i Rûmdur Bâğdâddan eyler sefer kahve

- 5 Ne issi kanludur la‘l-i leb-i dil-dârdan geçmez  
Hat-ı cânânenin meftûnudur sevdâ çeker kahve

Olur bâdî edâ-yı sohbet-i cânâne ey Zihnî  
Harâc-ı Mısr u Rûmı ehli yanında değer kahve

### 291

#### 104b *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

- 1 Serîr-i hâmeden feryâd işitmez gûş-ı cânâne  
Kalem de nâme de vakt-i likâda kaldı bigâne

Medâr-ı kîl ü kâl u bâ‘is-i güft ü şinîd oldu  
Hezârân nâz ile ol serv-kad çıkdıkça seyrâna

Anıldıkça neşât-engîz-i sahbâ bezm-i işretde  
Olurmuş iştihâsı zâhidin şürebâ-yı tarhana

O meh ahşamlamaz mı hânemizde bir dahı yâ Rab  
Düşer mi bir de nûrî seyr ederken hâne-be-hâne

- 5 Nizâm-ı şâne vermiş şeh-per-i tâvûsuna revnak  
Nigâh et mushaf-ı hüsnünde Zihnî hatt-ı reyhâna

**292**

**104b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Tazallum birle düşdüm hâk-i pâ-y-ı yâra tenhâda  
Teselli-yâb-ı lutfu kıldı ol meh-pâre tenhâda

Felek her şahsı bir san'atla kılmışdır firîbende  
Kimi ehl-i meşâgıl kimisi âvâre tenhâda

Güşâd-ı goncadan bülbül melâl-engîz olur zîrâ  
Şüküfte olduğıyçün cân u dilden hâra tenhâda

Semend-i cevriine pâ-mâl eder üftâdesin ol şûh  
Nevâl-i vasl ile in'âm eder ağyâra tenhâda

- 5 Seher-hîz ol gunûde olma bâlîn-i nedâmetde  
Nisâr et nakd-i eşki Zihnîyâ Settâra tenhâda

**293**

**105a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 O meh-rûnun yed-i tûlâsı var cevri ü cefâlarda  
Katı kûteh döner ol mâh-rû mihr ü vefâlarda

Hele bi'l-cümle cevri dilde mensî oldu gördükde  
Sabâhü'l-hayr vardır dil-rübâ-yı dil-fezâlarda

Ne sîm ü zerde buldum ey gönül ne kâm 'âlemde  
'Aceb râz-ı nühüfte var o câm-ı dil-güşâlarda

Debîr-i hikmet imzâ eylemişdir yek-be-yek hükmün  
Yazılmış kudret-i Hak tâ ezel berk-i giyâlarda

- 5 Zarîfân-ı hikem-peymâda buldum zevk-i vicdânî  
Füsûs ol 'ahde kim sarf oldu bezm-i jâj-hâlarda

Nişâne almasın bâ-'avn-i Hak cism ü dili yoksa  
Ne mümkindir tahallüf sür'at-i sehm-i kazâlarda

Ne denlü var ise dâmân u ceyb-i hırkada râhat  
O denlü mümtelîdir hüzn ü gam tâc u kabâlarda

Sitemden iştikâsı olmasın hâtır-perişânın  
Dem-â-dem gizlidir âzâdelik derd ü belâlarda

Seherde vâsıl-ı maksûd olur Zihnî olan bîdâr  
Seher vaktinde olmaz iştibâh-ı red du'âlarda

**294**

**105a** *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

1 Felekle eyleme ey dil cedel kâm-ı cihân üzre  
Müyyesserdir murâdın feth olur bir gün 'ıyân üzre

Eder pervâze gûşîş tâyir-i rûh 'âlem-i emre  
Eder lâ-büd ecel sayyâdı mesken âşiyân üzre

O şûhun safha-i hüsnünde vardır harf-be-harf şânı  
Sığışmaz nokta vaz'ın istesen mîm-i dehân üzre

Düşen her anda kayd-ı intikâma kalb-i 'âcizdir  
Yok o bâr-ı girânın kayd u renci kâmrân üzre

5 'Aceb pâkîzedir hâtır-güşâdır Zihnîyâ nazmın  
Bunu ahbâba eyle bâğ-ı dilden armağan üzre

**295**

**105a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

1 Çekdim hezâr bâr-ı cefâyı zamânede  
Hep anladım fûnûn-ı belâyı zamânede

105b Ben vermişim visâline kıymet vücûdumu  
Vermez kimesne öyle bahâyı zamânede

Bî-sîm ü zer mesâlihini rü'yet eylemez  
Beyhûde atma harf-i recâyı zamânede

Mahsûl-i kiştzâr-ı fenâdan yükün tutar  
Tut zâd-ı râh-ı mülk-i bekâyı zamânede

5 Maksûrdur nazarları kâm-ı sipihre yâb  
Buldum bu yolda şâh u gedâyı zamânede

Kim buldu kim itürdi kim irdi kemâline  
İcrâ kim etdi mihr ü vefâyı zamânede

Zihnî bileydi kadrini halk-ı zamâne ger  
Redd eylemezdi böyle edâyı zamânede

**296**

**105b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Pâ-mâl-ı zihâm oldu gönül tevsen-i nâza  
Her nazrada göstermededir 'işve-i tâze

Râh-ı emele bir kadem akdem güzer eyle  
Aldanma sakın behcet-i gülzâr-ı mecâza

Besbellidir âsâr-ı sücûd alınma konmuş  
Üftâde olan şahsın o dergâha niyâza

Tiryâki sever hâlini afyoncu denlü  
Bekrî leb-i la'linle düşer sûz u güdâza

5 'Aşkınla eder cünbiş-i dil-sûzını yoksa  
Mızrâbı niçün mutrıb urur sîne-i sâza

Zihnî yapışup dergeh-i vâlâ-yı Hudâya  
Sâbit-kadem ol düşme sakın tûl u dırâza

**297**

**105b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Bu sitâremde n'ola pertev-i ikbâl olsa  
O perî bezmimize gelmeğe meyyâl olsa

Dokuz eflâk olamaz katresini müstav'ib  
Bahr-ı eltâf-ı İlâhîyeyi keyyâl olsa

Oldu mâl-ı kesel-i gûşe-i kâşâne-i dil  
Fasl-ı gülzâr ile cûlar yine seyyâl olsa

106a Hüner erbâbı olur dâniş ü fazlıyla şerîf  
Ne kadar tevsen-i gerdûn ile pâ-mâl olsa

5 'Ukde-i matlabı muğlak mı kalır ey Zihnî  
İbtihâl üzre kişi dergehe rû-mâl olsa

**298**

**106a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Uçurdum murg-ı şevki kûy-ı cânâna sa'âdetle  
Ulaşdı tîr-i maksûdum nişân-ı kâma 'izzetle

Lebin emdim ruh-ı pür-tâbın ohşadım belin kocdum  
O şûhı mest-i câm-ı nâz gördükde zerâfetle

Mu'ammâ-güne zülf-i pîç-der-pîçin beyân etdim  
Nice ma'nâyı silk-i hulle aldım yek 'ibâretle

Yaturken mest-i kanzil kûy-ı 'aşkında za'îfâne  
Dü-ebrûsıyla gösterdi o mâh-ı nev işâretle

5 Zamâne gûşe-gîr-i mihnet eyler lutfu yok şimdi

Cihânda kâmrânlık bulmaz âdem şâ'iriyetle

'Aceb peygûle-i nisyâna düşmüş vâdi-i eslâf  
Sühan-gûluk çekilmiş Zihnîyâ dünyâdan 'uzletle

**299**

**106a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Devr eder pergâr-ı işret meclis-i cânânede  
Vasla dâ'ir bir sühan cızmaz 'aceb peymânede

Olmadı harf-i recâ âvîze-i gûş-ı kabûl  
Kaldı dil hâl u hatiyle beste dâm u dânedede

Turra-i hoş-büyuna bâd-ı nesîm uğrar geçer  
Zâtıdır cerrârlık sevdâsı tab'-ı şânede

Nev-bahâr-ı hüsnüne uymaz hat-âverlik demi  
Zevk-i seyr-i gülşen olmaz gûşe-i kâşânede

5 Mîzbanlıkda sipihrin görmüşüz ikrâmını  
Şekva şâyeste değil mihmâna mihman-hânede

Dil ümîd-i vasl ile ma'zûrdur küstâhdur  
Olmaz ey meh-rû mürâ'ât-ı edeb dîvânede

Âşinâ-yı râz-ı hüsn etdin civân-ı tab'ını  
Oldun ey Zihnî sühan-gû vâdi-i pîrânede

**300**

**106b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Bezl-i makdûr eder ol yençeri yoldaş üzre  
Bilir erkânını resm-i Hacı Bektâş üzre

Çeşm-i merdüm-küşî yetmez mi helâk eylemeğe  
İstemez hançer ola dil-ber-i 'ayyâş üzre

Cân u ser vermeğe kâlâ-yı visâle sa'y et  
Gûşîş et görmeğe ey dil bir işi baş üzre

Halka-i bezmde düzdîde niğâhı irişüp  
Yıkılır bâde-keşân sâki-i kallâş üzre

5 Kûy-ı firkatde yatur Zihnî-i hasret-dîde  
Baş koyup âh ederek nâle kılır taş üzre

**301**

**106b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Ne çâre eylesem ey dil 'aceb bî-çâre bahtımla

Ne maksûda ‘azîmet eylesem âvâre bahtımla

Lebin emsem desem ol dîde-i âhûyî râm etsem  
Beni men ‘eyler ağyâr-ı siyeh-rû kara bahtımla

Ki uş âşüftelikden fâriğ olmaz söz kabûl etmez  
Çeker encâmı ben ‘âkili ol şeh dâra bahtımla

Sezâdır rûz u şeb kılsam tenâzu‘ ağlasam hâlim  
Sezâdır eylesem ceng ü cedel yek-pâre bahtımla

- 5 Serim bâlîn-i sengîn üzre Zihnî hasta-hâlim ben  
Ne tûmâr eylesem dünyâda ben bîmâra bahtımla

### 302

#### 106b *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Etmez ümmîd-i tenâvül bozulup hâzimesi  
Şimdi gamdır dil-i gam-dîdemizin lâzimesi

Mey-i bî-gışla olur bûs u kenârın zevki  
Ey dil olmazsa egerçi rukabâ vâhimesi

Münferic-kalb oluruz zâviye-i firkatda  
Kendi hattıyla geleydi bize bir kâ’imesi

İzdivâc ‘âleminin lezzeti gitmezdi eger  
Ele girseydi velî kâ’imesi sâ’imesi

- 5 Bakma Zihnî kişinin fâtihadâ hâline sen  
Münkalib olmayıcak hayra dem-i hâtimesi

### 303

#### 107a *Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*

- 1 Ulûhiyyetle tavsîf eyleyenler zât-ı Gaffârı  
Ezelden bâğ-ı ‘aşkın oldular gül-çîn-i esrârı

Nikûkârîde bulmuş bilmezüz nedm ü peşîmânı  
Mu‘ammer görmedik bu kâgehde merdüm-âzârı

Züleyhâ-yı cihânın dilde vaslın kılma pâ-ber-câ  
‘Azîz-i Mısr-ı ‘aşk ol Yûsuf-ı hüsnün harîdârı

Felek gehvâre-i ‘aşkıyla yügrür mâh u hürşîdi  
N’ola anlarda olsa ol kühen-sâlin hevâdârı

- 5 Hakâyıktan dekâyık iktibâsın bilmeyen pür-gû  
Ya hüsn-i dil-rübâyı vasf eder Zihnî ya gülzârı

**304****107a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Buldı hesâb-ı kahr u sitîzin nisâbını  
Gösterdi hayli düzd-i nigâhın 'itâbını
- Hem-kâse hem-civâr idim ol mâh-rû ile  
Bizden o şimdi kesdi zehâb u iyâbını
- Vâfir düşündüm olmadı tâ bâmdâda dek  
Kaldırdı hânemizden o meh câme-hâbını
- Kânûn-ı 'aşkın âteşi yeksân olaydı ger  
Yakmazdı anda rind-i kalender kebâbını
- 5 Zihnî sever zamânede hûbânı cümle nâs  
Buldu bu gûne şehr-i 'azîmin şeyh ü şâbını

**305****107a** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

- 1 Etmez hazîz-i hâke tenezzül hümâ gibi  
Evc-i reff'-i 'aşka çıkar dil sühâ gibi
- Ol gül beden figân-ı cihân-sûzı dinlemez  
Kimdir 'aceb o şûh-ı hezâr âşinâ gibi
- Biz hâk-i pây-ı pîr-i mugânız ki saklarız  
Çeşm-i ümîde hâk-i rehin tûtiyâ gibi
- Her kande dil bir âfet-i dil-cû görür kapar  
Bir yerde yok sekîneti bâd-ı sabâ gibi
- 5 Mazmûn-şinâs u nâdire-perver zamânede  
Var mı sühanda Zihnî-i rengîn-edâ gibi

**306****107b** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Ser-i kûyunda eglendi dil-i âvâre besbelli  
Kapıldı çengel-i gavgâsına bî-çâre besbelli
- Derûn-ı âh ile sûz u güdâzın gösterüp nâ-gâh  
Açıldı her taraftan râz-ı âteş-pâre besbelli
- Gönül dâğ-ı vücûdun lâleveş vermiş güşâyışler  
Tesâdüf eylemişsin gamze-i hûn-hâra besbelli
- Rakîb almış bu şeb bûs-ı leb-i la'1-i güherbârın  
Yine şâm zâğı vermiş tîg-ı cevher-dâra besbelli

- 5 Gider sür'atle Zihnî o sehî-reftârı gördün mi  
İcâbet eylemişdir da'vet-i aġyâra besbelli

**307**

**107b** *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

- 1 Havf-1 sitem-i yârdan emniyyet olur mu  
Mahbûs-1 zenahdânı olan râhat olur mu

Aġyâr ile bir yolda düçâr olma ki zîrâ  
Sü'bân-1 siyeh-peyker ile ülfet olur mu

İġlâk olunur bâbı şebângehde mülûkun  
Hiç bârgeh-i rahmete kuflîyyet olur mu

Medyûna huşûnetle verir rençeş-i hâtır  
Hiç dâ'in-i bî-rahmda germiyyet olur mu

- 5 Bast ile kef-i matlabı dil-dâra niyâz et  
Zihnî bakalım anda da bir himmet olur mu

**308**

**107b** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

- 1 Dilden giderdi neş'e-i câm-1 sürûrumu  
Pür pîç-i zülfi eyledi yağma şu'ûrumu

Dâmân-1 ilticâya teşebbüs edüp desem  
Ol mehveş-i yegâneye 'acz u kusûrumu

Gördükde ben fakîri neler der rakîb-i dîn  
Kûyunda bî-kıyâs-1 mürûr u 'ubûrumu

Sâkî irişse bir kadem akdem ayâġ ile  
Bir zehr-i mâr verse de kandırma şûrumu

- 5 Kaddim hamîde olsa da bâr-1 günâh ile  
Cûyende-i 'atâyım unutmam gafûrumu

- 108a Geçdi hayâl-i ni'met-i nâber-karâr ile  
Sarf eyledim tehî yere dikkat huzûrumu

Dest-i rızâyâ verdim umûm u husûsumu  
Sen-pençe-i tevekküle saldım umûrumu

Meydân-1 nev-hayâli biraz demde geşt eder  
Zihnî bu gûne anla bu tab'-1 gayûrumu

**309**

**108a** *Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*



1 Etdim o şûhı bunca zamân cüstü-cû tehî  
Kıldım hevâ-yı bûs-ı lebin ârzû tehî

Pür bulmadım tarîke-i devrânı şevk ile  
Gezdim diyâr-ı hüzn-i gamı sû-be-sû tehî

Bir bezme uğradım ki ne sâki ne bâde var  
Mey-hânesi harâbe kırık hum gedû tehî

Olmazsa ger münâvebet üzre musâhabet  
Meclisde etme sohbet olur güft-gû tehî

5 Zihnî hulâsa bî-mey ü mahbûb zevki yok  
Dil-bersiz oldu seyr-i gülistân cû tehî

### 310

**108a** *Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün*

1 Ben rehâ-yâb-ı gam-ı hicrân olaydım kâşkî  
Behre-mend-i vuslat-ı cânân olaydım kâşkî

Bezmine bir kez olaydım ben de reh-yâb-ı dühûl  
Hıdmetinde el gibi pûyân olaydım kâşkî

Sifle-perverdiir felek nâ-ehle hâmîdir hemân  
Ben halâs-ı cevriye şâyân olaydım kâşkî

Bu 'arûs-ı köhne-sâlin pençesinden kurtulur  
Dâhil-i cem 'iyyet-i merdân olaydım kâşkî

5 Bir atarsa bir tutar bâri olur bâzîcesi  
Dest-i nâzında anun çevgân olaydım kâşkî

Hâsılı gark-âb-ı bahr-ı zikr-i ünsâ üns olup  
Zihnîyâ bu kâmda kurbân olaydım kâşkî

### 311

**108b** *Mef'ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün*

1 Hat geldi safha-i ruhuna zîver eyledi  
Sevdâsı kalb-i 'aşîka ammâ yer eyledi

Rindâne girdi meykedeye kasd-ı saf edüp  
Şeyh-i beled hulûs ile zevk-i ter eyledi

Geldikçe bûy-ı zülfi o şûhun sabâ ile  
Meclisde dâstânımı halk 'anber eyledi

Çıkdı o kadd ü kâmet ile seyre ol nigâr  
Gülzâr-ı dehri 'arsageh-i mahşer eyledi

5 Çekdi nikâb-ı 'işveyi gül rûy-ı âline  
Gülşende hârı bülbülüne hançer eyledi

Cism-i nizârı 'âşıkâ dâğ oldu sanma kim  
Mühr urdı şekva-i siteme mahzar eyledi

Zihnî edâ-yı vasf-ı leb-i la'l-i yâr ile  
Mecmû'ada gazellerini sükker eyledi

**312**

**108b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Beni dîvâne görüp kalbine âteş düşdü  
O büt-i nerm-dile fikr-i keş-â-keş düşdü

Hâl u hat yer yer o ser-levhaya uydı ammâ  
Satr-ı ebrûları fi'l-cümle müşevveş düşdü

Meclis-i meyde açıldı gibi bend-i vuslat  
Bir iki câm ile ol dil-ber-i mehveş düşdü

Rinde dahl eylediği başına geldi bir bir  
Mey ile şeyh-i beled mest olup efhaş düşdü

5 Şerha-i sînem ile dâğ-ı tenim ey Zihnî  
Yâra seyrân edicek kasr-ı münakkaş düşdü

**313**

**108b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Vermezüz kasr-ı Ceme külbe-i ahzânımız  
Egleriz zezeme-i câm ile biz cânımız

Şeh-per-i zülf-i dil-âvîzine meftûn olalı  
Bilmedi kimse bizim hâl-i perîşânımız

Eyledik hâtır-ı ağyâra mürâ'ât ammâ  
Yapmadık yıkılacak hâtır-ı vîrânımız

109a Olmazuz ba'd-ezin ikbâl-i sipihri cûyân  
Zer u gevherle pür eylerse de dâmânımız

5 Âh-ı şeb-gîr ile dergâha yapışdık Zihnî  
Duymadı kimse bizim nâle vü efgânımız

**314**

**109a** *Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

1 Eyledi bî-behre dünyâdan bu istiğnâ beni  
Almadı bir kez de bârî 'aynına dünyâ beni

Meclis-i câm-ı neşât-efzâdadır çeşm-i ümîd  
Bir dahı mest ü harâb etmez mi ol sahbâ beni

Günbed-i çarh-ı siyâh eylerse tan mı dūd-ı âh  
Târmâr etdi ‘aceb ki âteş-i sevdâ beni

Ol kadar tâb-ı büt-i hicrân ile dil yandı kim  
Eylemez reyyân eger nûş eylesem deryâ beni

5 Bir melâmet-dîdeyem Zihnî gibi bir vasl için  
Eylemiş ‘âlemde hayf ol meh-likâ rüsvâ beni

### 315

109a *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Bizi ol şûh-ı cefâ-pîşe ferâmûş etdi  
Bahr-ı hicrânı dirîgâ yem-i pür-cûş etdi

Bakdım âyîne-i eflâke göründü hayret  
Beni ol peyker-i pür-gulgule bî-hûş etdi

Meclis-i meyde gelû-yı kadehi aldı ele  
Kana kana o meh ol bâdeyi hep nûş etdi

Ney ile nâle-i can-sûzum olunca dem-sâz  
Bâğda bülbül-i hânendeyi hâmûş etdi

5 Bu şeb ol meh dil-i ‘uşşâkveş olmuşdu harâb  
Ne sühan söyledi meclisde ne hod gûş etdi

Yine bir âfet-i devrâna esîriz Zihnî  
Girih-i kâkülüne murg-ı dili dûş etdi

### 316

109a *Mef‘ülü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Merdâne dur ki duhter-i rez fâş eder seni  
Sâkîyle hoş geçin ki hoş-‘ayyâş eder seni

109b Ey nev-resîde meclis-i ağıyâra meyli ko  
Mahcûb iken karîn-i bed-evbâş eder seni

Mağrûr-ı câh-ı dehr-i denî olma el-hazer  
Âhir fülâhan-i gazaba taş eder seni

Yâkût çok da öykünesin la‘l-i yâra ger  
Bir barmağında hâtemine kaş eder seni

5 Hem-kâse etmede heme Zihnî murâddır

Fursat elinde olsa ayakdaş eder seni

**317**

**109b** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Sille-hor-ı felek-i kînever olduk gitdi  
Ne 'aceb pâ-zede-i şûr u şer olduk gitdi

Beni kurtar kerem-i gavs-resân ol yâ Rab  
Hicr-i cânâne ile der-be-der olduk gitdi

Tama '-ı hâceye ta 'n eyleyerek encâmı  
Mübtelâ-yı heves-i sîm ü zer olduk gitdi

Bize bir gâ'iledir keşme-keş-i kayd-ı hazar  
Hele püyende-i râh-ı sefer olduk gitdi

5 Dün gece kûyuna 'azm eyledik ammâ Zihnî  
Ta 'n-ı a 'dâ ile zîr ü zeber olduk gitdi

**318**

**109b** *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Şikenc-i turrada dil kayd-ı bend olup gitdi  
Misâl-i Kays esîr-i kemend olup gitdi

O şûh-ı Mevlevî-meşreb dönüp vefâsından  
Hevâ-yı cevır ile turfe levend olup gitdi

Recâ-yı rağbet-i dildâr ile tesâdüf edüp  
Rakîb-i tîre-derûn derd-mend olup gitdi

O mihr-i dil-keşe 'âlem esîr olur giderek  
O şûh-meşrebimiz ercümend olup gitdi

5 Mehâsin ü hünere rabt-ı kalb eden Zihnî  
Bu kârgemde 'aceb dil-pesend olup gitdi

**319**

**110a** *Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün*

1 Gezer bu bahr-ı gamı bî-sefine mümkün mi  
Husûl-ı matlaba sarf-ı karîne mümkün mi

Derûn-ı ehl-i dil olmaz güşâde her şahsa  
Harâbezârda bulmak defîne mümkün mi

Sirişk-i çeşm ile itfâ eder dil âteşini  
Tahammül eylemek ol nâra sîne mümkün mi

Ferâh-ı sîne-i ehl-i belâya gâyet yok

Sığar mı teng-dile bâr-ı kîne mümkün mi

Safâ-yı nazmını Zihnî verir mi her şâ'ir  
Bahâ-yı dürri bula âb-gîne mümkün mi

**320**

**110a** *Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

1 Gönülde zülf-i pîç-â-pîç-i yâr eğlenmeden kaldı  
'Aceb ol mû-miyânın bahsi dikkatden neden kaldı

O çâr-ebrû ile hem-ülfet olmuşken bu şeb hayfâ  
Aramızda recâ-yı harf-ı vasla bir sühan kaldı

Hazân irdi gül ü ezhâra bâğ oldu perâkende  
Ser-â-ser gülsitânın gülleri gitdi diken kaldı

Pey-â-pey sîne-i sîmînini seyr etdim ol şühun  
Bizimle haylice germ-âbede ol sâde ten kaldı

5 Benimle söylemez meclisde Zihnî infî 'âl etmiş  
Bu âteşden tenimde dâğ-ber-dâğ mihen kaldı

**321**

**110a** *Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün*

1 Dile kim fikr-i dü-la 'l-i leb-i dil-ber düşdü  
Dehen-i kilik-i tere kand-i mükerrer düşdü

'Aksi ruhsâresin âyîne-i sahbâda görüp  
Bir yana ol meh-i nev bir yana sâgar düşdü

Hem-be-hem gizlenüp ol kaşı kemâna müjeler  
Bir nazarda dil-i 'uşşâka beraber düşdü

Bir 'aceb mezlakadır 'arsageh-i kâm-ı cihân  
Dil veren mağlata-i devlete bî-ser düşdü

5 Düşe kalka giderek mest-i kalender nâ-geh  
Zihnîyâ 'azm-i reh-i mescid ü minber düşdü

**322**

**110b** *Mef'ûlü fâ 'ilâtü mefâ 'ilü fâ 'ilün*

1 Haylî dem oldu ol şeh-i dil-cû görünmedi  
Kaddim hilâle döndi o meh-rû görünmedi

Dünyâ-yı pîre-zen seni etdi füsûna gark  
Sihri göründü lîk o câdû görünmedi

Hâmûn-ı hayret içre göründü serâb-ı gam

Bu sûz-ı tâb-ı hayrete bir sû görünmedi

Bilmem ne bezmi zîver-i teşrîf eder ‘aceb  
Ol dil-ber-i yegâne o hoş-hû görünmedi

- 5 Zihnî çerâğ-ı ‘ömr ile devr etdi ‘âlemi  
Nakd-ı merâmı etdi tekâ-pû görünmedi

**323**

**110b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Râhat oldum dili matlûba delîl eyleyeli  
Sâlik-i meslek-i ebnâ-yı sebîl eyleyeli

Hall u ‘akda uramam nâhun-ı re’y-i tedbîr  
Her mühimmâtıma fettâhı vekîl eyleyeli

Şimdi insâf edüp eyler bize tevcîh-i nazar  
Yârın ezkârını meclisde cemîl eyleyeli

Etmezüz bahşîş-i ağıyâra derûnı merbût  
İntizâr-ı kerem-i Rabb-i celîl eyleyeli

- 5 Mesned-ârâ-yı merâm olmadan oldum fâriğ  
Zihniyâ cismimi beyhûde ‘alîl eyleyeli

**324**

**110b** *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

- 1 Çok hatâdır bize sevdâ-yı hat-ı jengârı  
Kalbe bir gâ‘iledir gamze-i âteş-bârı

‘Afv u gufrânını cûyân olan erbâb-ı hulûs  
Zımn-ı isyânda bulur lezzet-i istiğfârı

İstemem minnetini sifle-nihâdânın ben  
Hele Allahı seversen çekemem ol bârı

Bize bir kerre egildi dahı doğrulmaz o şûh  
Tîg-ı ebrûları öğretti o kec-etvârı

- 5 Zevk-i ruhâni imiş cevri ü cefâ-yı hûbân  
Kâse-lîs etmeseler kendilere ağıyârı

- 111a Serve teşbîh edicek kâmetini oldu çınar  
Gösterir anun içün çeşmine efsûnkârı

İrişir kâsıd-ı tebşîr-i meserret lâ-büd

Buluruz kısmet ise bir gün o gül-ruhsârî

Dür-i yek-tâya yetîm adını itlâk edemem  
Deheninde görelî nazm-ı dür-i şehvârî

Zerre-i pertev-i hûrşîd-i murâdız Zihnî  
Şâd eder bende-i nâcîzini ‘avn-i Bârî

### 325

#### 111a *Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün*

1 Kahr edersin bana evvel o mahabbet ne idi  
Keremin olmaz idi çünkü o sûret ne idi

Şimdi ağyâradır ey ‘Îsî-nefes ikbâlin  
İbtidâ eylediğin cevr ü bürûdet ne idi

Dün gece yâr ile yârân ile peymâne ile  
Sâkiyâ etdiğimiz ‘âlem-i ‘işret ne idi

Şimdi ‘uşşâka siyâsetle cefâdır ‘âdet  
Bilsem evvel bu sitem-hânede ‘âdet ne idi

5 Leb-i dildâr ile sır-i mey-i şevk olmuş idim  
Bilmedim geçdi o ‘âlem o letâfet ne idi

Şîve-i nâz ile bir turfe tarâvet vererek  
Zihnîyâ hüsn ile ol kaddi kıyâmet ne idi

### 326

#### 111a *Mef‘ûlü fâ ‘ilâtü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün*

1 Hikmet-şînâsa ‘arz edebilsen mizâcını  
Tefhîm ederdi sıhhata dâ’ir ‘ilâcını

Dergâh-ı feyzi ehl-i niyâza güşâdedir  
Gencîne-i keremde gözet ihtiyâcını

Şem‘-i ümîdi mahfaza-i istitâre tut  
İtfâ eder zamâne-i bârid sirâcını

Mağrûr-ı câm-ı devlet-i dehr olma el-hazer  
Bir gün kapar felek gibi çâlâk tâcını

5 Cân vermek istedin reh-i ‘aşkında Zihnîyâ  
Def‘ eyleye Hudâ-yı kerîm ihtilâcını

327\*\*\*

111b *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

1 Hep hâb-ı hayâl oldu tevakku' olunan kâr  
Bilmem bu felekde gönül âyâ ne de kaldı

Bir nâme-i matviyyedir esrâr-ı çerâgâh  
Fehm olmadı encâmı nihân hânede kaldı

Sen işve-i dildâr ile sır olmak ararsın  
Ol hân-ı visâlindeki peymânede kaldı

Zülf-i girih-i nâzdadır 'arbede-engîz  
Ol fitneyi tefrîke meded şânede kaldı

5 Zihnî leb-i dildârı ruh-ı yâri umarsın  
Ol zevk ü safâ dün gece mey-hânede kaldı

**MÜSTEZÂD**

24a *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*

*Mef'ûlü fe'ûlün*

1 Ağyâra senin çün nicedir bunca müdârâ  
Beyhûde tekâ-pû  
Bu rençeş-i hâtırla edersin beni şeydâ  
Ey şûh-ı sitem-cû

Ey serv-i sehî nâz ile reftâra çıkınca  
Gülzâr-ı cihâna  
Dünyâyı tutar velvele-i seyr ü temâşâ  
Hem na'ra-i yâ hû

Teşrifin ile hânemizi reşk-i irem kıl  
Yâd eyle fakîrin  
Bu mürdeye ver tâze cân ey la'l-i Mesîhâ  
Yâhud bir içim su

Ünsiyet eden 'aşkın ile 'âleme bakmaz  
Bîgâne bilir hep  
Olsa bu cihân halkı eger ser-te-ser a'dâ  
Yokdur ana kaygu

5 Zihnî heme sen yâr deyüp yâr işidirsin  
Âzâdesin el-hak  
Efgânını gûş etse eger ol kaddi bâlâ  
Ol zülf-i semen-bû

\*\*\* Bu gazelin matla beyti yok.





## ARAPÇA VE FARŞÇA ŞİİRLER

### ARAPÇA KASİDE

نعت واجب الوجود و مناجات ربّ الودود

### VÂCİBÜ'L-VÜCÛDA ÖVGÜ VE VEDÛD OLAN ALLAH'A YAKARIŞ

نحمد الله الذي قد كان حياً قادراً

نشكر المولى على ما زادنا الحسنی

Hayat ve güç sahibi olan Allah'a hamd ederiz. İyiliğimizi artıran Mevla'ya şükrederiz.

كُلُّ كَلِّ الخلق في اتمام اوصاف له

فيه لا احصى ثناءً وارِدُ من مصطفى

Tüm mahlukat Hz. Peygamber'in sayısız övgüsünü yapmaktan aciz kalır.

هو خير الخلق يا ربّ الورى سلّم عليه

ربّنا يسّر لنا اقباله يوم النداء

Ey beşeriyetin Rabbi ! O yaratılmışların en hayırlısıdır, ona selam et, mahşer günü bizi onunla buluştur.

صلّ ربّي صحبه سلّم عليهم اجمعين

صلّ من في بيته سلّم عليهم مُقبلاً

Ey Rabbim! Onun tüm ashabına salat kıl. Ey Rabbim! Onun ehl-i beytine salat kıl.

اسقني ربّي و ناولني مداماة الهدى

يا رقيب الخلق صن لي عن اماراة العمى

Ey Rabbim! Hidayet şarabından içir bana ve tut elimden. Ey yaratılmışların görüp gözetleyicisi! Körlük belirtilerinden beni koru.

اغنى عمّن سواكا واكفني من شرّهم

لا تدع لي حاجةً من حاجةٍ الا اقضها

Senden başkasına muhtaç etme, şerlerinden beni koru. Senin gidermediğin hiç bir ihtiyacım kalmasın.

يا مغيث انزل بروعي منك غيثاً فائضاً

من حياض الفوز ربّي أروني بالاكْتفا

Ey yardıma koşan! Gönlümü senin yardımınla doldur. Kurtuluş havuzundan beni kandır.

ارض عني وارضني يا ربّ هب لي رحمة

اعطني وجهاً نضيراً في الورى يوم الجزا

Benden razı ol, beni memnun eyle Rabbim! Lutfeyle rahmetini. Kıyamet günü halk içinde kıl  
ak yüzlü beni.

انفتات الظَّهر عَنِّي صار من ثقل الذَّنوب

عُدْتُ يا مولى الموالى با سمك العالى قِنَا

Belimin bükülmesi günahlarımın ağırlığındandır. Ey efendiler efendisi! Yüce adına sığındım,  
beni koru!

لا تجرَّعنا كُؤس الخزى من سمت الغُصص

حرمةً من زمزمىٍ كان مصباح الدجى

Karanlıkların lambası olan zemzemin hürmetine rüsvaylık kâselerini bize yudum yudum içirme.

حرمةً من ابطحىٍ حرمةً من هاشمىٍ

أنطينى مئوىً و مأوىً فى بساتين الرضا

Kureşli'nin, Haşimî'nin hürmetine hoşnutluk bahçelerinden bana bir yer, bir sığınak ver.

قُلْتُ فى اسرافنا لا تقنطوا امن رحمتى

حسن ظننى فى فؤادى فيك يا ربِّ الورى

Haddi aşan günahlarımız hakkında “rahmetimden ümit kesmeyin” diye buyurdun. Ey  
mahlukatın Rabbi! Senin hakkındaki hüsnü zannım budur işte

لا تفرِّق شَمَلنا ربِّى ولا تشمت بنا

من يعادى ثمَّ يبىدى قهره فى جنبنا

Ey Rabbim! Birliğimizi bozma. Bize düşmanlık edip sonra kahrını ortaya koyanların diline  
bizi düşürme.

كُنْتَ توتى سؤل من بشرت فيهم بالقبول

آتِ سؤلى لا تواخذنى نجيبات الرجا

Hani kabulle müjdelediklerinin istediklerini verirdin. Benim istediğimi ver ve asil ricalarımdan  
dolayı beni sorgulama!

ان طردنا مرصد الافضال انى نذهب

كن بفضل مستجيبا انت مصمور لنا

Lütuflar sahibi bizi kovarsa nereye gidelim ? Senin çarene sığındık, kabul buyur bize kerem et.

كان من امارتى سؤل المعاصى واللهم

كان منها قد رعينا غافلا حول الحمى

Benim halim isyan ve kusurların yönünde gitmek olmuş. Bu kusurlardan biri, gafilce koruluk  
etrafında dolaşmamızdır.

سرت ربِّى فى فضاء الغم زادت هفوتى

حرت ربّي في مهاوى العجز عن سؤ الهوى

Ey Rabbim! Keder sahrasında yürüdüm; arttı günahım. Kötü hevesin acziyet çukurlarında  
şaşıp kaldım.

يا ودودي ائى شى قلتة فاقبل به

يا مجيبى كنت قد ولّيت وجهى عن ورى

Ey Vedud! Ne söylersem kabul buyur. Ey niyazımı kabul eden! Çevirdim yüzümü masivadan.

يا دليلى دلئى نحوى الى نحو المسئى

أو قد اللّهمّ فى قلبى مصابيح الهدى

Ey benim rehberim! Yönümü hayırlı amellere doğru yönlendir ya da kalbimde hidayet چراغını  
tutuştur.

يا كفيلى نرتجى من فضلكا كفلاً لنا

انت فى الازال موصوف باوصاف البقا

Ey bana kefil olan! Fazl u kereminden garanti umarız. Çünkü sen ezelde bakilik sıfatlarıyla  
vasf edilmişsin.

نجّنى من فرقة مالت عن التّهج القويم

ثمّ قالت هكذا فى ديننا ابأونا

Sağlam yoldan dönmüşlerden ve sonra dönüp “babalarımızı bu din üzere bulduk” diyenlerden  
beni koru.

يا الهى قلت فى اخبارك القدسيّة

انا عند ظنّ عبدى بى أما يكفى بنا

Ey Allah’ım! Kudsî hadisinde buyurdun: “Ben kulumun bana olan zannı üzereyim”. Bu  
yetmez mi bize.

تضع فيها جبى اوصاخ غلّ يا صمد

احينى ربّى بعلم نورهُ قد أسهراً

Ey hiç bir şeye muhtaç olmayan Allah’ım! Nefret pislikleri içinde beni mahpus kılma. Beni  
aydınlaticı olan ilim nuruyla dirilt!

قرّ فى ذهنى و عقلى منك توحيد لكا

هب لنا من رحمة قد نالها اهل النّها

Senin tevhidin sayesinde zihnim ve aklım aydınlandı. Bağışla bize basiret ehlinin nâil olduğu  
rahmetten.

يا غفور اغفر لمن يتلو لروحى فاتحه

منك قطّ يا عميم الفضل غفران الخطا

Ey bağışlayıcı ! Ruhuma bir fatiha okuyanı bağışla. Ey fazlı geniş olan! Senin bağışlamandan  
umut kesmek hatadır.

## FARŞA GAZEL

خامه ما طبع مارا غمگساری میکند  
زان سبب نزدیک نیکان بخت یاری میکند

Kalemimiz tabiatımızı gamlandırmaktadır. Bundan dolayı talihi iyilerin yanında iyileşmektedir.

با دل من کس نمیگردد ظرافت همچو غم  
روز و شب او با دل من شیوه کاری میکند

Gönlüme gam kadar incelik gösteren yok. Gece gündüz gam gönlümle işveleşen gamdır.

گر نبودی نقش لوح دل خیال یار من  
از مگیلان حوادث زخم داری میکند

Sevgilimin hayâli gönül levhasını süslemeseydi gönlüm olaylar dikeninden yaralanacaktı.

فرق مارا یکشده تاج و کلاه کهنه  
چرخ اگر احسان کند با اضطراری میکند

Başımıza taç ile eski külah birdir. Felek bize ihsan ederse de zorlamayla eder.

کس نیاید بر من بی چاره ذهنی از برون  
من نخواهم دل بشوقش ذکر باری میکند

Ey Zihnî! Ben zavallının yanına dışarıdan kimse gelmiyor. Ben gönlümün onun şevkiyle Allah'ı anmasını dahi istemem.